

yocsx
6P
360-15

9. GREGORIUS MAGNUS

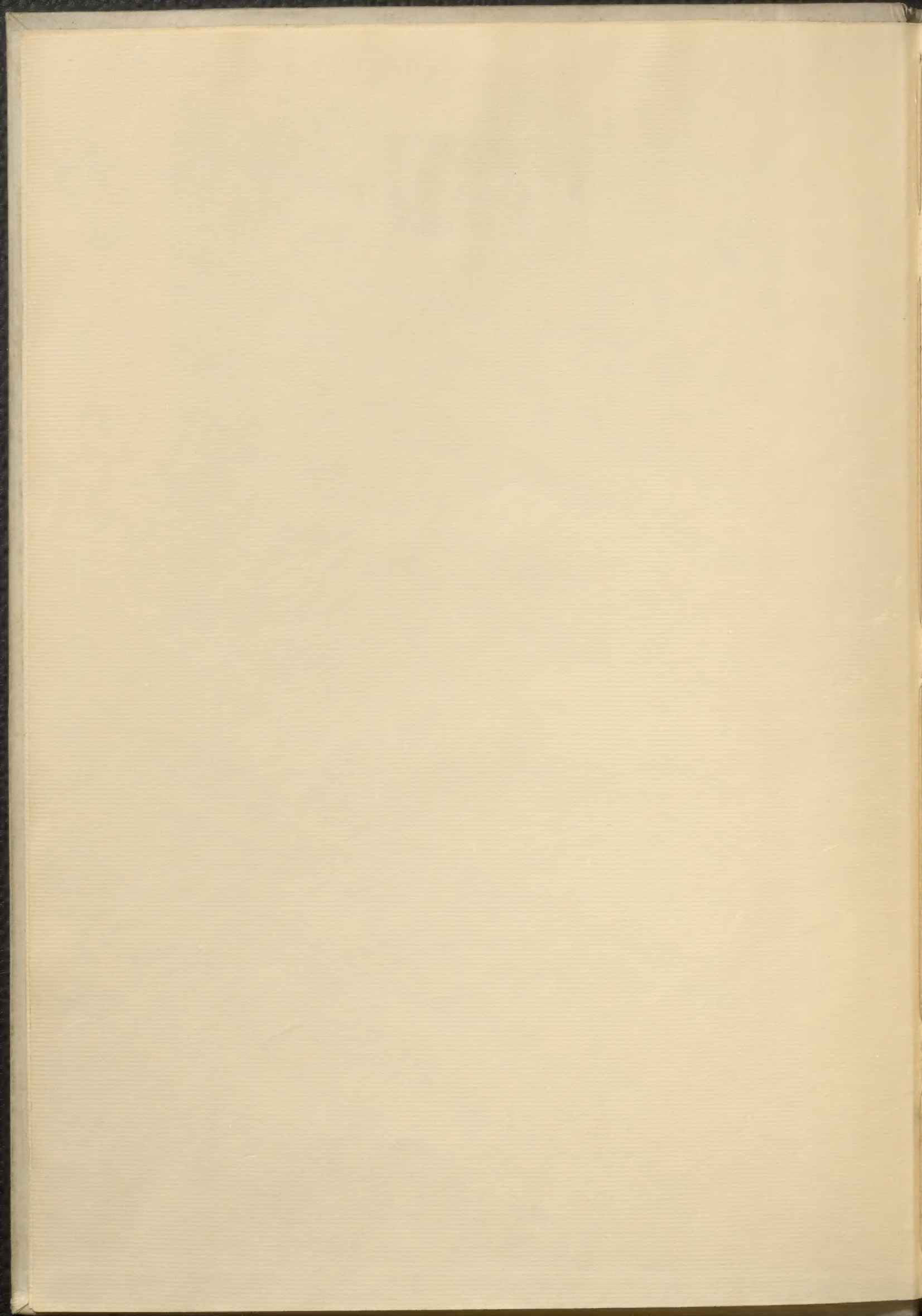
DIALOGORUM libri IV.

Gothic type. 38 lines. 86 leaves.
Folio. Modern vellum. (Augsburg; Johann
Wiener, ca. 1477).

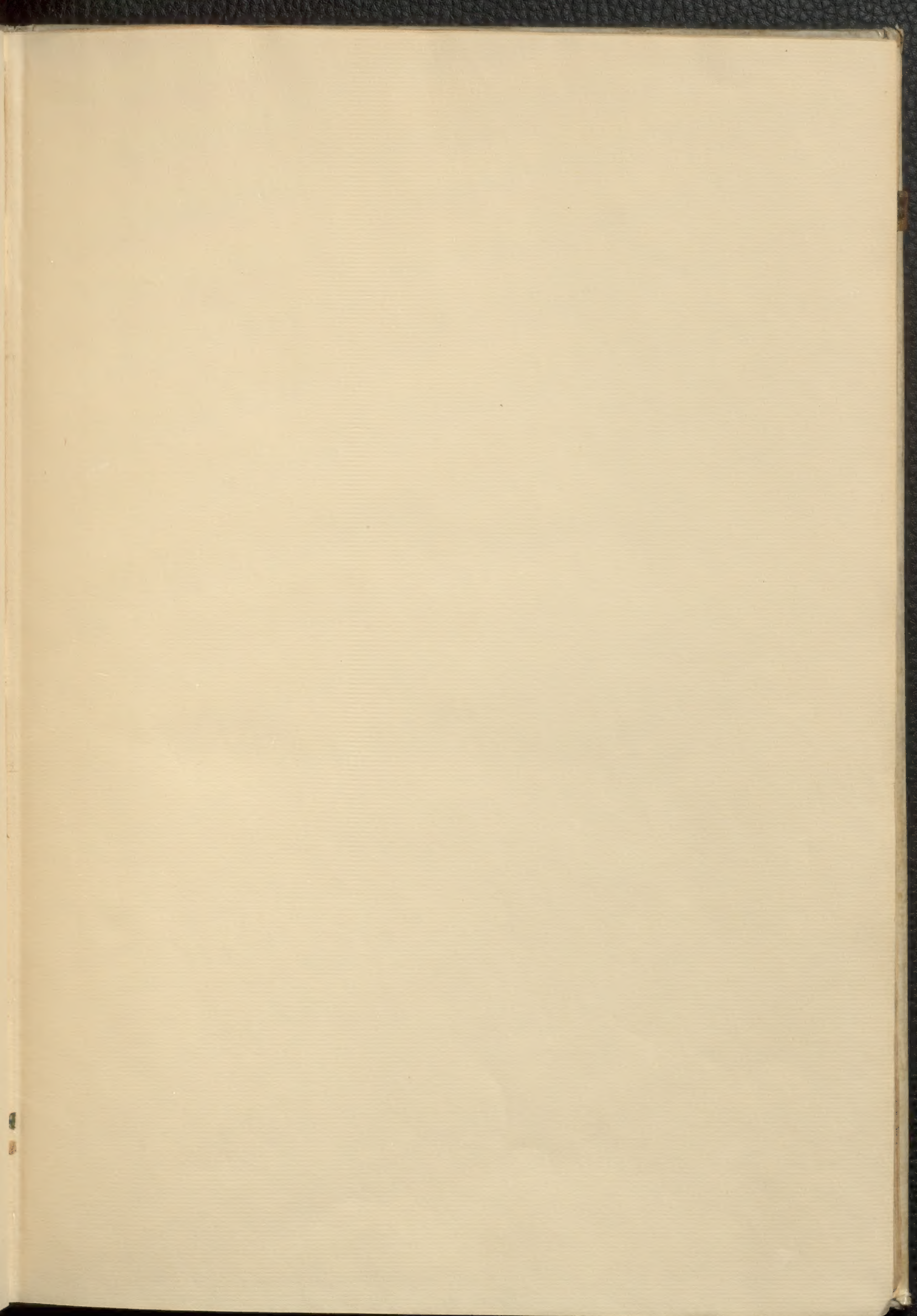
One of the earliest editions of this famous theological work, and very rare, being one of the 15 books known to have been printed by Wiener between 1475 and 1479. A fine rubricated copy with broad margins. Instead of the usual woodcut initials, the beginnings of the sections are set off with beautifully painted initial letters in red or blue. At the beginning is a list of contents in manuscript.

Hain 7958*; Pellechet 5355; Proctor 1735;
BMC II, 358; Stillwell G362.

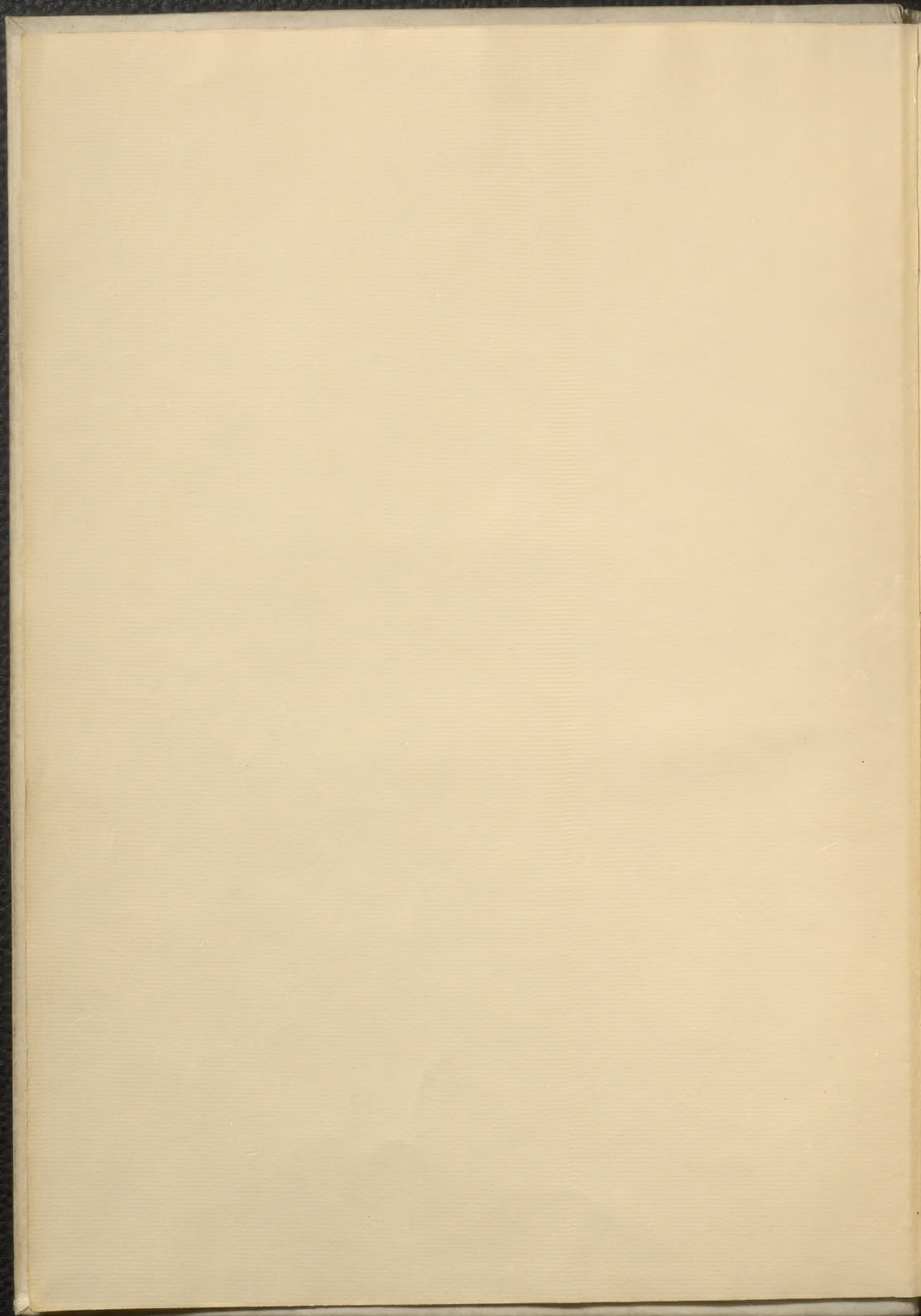

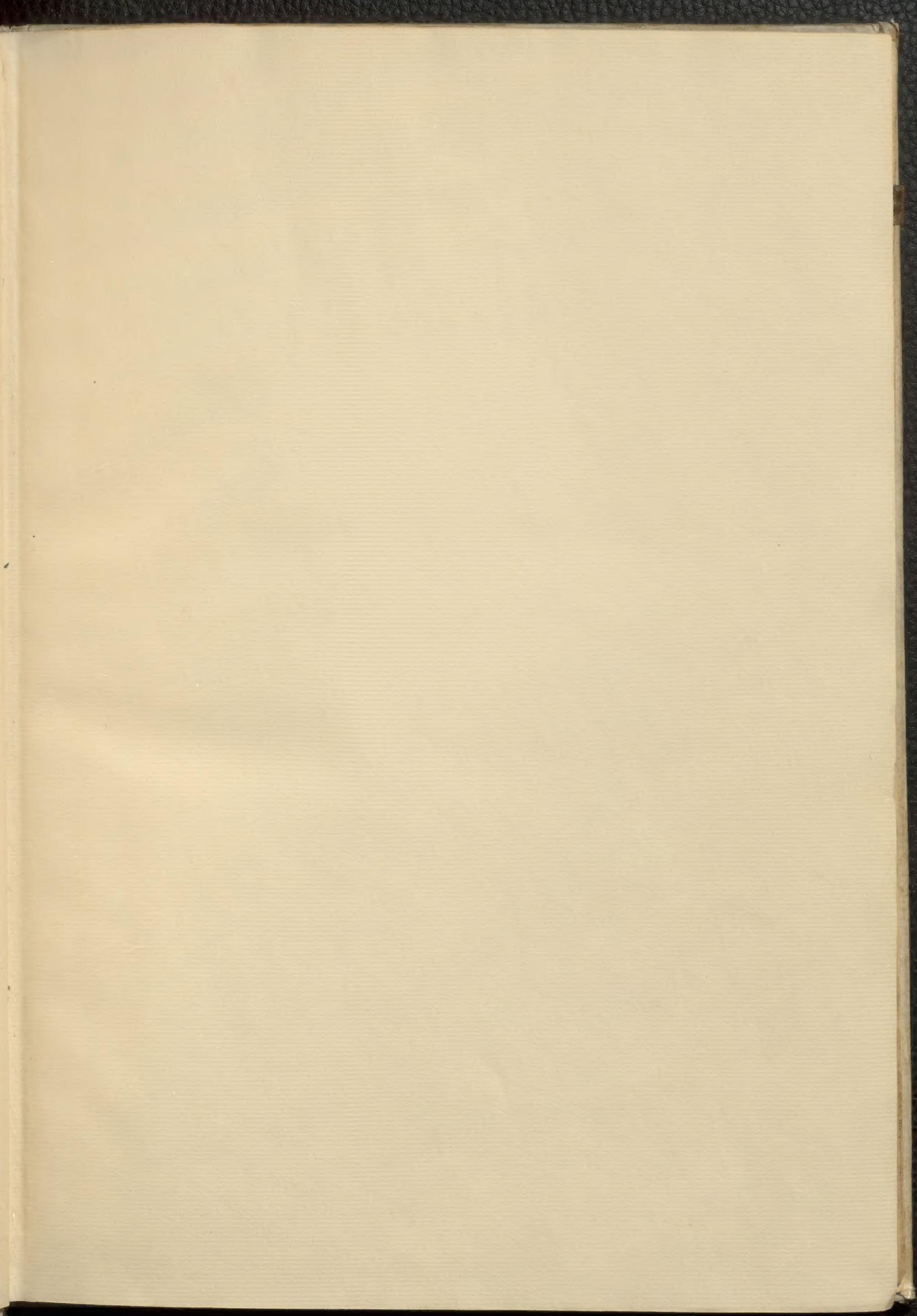

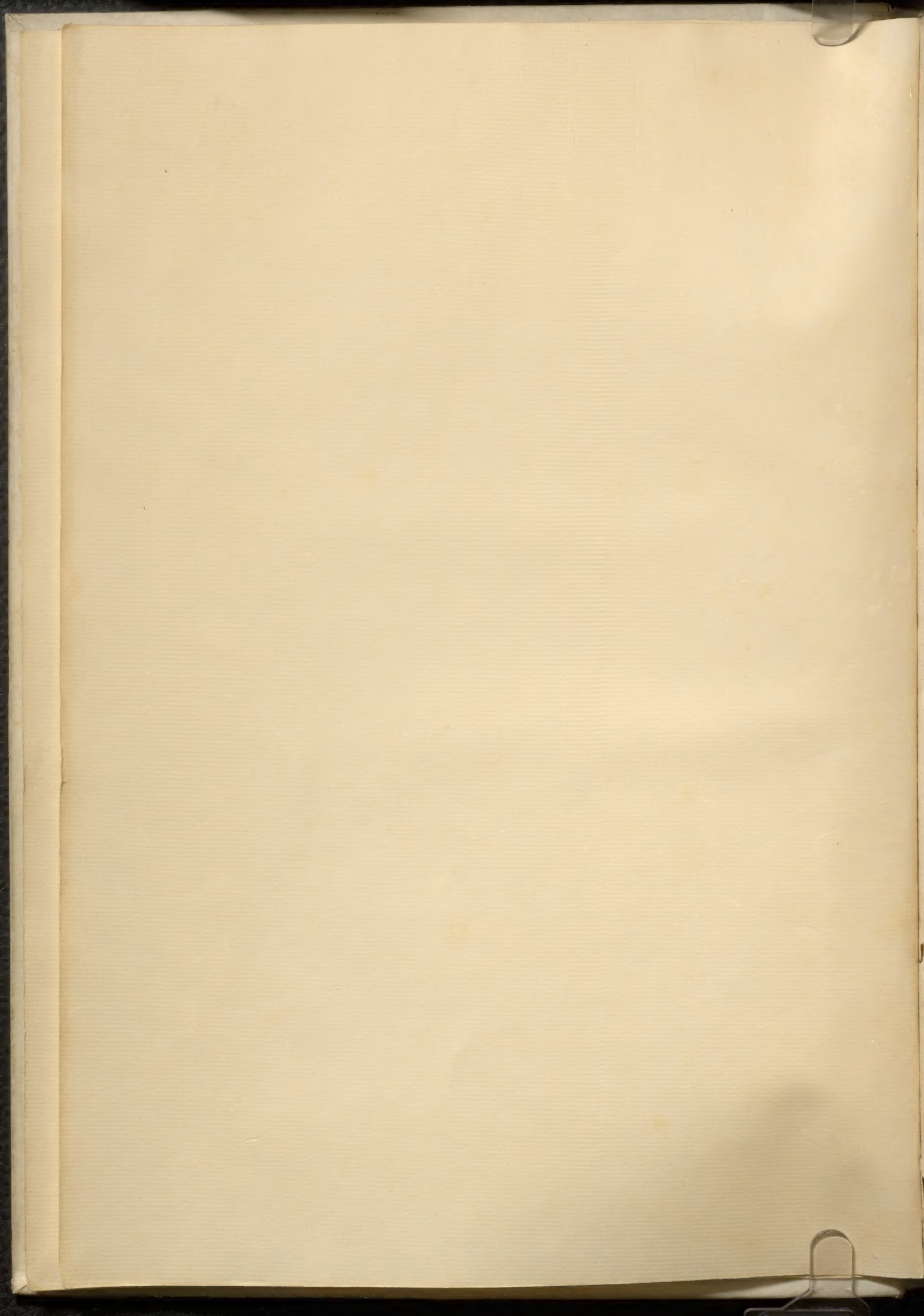

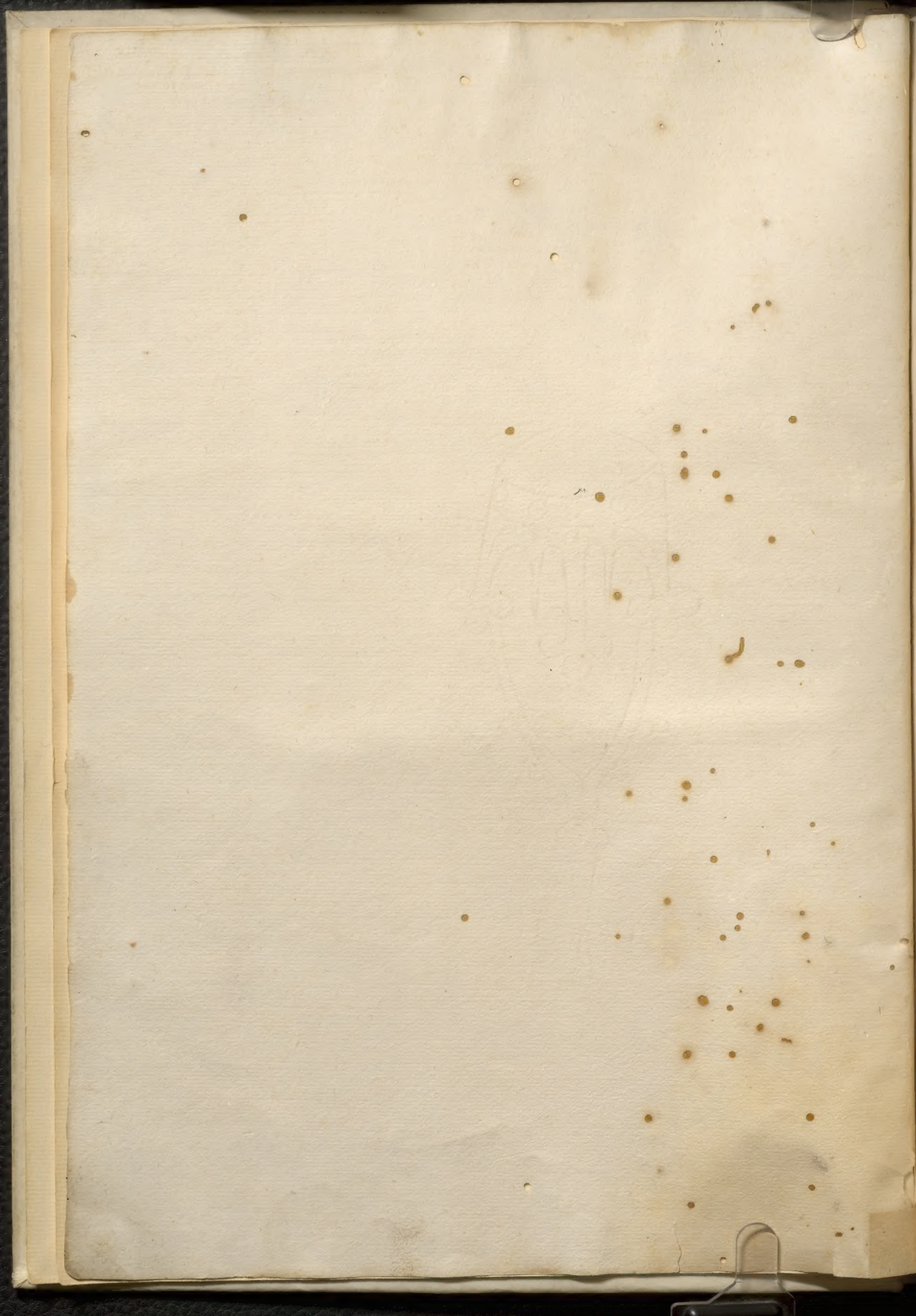
Faint handwritten notes in the top left corner, possibly including the word "Daddy" and some numbers.

TO
TO

119

Faint handwritten word or signature in the bottom right corner.

Penitentia tarda 16. 18
 Perimaces 20
 Persecutores simplicium hominum 21
 peccatum priuat hominem gratia dei 42
 Persecutio iustorum 69
 • pena peccatorum 13
 pena infernalium 14
 peccata venialia 18
 Penam diuisit 80
 Penam eternitatis 80
 pena reprobis est gaudium iusto 81
 Penam timor 81
 pietas 3
 pietas hominis 2
 pioque remuneratio 16
 precibus obtenta 4
 predestinatio 10
 preceus indigna 12
 presumptio 31
 proprietates 8
 privilegium diei festi 18
 Probatio spiritus 36
 propheta 38
 puerantia 22
 Prudentia in labore 23
 pusillanimitas 21
 Penitencia 21
     edere ad se 19
 Remuneratio pioque opum 16
     antimonium veritatis 43
 Sanctitas 34
 Seruicij dei perfecti 21
 Sepulti in ecclesia 83
 Simplicitas 9
 Simplicitas cordis 42
 Sollicitudo deus ex suis meritis uiuat 8
 Spiritus sanctus docet 3
 Spiritus triplex est 60
 Suffragia animarum 19
 Superbus 27
     meritis loca sancta deuastantur 8
 Temptatio carnis 18
     ana gloria 36
 Veritas vite future 19
 Veritatis antimonium 43
 Verba dyaboli tangenda 28

Viuere deo 20
Vindicta dei 22
Visiones 21
Virtus iustorum 30. 22
Visio dei 33
Virtus loci sacri 32
Virtus hominis perfecti 36
Vindicta iustorum
Voluntas 11
Vni esse cum deo 24
Utilitas sanctitatis 38
Vocatio ad mortem 10
Vite future experimentum 60
Vexatio maligni spiritus 30

Benedictio sumptus 6
Abstinencia 2
Auidiosus 20
Adulter
Adulator malignus 13
Anima est invisibilis 62
Anime existencia 62
Anime cognatio a corpore exute 63
Anime videntur a mundanis hominibus 63
Anima in altum volat 69
Anima et corpus erunt in gloria 63
Anima futura cognoscit 10
Anime immortalitas 81
Animarum suffragia 82
    omni ex malo 49
Beatorum presenciam 29
Benedictio crucis 6
    caritas ad proximum 32
Caritatis vinculum 24
Contemptus loci sacri 13
Contemptus prelati 12
Confidentia in sanctos dei 40
Compassio 21
Confidentia in deum 10
Cohabitatio iustorum 32
Consolamen oppressorum 29
Constantie fructus 43
Continentia viduarum 64
Cordis simplex penetrat celum 62
Corporeum cruciat in corpore 12
Corpus motu spiritus 28
Corpus christi 36
Crucis benedictio 6
Custodia sanctorum 2
Custodia humilitatis 22
    effectu humano imminente deus est implozandus 9.
Defensio iustorum 24
Deuastantium temeritas loca sacra 8
Dyaboli malicia et expulsio 28

Dilectio ad proximu 41
Dilectio in corde simplici 48
dilectio in caritate
Falsitas fabrica 41
Elemosinarius 12
Elemosine retributio 41 et 11
Elemosina in fraude 22
Emulatio invidus 21
Equalitas iudicii 14
Esse apud se 19
Exomatio 28
exultatio gignens dei 66

Fides 16
Fidelis oratio 20
Fides infidelium 60
Furtus mali 4
Furtus servitutis 21
Fuga laudis proprie 11
Fuga superbie 26
Fuga a mittere 62
Furtum rei ecclesie
Rana 13

humilitatis custodia 22
humilitas et elatus appetitus 8-32.
humilis 22
humilitas 32
humili oratio 23
humilitatis silentium 44
hesus dilectio 61

Inimicitia 3
Infirmi dei famuli 9
Invidia diaboli 11
Invocatio ad iustum 23
Intertitudo spiritus et prophetie 21
Irreverenaa 29-39
Instabilitas mentis 29
Impedimentum exauditionis 22
Infirmitatem profectus 62
Invisibilem existentiam 62
Imperfectio hominis in vita spirituali 11
Inferni locus 80
Jeunium 18
Ira dei 49

Judiciū hūmānū 6
Judiciū fallax 6
Judiciū temerariū 31
Judiciū dei occultū 11
Judices iniusti 12
Judiciū dei strictū 19
Iusto cōtra dyabolū 22
Iustis debemus obiam 31
Iustoy cohabitatio 32
Iusti experimentū 24
Iustoy copatio 29
Iustus est senex 24
liberatio a dyabolicis fantasys 23
loquaces 83
aledictio 22
martiriū 41
merita amia dei 29
moriturus infirmus 62
mors 64
mors purgat 69
mulierū imbecillitas 34
mulierū precipitiū 24
otia beatorū et reprobōy 13
Noticia morientū 12
obstinatio pueri 12
obediencia putoy brutoy 22
oblacio peccatoy 40
occultū factū 26
opus bonū non prodest sū lacrimis 44
opibus mīe dedit 11
oratio cū fletu 26
oratio hūiliū 23
orōis exaudicio 22
orōis effectus 22
orō adiutum 42
orare apud infirmos 11
oratio dampnatoy nō pfiens 81
acienaa 2
pauper contentus 11
parvipensio 24
patienaa 66
parvuloy malicia 68
paentes viuent 68

[Folio.]

.j.

Incipit liber dyalogorum beati Gregorij ad petrum diaconum suum.

Vadam die nimis quorundam secularium tumultibus depressus quibus in suis negociis plerumque cogimur solvere etiam quod nos certum est non debere secretum locum petri amici cum meroris ubi omne quod de mea mihi occupatione displicebat se patenter ostenderet et cuncta que miseregere dolorem consueverant congesta ante oculos licenter viderent. Ibi itaque cum afflictus valde et diu tacitus sederem dilectissimus filius meus petens diaconus affuit qui mihi a primario iuuentutis flore in amicis familiariter obstrictus est atque ad sacri verbi indagacionem socius. Qui graui excoqui cordis languore me intuens ait. Nunquid nam noui tibi aliquid accidit quod plus te solito merore tenet. Cui inquit. Merore petre quem quotidie patior et semper mihi per usum vestitus est et semper per augmentum nouus. Infelix quippe animus meus occupacionis sue pullatus vulnere meminit qualis quando in monasterio fuit quomodo ei labentia cuncta subtererant quantum rebus omnibus que voluerunt eminebat quod nulla nisi celestia cogitare consueuerat quod etiam retentus corpe ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat. Quod mortem quoque que pene cunctis pena est videlicet ut ingressum vite laboris sui premium amabat. At nunc ex occasione cure pastoralis secularium hominum negocia patitur ei post tam pulchram quietis sue speciem terreni actus puluere fedat. Cuius se per condescensionem multorum ad exteriora sparserit et cum interiora appetit adhuc perculdubio minorum redit. Perpendo itaque quod tollo perpendo quod amisi dumque intueor illud quod perdididi fit hoc grauius quod porto. Ecce nunc magni maris fluctibus quatior atque in naui mentis tempestatis valide percellis illud. Et cum prioris vite recolere quasi post tergum ductis oculis viso litore suspiro quodque adhuc grauius est. dum immensis fluctibus turbatus fero vix iam portum videre valeo quem reliqui quod et ita sunt casus mentis ut prius quidem perdat bonum quod tenuit sed tamen se perdidisse meminerit. Cuius longius recesserit etiam bonum ipsius quod perdidit obliuiscitur fitque ut post nisi per memoriam videat quod prius per actionem tenebat. Unde hoc agitur

Folio.

quod p̄misi qz cū nauigam⁹ longins iam nec portū q̄tis
quē reliq̄mus videm⁹. **N**onunq̄z vero ad augmentū mei
dolozis adiūgit qd̄ q̄rundā vita q̄ p̄ns sculū tota mente
reliq̄rūt mihi ad meōziaz reuocat. **Q**uoz dū culmē aspi
cio q̄ntū ip̄e in infimis iaceā agnosco qz plurimi aditozi
suo in secretiozi vita placuerūt. q̄ ne p̄ huānos act⁹ a noui
tate mētis veterescerēt. eos omp̄s dē hui⁹ mūdi laborib⁹
noluit occupari. **S**ed iam q̄ plata sunt meli⁹ in sinuo si ea
q̄ p̄ inq̄litionē ac responsionē dicenda sunt sola nomīnum
pzenotatione distinguo. **Petrus.**

Non valde in p̄talia q̄rundā vitā v̄tutib⁹ fulsisse agno
ui. **E**x qz igit op̄atione accenderis ignozo. **E**q̄dēz bo
nos viros in hac terra fuisse nō dubito. signa tñ atqz v̄tu
tes aut ab eis neq̄qz facta existimo. aut ita sūt hacten⁹ silē
cio subp̄ssa vt vtrū ne sint fēta nesciam⁹. **Gregorius**

Sola petre refra⁹ q̄ de p̄fctis probat⁹qz viris
vnus ego hominū. **P**bonis ac fidelib⁹ viris at
testantibus agnoui. vel per memetip̄m didici di
es vt op̄moz anteqz sermo cessabit. **Petrus**

Vellem q̄renti mihi de eis aliq̄ narrares. **N**eqz hac p̄
re interrūpe exp̄ositionis studiū ḡue videat. qz nō di
spar edificatio p̄rit ex memoria v̄tutū. **I**n exp̄ositione q̄ppe
q̄litez inueniēda atqz tenēda sic v̄tus agnoscit in narratio
ne v̄o signoz cognoscim⁹ inuēta ac retenta q̄litez declarat
Et sūt nōnulli q̄s ad amorē patrie celestis pl⁹ exempla qz
p̄dicamēta succendūt. sic v̄o plerūqz audiētis anio duplex
adiutorziū in exēplis pat⁹ qz ⁊ ad amorē v̄tute vite ex p̄
cedentiū op̄atione accendit ⁊ iam si esse aliqd̄ estimat dū
melioza de alijs cognouerit humiliatur. **Gregorius.**

Que mihi sunt virozū venerabilium narra
tione cōp̄erta incunctāter narro sacre auctorita
tis exemp̄o. **C**um mihi luce clarius constet. quia
lucas et marc⁹ euangeliū qd̄ scripserūt nō visu s̄ auditu
didicerint s̄ vt dubitationis occasionē legendib⁹ subtrahā
p̄ singula q̄ describo quib⁹ hec narratib⁹ mihi cōp̄ta sint
manifesto. **N**oc vero scire te cupio qz in quib⁹dam sensū
solūmodo in q̄busdāz vero ⁊ verba cū sensu teneo. qz si de
personis omnibus ip̄a specialitez verba tenere voluissem.

Folio.

.ii.

hec rusticano vsu plata stilus scribētis nō apte suscipezet.
seniorum valde venerabiliū didici relatiōe qđ narzo.

Uenancij qđ az patricij in sammie p̄tibz villa fuit.
in q̄ colonus ei⁹ filiū honozatū noīe habuit. q̄ ab
annis puerilibz ad amozes celestis patrie p̄ absti-
nentiam exarsit. **C**unqz tam magna ouersatione polleter
seleqz iam ab ocioso qz sermōe restringeret. multū qz ut p̄
fatus sum p̄ abstinentiam carnē domaret die qđā pntes ei⁹
vicinis suis diuiniū fecerūt in q̄ ad velsendū carnes para-
te sūt. **Q**uas cū ille ad esum ptingere p̄ abstinentie amozē
reclaret. cepetūt ei⁹ pntes ei⁹ irridere ac dicere comedere.
Nanqđ piscē in his montibz tibi allaturi sum⁹. **I**llo vero
in loco audiū pisces osueuerāt nō videri s̄ cū his s̄monibz
honozat⁹ irrideret repente in cōuiuio aq̄ ad m̄misteriū de-
fuit. cū situla lignea sicut illic mozis est mancipiū ad fons-
tem p̄erit. dūqz hauriret aquā piscis situlā intrauit. **R**es-
ue sumqz mancipiū añ oza discubentiū piscē cum aqua fu-
dit q̄ ad totū diei victū potuisset honozato sufficere. **O**di-
tati omēs tota qz illa parentū irrisio cessauit. **C**epere nāqz
in honozato honozare abstinentiā quā ante deridebant sic
qz a dei homie irrisiōis deterlit obp̄obria p̄ scis de mons-
te. q̄ cū magis v̄tutibus cresceret a p̄dicto dñō suo liber-
tate donatus est atqz in eo loco q̄ fundis dicit monasteri-
um ostraxit. **I**n q̄ ducentoz ferme monachoz pater exti-
tū ibiqz v̄tallus circūqua qz exempla eximie ouersatiōis
dedic. **N**am qđam die ex eo monte q̄ ei⁹ monasterio in ex-
celso prominet ingentis saxi moles erupta est. **Q**ue p̄ di-
uerum montis latus veniēs totū ruinā celle oīm qz statz
interitum minabatur. **Q**uam cū venientem desup vir san-
ctus vidisset fr̄quenti voce xp̄i nomen inuocans. extensa
mox dextera signum ei⁹ crucis opposuit eamqz in ip̄o diue-
ri montis latere cadentēz fixit sicut religiosus vir laurenci⁹
n̄hibet. ⁊ qz locus ei⁹ nō fuerat q̄ inherere potuisset aspiciē
ita ut nunc vsqz montem cernentibus casura pendere vide-
atur.

no.

Petrus.

Potamus h̄tam egregius vir ut post magister discipu-
lozum fieret prius habuit magistrum.

Gregorius.

Folio

ij.

209 p^o f^o

Quamquam hunc fuisse cuiusque discipulum audiui
lege non stringit sancti spiritus donum. vltus qui
dem consolationis est ut preesse non audeat qui sub
elle non didicerit nec obedientiam subiectis impet quam p
latis non nouit exhibere. sed tamen sunt nonnulli qui ita per magi
sterium spiritus intrinsecus doceretur ut si eis exterius hu
mani magisterij disciplina desit magisterij intimi censura
non desit. Quorum tamen libertas vite ab infirmis in exem
plum non est trahenda. ne dum se quisque similiter sancto spi
ritu impletum presumit discipulus hominis esse despiciat. et
magister erroris fiat. Mens autem que diuino spiritu imple
tur habet euidentissima signa sua virtutes scilicet et humili
tatem que si utroque perfecte in vna mente conueniunt. liquet
quod de presentia sancti spiritus testimonium ferant. Sic quippe
etiam iohannes baptista magistrum habuisse non legitur
neque ipsa veritas que corporaliter presentia apostolos docuit eum
corporaliter inter discipulos aggregauit sed quem intrinse
cus docebat. extrinsecus quasi in sua libertate reliquerat. Sic
moyses in heremo edoctus mandatum ab angelo didicit
quod per hominem non cognouit sed hic ut praediximus in
firmis veneranda sunt non imitanda.

De his.

Non lacer quod dicis sed peto ut mihi dicas si tantum hic pa
ter aliquem sui imitatore discipulum reliquit. **Gregorius**

Uir reuerentissimus libertinus qui regis Totigile tunc go
thorum eiusdem fundensis monasterij prepositus fuit
in discipulatu illius conuersatus atque eruditus est.

De quo quous virtutes multas plurimorum narratio certa
vulgauit praedictus tamen laurencius religiosus vir qui nunc superest
et ei ipso in tempore familiarissimus fuit multa mihi dicere de il
lo consuevit ex quibus ea que recolo pauca narrabo.

In eadem provincia Samnue quam supra memorauimus
idem vir pro utilitate monasterij carpebat iter.
Dumque darida gothorum comes cum exercitu in
loco eodem venisset dei seruus ex caballa in qua sedebat ab ho
minibus eius piectus est. Qui iumentum praeditum damna liben
ter ferens patienter etiam flagellum quod tenebat discipi
pulis obtulit dicens. Tollite ut habeatis qualiter hoc
iumentum minare valeatis Quibus dictis protinus se in

Folio.

.liij.

orationem dedit. Cursu aut rapido p[ro]p[ri]i ducis exercitus
p[er]uenit ad flumi[n]u[m] q[uo]d vocat[ur] vultur[us] ibiq[ue] eqnos suos ce-
perunt singuli hastis tundere ⁊ calcarib[us] cruentare Sed t[ame]n
eq[ui] vberib[us] cessi calcarib[us] cruentari fatigari poterat moueri n[on]
poterat sicq[ue] aqua[m] flum[en]is t[ra]gere q[ua]m m[od]o le p[re]cipitiu[m] p[re]me-
scebant **C**u[m]q[ue] diu cede[n]do sessor[es] singuli fatigar[et] vnu[m] eoru[m]
intulit. q[uo]d ex culpa qua[m] seruo dei in via fecerat illa sui itine-
ris dispendia tollerab[an]t. Qui statim reuersi post se liberti-
num repieru[n]t in orone p[ro]stratu[m]. Cui cu[m] dicer[et] surge tolle
caballu[m] tuu[m]. ille respondit ite cu[m] bono ego caballi op[er]e n[on] ha-
beo. Descendentes vero in vicu[m] eu[m] in caballum de q[uo] deposue-
rant leuaueru[n]t ⁊ p[er]tinus abcesserunt. Quoru[m] equi tanto
cursu illud q[uo]d prius non poterant transire flumen transie-
ru[n]t ac si ille fluminis aluens aqua[m] minime haberet. Sicq[ue]
factum est. vt dum seruo dei vnus caballus redditur o[mn]es
a singulis reciperentur.

Quodam vero tempore in easdem p[ar]tes **B**ucellinus de 408
cum francis venit. De monasterio vero p[re]fati vis-
ri famuli de tumultu exierat q[uo]d multas pecunias ha-
beret. Ingressi oratorium franci ceperunt seuiantes liberti-
num querere liberti nu[m] clamare vbi in orone ille p[ro]stratu[s]
iacebat. Mira valde res. Querentes seuiantesq[ue] franci in-
gredientes in ipso impingebant ⁊ ip[su]m videre n[on] poterat.
sicq[ue] sua cecitate frustrari a monasterio su[n]t vacui regressi.

Lio q[uo]q[ue] tempore pro causa monasterij abbatis piet[er] 6
iussu qui honozato eius magistro successerat **R**as-
uennam pergebat. Pro amore vero eiusde[m] vene-
rabilis honozati quocu[m]q[ue] libertinus ibat eius semp[er] callicu[s]
lani in sinu portare consueuerat. Itaq[ue] dum pergeret acci-
dit vt quedam[m] mulier exincti filij corpusculum ferret. Que-
dum seruum dei fuisset intuita amore filij succensa iumen-
tum suu[m] per frenu[m] tenuit atq[ue] cum iurame[n]to dixit. Nul-
laten[us] recedis nisi filium meum suscitaueris. At ille inusue-
tatum habens tale miraculum expauit petitionem illi[us] ius-
tamenta declinare mulieris voluit sed nequaq[ue] preualens
animo hesit. Considerare libet quale quantumq[ue] in ei[us] pe-
cto[re] certamen fuerit. Abi q[ui]ppe pugnabat inter se huilitas

Folio.

iii.

conuersationis ac pietas matris timor ne inulcata prelu-
meret. dolor ne orbatæ matri non subueniret. **Sed** ad maiorem
dei gloriam vicit pietas illud pectus virtutis. quod ideo fuit va-
lidum quia victum. Virtutis enim pectus non esset si hoc pietas
non vicisset. Ita quod descendit genu flexit ad celum manum tene-
bat calliculam de linea protulit et super extincti pueri corpus posu-
it. Quo orante anima pueri ad corpus rediit quem manu
comprehendit ac flenti matri viuentem reddidit atque ite-
r quod ceperat peregit.

Petrus.

deus

Quid nam hoc esse dicimus virtutem tanti miraculi ho-
norati egit meritum an petitio libertini. **Gregorius.**

Non ostensione tam admirabilis signi cum fide femine virtus
conuenit viro quod atque ideo liber tantum existimo ista potuisse
se quia plus didicerat de magistri quam sua virtute confidere.
Cuius enim calliculam in pectus extincti corpusculi posuit eius
mimirum animam obtinere quod petebat estimauit. Nam he-
liscus quod magister pallium ferens atque ad iordanem veniens
percussit semel et aquas minime diuisit. Sed cum repente di-
ceret ubi est deus helpe etiam nunc percussit fluvium magister
pallio ac iterum in aquas fecit. Perpendis petre quantum in exhi-
bendis virtutibus humilitas valet. Tunc exhibere magistri meritum vir-
tutem potuit quam magistri nomen ad mediocris reduxit. Quia ei ad
humilitatem sub magistro rediit quod magister fecerat et ipse fecit.

Habet quod dicis sed quod est ne aliquid

Petrus.

**aliud quod adhuc de ipso dei famulo ad nostram edifi-
cationem trahere valeas.**

Gregorius.

panencia

Et plane sed si sit qui velit imitari. Ego enim virtutem
patientie tanti patris signis et miraculis maiorem cre-
do. Quadam namque die is qui post venerabilis ho-
norati exitum monasterii regimen tenebat contra eundem vene-
rabilem libertinum in graui iracundia exarsit ita ut eum ma-
nibus cederet. et quia virgam qua eum ferire posset minime
inuenit comprehenso scabello sub pedaneo facies eius ac caput
tutudine totumque illius vultum tumentem ac liuidum reddidit.
Qui vehementer celsus ad stratum proprium tacitus recessit.
die vero altera iturus erat pro utilitate monasterii causa constituta.
Expletis igitur primis matutinalibus libertinus ad lectum ab-
bas venit orationem sibi humiliter petiit. Sciens vero ille quantum a

Folio.

.iiij.

cunctis honoraretur quantumque diligeretur pro iniuria quas ei ingesserat recedere eum velle a monasterio putabat atque requisivit dicens. **V**bi vis ire. **C**ui ille respondit monasterij causa constituta est patet quam declinare nequeo. quia hesternodie me hodie iterum promisi illuc ire disposui. **T**unc ille a fundo cordis asperitatem et duriciam suam humilitatem ac mansuetudinem libertini ex lecto prostravit pedes libertini tenuit se peccasse sequens reum esse testatur est. quod tanto tali que viro tam crudelem facere contumeliam presumpsisset. **A**t contra libertinum sese in terram prosternens eiusque pedibus pro uoluntis sue culpe non illius servicie fuisse referebat quod protulerat. **S**icque actum est ut ad magnam mansuetudinem duceretur patet et humilitas discipuli magistra fieret magistri. **C**umque pro utilitate monasterij ad constitutionem cause egressus fuisset multum viri non ac nobiles qui eum valde honorabant vehementer amicitiam sollicitè requirebant quod nam hoc esset. quod tam timentem ac lividam haberet faciem. **Q**uibus ille dicebat hesternodie sero peccatis meis exigentibus in scabello subpedaneo impingebam atque hoc protuli. **S**icque vir sanctus servans in pectore honorem veritatis et magister. nec patris prodebat vicium nec falsitatis incurrit peccatum.

Petrus.

Putasne vir iste venerabilis libertinus de quo tot signa miracula retulisti in tam ampla congregatione imitatores sui in virtutibus non relinquitur.

Gregorius.

Elix qui appellabatur curvus quem ipse bene nosti qui eiusdem monasterij nuper prius fuerat multa mihi de fratribus eiusdem monasterij ammiranda narrabat. **E**x quibus aliqua que ad memoriam veniunt sub primo quia ad aliam festino. sed unum dicam quod ab eo narratum pretereundum nullo modo estimo.

In eodem monasterio quidam magne vite monachus erat ortulanus. fur vero venere consueverat et per sepe ascendere et occulte olus auferre. **C**umque ille multa plantaret que minus inveniret. et alia pedibus concalcata. alia direpta conspiceret totum ortum circueiens invenit iter unde fur venere consueverat. **Q**ui in eodem orto deambulans cepit etiam serpentem cui precipiens dixit. **S**equere me atque ad adiutorem furis perueniens imperavit serpenti dicens. **I**n nomine

pietas hois

Folio.

.iij.

hesa precipio tibi ut aditum istū custodias ac furē huc ingredi non permittas. Protinus serpens totum se in itinere intransuersum tetendit et ad cellas monachus rediit. Cūq; meridiano tempore cuncti quiescerent more solito fur aduenit ascendit sepe. Et cum in ortum pedes poneret vidit subito. quia extensus serpens clausisset viam et tremefactus post semetipsum concidit eiusq; pes per calciam mentum in sude sepiis imbecit sicq; vsq; dum ortulanus rediret deorsum capite pependit. Consuetā hora venit ortulanus pendentem in sepe furem repit et serpenti dixit. Gratias deo implesti quod iussi recede modo. Qui statim abscissit ad furē vero pueniens ait Quid est fecisti didisti te mihi deus. Quare in labore monachorum furtum totiens facere presumpsisti. Qui hec dicens pedem illius a sepe in quā imbecerat soluit. cūq; sine lesione deposuit. Cui dixit. sequere me. Quem sequentem duxit ad orti aditum et holera quā furtum appetebat auferre ei cum magna dulcedine prōbuit dicens. Vade et post hoc furtum non facias sed cum necessesse habes hic ad me ingredi. et que tu cum peccato laborabas tollere ego tibi deuctus dabo. **Petrus.**

Necusq; ut inuenio incassum ego non fuisse patres in p̄talia que signa facerent estimabam. **Gregorius.**

p̄ba abtenta

Fortunatū viri venerabilis abbatis, mōstet quod appellatur balneum cicronis aliorūq; etiam virorum venerabilium didici relatione quod narro. Vir sanctissimus equitius nomine in valerie prouincie p̄tibus pro vite sue merito apud omnes illic magne ammitationis habebat cui fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirum equicius pro sue magnitudinis sanctitatis multorum in eadez prouincia monasteriorum pater exstitit. Dunc cum iuuentutis sue tempore acri certamine carnis incentiua fatigarēt. ipse sue temptationis angustie ad orationis studium solertiozem fecerunt. Cūq; hac in re ab omnipotenti deo remedium continuis precibus quereceret. nocte quadam assistente angelo eunuchizari se vidit. cuiusq; visioni apparuit quod omnem motum ex genitalibus

Folio

.v.

eius membris abscideret atq; ex eo tempore ita alienus ex
titerat a temptatione ac si sexum non haberet in corpore. Quia
virtute fretus ex dei omnipotentis auxilio ut iuris an pre
erat ita cepit postmodum etiam femininis preesse nec ta
men discipulos suos ammollere cessabat ne se eis exemplo
in hac re facile crederent et casuri non temptarent donum
quod non accepissent.

Eo autem tempore quo malefici in hac sunt ro
mana urbe deprehensi. Basilus qui in magicis ar
tibus primus fuit in monachico habitu valerian
m fugiens pergit. Qui ad virum reuerentissimum. Casto
rium anternine ciuitatis episcopum pergens sperauit ab
eo ut eum equicio abbati committeret ac sanandum mo
nasterio illius commendaret. Tunc ad monasterium ve
nit episcopus secumq; Basilium monachum deduxit et e
quicium dei famulum rogauit ut eundem monachum in
congregationem susceperet. Quem statim vir sanctus in
tuens ait. Nunc quem mihi commendas pater ego non vi
deo monachum esse sed esse dyabolum. Cui ille respondit
Occasionem queris ne debeas prestare qd peteris ad que
mor dei famulus dixit. Ego quidem hoc cum esse denuncio
quod video. ne tamen nolle me obedire existimes facio qd
iubes. Susceptus itaq; in monasterio est. Post non mul
tos vero dies. Idem dei famulus pro exhortandis ad de
sideria superna fidelibus paulo longius a cella digressus est
Quo discedente contigit ut in monasterio virginum in q
eiusdem patris cura vigilabat una earum que iuxta carnis
huius putredinem speciosa videbatur febricitare inciper
et vehementer anxari magnisq; iam vocibus cum strido
re clamare. Modo moritura sum nisi basilus monachus
veniat. et ipse mihi per sue curationis studium salutem red
dat. Sed in tanti patris absentia accedere quispiam mona
chorum in congregationem virginum non audebat qua
to minus ille qui nouus aduenerat eiusq; adhuc vitam
congregatio scire nesciebat. Missum repente est. et dei
famulo Equicio nuntiatum. qd sanctimonialis illa immen
sis febribus estuaret et basilij monachi visitationem anxie

fraus mali

Folio.

•v•

quereret. Quo audito vir sanctus indignando subrisit atque ait. Nunquid non dixi quod dyabolus est ille non monachus. Itaque et eum de cella expellite. De ancilla autem dei quae anxietate febrius urgetur nolite esse solliciti. quia ex hac hora neque febribus laboratura est. neque basilicam quaesitura. Regressus est monachus et ea hora salutem restitutam dei virginem agnouit. quae eandem salutem illius dei famulus equicinus longe positus nuntiavit. in virtute scilicet miraculi exemplum tenens magistri. qui inuitatus ad filium reguli eum solo verbo restituit salutem ut reuerentes pateat ea hora filium restitutum vite cognosceret quae vitam illius ex ore veritatis audiuit. Omnes autem monachi iussione patris sui implentes eundem basilicum ex monasterii habitatione repulerunt. Qui repulsus dixit frequenter se cellam equicini magicis artibus in aera suspendisse. nec tamen eius quicquam ledere potuisse. Qui non post longum tempus in hac romana urbe exardescente zelo christianam populi igne crematus est.

Causa iudicata

Quadam vero die una dei famula ex eodem monasterio virginum ortum ingressa est. Quae lactucam conspiciens concupivit eamque signo crucis benedicere oblita auide momordit. sed arrepta a dyabolo protinus cecidit. Cumque veraretur eidem patri equicino sub celebritate nuntiatum est. ut veniret concitus et orando subcurreret. Morque ut ortum isdem pateat ingressus est. cepit ex eius ore quasi satisfaciens ipse qui hanc arripuerat dyabolus clamare dicens. Ego quod feci. ego quod feci. Sedebam mihi super lactucam venit illa et momordit me. Cui eum graui indignatione vir dei precepit ut discederet et locus in omni potentis dei famula non haberet. qui protinus abscessit. nec eam ultra contingere preualuit. Quidam vero felix nomine Nursie provincie nobiliter pateat huius castorij qui nunc nobiscum in romana urbe demoratur cum eundem venerabilium virum sacrum ordinem non habere conspiceret et per singula discurrere atque studiose predicare. eum quadam die famularitatis casu adiit dicens. Quia sacrum ordinem non habes atque a romano pontifice sub quo degis predicaedis licentiam non accepisti predicare quomodo presumis. Qua eius inquisitione compulsus vir sanctus indicavit

Indicatus huiusmodi

Folio.

.vj.

Predicationis licentiam qualiter accepit dicens. Ea que mihi loqueris ego quod tecum ipse pertracto. Sed quada nocte speciosus mihi per visionem iuuenis astitit atque in lingua mea medicinale ferramentum id est flebotomium posuit dicens. Ecce posui verba mea in ore tuo egredere ad predicandum atque ex illo die etiam cum voluero de deo tacere non possum.

Petrus.

Uellem etiam patris huius opus agnoscere. qui fertur talia dona a deo percepisse.

Gregorius.

Opus petre ex dono est non donum ex opere. Alioquin gratia iam non est gratia. Omne quippe opus dona preueniunt quous ex subsequenti ope ipsa etiam dona subcrescunt. Ne tamen vite eius cognitione frauderis bene hanc reuerentissimus vir albanus reatine antistes ecclesie cognouit et adhuc supersunt multi qui scire potuerunt. Sed quid plus quis operis quando concordabat vite iudicie cum studio predicationis. Tamen quippe illum feruor ad colligendas deo animas accenderat ut sic monasteriis preesset quatenus per ecclesias. per castra. per vicos. per singulorum quodque fidelium domos circumquaque discurreret et corda audientium ad amorem celestis patrie excitaret. Erat vero valde vilis vestibus atque ita despectus ut si quis illum fortasse nesciret salutatus etiam resalutare despiceret. Et quotiens alia tendebat ad loca iumentum sedere consueverat quod esse despicabilius omnibus iumentis in cella potuisset. In quo etiam capistrum pro sceno et herbicum pellico pro sella utebatur. Per se nec ipsum sacros codices in pelliceis sacculis missos dextro leuoque portabat latere ut quocumque peruenit scripturarum aperiebat fontem et rigabat prata mentium. Huius quoque opinio predicationis ad romane urbis noticiam peruenit. Atque ut est lingua adulantium auditoris sui animum ad plectendum necans. Eo tempore clerici huius apostolice sedis antistiti adulando quæsti sunt dicentes. Quis est iste vir rusticus qui auctoritatem sibi predicationis accipuit et officium apostolice domini nostri sibi innotuit usurpare presumit. Dictatur ergo si placet qui huc eum exhibeat ut quod

Abiectio superius

fallax iudicium

lit ecclesiasticus rigor agnoscat. sicut antea moris est. ut occupato in multis animo adulatio valde surripiat si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa suadentibus clericis consensum pontifex prebuit ut ad romanam urbem deduci debuisset et que nam sua esset mensura cognosceret. **I**ulianum tamen tunc defensores mittens qui sabiniensis ecclesie postmodum in episcopatu prefuit ac precepit ut cum magno eum honore deduceret ne quicquam dei famulus ex conventionem eadem iniuriam sentiret. **Q**ui parere de eo clericorum votis concitus volens festine ad eius monasterium cucurrit ibique absente illo antiquarios scribentes aperit ubi abbas esset requisivit. **Q**ui dixerunt. In valle hac quod monasterio subiaceret fenum secat. **I**dem vero iulianus superbum valde atque otumacem puerum habuit cum vix poterat vel ipse dominari. **N**unc ergo misit ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. **P**errexerit puer et proteruo spiritu pratum velociter ingressus hominesque illic intuens fenum secantes requisivit quod nam esset equitum. **M**oxque ut audiuit quod esset eum adhuc longe positus aspexit et immenso timore correptus cepit timere. **I**acescere sequi ipsum nutantem gressu vix portare posse. **Q**ui tremens ad dei hominem pervenit atque vlmis humiliter submissis eius genua deosculans strinxit suumque dominum ei occurrere nunciauit. **C**ui resalutato dei famulus precepit dicens. **L**eva fenum viride porta pabulum iumentis in quibus venistis. ecce ego quod parum superest opere expleto te subsequor. **I**s autem qui missus fuerat iulianus defensor mirabatur valde quod non esset quod redire motaretur puer. **C**umque reuertentem puerum conspiceret atque in collo fenum ex prato deferentem vehementer iratus cepit clamare dicens. **Q**uid est hoc. **E**go te mihi hominem deducere non fenum portare. **C**ui puer respondit. **Q**ue que ris ecce subsequitur. **E**t ecce vir dei clauatis calciatus caligis falcem fenariam in collo deferens veniebat. **Q**uem adhuc longe positum puer suo domino quod ipse esset quem quereretur indicavit. **I**dem vero iulianus repente ut vidit dei famulum ex ipso habitu despectit ei que qualiter deberet alloqui proterua mente preparabat. **M**ox vero ut servus dei comis affuit eidem iuliani animum intollerabilis pavore inuasit

Folio

.vii.

ita ut tremere atque ad insinuandum hoc ipsum pro quo
venerat vix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox
spiritu ad eius genua cucurrit orationem pro se fieri petiit. et
quia patez eius apostolicus pontifex eum videre vellet in-
dicavit. **V**ir autem venerandus equicius cepit immensas
gratias omnipotenti deo agere asserens quod se per summum
pontificem gratia supna visitasset. **I**llico vouit fratres. precepit
hora eadem iumenta preparare. atque executores suos cepit ve-
hementer urgere ut statim abire debuissent. **C**ui iulianus
ait. **N**on fieri nullatenus potest. quia lassatus ex itinere hodie
non valeo abire. **T**unc ille respondit. **C**ontristas me fili quia
si hodierna die non egredimur iam crastina non exiemus.
Deus itaque famulus executozis sui lassitudine coactus in mo-
nasterio suo eadem nocte demoratus est. **S**equenti vero die
sub ipso lucis crepusculo vehementer equo in cursu fatiga-
to ad iulianum peruenit cum epistola venit in qua preceptum est ei
ne seruum dei contingere vel mouere de monasterio auderet.
Quem cum ille requireret cur sententia esset mutata cognouit
quia nocte eadem qua ipse executor illuc missus est. per visum
pontifex fuerat vehementer exterritus. quod ad exhibendum
dei hominem mittere presumpsisset. **Q**ui perterritus surrexit sequi
venerandi viri commendans orationibus ait. **R**ogat patez nos-
ter ne fatigari debeatis. **C**umque hoc dei famulus audiret con-
tristatus ait. **N**unquid non die heresterno dixi tibi quia si statim
non pergeremus iam pergere minime liceret. **T**unc per cari-
tatis exhibitione aliquantulum executores suos in cella re-
tinuit eique laboris sui commodum coacto remittenti que dedit.
Cognosce igitur petre in quanta dei custodia sunt qui in hac
uita seipsum despiciere nouerunt. cum quibus intus ciuibz
in honore numerantur. qui despecti foris hominibus esse
non erubescunt. quia et contra in dei oculis non iacent. qui
apud suos et proximorum oculos per inanis glorie appeti-
tum tument. **V**nde et quibus deus dicit. **V**os estis qui ius-
tificatis vos coram hominibus. **D**eus autem nouit cor-
da vestra. quia quod hominibus altum est. ab hominibus
leue est ante deum.

Petrus.

Mitro: valde quod de tali viro subripi pontifici tanto poterit

Gregorius.

Folio.

Quid miraris Petre quia fallimur q̄ homines sumus. An menti excidit qđ d̄auid q̄ prophete spiritum habere consueuerat extra innocentē ionathe filium sententiā dedit. cū verba pueri menciētis audiuit. Qđ tum qz p̄ d̄auid factū est. et occulto dei iudicio iustū credimus et cū humana ratione q̄liter iustū fuerit nō videmus. Quid ergo mirū si ore menciētū aliquñ i aliud ducimur. qui prophete nō sumus. multū vero est q̄ vniuscuiusqz p̄sulis mentē curarū densitas vastat. Cūqz animū diuidit ad multa fit mīnoꝝ ad singula. tantoqz ei in vna q̄libet re subripit q̄nto lacius in multis occupat.

Petrus.**V**era sunt valde q̄ dicis.**Gregorius.**

Silere non debeo qđ de hoc viro abbate quondam meo reuerentissimo valenciane narrante agnoui. Aiebat nāqz qz corp⁹ ei⁹ dū in beati laurencij martiris oratorio esset humatū. sup̄ sepulcrū illi⁹ rustic⁹ qđaz archam cū scumēto posuit. nec q̄ntus q̄h⁹qz vir illic iaceret p̄pendere ac vereri curauit. Tunc repente turbat⁹ celit⁹ factus rebo illic omib⁹ in sua stabilitate manentib⁹ archaz que supposita sepulcro ei⁹ fuerat extollit longe qz proiecit. ita vt palā cuncti cognoscerēt. q̄nti esset meriti is cuius illic corpus iaceret.

reuerentia
huius
et sepulchri
scripturam

temeritas loci
deuastantis

Etiam ea q̄ subiūgo p̄dicti venerabil⁹ viri fortuna ti. q̄ valde mihi etate ope et simplicitate placet relatione cognoui. Eandē valerie p̄uiciā longobardis intransib⁹ ex monasterio reuerentissimi viri equici⁹ in p̄dicto oratorio ad sepulcrū ei⁹ monachi fugerūt. Cūqz longobardi seuiētes monasteriū intrassent ceperūt eosqz monachos foras trahere. vt eos aut p̄ tormenta discuterent aut gladijs necarēt. Quorū vnus ingemuit atqz acridolore cōmot⁹ clamauit. Sancte equici⁹ placet tibi vt trahamur et nō nos defendas. Ad cui⁹ vocē p̄tinē seuiētes longobardis immūdu⁹ spirit⁹ inuasit Qui corruentes in terrā tam diu verati sūt q̄usqz hoc cūcti etiā q̄ foris erant longobardi cognoscerēt q̄ten⁹ locū sacrū temerare vltēri⁹ nō auderēt. Sicqz vir let⁹ dū discipulos defendit. et multis post remediū illuc fugientib⁹ p̄stitit.

colluctos de q̄
fuit motus iunat

Visdam coepiscopi mei didici relatione qđ narro

Folio.

.viii.

qui in anchonitana vrbe per annos multos in monachi-
co habitu deguit. ibiq; vitam non mediocriter religiosam
duxit. cui etiam quidam nostri iam prouectoris etatis qui ex
eisdem sunt partibus attestantur. iuxta eam namq; ciuitate
ecclesia beati martiris stephani sita est. In qua vir vite ve-
nereabilis **Constancius** nomine mansionarij functo officio
deseruebat. Cuius sanctitatis opinio sese ad noticiam ho-
minum longe lateq; tetenderat. Qui isdem vir funditus
terrena despiciens toto animi mentis ad sola celestia fla-
grabat. Quadam vero die dum in eadem ecclesia oleum des-
esset. et predictus dei famulus unde lampades accenderet om-
nimodo haberet. omnes lampades ecclesie impleuit aqua.
atq; ex more in medio papirum posuit. quas allato igne
succendit. Sicq; aqua arsit in lampadibus ac si oleum fuisset.
Pende igitur petre cuius meriti vir iste fuerit. q; ne-
cessitate compulsus elemēti naturā mutauit.

Petrus
Mirum est valde quod audio. sed vellem nosse cuius hu-
militatis apud se esse intus potuit iste. qui tāte excel-
lentie foris fuit.

Gregorius.
Inter virtutes animum cognoscere agere queris
q; multū valde est q; temptatione sua intus men-
tem lacescunt mira q; foris fiunt. Sed si huius con-
stancij venerabilis vnum quod fecit audis cuius humili-
tatis fuerit citius agnoscas.

Petrus.
Ostēdē mibi facti illi tale miraculū dixisti. supest etiā
ut me de hūilitate mētis ei; edifices.

Gregorius.
Via valde opinio sanctitatis ei; excreuerat mul-
ti hūc ex diuersis pūncijs anxie videre siciebant
Quadā vō die ex longinquo loco ad videntū eū q-
dam rusticus venit. Eadē vō hora casu contigerat ut scis vir
stas illic ignis gēdibus reficiēdis defuisset lampadibus. Erat autē
pusillus valde exili forma atq; despecta. Cūq; is q; ad vi-
dendū eū venerat q; nā esset inq;reret atq; obire peteret
ut sibi debuisset ostēdi. hi q; illū nouerāt mōstrarūt q; es-
set. Sed sicut stulte mentis hoīm merita ex q;litate corpis
metiunt eum pusillū atq; despectū videns ipm hunc esse ce-
pit omnino nō credere. In mēte etem rustica inter h; qd au-
dierat et videbat q;li facta fuerat qdam rixa. et estimabat

*inutilitas et
pauca pūncijs*

Folio.

.viij.

tam per breuem visionem esse non posse quē tam ingentē habuerat p opimōem. **C**unq3 ipm eū esse a plurib3 fuisset astructus desperit. ⁊ cepit irridere dicēs. **E**go grandem hominem credidi. iste aut de homie nihil habet. **Q**d vt vir dei constancius audiuit lapades quas reficiebat p tñs res linquēs letus concit⁹ descēdit atq3 in eiusdē rustici amplexum ruit eūq3 ex amoze nimio asstringere cepit brachijs et osculari magnasq3 grās agere q3 is d se talia iudicasset dicens. **T**u solus es q in me aptos oculos habuisti. **Q**ua ex re pensandū est cui⁹ apud se huilitatis fuit. q despicientē se rusticū amplius amauit. **Q**ual em quisq3 apud se lateat. cōtumelia illata pbat. **N**am sicut supbi honozib3. sic pleb3 cunq3 huiles sua despectione gratulant. **C**unq3 se ⁊ in alijs oculis viles aspiciūt idcirco gaudent. q3 hoc iudicio confirmari intelligūt qd de se ⁊ ipi apud semetipos habuerunt.

De tunc.

Ut agnosco vir iste magn⁹ foris fuit in miracul sed maior intus in humilitate cordis.

Gregorius.

Quodam q3 anchomitane antistes ecclesie. vir vite venerabil marcellin⁹ fuit. cui⁹ gressum doloze nimio podagra orraxerat. eūq3 failiaces sui sic vbi necesse erat in manib3 ferebāt. **Q**uadā vero die p culpam in curie eadē ciuitas anchomitana succensa est. **C**ūq3 vehementer arderet cucurrezūt oēs vt ignē extinguerent. s illis aquā certatim prouciētib3. ita crescebat flāma vt iam totius vrbis interitū minari videret. **C**unq3 appropinquo3 ea sibi loca q3 ignis inuaderet. iamq3 vrbis ptez nō modicam cōsumpisset ⁊ obistere null⁹ valeret. deduct⁹ in manibus venit epus ⁊ tanta piculi necessitate cōpulsus. familiarib3 suis se portatib3 pcepit dicēs. **C**ōtra ignē me ponite. **Q**d ita factū est atq3 in eo loco est posit⁹ vbi tota vis flāme videbat incubere. **C**epit aut micro mō in semetipsum incendiū retorq3i ac si reflectiōis sue impetus exclamaret se epm transire nō posse. **S**icq3 fctm ē vt flāma incēdij illo termino refrenata in semetipaz refrigeresceret. ⁊ cōtingere vltari⁹ qe q3 edificij n̄ auderet **P**erpēdis petre c⁹ scitatis fuit egrū hoiez sedere ⁊ exorādo flāmas p̄mere.

De tunc.

Ut perpendo ⁊ obstupesco.

Gregorius.

Folio.

.lx.

Uis ne aliquid in operatione nunnos de imitatione quoque helisei cognoscere.

Petrus.

Uolo atque inbianter cupio.

Gregorius.

Omni quadam die in monasterio vetus oleum deesset. **I**amque colligende oliue tempus incumberet sed factus in oliuis nullus appareret. **V**isum patri monasterij fuerat. ut circumquaque fratres in colligendis oliuis ad exhibenda extraneis opera pergerent. quantum ex mercede sui operis. aliquantulum monasterio oleum deportarent. **Q**uod vir domini nunosus fieri cum magna humilitate prohibuit. ne ex euntibus fratres ex monasterio dum lucra olei quaererent. animarum damna paterentur. **S**ed quia in monasterij arboribus oliue pauce inesse videbantur eas colligi precepit et in prius mitti et quas libet parum olei exire potuisset sibi perferri. **F**actumque est et susceptum in puulo vasculo oleum fratres. nunoso dei famulo detulerunt quod ipse protinus ante altare posuit cumque egredientibus orauit atque accersitis postmodum fratribus. precepit ut hoc quod detulerunt oleum lauerent et per cuncta vasa monasterij ex igne fundendo diuiderent quantum benedictione eiusdem olei omnia infusa viderentur. **Q**ue prout erant vacua claudificavit. die vero altera aperta omnia plena repleta sunt. **Petrus.**

Robamur quotidie impleri verba veritatis que ait pater meus usque modo operatur et ego operor.

Gregorius.

Quodem quoque tempore venerandum virum Anastasium cuius superius memoria feci sancte romane ecclesie cui deo autore deseruio notarius fuit. **Q**ui soli deo vacare desiderans. scripsum deseruio monasterium elegit. atque in eo loco quem prefatus sum que subpentomia vocatur. per annos multos in sanctis actibus vitam duxit etque monasterio solerti custodia perfuit. **Q**uo videlicet in loco ingens desuper rupis eminet et profundum subter precipitium patet. **Q**uadam vero nocte cum iam omnipotens deus eius venerabilis viri anastasio labores remunerare decreuisset. ab alta rupe vox facta est que per ducto sonitu clamaret dicens. anastasi veni. **Q**uo vocato alij quoque septem fratres vocati sunt ex nomine. **P**aruo autem momento ea que fuerat emissa vox siluit et octauum fratrem vocauit. **Q**uas dum aperte voces congregatio audisset dubium non fuit quia eorum que vocati sunt obitus propinquasset. **I**ntra paucos igitur dies per medium

*Confessio
in idem*

Vocatus ad monasterium

888

Folio.

venerandus vir anastasi^{us} ceteri autē in eo ordīne ex car-
ne educti sunt. q̄ de rupis vertice sunt vocati. **Frater** vero
ille ad quē vox parū siluit. atq; eū tūc nominavit moriētib;
alijs paucis dieb; vixit. ⁊ tūc vitā finivit vt apte mōstras-
retur. qz interiectū vocis silentiū pūm viuendi spaciū s-
gnauerit. **Sed** mira res contigit. qz venerabil' vir anastasi-
us dum de corpe exiret erat q̄dam in monasterio q̄ supui-
uere eum nolebat. puolutus vero ei⁹ pedib; cepit cū lacri-
mis ab eo postulare dicēs p illum ad quē vadis deprecor ⁊
adiuro ne septem dies sup te in hoc mūdo viuā. **Ante** 7°
diem septimū etia ipse defunct⁹ est q̄ tñ in illa nocte inter
ceteros nō fuerat vocat⁹ vt apte claresceret. qz eius obitū
sola venerabil' anastasi^{us} intercessio obtinere potuisset.

Quoniam isdem frater ⁊ vocat⁹ inter

ceteros nō est ⁊ tñ sancti viri intercessionib; extra lu-
cem subtract⁹ est qd aliud dat intelligi nisi qd hī q̄ apud
dominū magni sunt meriti obtinere aliqui possunt ea etiā
que non sunt predestinata.

Obtinere nequaquā possunt q̄ predestinata non fue-
runt. sed ea q̄ sancti viri orando efficiūt ita pdesti-
nata sunt vt p̄cibus obtineā. **Nam** ip̄a quoq; p
eius regni predestinatio ita est ab omnipotēti deo dispo-
sita vt ad hoc electi ex labore pueniāt. q̄tenus postulando
mereantur accipe qd eis omnipotens de⁹ an secula dispo-
suit donare.

Probare mihi aperciens vellem si potest predestinatio p̄-
cibus iuuari.

Hec ego petre intuli. concite valet pbari. **Cer-**
te etem nōsti qz ad abraam dñs dixit in i⁹saac vo-
cabitur tibi semen. cui etiā dixerat patrē multarū
gentiū ostendi te. **Cui** rursum p̄misit dicēs. Benedicā tibi
⁊ multiplicabo semen tuū sicut stellas celi ⁊ sicut harenā ma-
ris. **Ex** qua re apte constat. qz om̄ipotens de⁹ semen abra-
he multiplicari p̄ p̄saac p̄destinauerat ⁊ tñ scriptū est. **Des-**
catus est p̄saac dñm p̄ vxore sua eoq; esset sterilis q̄ exau-
diuit eum et dedit conceptum rebece. **Si** ergo multiplicas-
tio generis abrahe p̄ p̄saac predestinata fuit cur diuinem

[Folio.]

sterilem accepit. Sed mirum constat quia predestinatio
precibus impletur quoniam is in quo deus multiplicare semen ab-
rahe predestinauerat oratione obtinuit ut filios habere po-
tuisset.

[Petrus.]

[Q]uia secretum ratio aperit nihil mihi dubietatis remansit.

[U]t tibi aliquid de Tuscia patrum

[Gregorius.]

narrem. ut cognoscas quales in ea viri fuerint et
omnipotentis dei noticie quantum propinquum.

[Petrus.]

[V]olo atque omnimodo exposco.

[Gregorius.]

**[V]it vir vite venerabilis bonifacius nomine qui
in ea ciuitate que ferentis dicitur episcopus officium te-
nuit et moribus impleuit. Quibus multa miracula**

is qui adhuc superest Gaudencius prespiter narrauit. Qui
nutritus in eius obsequio tanto valet de illo quod veraciter di-
cere quanto ei contigit et interesse. Huius ecclesie grauis valde
paupertas inerat que bonis mentibus esse solet custodia humi-
litas. nihilque aliud ad omne stipendium nisi vnam tantum mo-
do vineam habebat. Que quadam die ita grandine irruen-
te vastata est ut in ea in paucis vitibus vir parui rarique ra-
cemi remanissent. Quam cum dei predestinus vir reuerentissi-
mus Bonifacius episcopus fuisset ingressus magnas omni-
potenti deo gratias retulit. quod in ipsa sua adhuc iopia sese an-
gustari cognouit. Sed cum iam tempus exigeret ut ipsi quod ra-
cemi que remanerant maturescere potuissent. custodem vinee
ex more posuit. eamque solerti vigilantia seruari precepit.
Quadam vero die mandauit constancio prespitero ne-
poti suo ut cuncta vini vascula in episcopio. omniaque do-
lia ita ut ante consueuerat pice superfusa prepararet. Quod
cum nepos illius prespiter audisset valde ammiratus est.
quod quasi insana preciperet quod vini vascula preparare fa-
ceret. qui vinum minime haberet. Nec tamen presumpsit
inquirere cur talia iuberet. sed iussis obtemperat et omnia
ex more parauit. Tunc vir dei vineam ingressus racemos col-
ligit ad calcatorium detulit. omnesque exinde egredi precepit. so-
lusque ibi cum vno puulo puero remansit. Quem in eodem calca-
torio deposuit et calcari ipsos paucissimos racemos fecit. Cum
que ex eisdem racemis parum aliquid vini deflueret. cepit

per Gregorius

[Folio.]

.xj.

hoc vir dei suis manibus in paruo vase suscipere et per cuncta dolia omniaque vasa que parata fuerant pro benedictione diuidere ut ex eodem vino omnia vascula vir infusa videretur. Cum vero ex liquore vini parum aliquid in vasis omnibus misisset vocauit prout prespiterum iussitque pauperes adesse. Tunc cepit vinum in calcatorio crescere ita ut omnia que allata fuerant pauperum vascula impleat. Quibus cum se perdonee satisfecisse aspiceret ex calcatorio iussit puerum discedere apothecam clausit atque in pressio sigillo proprio munitam reliquit mox ad ecclesiam rediit. Die vero tertia per dictum constancium prespiterum vocauit et oratione facta apothecam aperuit et vasa in quibus tenuissimum liquorem infuderat ubertim vinum fundentia inuenit ita ut pauimentum omne excresecntia viti inuaderet si ad hec episcopus tardius intrasset. Tunc terribiliter prespitero precepit ne quousque ipse in corpore viueret hoc miraculum cuiusque indicaret. per timescens videlicet ne virtute facti humano fauore pulsatus inde inde inanesceret unde foris hominibus magnus appareret exemplum magistri sequens. qui ut nos ad viam humilitatis instrueret de semetipso discipulis precepit dicens. ut ea que vidissent minime diceret quousque filius hominis a mortuis resurgeret.

[Petrus.]

Ouia occasio apta se prebuit libet inquirere quid nam sit quod redemptor noster cum duobus cecis lumen reddidit iussit ut nemini dicerent et illi abeuntes diffamauerunt eum in totam terram illam. Nunquid nam virginem? filius patris et sancto spiritui coeternus ac in re velle habuit quod non potuit implere ut miraculum quod taceri voluit minime potuisset abscondi.

[Gregorius.]

Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit hoc nobis in exemplum actionis prebuit ut per nostrarum vitium modulo eius vestigia sequentes inoffenso pede operis presentis vite carpamus viam. Mira cum namque faciens et tacere iussit et tamen taceri non potuit. ut videlicet electi eius exempla doctrine illius sequentes in magnis que faciunt latere quidem in voluntate habeant. sed ut prosint alijs probant inuita quatenus et magne

Voluntas

h
Folio

hūilitatis sit q̄ sua opa taceri appetūt ⁊ m̄gne vtilitatis sit
q̄ eoz opa taceri n̄ p̄nt. **N**ō ḡ voluit dñs q̄ q̄ fieri ⁊ mi
nime potuit. sed q̄d velle ei⁹ mēbra debeāt. q̄d ne de eis et
nolētib⁹ fiat doctrine ei⁹ magisterio exēplū dedit. **Petr⁹**

Placet quid dicis.

Gregorius.

Ad huc pauca aliq̄ de bonifacij episcopi ope sup̄sūt
quia ei⁹ memoriā fecim⁹ exequamur. **A**lio nāq̄
tempore beati proculi martiris natalicijs p̄opin
quabat dies. **Q**uo in loco vir nobil⁹ fortunat⁹ noīe mane
bat. qui magnis p̄cijs ab eodez venerabili viro postula
uit vt cū apud beatū martirem missarum splennia ageret
ad benedictionē dandā in suā domum declinaret. **V**ir au
tem dei negare nō potuit q̄d ab eo ⁊ fortunati mente cari
tas poposuit. **P**eractis igit̄ missaz solennijs cū ad p̄didū
fortunati venisset mensam p̄sūq̄ deo p̄mnū diceret. sicut
q̄dam ludendi arte cibum solent querere. repente ante ian
nuam cū symia vie astitit ⁊ cimbala percussit. **Q**uem sanct⁹
vie de dignat⁹ audies sonitū dixit. **H**eu heu mortu⁹ ē mi
ser iste. mortu⁹ ē miser iste. **E**go ad mēsarū refectōis veni
os aduc ad laudē dei n̄ apui ⁊ ille cū symia venies percussit
cimbala. **S**ubiūxit q̄ ⁊ ait. **I**te ⁊ p̄ caritate ei cibū potūq̄
tribuite scitote tamen q̄ mortu⁹ est. **Q**ui infelix vir dum
panem ac vinū ex eadem domo p̄cepisset egredi ianuā vo
luit. **S**⁹ saxim ingēs subito de tecto cecidit ei⁹ in vertice
venit. **E**x qua percussione prostratus in manibus iam se
minuus leuatus est. die vero altera fm viri dei sententiā
fanditus finivit vitam. **Q**ua in re petre pensandum est.
quantus sit vicis sanctis timor exhibendus. **T**empla em̄
dei sunt. ⁊ cum ad iracundiam vir sanctus trahitur quis
alius ad irascendum nisi eiusdem templi inhabitator exci
tatur. **M**etueda ergo tanto est ira iustorum. quanto ⁊ cō
stat. quia in eozum cordibus ille p̄sēns est qui ad ferien
dam v̄tionem quam voluerit inualidus non est.

Alio quoq̄ tpe predictus constancius p̄spitez
nepos eius equum suum duodecim aureis vendi
dit q̄s i p̄pria archa ponēs ad exercendū op⁹ ali
q̄d discessit. **T**unc subito ab episcopo paupes venerunt.

Folio.

hec rusticano vsu plata stilus scribētis nō apte suscipezet.
semozumi valde venerabiliū didici relatiōe qđ narzo.

iii.

Uenancij qđ az patricij in samnie p̄tibz villa fuit.
in q̄ colonus ei⁹ filiū honoratū noīe habuit. q̄ ab
innis puerilibz ad amozes celestis patrie p̄ abstinē
tiam exarsit. Cūqz tam magna ouersatione polletet
seleqz iam ab ocioso qz sermōe restringeret. multūqz ut p̄
fatus sum p̄ abstinētiā carnē domaret die qđā p̄ntes ei⁹
vicinis suis diuinū fecerūt in q̄ ad velsendū carnes para
te sūt. Quas cū ille ad esum dūgere p̄ abstinētie amozē
recusaret. ceperūt ei⁹ p̄ntes eius irridere ac dicere comede.
Nūqđ piscē in his montibz tibi allaturi sum⁹. Illo vero
in loco audiri pisces osuenerāt nō videri s̄ cū his s̄momibz
honorat⁹ irrideret repente in cōiuiū aq̄ ad ministriū de
fuit. cū situla lignea sicut illic moris est mancipiū ad fons
tem prexit. dūqz hauriret aquā piscis situlā intrauit. Res
uersumqz mancipiū añ oza discubentiū piscē cum aqua fu
dit q̄ ad totū diei victū potuisset honorato sufficere. Mi
rati omēs tota qz illa parentū irrisio cessauit. Cepere nāqz
in honorato honorare abstinentiā quā ante deridebant sic
qz a dei homie irrisiōis deterfit obprobria p̄scis de mons
te. q̄ cū magnis v̄tutibus cresceret a p̄dicto dño suo liber
tate donatus est atqz in eo loco q̄ fundis dicit monasteri
um ostruxit. An q̄ ducentoz ferme monachoz pater extis
sit ibiqz vita illius circūquaqz exempla eximie ouersatiōis
dedic. Nam qđam die ex eo monte q̄ ei⁹ monasterio in ex
celso prominet ingentis saxi moles erupta est. Que p̄ di
uerum montis latus veniēs totū ruinā celle oīm qz featz
interitum minabatur. Quam cū venientem desup vic san
ctus vidisset frequentī voce xp̄i nomen inuocans. extensa
manu dextera signum ei⁹ crucis opposuit eamqz in ipso diue
xi montis latere cadentēz fixit sicut religiosus vir laurenci⁹
phibet. 7 qz locus ei⁹ nō fuerat q̄ inherere potuisset aspiciē
ita ut nūc vsqz montem cernentibus casura pendere vide
atur.

Petrus.

Potamus s̄ tam egregius vir ut post magister discipu
lozum fieret prius habuit magistrum. **Gregorius.**

Folio.

.xii.

acceperant quotidie in usu habuerunt. Sicque usque ad eundem venerabilem preem ferentes reuersi sunt ut nullo die cessarent bibere et tamen vinum eis ex illo vasculo nunquam desisset ac si in illo vase ligneo quod episcopus eis dederat vinum non augetet. sed nasceret.

de elemosinario

Uperque de eiusdem loci patre. senex quidam clericus aduenit. et ea que ipse de eo narrat silencio non sunt pretereunda. Nam dicit quod quidam die ingressus ortum magna hinc erucarum multitudine inuenit esse coactum. Qui omne holus in eo depice conspiciens ad easdem erucas conuersus dixit. Adiuro vos in nomine domini iesu christi recedite hinc atque hec holera comedere nolite. Que statim ad viri dei verbum ita omnes egressae sunt ut nec una quidem intra spacium orti remaneret. Sed quod mirum quod hec de episcopatus eius tempore narramus. quoniam iam ab omnipotenti deo ordinem simul et moribus creuerat dum illa magis miranda sint que cum hic senex clericus adhuc puerulum fecisse testatur. Nam ait quod eo tempore que cum matre sua puer habitabat egressus hospitio nonnunquam sine linea crebro etiam sine tunica reuertebatur. quod mox ut nudum quempiam inuenit vestiebat hic se expolians ut se ante dei oculos illius mercede vestiret. Quem mater sua frequenter increpare consueuerat dicens quod iustum non esset ut ipse imops pauperibus vestimenta largiret. Que die quidam horreum ingressa pene omne triticum quod sibi in expensum totius anni parauit inuenit a filio suo pauperibus erogatum. Cuius semetipsum alapis pugnisque tunderet quod quasi animi subsidia perdidisset superuenit bonifacius puer dei eamque vobis quibus valuit consolari cepit. Que cum nihil solacii admitteret hanc rogauit ut ab horreo exire debuisset in qua ex omni eorum tritico parum quod inuentum est remansisse. Puer autem dei sese illic primum in ordine dedit quod paululum egressus ab horreo matrem reduxit quod ita tritico plenum inuentum est sic plenum annum non finit unde mater illius totius anni super se congregasse gaudebat. quod viso miraculo percuta mater iam ipsa cepit hortari ut daretur quod sic celeriter possit quod petisset accipere. Nec itaque in hospitii sui vestibulo gallias nutrire consueuat sed eas ex vicio rure vulpis veniens aufererat. quodam vero die dum in eodem vestibulo

Folio.

.xlii.

paer bonifacius statet vulpes ex moze venit gallinam ab-
stulit. **I**pse autem concit² ecclesia^m intrauit ⁊ se in ozōnez p-
sternens aptis vocib⁹ dixit. Placet tibi dñe vt de nutrimē-
tis matris mee māducare nō possim. Ecce enī gallinas q̄s
nutrit vulpis comedit. **Q**ui ab ozōne surgens ecclesia^m est
egressus. **M**ox aut vulpes redijt gallinā quā oze tenebat
dimisit atq³ ip̄a moriens añ ei² oculos in terrā cecidit.

Ualde mihi mirum videt^r q^d exaudiri. **Petrus.**
ōces in se sperantiū etiā in rebus vilibus dignatur
dominus.

Hoc petre ex magna conditoris nostri dispensatio-
ne agit. vt p minima que p̄cipimus sperare maio-
ra debeamus. **E**xaudit² nanq³ est in reb⁹ vilibus
puer sanct² ⁊ simplex vt in puis disceret q̄ntū de deo presu-
mere in magnis petitionib⁹ deberet.

Placet quod dicis.

Alius quoq³ vir venerabilis in eis² p̄tib⁹ fuit.
Fortunatus nomie tudertine antistes ecclesie q̄ in
effugandis spiritib⁹ immense v̄tutis gr̄tia polles-
bat. ita vt nōnunq³ ab obsessis corpib⁹ legiones demonū
pelleret ⁊ stinuo ozōnis studio intent² obiectas ostra se eo-
rum mltitudines superaret. **Q**ui² viri familiarissimus fuit
iulianus nostre ecclesie defensor q̄ ante nō longuz temp² in
hac vrbe defūct² est. **E**ius ego q³ hoc didici relatiōe quod
narro q³ sepe gestis illi² vsu familiaritatis intreat. ei² q³
post memoriā ad instructionē nostram quasi faui dulcedi-
nem in ore retinebat.

Matrona q̄dam nobil^r in vicinis p̄tib⁹ **Thulcie**
vicinū habebat. q̄ intra breue temp² q̄ filiū ei² ac-
ceperat cū eade³ locru sua ad dedicationē ozatorij
beati sebastiani martiris fuerat inuitata. **N**octe vero eadē
q̄ subsequēte die ad dedicationē p̄dicti ozatorij fūat p̄ces-
sura voluptate carnis deuicta a viro suo sese abstinere nō
potuit. **C**ūq³ mane facto cōscientia^m deterreret p̄petrata car-
nis delectatio. p̄cessionē vero imperaret verecūdia. plus
erubescens vultū hoīm q³ dei iudiciū metuēs. cū locru sua
ad dedicationē ozatorij p̄cessit. **M**ox vero vt reliq³ beati

q̄temp² lani fari

Folio.

xii.

Sebastiam martiris oratorium ingresse sunt eandem predi-
c tam matronam malignus spiritus arripuit et eam omni
populo vexare cepit. Eiusdem vero oratorij prespiter dum
eam vehementissime vexari conspiceret. ex altari protinus
syndonem tulit eamque operuit. sed et hunc simul repente
dyabolus inuasit. Et quia ultra vires voluit quicquid presu-
mere compulsus est. et ipse cognoscere in sua vexatione quid
esset. **N**on vero qui aderant puellam in manibus ex orato-
rio sublatam ad domum propriam reportauerunt. Cumque
hanc antiquus hostis vexatione continua vehementer ac-
cereret propinqui sui eam carnaliter amantes et amando per-
sequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tra-
diderunt ut eius animam funditus extinguerent cuius carni
magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est
itaque ad fluvium atque in aquammersa ibique diuini in tanta
tombus agere malefici moliebantur ut is qui eam inuase-
rat dyabolus exiret. **S**i miro omnipotentis dei iudicio. dum
arte peruersa unus ab ea repellitur in eam subito legio intra-
uit. Cepit ex hoc illa tot motibus sagitari tot vocibus cla-
moribusque perstreperere quot spiritibus tenebatur. **T**unc
miro consilio parentes eius sue perfidie culpam fatentes hanc
ad venerabilem virum fortunatum episcopum deduxerunt eique re-
liquerunt. **Q**uia ille suscepta multis se diebus ac noctibus in
orationem dedit. tantoque annis precibus incubuit quanto et
in uno corpore contra se assistere legionis aciem inuenit.
Quam post non multos dies ita sanam atque incolomen
reddidit. ac si in ea ius proprium dyabolus nunquam habuisset.

*adulator
malinorum*

Alio quoque tempore isdem vir omnipotentis dei famu-
lus ex obfesso quodam homine immundum spiritum ex-
cussit. **Q**ui malignus spiritus cum vesperecente iam die
secretam ab omnibus horam cerneret. peregrinum quempiam esse
se simulans circuire cepit civitatis plateas et clamare. **V**ir-
rum sanctum fortunatum episcopum. ecce quid fecit peregrinum hominem
de hospicio suo expulit. **Q**uero ubi requiescere debeam et in
civitate eius nec inuenio. **T**unc quidam in hospicio cum uxore
sua et puulo filio ad prunas sedebat. **Q**ui vocem eius audi-

Folio

.xiiij.

ens ⁊ qđ epus ei fecerit req̃rens hūc inuitauit hospicio se
dere secum iuxta prunas fecit. **C**unq3 vicissim aliq̃ fabu-
larentur puulum ei3 filiū isdem malign3 spūs intrauit. at3
q3 in eadē prunas piecit. ibiq3 mox ei3 animaz. excussit
Qui orbat⁹ miser vel quem ipse suscepit vel quem epi-
scopus expulsi⁹ agnouit.

Petrus.

Quid nā h esse dicim⁹ vt occidēdi ausū in eius hospicio
antiqu⁹ hostis accipet q̃ hūc pegrinū estimās ad se
hospitalitatis gratia vocauit.

Gregorius.

Multa petre vident⁹ bona sed nō sunt q2 bono ani-
mo nō fiunt. **V**nde ⁊ in euangelio veritas dicit.
Si ocul⁹ tu⁹ nequā fuerit totū corp⁹ tuū tenebro-
sum erit. q2 cū puerſa est intentio q̃ p̃cepit. prauū est om̃e
opus qđ seq̃tur q̃zuis esse rectū videat. **E**go nanq3 hunc
virum q̃ dum q̃si hospitalitatē exhiberet orbat⁹ est. non
pietatis ope delectant estimō. sed epi derogatione. **N**ā pe-
na subsequēs innotuit. q2 p̃cedens illa susceptio sine culpa
non fuit. **S**unt nāq3 nōnulli q̃ idcirco facere bona student.
vt grām aliene opationis obnubilēt. nec pascunt bono qđ
faciunt. sed laude boni q̃ ceteros p̃munt. **Q**ua de re existi-
mo hunc virū q̃ malignū spiritū in hospitalitatē suscepit
ostendationē boni poti⁹ intendisse q̃3 opam vt meliora q̃3
epus fecisse videret q̃ten⁹ ipse suscipet eum quē vir dñi for-
tunatus expulsi⁹ ita est vt dicit nam finis opis probat
qđ munda intentio operationis non fuerit.

Lio quoq3 tempore dum oculoꝝum qđam lumen
amissi⁹ ad hunc deduct⁹ intercessionis ei3 opeꝝ
p̃cepit ⁊ impetrauit. **N**am cum vir dei oratiōe fa-
cta ocul⁹ ei3 signū crucis inp̃meret ab eo luce reddita nor-
cecitatis abscellit. **P**reterea equ⁹ cu3dā militis i rabiē fu-
erat vñ ita vt a mltis teneri vix potuiss3 h̃ q̃scūq3 potuit
inuaderet eoz mēbra morsib⁹ delataret. **T**ūc vt cūq3 a mltis
ligatus ad virum dei deductus est. **Q**ui mox eius capi-
ti extensa manu signū crucis edidit cūctam ei3 rabiē in mā-
suetudinē mutauit ita vt postea m̃io: existeret q̃3 ante il-
lam infamiā fuisset. **T**unc isdem miles equū suū quē celer-
time ex miraculū impio a sua vesaniā vidit immutatum

eidem sancto viro decreuit offerendum. Quē cum suscipe
ille rennueret ipse vero in precibus ne despiceret eius oblatio
pseueraret. sanctus vir media duarum partium viam tenens et pe
titionem militis audiuit. et munus recipere per exhibita virtute
recusauit. prius namque dignum precium prebuit et postea equum
quem sibi offerebat accepit. Quia enim si non suscipere eum contra
stari conspexerat caritate cogente emit quod necessarium non
habebat. Neque hoc silere de huius viri virtutibus debeo quod an
te dies fere duodecim audiui. Quidam namque ad me dedu
ctus est senex pauper. atque ut mihi sensum collocutio esse sem
per amabilis solet. studiose hunc vnde esset inquisiui qui se
esse de Tuderina ciuitate respondit. Cui inquit. Queso te
patez num fortunatum episcopum nosti. Qui ait. Noui et bene no
ui. Tunc ipse subiunxit. Dic ergo si qua illius miracula nosti
et desideranti mihi qualis vir fuerit innotescere. Qui ait ho
mo ille ab istis hominibus longe fuit. quos videremus modo.
Nam quicquid ab omnipotenti deo petijt ita dum pete
ret impetrauit. Cuius hoc vnum nastro miraculum quod
ad presens animo occurrat. Quadam namque die gothi iux
ta Tuderinam ciuitatem venerunt qui ad patres Rauē
ne properabant et duos paruulos puerulos de possessione
abstulerant que possessio prefate Tuderine ciuitati subia
cebat. Hoc cum viro sanctissimo fortunato nunciatum fu
isset protinus militum atque eosdem gothos ad se vocari fecit.
Quos blando sermone alloquens eorum precibus studuit aspe
ritatem placare ac post intulit dicens. Quale vultis preci
um dabo et puerulos quos abstulistis reddite mihi quod hoc
gracie vestre munus prebete. Tunc is qui prior eorum esse
videbatur. Respondit dicens. Quicquid aliud precipis fa
cere paratus sum. Nam istos puerulos nullatenus reddemus.
Cui venerandus vir blande ininatus dicit. Contristas me
et non audis patrem tuum. Noli me contristare nam non
expedit tibi. Sed isdem gothus in cordis sui feritate per
manens negando discessit. Die vero altera digressus rur
sus ad episcopum venit. Quem isdem verbis propredis
tis puerulis iterum episcopus rogauit. Cuique ad redden
dum nullomodo consentire voluisset. contristatus episcopus.

Folio.

.xx.

Dixit. Scio quia tibi non expedit quod me tristato discedis
Que gothus verba despiciens ad hospiciū reuersus eosque
pueros de quibus agebatur equis super impositos cum suis
hominibus promisit ipse vero statim ascendens equum subse-
cutus est. **Cunq;** in eadem ciuitate ante beati petri aposto-
li ecclesiam venisset equi eius pes lapsus est. **Qui** cum eo cor-
ruit et eius coram mor fracta est. ita ut in duabus partibus os es-
set diuisum. **Leuatusq;** in manibus reductus est ad hospi-
cium. **Qui** festinus misit et pueros quos premiserat reduxit
et viro venerabili fortunato mandauit dicens. **Rogo** te pa-
ter mitte ad me dyaconum tuum. **Cuius** dyaconus dum ad-
iacentem venisset pueros quos redditurum se episcopo om-
nino negauerat ad medium deduxit eosque dyacono illius
reddidit dicens. **Vade** et dic domino meo episcopo quia ma-
ledixisti mihi. ecce percussus sum. **Sed** pueros quos quesisti re-
cipe et pro me rogo intercede. **Susceptis** itaque quod puerum dy-
aconus ad episcopum reduxit. **Cui** benedictam aquam vene-
rabilis fortunatus dedit dicens. **Vade** cicius et eam super ia-
centis corpus projice. **Perrexit** itaque dyaconus atque ad go-
thum introgressus benedictam aquam super membra illius
asperxit. **Res** mira et vehementer stupenda. **Mox** ut aqua
benedicta gothi coram contigit. ita hominis fractura soli-
data est. et salutem pristina coram restituta ut hora eadem de le-
cto surgeret et ascenso equo ita cepit iter agere ac si nullam
vulnerum lesionem corporis pertulisset. **Factum**que est ut qui san-
cto viro fortunato pueros cum precio reddere obedientie
subiectus noluit eos sine precio pene subactus donauit.

His igitur expletis studebat adhuc senex de eo et ali-
a narrare. **Sed** quia nonnulli aderant ad quos ex-
hortandos occupabat iamque diei tardior hora in-
cubuerat venerabilis fortunatus facta mihi audiri non licuit
que audire si liceat semper volo. **Sed** die alia isdem senex
rem de illo magis mirabilem narrauit dicens.

In eadem **Tudertina** urbe **Marcellinus** quidam bone acti-
onis vir cum duabus sororibus suis habitabat. qui eueni-
ente molestia corporis ipso sacratissimo vespere sciente iam

Folio.

Quid miraris Petre quia fallimur q̄ homines sumus. An menti exiit qd̄ d̄ auid q̄ prophete spiritum habere consueuerat extra innocentē ionathe filium sententiā dedit. cū verba pueri menciētis audiuit. Qd̄ tum qz p̄ dauid factū est. 7 occulto dei iudicio iustū credimus 7 tñ humana ratione q̄liter iustū facit nō videmus. Quid ergo mirū si ore menciētū aliqn̄ i aliud ducimur. qui prophete nō sumus. multū vero est q̄ vniuscuiusqz p̄sulis mentē curatū densitas vastat. Cūqz animus diuidit̄ ad multa fit minor ad singula. tantoqz ei in vna q̄libet re subripit̄ q̄nto lacus in multis occupat̄.

Petrus.

Gregorius.

Vera sunt valde q̄ dicis.

Silere non debeo qd̄ de hoc viro abbate quondam meo reuerentissimo valenciane narrante agnouit. Aiebat nāqz qz corp⁹ ei⁹ dū in beati laurencij martiris oratorio esset humatū. sup̄ sepulcrū illi⁹ rustic⁹ qdaz archam cū seumēto posuit. nec q̄ntus q̄lisqz vir illic iaceret p̄ndere ac neceri curauit. Tūc repente turbat⁹ celic⁹ factus rebo illic omib⁹ in sua stabilitate manentib⁹ archaz que supposita sepulcro ei⁹ fuerat extollit longe qz proiecit. ita vt palā cuncti cognoscerēt. q̄ntū esset meriti is cuius illic corpus iaceret.

Etiam ea q̄ subiūgo p̄dicti venerabilis viri fortuna d. q̄ valde mihi etate ope 7 simplicitate placet relatione cognoui. Eandē valerie p̄uiciā longobardis intrantib⁹ ex monasterio reuerentissimi viri equici in p̄dicto oratorio ad sepulcrū ei⁹ monachi fugerūt. Cūqz longobardi seuiētes monasteriū intrassent ceperūt eos de monachos foras trahere. vt eos aut p̄ tormēta discernerent aut gladijs necarēt. Quorū vnus ingemuit atqz acridolore cōmot⁹ clamauit. Sancte equici placet tibi vt trahamur 7 nō nos defendas. Ad cui⁹ vocē p̄tinē seuiētes longobardis immūdus spirit⁹ inuasit. Qui corruentes in terrā tam diu verati sūt q̄usqz hoc cūctē etiā q̄ foris erant longobardi cognoscerēt q̄ten⁹ locū sacrū temerare viterius nō auderēt. Sicqz vir sc̄tus dū discipulos defendit. et multis post remediū illuc fugientib⁹ p̄stitit.

Quiusdam coepiscopi mei didici relationē qd̄ narro

Folio.

.xvj.

ua refectio me faciat.

Vidam nunc in eadem prouincia Martirius nomine deuotus valde omnipotentis dei famulus extitit qui hoc de victoriis suis testimonij signum dedit. Dum quadam die fratres illius panem subcinericiu fecissent atq3 obliuiscerentur crucis signum imponere. sicut in hac prouincia crudi panes ligno signari solent ut per quadras quatuor partiti videantur. Idem dei famulus affuit eisq3 referentibus signatum non fuisse cognouit. Cumq3 iam panis ille prunis esset et cineribus coopertus dixit. Quare hunc minime signastis. Qui hic dicens signu crucis digito contra prunas fecit. quo signante protinus immensum crepitum panis dedit ac si ingens in ignibus olla crepuisset. Qui dum coctus postmodum fuisset ab igne subtractus ea cruce signatus inuentus est quam non contactus sed fides fecerat.

In eo etiam loco interrozina vallis dicitur que a multis verbo rustico interrozina nominatur. In qua erat quidam vir vite venerabilis valde admirabilis nomine Seuerus ecclesie beate marie dei gemitricis et semper virginis sacerdos. Hunc cum quidam pater familias ad extremum venisset diem. missis concite nuntijs rogauit ut ad se quantocius posset venire. suisq3 orationibus pro peccatis eius intercederet. ut acta de malis suis penitentia soluta culpa de corpore exiret. Qui videlicet sacerdos inopinante contigit ut ad putandam vineam esset occupatus atq3 ad se venientibus diceret. Antecedite ecce ego vos subsequor. Cumq3 videret sibi in eodem opere parum aliquid sapere paululum moras fecit. ut opus quod minimum testabat expleret. Quo expleto cepit ad egrum pergere cum vero in itinere occurrentes hi qui prius venerant obuiam facti sunt dicentes. Pater quare tardasti. Noli fatigari quia iam defunctus est. Quo audito ille contremuit magnisq3 verbis se interfectorem illius clamare cepit. Flens itaq3 peruenit ad corpus defuncti seque oratione lecto illi cum lacrimis in terra dedit. Cumq3 iam

Folio.

.xxj.

vehementer fletet. in terra caput tunderet. seqz reum mortis illius clamaret repente is q̄ defunctus fuerat aniam recepit. Qd̄ cum mlti qui circūstabant aspicerent ammiratiōis vocibus emissis ceperūt ait plius fieri p̄ gaudio. Cūqz eū requirerent vbi fuerit vel quomō redisset ait. Tetri valde erant homies q̄ me ducebant ex quoz ore ac naribz ignis exibat quē tollerare non poteram. Cūqz per obscura loca me ducerēt subito pulcre visiōis iuuenis cū alijs nobis euntibus obuiā factus est. q̄ me trahentibus dixit. Reducite illum qz seuerus prespicez plangit. Eius enī lacrimis dominus eū donauit. Qui scilicet seuerus p̄tinus de terra surrexit ei qz penitentiā agentī opem sue intercessiōis p̄buit. Et dum p̄ dies septē de peccatis culpis penitentiam eger rediuuus ageret. octaua die letus de corpe exiuit. Perpende queso hūc de quo loqr̄ ut seuerū qz dilectū de mīn⁹ ascendit quē tristari nec ad modicū pertulit. **Petrus** o miranda sunt valde q̄ dicis q̄ me inuenio nūc usqz latuisse. Sed qd̄ esse dicim⁹ q̄ modō tales viri nequeunt inueniri.

Gregorius.

Ego petre mltos tales in hoc seculo nec modo deesse existimo. neqz enī si talia signa nō faciūt. ideo tales non sunt. Vite nanqz vera estimatio in virtute est operū nō in ostensione signoz. Nam sunt pleriqz qui si signa non faciunt signa tamē facientibus dispares non sunt.

Petrus.

Unde mihi rogo hoc ostendi potest q̄ sint quidā qui signa non faciunt ⁊ tamen signa facientibus dissimiles non sunt.

Gregorius.

Nunquid nam nescis quomā paul⁹ ap̄lus petro apostolorz p̄mo in p̄ncipatu ap̄lico frater est.

Petrus.

Ncio plane nec dubiū est. qz ⁊ si minim⁹ omniū apostolorz. plus tñ omibus laborat.

Gregorius.

Quod bene ip̄e remissis petre sup̄ mare pedibus ambulauit. Paul⁹ in mari naufragiū pertulit ⁊ in vno eodēqz elemēto ibi paul⁹ ire cū nauī nō potuit vbi petre pedibz ire fecit. A petre igit̄ stat. qz cū vtriusqz v̄tus fuerit dispar in miraculo. vtriusqz tamen

Folio.

meritum dispar non est in celo.

.xvii.

Petrus.

Placet fateor omnino quod dicis ecce enim apte novi. quod vita et non signa querenda sunt. Sed quoniam ipsa signa que fiunt bone vite testimonium ferunt. quoniam te adhuc si que sunt referas ut elucientem me per exempla bonorum pascas.

Uellem tibi in laudibus redemptor. **Gregorius.** ris de viri venerabilis benedicti miraculis aliqua narrare. sed adhuc explenda hodiernum tempus video non posse sufficere. Libentius itaque hoc loquimur. si aliud exordium sumamus.

Incipit liber Secundus dialogorum de
vita et miraculis sancti benedicti abbatis

Fuit vir vite venerabilis benedictus dei gratia et nomine ab ipso sue puericie tempore coegregatus semile. Etatem quippe moribus transiens nulli voluptati animum dedit. sed dum in hac terra adhuc esset quod temporaliter libere uti potuisset desperit iam quasi aridum mundum cum flore. Qui liberiori genere ex provincia nuris exortus. Rome liberalibus literarum studiis traditus fuerat. Sed cum in eis multos ire per abrupta vicioz cerneret eum quem quasi in ingressum mundi posuerat retraxit pedem ne si quid de scientia eius attingeret ipse quod postmodum in immane precipitium totus iteret. Despectis itaque literarum studiis relicta domo rebusque patris soli deo placere desiderans sancte iuxta rationis habitum quiescit. Recessit igitur scientes nescius et sapienter indoctus. Qui ergo omnia gesta non didici sed pauca que narro quatuor discipulis illius referentibus agnoui. Constantio scilicet reuerentissimo valde viro qui ei in monasterii regimine successit. Valenciano quod amicus multis latranensi monasterio preuit. Simplicio qui congregationem in illius post eum tertius tenuit honorato etiam qui nunc adhuc celle eius in qua prius conuersatus fuerat preest. Dic itaque cum iam relicta litterarum studiis petere deserta decreuisset nutrit que hunc arcius amabat sola secuta est. Cumque ad locum venisset qui dicitur efide. multisque honestioribus viris per caritatem illic detentis in beati petri

Folio.

fuga laudis

ecclesia demoraretur predicta nutrix illius ad purgandum
criticum a vicinis mulieribus prestari sibi capisterium petijt.
Quod super mensa incante derelictum casu accidente fractum est
sic ut duobus partibus inueneretur diuisum. Quod mox rediens
nutrix illius ut ita inuenit vehementissime flere cepit. quia
vas quod prestitum acceperat fractum videbat. Benedictus au-
tem religiosus et pius puer cum nutrice suam flere conspice-
ret eius dolori compassus ablatis secum utriusque fracti capi-
sterij partibus sese cum lacrimis in orationem dedit qui ab oratione
surgens ita iuxta se vas sanum cepit ut in eo inueniri fra-
cture nulla vestigia potuisset. Moxque nutricem suam blan-
de consolatus ei sanum capisterium reddit quod fractum tulerat.
Que res in eodem loco a cunctis est agnita atque in tanta am-
miratione habita ut hoc ipsum capisterium eius loci incolae in
ecclesie ingressu suspenderet quatenus presentes et futuri omnes
agnosceret a quanta Benedictus puer conuersationis gratia per-
fectione cepisset. Quod annis multis illic ante omnium oculos
fuit. et usque ad hec longobardorum tempore super fores ecclesie pe-
pendit. Sed Benedictus plus appetens mala mundi per-
peti quam laudes pro deo laboribus fatigari quam vite huius fauore
extolli nutricem suam occulte fugiens deserti loci secessum pe-
tijt. Cui subiacus vocabulum est. quod a romana urbe quadra-
ginta fere miliaribus distans frigidas atque perspicuas ema-
nat aquas. Que illic videlicet aquarum abundantia in exten-
sum prius loco colligitur ad extremum vero in amnem deriuatur.
Quo dum fugiens pergeret monachus quodam Romanus
nomine hunc euntem cepit quo tenderet requirit. Cuius cum
desiderium cognouisset et secretum tenuit et adiutorium
impendit. eique sancte conuersationis habitum tradidit et
in quantum licuit ministravit. Vir autem dei ad eundem lo-
cum perueniens in arctissimam specum se tradidit et tribus
annis excepto romano monacho omnibus ibi incognitus
mansit. Qui videlicet romanus non longe in monasterio sub
theodaci patris regula degebat. Sed pie eiusdem patris sui
reculis furabatur horas et que sibi ad manducandum subripes-
se poterat diebus certis Benedicto panem ferebat. Ad eandem
vero specum a romani cella iter non erat quia excelsa desuper

Invidia dicitur

Folio.

.xviij.

cupis eminebat. sed ex eadē rūpe in longissimo fune ligac
roman⁹ deponere panes consueuerat. In q̄ etiam resti par
uum tinnabulum inseruit ut ad ei⁹ sonū agnosceret qñ
sibi roman⁹ panem p̄beret quē exiens acciperet. Sed anti⁹
quus hostis vni⁹ caritati inuidens a teri⁹ refectiōi cum
q̄dam die submitti panem aspiceret iactauit lapidē ⁊ tin
nabulum fregit. Roman⁹ tamen modis congruentib⁹
ministrare nō desit. Cum vero iā deus omnipotens ⁊ ros
manum vellet a labore quiescere ⁊ benedicti vitā in exem
plum hoīm demonstrare. ut posita sup candelabrum lucer
na claresceret q̄tenus omnib⁹ qui in dei domo sunt luceret
cuiusdam prespitero longi⁹ manenti q̄ refectiōē sibi in pas
cali festiuitate parauerat. p̄ visum dñs apparere dignat⁹
est dicēs. Tu tibi delicias p̄paras ⁊ seru⁹ meus illo in loco
fame cruciat. Qui p̄tinus surrexit atq; in ip̄a sollemnitate
pascali cū alimentis q̄ sibi parauerat ad locū tetendit ⁊ vi
rum dei p̄ abrupta montū. p̄ concaua valliū. p̄ defossa ter
rarum q̄liuit. eumq; latere in specu repit. Cūq; orōne fa
cta ⁊ benedicentes dñm omnipotentē consedissent. Post
dulcia vite colloquia. Is q̄ aduenerat prespiter dixit Sur
ge sumamus cibum quia hodie pascha est. Cui vir dei re
spondit dicēs. Scio quia pascha est. quia hodie videre
te merui. Longe quippe ab hominib⁹ positus. quia die eo
dem pascalis sollemnitas esset ignorabat. Venerabilis au
tem prespiter rursus asseruit dicēs. Veraciter hodie res
urrectionis dominice pascalis dies est abstinere tibi mi
nime congruit quia ⁊ ego ad hoc missus sū ut om̄ipoten
tis dei dona pariter sumamus. Benedicentes igitur domi
nam sumpserunt cibum. Expleta itaq; refectiōe ⁊ collo
quio ad ecclesiā suā prespiter secessit. Eodē quoq; tem
poze hunc in specu latitantem etiam pastores inuenerunt
quem dum vestitū pel'ibus inter frutecta cernerēt aliquā
bestiam esse crediderunt. Sed cognoscentes dei famulū.
eorum multū ad pietatis gratiam a bestiali mente mutati
tati sunt. Nomen itaq; eius per vicina loca innotuit cui⁹
dñs. Factumq; est ut ex illo iam tempore a multis frequē
tari cepisset Qui cum ei cibum afferrent corporis ab eius

*privilegiū
sollemnitate*

Folio.

.xviij.

temptatio diabolica

temptatio carnis

ore in suo pectore alimenta referebant vite. Quodam vero die dum solus esset temptator affuit. Nam nigra paruaque avis. que merula nominatur. circa eius faciem voltare cepit etque vultui importune insistere ita ut manu capi posset si hanc vir sanctus tenere voluisset. sed signo crucis edito recessit avis. Tanta autem carnis temptatio aue eadem recedente secuta est. quantam vir sanctus nunquam fuerat expertus. Quamquam namque aliquando feminam viderat quam malignus spiritus ante eius mentis oculos reduxit tantumque igne serui dei animum in specie illius accendit ut dum in eius pectore amoris flamma vim caperet etiam deserere heremum voluptate victus deliberaret. Tunc subito superna gratia respectus ad semetipsum reuersus est. atque virtutum et vesprium iuxta densa succrescere frutecta conspiciens erutus indumenta nudum se in illis spinarum aculeis et virtutum incendiis proiecit. ibique diu volutatus toto ex eis corpore vulneratus exiit ut per cutis vulnera duxit a corpore vulnus mentis. quia voluptatem traxit in dolorem. Cumque pene penaltiter foris arderet extinxit quod intus illicite ardebat. vixit itaque peccatum quia mutauit incendium. Ex quo videlicet tempore sicut post discipulis ipse perhibebat. ita in eo est temptatio voluptatis edomita ut tale aliquid minime sentiret. Ceperunt postmodum multi iam mundum relinquere atque ad eius magisterium festinare. Liber quippe a temptationis vicio vere iure iam factus est virtutum magister. Unde in exodo et per moysen precipere ut leuite a viginti quaque annis et supra ministrare debeant ab anno vero quinquagesimo custodes vasorum fiant.

Petrus.

Iam quidem prolato testimonio mihi aliquantum intellectus intezlucet. sed tamen hoc plam exponi potest.

Gregorius.

de cod.

Aquet Petre quod in iuuetute carnis temptatio ferueat. ab anno autem quinquagesimo calor corporis frigescat. Vasa autem sacra sunt fidelium mentes. Electi ergo cum adhuc in temptatione sunt subesse eos ac huic necesse est et obsequijs laboribusque fatigari. Cum vero iam mentis

Folio.

.rrv.

ingressurus es mare transiturus nouē annis regnans decimo morietis. Quibus auditis rex vehementer terretur. orōe petita recessit. atq; ex illo iam tpe min⁹ crudelis fuit et nō multo post romam adiit ad spiliam prexit anno a⁹ regni sui decimo omnipotētis dei iudicio regnū cū vita p̄didit.

Petere Canusine antistes ecclesie ad eundē dei famulum venire consueuerat. quem vir dei p̄ vitte sue merito valde diligebat. Is itaq; dū cū illo d̄ igressu regis Tocijlie ⁊ romane vrbis p̄ditione colloquiū haberet dixit. Per hūc regē ciuitas ista destruet. vt iam amplius nō inhabitet. Cui vir dñi respondit. Roma agentibus nō exterminabit. sed tempestatibus ⁊ horulcis turbimibus ac terremotu fatigata inardescet in semetipsa. Cui⁹ p̄phetie misteria nobis iā facte sūt luce clarioza. q̄ in hac vrbe dissoluta membra euerlas dom⁹ destructas ecclesias turbine cernimus. eiusq; edificia longo semio lassata qz ruinis crebrescentibus p̄sternent videm⁹. qz hoc honozat⁹ ei⁹ discipulus cui⁹ mihi relatione comptum est neq; ex ore illi⁹ audisse se phibet. sed quia hoc dixerit dictum sibi a fratribus

Eodem qz tpe qdam aquinensis ecclesie clericus demonio vexabat⁹ q̄ a venerabili viro Constancio eiusdē ecclesie antistite p̄ multa fuerat martirū loca transmissus vt sanari debuisset. S; sancti dei martires noluerūt ei salutis donū tribuē vt q̄nta esse in b̄ndictio gr̄a demonstrat⁹. Duct⁹ itaq; est ad omnipotētis dei famulū b̄ndictū q̄ hiesu xp̄o dñō p̄ces fūdes antiquū hostē de obsessio hoīe p̄tin⁹ expulit. Cui sanato p̄cepit dicens. Vade ⁊ post hec carnē nō comedas ad sacrū ordinē nūq; accedere p̄sumas. Quacūq; autē die sacrū ordinem temerarie p̄sumpseris. statim iuri dyaboli iter mācipaberis. Discessit igit clericus san⁹ ⁊ sicut terre solet animū pena recens ea q̄ vir dei p̄ceperat interim custodiuit. Cum veto p̄l ānos mltos omēs p̄ores illi⁹ de hac luce migrasset ⁊ miores suos sibi met suppoī i sacris ordinibus cerneret vba viri dei q̄si ex longo tpe oblit⁹ postposuit atq; ad sacrū ordinē accessit quē mox is q̄ reliq̄rat diabol⁹ tenuit eaq; vexare q̄ulq; aiām ei⁹ excuteret nō cessauit. **Petr⁹**

de coh

puerisio

Vni esse cu deo

Fste vir dei diuinitatis vt video etiam secreta pene-
trauit q̄ p̄sperit hunc clericum idcirco dyabolo tra-
ditum ne ad sacrū ordinē auderet accedere. **Gregorius**

Omare diuinitatis secreta non nosset q̄ diuinitatis p̄-
cepta seruaret cum scriptum sit qui adheret domino
vni spiritus est. **Petrus.**

Si vnus sit cum domino spiritus q̄ domino adheret
quid est qd̄ itez idem egregius predicator dicit
quis cognouit sensum domini. aut q̄s consiliariū
eius fuit. Valde enim esse inconueniens videtur eius sensum
cum q̄ vnū factus fuerit ignorare. **Gregorius.**

Sancti viri inq̄ntum cum deo vnū sunt. sensū do-
mini non ignorant. Nam idem q̄s apostolus dicit
Quis enim scit hominū q̄ sunt hominis. nisi spiri-
tus hominis q̄ est in ipso. Ita q̄ dei sūt nemo cognouit
nisi spiritus dei. Qui vt se ostenderet nosse q̄ dei sūt adiun-
xit. Nos aut̄ non spiritum huius mundi accepim̄. sed spiri-
tum q̄ ex deo est. Nunc itez dicit. Quod oculi non vidit.
nec auris audiuit. nec in cor hominis ascendit. q̄ prepara-
uit deus diligentibus se. nobis autem reuelauit per spiritum
suum. **Petrus.**

Si ergo eidem apostolo ea q̄ dei sunt per dei spiritū
sunt reuelata. q̄modo super hoc qd̄ proposui pre-
misit dicens. **O** altitudo diuitiarū sapiētie et scien-
tie dei q̄s incomphensibilia sunt opa eius et inuestigabiles
vie eius. Sed rursum mihi h̄ dicenti alia suboritur questio
Nam dauid p̄pheta domino loquitur dicens. In labijs me-
is pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cū minus sit nos-
se q̄s etiam pronunciare qd̄ est qd̄ paulus incomphensibi-
lia esse dei iudicia asserit. Dauid autem hec se omnia non
solum nosse sed etiam in labijs pronunciaſſe testatur.

Gregorius.

Qutraqz hec tibi superius sub breuitate respondi
dicens q̄ sancti viri inq̄ntum cū domino sunt sen-
sum domini non ignorant. Omnes enim q̄ deuot̄
te dominum secuntur etiam deuotione cum deo sunt. et ad
huc carnis corruptibilis grauati pondere cum deo nō sūt

2
Folio.

etate tranquilla. Calor recesserit temptationis custodes va-
lorum sunt. qz doctores animarum fiunt.

Petrus.

Pater placet qd dicit sed quia plati testimonij clau-
sare fecisti qso vt de vita iusti debeas ea q sunt incho-
ata percurrere.

Gregorius.

Recedente igitur temptatione vir dei qsi spimis erus-
tis exulta terra de vultum segete feroci fructus
dedit. Precomio itaqz eximie ouersationis celebre
nomen eius habebat. Non longe autem monasterium fuit cuius
congregationis patez defunctus est. omnisqz ex illo congres-
satio ad eundem venerabilem benedictum venit et magnis
precibus vt eis pesse deberet petijt. Qui diu negando dis-
tulit suis illorumqz fratrum moribus se conuenire non posse
predixit. sed victus qnqz precibus assensum dedit. Cuius i
eodem monasterio regularis vite custodiam teneret. nuli-
liqz vt prius p actus illicitos in dextram leuamqz parte des-
flectere a ouersationis itinere liceret suscepti fratres insane
seuientes semetipsos pus causare ceperunt. qz huc sibi pre-
esse poposcerant. quoz scilicet coztitudo in norma eius recti-
tudinis offendeat. Cuius sibi sub eo conspicerent illicita
non licere et se dolerent vlitata relinquere durumqz esse op-
iumente veteri cogebant noua meditari. et quia grauis e-
semp prauis moribus vita bonorum tractare de eius morte ali-
quid conati sunt. Qui imito consilio venenum vino misce-
runt. Et cum vas vitreum in q ille pestifer potus habeba-
tur recumbente patre ex more monasterij ad benedicendum
fuisset allatum extensa manu benedictus signum crucis edi-
dit et vas qd longius tenebatur eodem signo rupit. Sicqz
confractum est. ac si in illo vase mortis p cruce lapidem de-
disset. Intellexit protinus vir dei. qz potum mortis habues-
rat qd portare non potuit signum v. te. atqz illico surgens.
et vultu placido mente tranquilla conuocatis fratribus allo-
cutus est eos dicens. Misereatur vestri fratres omnipotens
deus quare in me facere ista voluistis. Nunquid non pus
dixi vobis quia vestris ac meis moribus non conueniret
Ite et iuxta mores nostros patrem vobis querite. qz post
hac me habere minime potestis. Tuncqz ad locum dilecte

*distancia magna
ad hunc locum*

Folio.

solitudinis rediit et solus in superni speculis oculis habi-
tauit secum.

Petrus.

Manus patentes intelligo quid nam sic habitauit secum.

Gregorius.

esse p[ro]p[ri]um

Sanctus vir extra se vnanimiter aspirantes. sue
q[ue] conuersationi longe dissimiles coact[us] diu sub
se tenere voluisset. fortasse sui vigoris vsu et mo-
dum tranquillitatis abideret. atq[ue] a contemplationis lus-
mine sue mentis oculu[m] declinasset. dumq[ue] q[ui]tidie illo[rum] cor-
reptione fatigatus min[us] curaret sua. et se forsitan relinque-
ret et illos no[n] inueniret. Nam quotiens p[er] cogitationis mo-
tum minime extra nos ducimur et nos sum[us] et nobiscu[m] non
sumus. quia nosmetipsos minime videntes per alia vaga-
mur. An illum secum fuisse dicim[us] q[uod] in longinqua[m] regionem
abiit portionem qua[m] acceperat consumpsit vni in ea ciuium
adhesit porcos paup[er]es quos cu[m] manducare videret siliquas
et esuriret. tamen cu[m] postmodum cepit cogitare bona que
perdidit scriptum de illo est. in se reuersus dixit. q[ua]ntu[m] mer-
cenarij in domo patris mei abundant pambus. Si igitur
secum fuit vnde ad se rediit. hunc ergo venerabilem viru[m]
secum habitasse dixerim. q[uod] in sua semp[er] custodia circumspe-
ctus ante oculos conditoris semp[er] aspiciens se semp[er] exami-
nans. extra se mentis sue oculu[m] non diuulgauit.

Petrus.

Vid ergo q[uod] de apostolo petro scriptum est. du[m] de
carcere ab angelo eductus fuisset q[uod] ad se reuersus di-
xit. Nunc scio vere q[uod] misit d[omi]n[us] angelum suu[m] et eripuit me
de manu herodis et de omni expectatione plebis iudeoru[m].

ad se redit

Vobis modis petre extra nos du-
cimur. q[uod] aut p[er] cogitationis lapsu[m] sub nosmetipsos
recedim[us] aut p[er] contemplationis gra[m] sup[er] nosmet-
ipsos lenamur. Ille itaq[ue] q[uod] porcos paup[er]es vagatione me[n]tis
et immundicie sub semetip[su]m cecidit. Ille vero que[m] angel[us]
soluit ei[us] me[n]tem i[n] extasim rapuit ext[ra] se q[uod] d[icitu]r. s[ed] sup[er] semetip[su]m
fuit. vterq[ue] g[en]te ad se rediit q[ua]n[tu]m et ille ab errore op[er]is se colle-
git ad cor et iste a co[n]templationis culinie ad h[abitu]m rediit q[uod] i[n] intel-
lectu co[m]muni ut p[ro]p[ri]us fuit Venerabil[is] igitur benedictus nulla
solitudie habitabat secum inquantu[m] se i[n]tra cogitationis

Folio.

claustra custodiam. Nam quotienscuq; hunc contemplatio
nis ardoz in altu rapuit. se pculdubio sub se reliquit.

Placet quod dicis sed queso respodeas. **Petrus.**
si deserere frēs debuit q̄s semel suscepit. **Gregoriū.**

Ut ego petre existimo ibi adunati eq̄nimites po
tandi sunt mali vbi inueniunt ali q̄ q̄ adiuuet bo
m. Nam vbi omnimodo de bonis fructus deest. fit
aliquā de malis labor vacuus maxime si e vicino cause sup
petant q̄ fectū deo valeant ferre meliozē. Vir sanctus ita
qz propter quē custodiendū staret. q̄ omēs vnamimitez se
psequētes cerneret. Et sepe agit in corde pfectoz qd silen
cio pterendū non est. vt cū laborē suū sine fructu esse con
siderent in locū alium ad laborē cū fructu migrent. Vñ ille
quoqz egregius p̄dicatōr q̄ dissolui cupit. ⁊ cū christo esse
cui viuere xp̄us est ⁊ mori lucrū q̄ passionū certamina nō
solum ipse appetijt. sed ad tolleranda hec ⁊ alios accende.
Damasci p̄secutionē passus vt potuisset euadere murū fu
nem sportamqz q̄siuit. seqz latentes depeni voluit. Nūq̄
qd nam paulum mortē dicim? timuisse quā seip̄e p amo
re hiesu testat appetere. Sed cū in eodez loco minorem sibi
fructum adesse conspiceret ⁊ graui labore ad laborē se ali
bi cū fructu suauit. Fortis etenim p̄liator dei teneri intra
claustra noluit certaminis campū q̄siuit. Vnde is de qz ve
nerabilis benedictus si libentes audis cici? agnoscis qz vi
uus ip̄e in doales deseruit q̄ aliquantos in locis alijs a morte
anime suscitauit.

Petrus.
Ita est vt doces ⁊ manifesta ratio ⁊ platum ogeuuz
testimoniū declarat s̄ q̄lo vt de vita tantū patris ad
narrationis ordinem redeas. **Gregorius.**

Quoniam sanctus vir diu in eadem solitudine v̄tutibz
signisqz succresceret multi ab eo in eodez loco ad
omnipotentis dei sunt seruiciū ogegrati ita vt il
lic duodecim monasteria cum omnipotentis hiesu christi
domini opitulatione construeret. In quibz statutis patribz
duodenos monachos deputauit paucos vero secū retinuit
it q̄s adhuc in sua p̄sentia ab eis erudiri iudiciuz. Cepere
etiā tunc ad cū romane vrbis nobiles ⁊ religiosi cōcurrere

curiosus

Folio.

suosq; filios omnipotenti deo nutriendos dare. Tunc quoq; bone spei suos soboles euticius maurum tertullius vero patricius placidum tradidit. E quibus maurus iunior cum bovis polletet moribus magister adiutor cepit existere. Placidus vero puerilis adhuc indolis gerebat annos. immo aut ex eis monasterijs quod circumquaque construxerat. quidam monachus erat qui ad orationem stare non poterat sed morum ut se fratres ad studium orationis inclinarent ipse egrediebatur foras et mente vaga terrena aliquid et tumultuosa gerebat. Cuius ab abbate suo sepius fuisset ammonitus ad virum dei ductus est qui ipse quoque stultitiam eius vehementer increpavit et ad monasterium reversus vir duobus diebus viri dei ammonitionem tenuit. nam die tertia ad usum proprium reversus vagari tempore orationis cepit. Quod cum servo dei ab eodem monasterio pre quem constituerat nuntiatum fuisset dixit. Ego venio eumque per me emendo. Cuius viri dei venisset ad monasterium et constituta hora expleta psalmodia sese fratres in orationem dedissent asperit quod eundem monachum qui manere in oratione non potuit quidam niger puerulus per vestimenti fimbriam foras trahebat. Tunc eide patricius monasterium pompegianum nomine. Et mauro dei famulo secreta dixit. Nunquid non aspiciatis quod est qui istum monachum foras trahit. Qui respondentes dixerunt. Non. Quibus ait. Oremus ut vos etiam videatis quem iste monachus sequitur. Cuius per biennium esset oratum maurus monachus vidit. Pompegianus vero eiusdem monasterii patet videre non potuit. Die igitur alia expleta oratione viri dei oratorium egressus. stantem foris monachum cepit quem per cecitatem cordis sui voga percussit. Qui ex illo die nil persuasionis ulterius a nigro iam puerulo percussit sed ad orationis studium immobilis permansit. Sicque antiquus hostis dominari non ausus est in eius cogitatione ac si ipse percussus fuisset ex verbere.

Ex his autem monasterijs quod in eodem loco construxerat tria sursum in rupibus montis erant et erat fratribus laboriosum quod semper ad lacum operirebat descendere. ut aquam haurire debuissent. maxime. quia et diuerso montis latere erat graue descendentes in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasterijs

Folio.

.xij.

ad dei famulum benedictum venerunt dicentes. **L**aborio-
sum nobis est propter aqua q̄t̄die vsqz ad lacu descende-
re. idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari.
Quos blande consolatus dimisit. et nocte eadem cu paruo
puerulo nomine placido cuius supius memoriam feci. eius-
dem montis ascende rupem ibiqz diucius orauit. Et orō-
ne completa tres petras in loco eodē p signo posuit atqz
ad suum cūctis illic nescientibz monasteriū redijt. **C**unqz
die alia ad eū p necessitate a quo p̄dicti fratres redissent
dixit. **I**te et rupem illā in qua tres sup inuicem positas pe-
tras inueneritis modicu cauate. **V**alet em̄ omnipotēs de-
us etiā in illo montis cacumine aquaz pducere vt vber la-
bozem tantū itineris dignetur auferre. **Q**ui euntes rupem
montis quā benedictus p̄dixerat iam sudantē inuenerūt.
Cunqz in ea concauum locū fecissent statim aqua repletus
est. que tam sufficiente emanauit vt nuncusqz vbertim de-
fluat. atqz ab illo mōtis cacūne vsqz ad inferiora deriuēt.

Alio quoqz tpe **G**othus q̄dam paup spiritu ad
conuersionez venit quē vir domini benedictus li-
berissime suscepit. **Q**uadam vero die ei dare fer-
ramentum iussit qd ad falcis similitudinē falcastrum vo-
catur. vt de loco q̄dam vepres absccnderet q̄tenus illic fieri
ortus deberet. **L**ocus aut ipse quē mundandū gothus su-
sceperat sup ipm lacu ripam iacebat. **C**unqz gothus isde
densitatem veprium totū virtutis annisu succideret. ferrū
de manubrio profiliens in lacū cecidit. **V**bi tanta erat aq-
rum pfunditas vt spes reqrendi ferramenti nulla iā esset.
Itaqz ferro p̄dito tremebundū ad maurū monachum cu-
currit. **G**othus damnū qd fecerat nunciauit. et reatus sui
egit penitentiā. **Q**d maurū qz monachus mox benedicto
famulo dei curauit indicare. **V**ir igit dñi benedictū hec au-
diens accessit ad locū tulit de manu gothi manubriū et mi-
sit in lacū et mox ferrū de pfundo redijt atqz in manubriū
intrauit. **Q**ui statim ferramentū gotho reddidit dicens.

Ecce labora et noli contristari.

Quadam vero die dū isde venerabil benedictū in
cella consisteret. **P**redictū placidū puer sancti viri

penitentiā

fuit familiaris

q

ssss

Folio.

monachus ad hauriendam de lacu aquā egressus ē. **Qui** vas qđ tenuerat in aquā incaute submittens ipse qđ cadendo secutus est. Quem mox vnda rapuit ⁊ pene vni⁹ sagitte cursum eū a terra intro sus traxit. Vir autē dei intra celam positus hoc p̄tinus agnouit ⁊ maurum festine vocauit dicens. **Frater** maure curre. qz puer ille qđ ad hauriendā aquā preerat in lacū cecidit. Tanqz eū longius vnda trahit. Res mira ⁊ post petrū aplm inusitata benedictiōe et eū postulata atqz pcepta ad patris sui impium concitus perrexit maurus. atqz vsqz ad eū locū qđ ab vnda ducebat puer p̄ terram se ire existimans. sup aquā cucurrit cumqz p capillos tenēs cursu rapido rediit. Qui mox vt terrā tetigit ad se reuersus post tergū respexit. ⁊ qz sup aquas cucurisset agnouit. ⁊ qđ p̄sumere nō potuit vt fieret mirat⁹ extremū factū. Reuersus itaqz ad prēm rem gestam restitit. **Vir** autē venerabilis benedixit hoc nō suis meritis s̄ illius obedientie deputare cepit. **At** cōtra maurus p̄ solo eius impio factū dicebat. seqz consciū in illa v̄tute non esse quā nescius fecisset. **In** hac itaqz mutua humilitatis. ⁊ amica contentione accessit arbiter puer qđ creptus est qđ et dicebat. **Ego** cū ex aqua traheret sup caput meū melotem abbatis videbam atqz ipm me ex aqs educere cōsiderabā.

Magna sunt valde qđ dicit ⁊ multoz **Petrus.**
edificationi p̄ futura. **Ego** autem boni viri miracula
quod plus bibo plus sitio. **Gregorius.**

finitis finitissimis

emula

Omnis iam loca eadem in emoretz dei domini nostri
hiesu christi longe lateqz feruescerent ⁊ secularem
vitam multā relinquerent ⁊ sub legi redemptoris
iugo ceruicem cordis edomarent. **Sicut** mos prauozū est
inuidere alijs virtutibus bonozum quas ipi habere nō ap
petunt vicine ecclesie p̄spitez florencius nomīne hui⁹ no
stei subdiacom florencius auus antiqui hostis malicia per
cussus facta sancti viri cepit emulari. eiusqz conuersationi
derogare quosqz etiam posset ab illius v̄sitatione compe
scere. **Cunqz** iam se conspiceret eius p̄fectibus obuiare
non posse ⁊ conuersationis illius opimionem crescere atqz
multos ad statum vite melioris ipso quoqz opimionis ei⁹

precomio indefinenter vocari inuidie facibus magis magisq; succensus deterior fiebat. quia conuersationis illius appetebat habere laudem sed habere laudabilem vitam nolebat. Qui eiusdem inuidie tenebris cecatus ad hoc usq; perductus est. ut seruo omnipotentis dei infectum veneno panem quasi pro benedictione transmitteret. Quem vir dei cum gratiarum actione suscepit. sed eum que pestis lateret in pane non latuit. Ad horam vero refectionis illi ex vicina silua coruus venire consueuerat et panem de manu eius accipere. Qui cum more solito venisset panem quem prespiter transmiserat vir dei ante coruum proiecit ei q; precepit dicens. In nomine iesu xpi dñi nostri colle hunc panem et tali eum in loco proijce vbi a nullo homin possit inueniri. Tunc coruus apto ore expansis alis circa eum panem cepit discurrete crocitare ac si arte diceret et obedire se velle et tñ cussa implere non posse. Cui vir dñi p̄cipiebat iter atq; iterum dicens. Leua leua securus atq; ibi proijce vbi inueniri non possit. Quē diu coruus demorat? qñq; coruus momordit leuauit et recessit. Post triduum vero horarum spatio abiecto pane rediit et de manu hominis dei annonā quā consueuerat accipit. Venerabilis aut patet contra vitam suam inardescere sacerdotis animū videns illi magis q; sibi doluit. Sed p̄dictus florencius q; magister corp⁹ necare nō potuit se ad extinguendas discipulorū anīas accēdit ita ut in orto celle cui benedict⁹ inerat ante eorum oculos nudas septem puellas miserat que coram eis sibi inuicem manus tenentes et diuicius ludentes illorum mentes ad perueritatem libidinis inflāmarent. Quod vir sanct⁹ de cella conspiciens. lapsusq; adhuc tenerioribus discipulis perterritus idq; p̄ sua sol⁹ fieri p̄secutione p̄tractans inuidie locū dedit atq; oratoria et q̄ cūcta ostreuerat substitutis ippositis adiunctis fratrib⁹ ordinauit et pauperis secū mōchis ablatis habitationē mutauit loci. Sicq; vir de eius odia humiliter declinavit quē omnipotens de⁹ terribiliter p̄cussit. Nam cū p̄dict⁹ p̄spiter stās in solario benedictū discessisset cognosceret et exultaret p̄durante immobiliter tota domus fabrica hoc ipm tñ in quo stabat solarium cecidit.

Folio

.xxij.

Et benedicti hostem conterens extinxit. Quod viri dei discipulus maurus venerabili patri benedicto q̄ adhuc a loco eodē viri decē miliaribz aberat estimavit esse nunciandū dicens. Revertere. qz prespitez q̄ te p̄sequebatur extinctus est. Quod vir dei benedictus audiens sese in grauibz lamentationibz dedit. vel qz inimicus occubuit. vel qz de inimici morte discipulus exaltavit. Qua de re factū est vt eisdem qz discipulo penitentia indicerent q̄ taliter gaudere de inimici interitu p̄sumpsisset.

Petrus.

Mira sunt ⁊ multū stupenda q̄ dicis. Nam in aq̄ ex petra p̄ducta moysen in ferro vero q̄d ex p̄fundo aque rediit heliseum. In aque itinere petrū in corui obedientia heliam in luctu aut mortis inimici dauid video vt perpendo vir iste spiritu iustoz oim plenus fuit. **Gregorius.**

Uir dei benedictus petre vnus spiritū habuit. qui p̄ concessu redemptionis grām electoz corda oimium impleuit. de q̄ joannes dicit. Erat lux vera que illuminat omnē hoīem venientem in mundum. De q̄ rursus scriptū est. de plenitudine ei⁹ nos omēs accepimus. Nam sancti dei homines potuerūt a dño virtutes habere. non etiam alijs tradere. Ille aut signa vtutis dedit subditis q̄ se daturū signū iōne p̄misit inimicis vt corā sup̄bis mori dignaret coram humilibz resurgere. q̄tenus ⁊ illi viderent qd cōtemnerent. ⁊ isti qd venerātes amare debuissent. Ex q̄ misterio actū est. vt dum superbi aspiciunt despectum mortis. humiles extra mortem acciperent gloriā ⁊ potestatis.

Petrus.

Velo te post hec ad que loca vir sanctis migraverit vel si aliquas in eis virtutes postmodum ostenderit innotesce.

Gregorius.

Sanctus vir ad alia migrans. locum nō hostem mutavit. Nam tanto post grauiora prelia ptulit q̄ntum contra se aperte pugnante ipm malicie magistrū inuenit. Castrū nanqz qd Cassinū dicit in excelsi montis latere sitū est. q̄ viz mons discenso sinu hoc idem castrum recipit. Sed p̄ tria miliaria in altū se subrigēs ve-

luc ad aera cacumen tendit. **V**bi vetustissimum fauum fu-
it in quo ex antiquoz moze gentilium a stulto rusticoz po-
pulo appollo colebat. **C**ircūqua qz etiā in cultu demonū lu-
ci succreuerant. in qbus adhuc eodē tpe infidelium insana
multitudo sacrificijs sacrilegis insudabat. **I**lluc itaqz vir
dei veniens contriuit p̄dolū subuertit aram succidit lucos
atqz in ip̄o templo appollinis oraculū sancti iohannis cō-
struxit. ⁊ cōmōzantem circūqua qz multitudinē p̄dicatio-
ne continua ad fidem vocabat. **S**ed hec antiqu⁹ hostis ta-
cite non ferens nō occulte vel p̄ somnū sed apezta visione
eiusdem patris se ocul⁹ ingerebat ⁊ magnis clamorib⁹ vim
se p̄peti cōq̄rebat. ita vt voces illius etiam fratres au-
dient q̄zuis p̄maginem minime cernerent. **V**t em̄ disci-
pulis suis venerabilis p̄atez dicebat corpalib⁹ eius oculis
idem antiquus hostis deterrim⁹. ⁊ succensus apparebat q̄
in eum ore oculi qz flammātib⁹ seuire videbatur. **I**am ve-
ro que diceret audiebāt omēs prius em̄ hunc vocabat ex
nomine. **C**ui cū vir de minimis responderet ad ei⁹ mox cō-
tumelias erumpebat. **N**am cū clamaret dicens benedicte
benedicte. ⁊ eū sibi nullomodo respondere aspiceret p̄tin⁹
adiungebat. **M**aledicte nō benedicte. q̄d mecū habes. q̄d
me p̄sequis. **S**ed iam nūc expectanda sunt oīa dei famu-
lum antiq⁹ hostis noua certamina cui pugnās q̄dez volēs
intulit. **S**ed occasionis victorie ministravit inuitus.

Quadam die dum fr̄es habitacula ei⁹dem celle cō-
struerent lapis in medio iacebat quez in edificiū
leuare decreuerunt. **C**unqz eū duo vel tres moue-
re nō possent plures adiūcti sunt. s̄ ita immobil⁹ mansit ac
si radicet⁹ in terra teneret. vt palā daret⁹ intelligi q̄ super
eū ip̄e p̄ se antiqu⁹ hostis sederet. q̄ tantoz viroz manus
mouē nō possent. **D**ifficultate igit⁹ facta ad virū dei missū
est vt veniret. ⁊ orando hostem repelleret vt lapidez leua-
re possent. **Q**ui mox venit ⁊ orōnem faciens benedictionē
dedit ⁊ tanta lapis celeritate leuat⁹ est ac si nullum prius
pond⁹ habuisset. **T**unc i⁹ aspectu viri dei placuit vt i⁹ eodē
loco terra foderet. **Q**uā dū fodēdo alt⁹ penetraret. erēū il-
lic p̄dolū fr̄es inuenerunt. **Q**uo ad horā casu in coquinaz

Folio.

.xxij.

proiecto exire ignis repēte visus est. atq3 in cunctoꝝ monachorum ocul. q2 omne eiusdem coquine edificium cōsummeretur ostendit. Cūq3 ad iacendam aquā ad ignē. q̄si extinguendo p̄estrepere pulsatus eodeꝝ tumultu vir dei aduenit. Qui eundē ignem in oculis fratru esse in suis vero non esse considerans. caput p̄tinus ad orōnem flexit. et eos q̄s fantasmatico cepit igne deludi vocavit fr̄es ad oculos suos ut 7 sanū illud coque edificium assistere cernerēt 7 flāmas q̄s antiquus hostis scaxerat non viderent. Rursus dum fratres parietem q2 res exigebat paulo altius erigerent vir dei in oratiōis studio intra celle sue claustra morabatur. Cui antiquus hostis insultans apparuit 7 ei qd ad laborantes fratres p̄geret indicauit. Quod vir dei p̄ nuncium celerime fratribus indicauit dicens. Fratres caute vos agite q2 ad vos hac hora malignus spiritus venit is qui mandatum detulit vix verba compleuerat 7 malignus spiritus eundem parietem q̄ edificabatur euerit. atq3 vnū puerulum monachum cuiusdam curialis filium opprimens ruina cōtriuic. Contristati omēs ac vehementer afflicti nō damnum parietis. Sed contritiōe fratris venerabili patri benedicto celeriter cum graui luctu nunciarunt. Tūc isdeꝝ pateꝝ dilaceratum puerū ad se deferri iubet. Quem portare non nisi in sago potuerūt. quia collapsi saxa parietis nō solum eiꝝ membra sed etiam ossa contrinerāt. Precepitq3 vir dei statim in eum cella sua in ps̄yaco q̄ orare osueuerat proijci missisq3 foras fratribus cellam clausit q̄ oratiōi instancius q̄3 solebat incubuit. Mira res eadem hora nunc incolomem atq3 ut prius valentem ad eundem iterū laborē misit ut ip̄e q̄3 parietem cum fratribus p̄ficeret de cuiꝝ se interitu antiquus hostis benedicto insultare cred. disse. Cepit vero inter ista vir dei prophēcie etiaꝝ spū pollere ventura p̄dicere. p̄ntibus etiā absentia nūciare. Nos etenim celle fuit. ut q̄tiens ad respōsum aliqd̄ egrederent fr̄es cibū p̄tūq3 extra cellā minime sumerent. Cūq3 hoc de vsu regule sollicite seruaret. qdā die ad respōsū fr̄es egressi sūt 7 in eo tardiori opulsi sūt hora demorari. Qui manere iuxta reliquiosam femina nouerant cuiꝝ ingressi habitaculū sumpse

Folio

.xxiij.

runt cibum. Cūqz iam tardius ad cellā redissent benedictionē patris ex more petierūt. Quos ille p̄tinē p̄cunctat⁹ est dicēs. Vbi comedistis. Qui respōderūt. Nusqz. Qui bus ille ait. Quare ita mentimini. Nūqđ illi talē femine habitaculū nō intrastis. Nūqđ hos atqz illos cibos nō accepistis. Nūqđ tot calices nō bibistis. Cūqz eis venerabilis pater ⁊ hospiciū mulieris ⁊ genera ciboz ⁊ numeruz portionū diceret. recognoscētes cūcta q̄ egerāt ad ei⁹ pedes tremefacti ceciderūt se deliquisse cōfessi sūt. Ipse autē p̄tinē culpe penitentiā p̄cepit. p̄pendens qđ in eius absentia ultra non facerēt quē p̄sentem sibi esse in spiritu scirent.

Rater qz valentiniani ei⁹ monachi cui⁹ sup̄ me moriam feci vir erat laicus h̄ religiosus. Qui vt serui dei orōnez p̄ciperet ⁊ germanū frēm videret annis singul⁹ de loco suo ad cellā ieiun⁹ venire cōsueuerat. Quadam igit die dū itez ad monasteriū faceret sese illi altum viator adiūxit. q̄ sumēdos cibos in itinere portabat. Cūqz iam hora tardior excreuisset dixit. Veni frater sumam⁹ cibū ne lassemur i via. Cui ille respōdit. Absit frater hoc nō faciā qz ad venerabilē prēm benedictū ieiunus semp venire cōsueui. Quo responso p̄cepto ad horā cōuiator tacuit. Sed cū post hoc aliquantulū itineris spaciū egissent rursus amonuit vt māducaret. Voluit cōsentire q̄ ieiunus venire decreuerat. Tacuit qđem q̄ ad manducandum inuitauerat. ⁊ cū eo ieiun⁹ adhuc p̄gere modicū consensit. Cūqz itez longi⁹ agerent ⁊ eos tardior hora fatigaret ambulantes inuenerūt in itinere pratū ⁊ fontē ⁊ queqz poterāt ad reficiēdū corp⁹ delectabilia videri. Tūc cōuiator ait. Ecce aq̄. Ecce pratū. Ecce amen⁹ loc⁹ in q̄ possum⁹ refici ⁊ paz q̄escere vt valeā itez n̄m p̄modū icolomes explē. Cū igit ⁊ vba aurib⁹ ⁊ loca ocul⁹ plādīrēt. Tercia amōicōe p̄suas⁹ cōsensit ⁊ comedit. vesp̄tia vō hora p̄ueit ad cellaz. Presentat⁹ autē venerabili benedicto sibi orōnē petiit sed mox ei vir sc̄tis h̄ qđ in via egerat improperauit dicens. Quid ē frater qđ malign⁹ hostis q̄ tibi p̄ cōuiatores tuū loc⁹ ē. semel tibi p̄suadere nō potuit sed o nō potuit. Tercio vero p̄suasit ⁊ ex ad hoc quod voluit sup̄auit. Tūc ille reatū infirme sue mētis agnoscēs ei⁹ pedib⁹ p̄uolūt⁹ tanto.

Folio

xxiii.

magis cepit culpa deflere et erubescere quanto se cognouit
etiam absentem in benedicti patris oculis deliquisse. **Petrus.**

Abo sancti viri precordius helisei spiritum in deo in se
se qui absente discipulo presens extitit. **Gregorius.**

Vindicta dei

Oportet petre ut interim sileas. quatenus adhuc ma
iora cognoscas. Gothorum namque temporibus cum rex
eorum Totila sanctum virum prophetie habere spi
ritum audisset ad eius monasterium pergens paulo longius
subsistit. ei que se venturum esse nunciauit. Cui dum protinus
mandatum de monasterio fuisset ut veniret. ipse sicut per
fide mentis fuit an vir dei prophetie spiritum haberet explo
rare conatus est. Quidam vero eius spatarius Riggo di
cebatur cui calciamenta eius prebuit. eumque indui vestibus
regalibus fecit que quasi in persona sua pergere ad dei hominem
precepit. In cuius obsequio tres qui sibi pre ceteris adherere
consueverant comites misit scilicet vul. Ruderig et blindinch
ut ante serui dei oculos ipsum regem Totilam esse simulans
tes eius lateri obambulant. cui aliqui quoque obsequia quasi
spatarii preberent ut tam ex eiusdem obsequiis quam ex purpur
eis vestibus rex esse putaretur. Cumque istud Riggo deco
ratis vestibus obsequentium frequentia comitatus monasterium
fuisset ingressus vir dei eminens sedebat. Quem venientem
conspiciens cum iam ab eo audiri potuisset clamauit dicens.
Done filii pone hoc quod portas non est tuum. Cui Riggo pro
tinus in terram cecidit. et quia tanto viro illudere presumpsis
set expauit omnesque qui cum eo ad dei hominem veniebant ter
re consternati sunt. Surgentes autem ad eum propinquare mi
nime presumpserunt. sed ad suum regem reuersi nunciauer
unt trepidi. in quanta velocitate fuerant deprehensi. Tunc
per se ipse Totila ad dei hominem accessit quem cum longe seden
tem cerneret non ausus accedere sese in terram dedit. Cui cum
vir dei bis ter ve diceret. surge. sed de terra erigi se non aus
deret. Benedictus christi iesu famulus per semetipsum digna
tus est accedere ad regem prostratumque de terra leuauit et de sus
cis adibus increpauit. atque in paucis sermonibus multa que illi
erant ventura pronunciauit dicens. Multa mala facis multa
mala fecisti. iam aliquando ab iniquitate desce. Equidem romam

Folio.

.xxxiiij.

Nup̄z nāq̄z est res gesta quā narro. q̄dam mulier mente rapta dum sensum fundit̄ perdidisset. p̄ montes ⁊ valles siluas ⁊ campos. die noctu q̄z vagabat. ibi q̄z tantūmodo quiescebat. vbi hanc quiescere lassitudo coegisset. Quadā vero die dū vaga nimīū erraret ad beati viri benedicti specū deuenit ibi q̄z nesciens ingressa mansit. Mane aut̄ facto ita sanato sensu egressa ē ac si eam nunq̄z insania capitis vlla tenuisset. q̄ omni vite sue tpe in eadē quā accepit salute p̄mansit. **Petrus.**

Stute loci s̄m
et m̄ando

Vid nam esse dicim̄ qd̄ p̄tū q̄z in ip̄is q̄z patrocinijs sic esse sentimus vt non tanta p̄ corpa sua q̄nta beneficia p̄ reliquias ostendant atq̄z illic maiora signa faciunt vbi minime p̄ semetip̄os iacent. **Gregorius.**

Ubi in suis corpibus sancti martires iacent. dubium petre non est q̄ multa valeāt signa demonstrare. sicut ⁊ faciūt ⁊ pura mente querentibz innumera miracula ostendunt. Sed q̄z ab infirmis potest mentibz dubitari. vtrum ne ad exaudiendū ibi p̄sentes sint vbi cōstat quia in suis corpibus non sint ibi necesse est eos maiora signa ostēdere vbi de eoz p̄sentia potest mens infirma dubitare. Quoz vero mens in deo fixa est tanto mai⁹ habet fidei meritū q̄nto illic eos nouit ⁊ nō iacere corpe ⁊ tamen non deesse ab exauditione. Vnde ip̄a q̄z veritas vt fidem discipulis angere dicit. si ego nō abiero paraclit⁹ nō veniet ad vos. Cum em̄ constet. q̄z paraclitus spiritus a patre semp procedat ⁊ filio. cur se filius recessurū dicit vt ille veniat q̄ a filio nunq̄z recedit. Sed q̄z discipuli in carne dñm cernentes corporeis hunc oculis semp videre stiebant recte eis dicit. Nisi ego abiero paraclitus nō veniet. Ac si apte diceret. Si corp⁹ nō subtraho. q̄s sit amor spiritus nō ostendo. ⁊ nisi me desideritis carnalitez cernere nunq̄z me discens spiritualitez amare.

de eoz

Lacet quod dicitis.

Gregorius.

Aliquantū iam a locutione cessandum est. vt si ad alioz miracula narranda tendim̄ loquēdi vices interim per silentium reparemus.

Explicat vita beati benedicti abbatis.

Quoniam in vicinis valde patribus interdo maiorum facta reliquam ita ut paulini miraculum nolane vobis episcopi qui multos quorum memini virtute et tempore processit. mercede defuisse videatur. Sed ad priora nunc redeo etiam quanta valeo breuitate restringo. Sicut enim bonorum facta innotescere cunctis similibus solet senioribus nostris per iustorum exempla gradientibus predicti venerabilis viri celebre nomen innotuit etiam quod opus admirabile ad eorum se instruenda studia tetendit quod cum me necesse fuit grauitati tam certe credere ac si ea que dicerent meis oculis vidissem.

*de mirabilibus pp
Caritate ad proximum
et humilitatis fructu*

Quoniam sententiam wandalorum tempore fuisset per alia in campanie partibus depopulata multique essent de hac terra in affricam regionem transducti. vir domini paulinus cuncta que ad episcopii usum habere potuit captiuis indigentibusque largitus est. Cumque iam nihil omnimodo superesset quod petentibus dare potuisset quodam die quidam vidua aduenit. quam a regis wandalorum genero suum filium in captiuitate fuisse ductum prohibuit atque a viro dei eius precium postulauit. si forte illius dominus hoc dignaretur accipere. et hunc cum cederet ad propriam remeare. Sed vir dei magnopere petenti femine quod dare potuisset inquerens nihil apud se aliud nisi se inuenit. petenti que femine respondit dicens. Mulier quod possim dare non habeo sed memetipsum tolle seruum me iuris tui profiteri. atque ut filium tuum recipias me vice illius in seruitium trade. Quod illa ex ore tanti viri audiens irrisionem potius credidit quam compassionem. Atque ille ut erat vir eloquentissimus atque apprime exterioribus quoque studiis eruditus dubitanti femine cunctis persuasit. ut audita crederet et pro receptione filii se in seruitium episcopi tradere non dubitet perrexere igitur utriusque ad affricam procedente autem regis genero qui eius filium habebat rogatura se obtulit ac prius petijt ut ei filium donare debuisset quod cum vir barbarus typico superbie iurgidus gaudio transitorie prosperitatis inflatus non solum facere sed etiam audire despicere vidua subiunxit dicens. ecce hunc hominem pro eo vicarium prebeo. et solummodo pietatem in

Folio.

.xxvi.

occulta q; dei iudicia in qntū diuini sunt sciunt in qntū di-
iuncti sunt nesciunt. Quia em̄ secreta eiꝝ adhuc pfecte nō
penetrant incomphensibilia eiꝝ iudicia esse testant. q; ve-
ro mente ei inhererent atq; inherēdo vel sacris scripture elo-
quijs vel occultis reuelationib; in qntū accipiūt agnoscant
et nouerunt hec et pnuñciāt. Iudicia igit̄ q; deus tacet ne-
sciunt. q; deus loq̄tur sciunt. Vnde et dauid propheta cum
dixisset. In labijs meis pnuñciaui omnia iudicia p̄t̄nē ad-
didit oris tui. Ac si apte dicat. Ego iudicia et nosse et pro-
nuñciasse potui q; te dixisse cognoui. Nam ea q; ipse nō lo-
queris a nostra pculdubio cognitione abscondis. Conco-
dat ergo prophetica aplicam sententiā. q; incomphensibi-
lia sunt dei iudicia et tñ que de ore eiꝝ prolata fuerint hu-
manis labijs pnuñciant quomā scire ab omib; et prolata
prodi possunt et occultari nō possunt.

Petrus.

Probatione mee questiuncule patuit causa rationis
Sed q̄so tēsiq; sunt adhuc de viri huiꝝ virtute sub-
iunge.

Gregorius.

Ut qdam nobilis Theoprobus nomine eiusdem be-
nedicti patris fuerat amonitione ductus. q; p vi-
te sue merito magnā apud eū familiaritatis fidu-
ciam habebat. Dic eū qdam die eiꝝ cellā fuisset ingressus
hunc amarissime flentem reperit. Cūq; diu subsisteret eiꝝ
q; non finire lacrimas videret nec tñ vt vir dei cōsueuerat
orando plangeret sed merendo q; nam causa tantū luctꝝ ex-
isteret inq̄sirit. Cui vir dei illico respōdit. Omne hoc mo-
nasterium qđ construxi et cūcta q; fratrib; ip̄parauī omni po-
tentis dei iudicio gentib; tradita sunt. Vix autēz obtinere
potui vt mihi ex hoc loco anime concederent. Cuiꝝ voceꝝ
tunc theoprobus audiuit nos autēz cernimꝝ q; destructum
modo a longobardoz gēte eiꝝ monasteriū scimꝝ. Noctur-
no em̄ tpe et quiescentib; fratrib; nup̄ illic longobardi in-
gressi sunt. Qui diripientes om̄ia ne vnū qdem hominēz
illic tenere potuerūt sed impleuit omnipotens deꝝ qđ fidei
famulo benedictꝝ p̄miserat. vt si res gentib; traderet ani-
mas custodiret. Quā in re pauli vicem video tenuisse be-
neditum. Cuiꝝ dū nauis rerū oīm iacturaz ptulit. ipse in

*Oratio ad lictum
et offitium*

De oculis et dolis
factis

Folio.

.xxvi.

consolatione vitā omnium q̄ cum eo comitabantur accepit
Quodam q̄z tpe exhilaratus noster quē ipse cōuer
sum nosti transmissus a dño suo fuerat ut dei vi
ro in monasterium vīno plena duo lignea vascu
la q̄ vulgo flascones vocant deferret. Qui vnū detulit al
terum vero p̄gens in itinere abscondit. Vir autē dñi quē
facta absentia latere nō poterāt vnū cū gratiaz actione su
scepit et discedentē puerū monuit dicēs. Vide fili ne de il
lo flascone quē abscondisti iam bibas sed inclina illū cau
te et inuenis qd̄ intus habet. Qui osus valde a dei hoīe
eruit. Et reūsus volens adhuc pbare qd̄ audierat cū fla
sconem inclinasset de eo p̄tinus serpens egressus est. Tūc
p̄dictus exhilaratus puer p̄ hoc qd̄ in vīno cepit expauit
malum quod fecit.

De eodem

Non longe autē a monasterio vic⁹ erat in q̄ nō mi
nima multitudo hoīm ad fidē dei ab p̄doloꝝ cul
tu benedicti fuerat exhortatione ouersa. Ibi q̄z q̄
dam sanctimoniales femine merānt et crebro illuc pro ex
hortandis aniabus fratres suos mittere benedictus dei fa
mulus curabat. Quadā vero die misit ex more sed is qui
missus fuerat monachus post admonitiōē factā a sancti
monialibus feminis rogat⁹ mapulas accepit sibi q̄z eas
abscondit in sinu. Qui mox ut reūsus est cū vir dei vehe
mentissima amaritudine cepit increpare dicēs. Quomō
ingressa est iniquitas in sinu tuo. At ille obstupuit et quid
egisset oblitus vnde corripiebat ignorabat. Cui ait. Nun
quid ego illic p̄ns non eram qñ ab ancillis dei mapulas
accepisti tibi q̄z eas in sinu misisti. Qui mox ei⁹ vestigijs
prouolutus stulte se egisse penituit et eas quas in sinu ab
sconderat mapulas abiecit.

Cogitatione

Quodam q̄z die dū venerabil⁹ p̄r vesp̄tina iam hora
corpis alimēta p̄cipet ei⁹ monachus cui⁹dā defen
sis fili⁹ facerat q̄ ei ante mensam lucernā tenebat. Cū q̄z vir
dei ederet ipse autē cū lucerna ministerio astāret cepit p̄ sup
bie spiritū in mente sua tacit⁹ voluere et p̄ cogitationē di
cere. Quis ē h̄ cui ego māducāti assisto lucernā teneo hui⁹
cū impēdo. Quis sū ego ut isti hui⁹. Ad quē vir dei statū

Folio

.xxvij.

conuersus vehementer eum cepit increpare dicens Signa cor tuū frater quid est quod loqueris. Signa cor tuū. Vocatis quz statim fratribz precepit ei lucernā de manibz tolli. Ipsum vero iussit a misterio recedere et sibi hora eadē quietū sedere. Qui requisitus a fratribz quid habuerit in corde per ordinem narrauit. quanto superbie spiritu intumuerat et quod contra virum dei verba per cogitationē tacitus dicebat. Tūc liquido omnibz patuit quod venerabilē benedictū latere nil posset in cuius aure etiam cogitationis verba sonuissent.

Lio igitur tpe in eadem campanie regione fames incubuerat magna quz omēs alimentorum indigentia coangustabat. Itaque in benedicti monasterio iuncum decere. panes vero pene omnes consumpti fuerāt ut non plus quā quicquid ad refectōnis horaz fratribz inueniri potuissent. Cūque eos venerabilis pater contristatos cerneret. eorum pusillanimitatē studuit modesta increpatione corrigere et cursum permissione subleuare dicens. Quare de panis inopia vester animus contristatur. Hodie quidem minus est. sed die crastina abundanter habebitis. Sequenti autem die ducenti farine modij an fores celle saccis inuenti sunt. Quos omnipotens deus quibus deferentibus transmisisset nunc usque manet incognitū. Quod cū fratres cernerēt domino grās referentes didicerūt iam de abundantia ne in egestate dubitarent.

pusillanimitate

Petrus.

Que te nunc quid nam credendum est huic dei famulo semper propheticē spiritū adesse potuisse. an per intervalla temporum eius mentē propheticē spiritus implebat.

Propheticē spiritus petre

Gregorius.

prophetarū mentes non semper irradiat quia sicut de sancto spiritu scriptū est ubi vult spirat ita sciendum est quia et quā vult aspirat. Hinc est quod nathan a rege requisitus si construere templū posset prius consensit et postmodum prohibuit. Hinc est quod heliseus cū flentem mulierem cerneret causamque nescisset ad prohibentē hanc puerum dicit. Dimitte eam. quia anima eius in amaritudine est. et dominus celauit a me et non indicauit mihi. Quod omnipotens deus ex magne pietatis dispensatione disponit

*in similitudine spiritus
et prophetie*

[Folio.]

[xvii.]

quia dum prophete spiritu aliquñ dat ⁊ aliquñ subtrahit p
phetancium mentes ⁊ eleuat in celsitudine ⁊ custodit i hu
militate vt ⁊ accipientes spiritũ inueniãt quid de deo sint
⁊ rursum prophete spiritum nõ habentes cognoscant qd
sint de semetipsis.

[Petrus.]

Ita hoc esse vt asseris magna ratio clamat. Sed que
so de venerabili patre benedicto quicquid adhuc ani
mo occurrat exequere.

[Gregorius.]

De visionibus

Lio quoq; tpe a qdam fidei viro fuerat rogat⁹
vt in ei⁹ pꝛedio iuxta terracinensem vrbez missis
discipulis suis construere monasterium debuisset
Qui roganti cōsentiens deputatis fratrib⁹ patrem cōstituit.
⁊ quis ei scdus esset ordinauit. Quib⁹ euntib⁹ spopondit
dicens. **I**te ⁊ die i'lo ego venio ⁊ ostendo vobis in q loco
oratorium in q refectorium fratrũ in q suscepitiõẽ hospi
tium vel queq; sunt necessaria edificare debeatis. Qui bene
dictione pcepta illico prexerunt ⁊ constitutum diem ma
gnope pꝛestolantes parauerũt omnia q his qui cũ tanto
patre venire potuissent videbantur esse necessaria. **N**octe
vero eadem qua pmissus illucescebat dies eidem serup dei
quem illic pꝛem constiterat atq; ei⁹ ipposito vir domini in
somnia apparuit. ⁊ loca singula vbi qd edificare debuisset
subtiliter designauit. **C**unq; vtriq; a somno surgerent sibi
inuicem quid viderent retulerunt. **N**on tñ visioni illi om
nimo fidei dantes virũ dei sicut se venire pmisserat ex
pectabant. **C**unq; vir dei constituto die minime venisset
ad eum cum merore reuersi sunt dicentes. **E**xpectauimus
patre vt venires sicut pꝛomiseras ⁊ nobis ostenderes vbi
quid edificare deberemus ⁊ non venisti. **Q**uibus ipse ait.
Quare fratres. quare ista dicitis. **N**unquid sicut pꝛomissi
non veni. **C**ui cum ipi dicerent. quando venisti. respõdit
Nunquid vtrũq; vobis dormientibus non apparui et lo
ca singula designaui. **I**te ⁊ sicut per visionem vidistis om
nem habitaculum monasterij ita construite. **Q**ui hec au
dientes vehementer admirati ad pꝛedictum pꝛedium sũt
reuersi ⁊ cuncta habitacula sicut ex reuelatione didicerant
construxerunt.

[Petrus.]

Folio.

.xxviii.

Occerere velim quod fieri ordine potuit ut longe responsu dormientibus dicere quod ipsi per visionem audirent et recognoscerent.

Gregorius.

Quid est quod per scrutatus rei geste ordinez ambigis petre. Uique perfectio quod mobilioris nature est spiritus quam corpus. Et certe scriptura teste nouimus quod propheta ex iudea subleuatus repente cum prandio in chaldaea depositus quod videlicet prandio prophetam refecit. sequens repente in iudea iterum inuenit. Si igitur tam longe ab acie potuit sub momento corporaliter ire et prandium deferre quod mirum si benedictus patet obtinuit quatenus iret per spiritum et fratrum quiescentium spiritibus necessaria narraret. ut sicut ille ad cibum corporis corporaliter prexit ita iste ad institutionem spiritualis vite spiritualiter pergeret.

Petrus.

Manus tue locutionis ter sic a me fateor dubietate mentis. Sed velim nosse in comunem locutione qualis iste vir fuerit.

Gregorius.

Uir ipse a petre communis eius locutio a virtutis erat potius vacua. quod cuius corpus sese in alta suspenderat nequaquam verba de ore illius incassum cadebant. Si quidem verum quod non iam decernendo sed mimando diceret tantas vires sermo illius habebat ac si hoc si dubie atque suspense. sed iam per sententiam protulisset. Nam non longe ab eius monasterio due quidam sanctimoniales femine nobilioze genere exorte in loco proprio ouersabant quibus quidam religiosus vir ad exterioris vite usus prebebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatem mentis ut minus se in hoc mundo despiciant qui plus se ceteris aliquid fuisse meminerunt nec dum predicte sanctimoniales femine perfecte linguam suam sub habitus sui freno restrinxerant et eundem religiosum virum qui ad exteriora necessaria eis obsequium prebebat incautis sepe sermonibus ad iracundiam prouocabant. Qui cum diu ista tolleraret perterritus ad dei hominem quantasque patere verborum contumelias enarrauit. Vir autem dei hec de illis audiens eis protinus mandauit dicens. corrigite linguam vestram quia si non emandaueritis excommunico vos. Quare

Corpe spū moto

Excommunicatione

Folio.

xxviii.

videlicet excommunicationis sententiam non proferendo intulit sed mimando. Ille autem a pristinis moribus nihil mutavit intra paucos dies defuncti sunt atque in ecclesia sepulti. Cunctique in eadem ecclesia missarum solennia celebrarentur atque ex more dyaconus clamaret si quis non communikat det locum nutrit earum qui pro eis scilicet oblationem domino offerre consueverat eas de sepulchris suis progredi et exire ecclesiam videbat. Quod dum sepius cerneret. quia ad vocem dyaconi clamantis exibant foras atque intra ecclesiam permanere non poterant ad memoriam rediit quod vice dei illis adhuc viventibus mandavit. Eas quippe se communionem privare dixerat nisi mores suos et verba corrigerent. Tunc seruo dei cum gravi merore indicatus est. Qui manu sua precipiens oblationem dedit dicens. Ite et hanc oblationem pro eis offerri domino facite et ulterius excommunicati non erunt. Que dum oblatio pro eis fuisset immolata et a dyacono iuxta morem clamaturnum est ut non communicantes ab ecclesia exirent. ille exire ab ecclesia ulterius visum non fuit. Qua ex re indubitante patuit. quod dum inter eos qui communione privati sunt a domino per servum minime recederent communionem a domino per servum domini recepissent.

Petrus.

Quoniam valde quod dicitur quod quis venerabilem et sanctissimum vicum adhuc tamen in hac carne corruptibilis et degentem potuisse animas solvere in illo iam invisibili iudicio constituas.

Gregorius.

de eodem

Nunquid nam petre in hac adhuc carne non erat qui audiebat. quodcumque ligaveris super terram erit ligatum in celis et quodcumque solveris super terram soluta erunt et in celis. Cuius nunc vicem et ligando et solvendo obtinent qui locum sancti regiminis fide et moribus tenent. Sed ut tanta valeat homo de terra celi et terre conditor in terram venit e celo atque ut iudicare caro etiam de spiritualibus possit hoc ei largiri dignatus est. factumque pro hominibus deus caro. quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra unde sub se infirmata est firmitas dei.

Petrus.

Quoniam virtute signorum concorditer loquitur ratio verborum.

Gregorius.

Folio

.xxix.

inobedientia

Quadam quoque die dum quidam eius puerulus monachus parentes suos ultra quam debebat diligens. atque ad eorum habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exisset eodem die mox ut ad eos pervenit defunctus est. Cumque esset sepultus die altero piectum foras corpus eius inventum est. Quod rursus tradere sepulture curaverunt. Sed sequenti die iterum piectum exterius atque inhumatum sicut prius invenerunt tunc conate ad benedicti patris vestigia currentes cum magno fletu petierunt ut ei suam gratiam largiri dignaretur. Quibus vir dei manu sua per totam communionem domini corporis dedit dicens. Ite atque hoc domini corpus super pectus eius ponite et sic eum sepulture tradite. Quod dum factum fuisset susceptum corpus eius terra tenuit nec ultra piecit. ipendit petre apud hierosolum christum dominum nostrum cuius meriti iste vir fuerit ut eius corpus etiam terra piecerit quam benedicti gratiam non haberet.

Petrus.

Expendo plane et vehementer stupeo.

Gregorius.

Quadam autem eius monachus mobilitati mentis de dictus erat et permanere in monasterio volebat. Cumque eum vir dei assidue corripere et frequenter admoneret ipse vero nullomodo assentiret in aggregatione persistere. atque in oportunitatibus precibus ut relaxaret immineret quidam die idem venerabilis pater nimietatis eius tedio affectus iratus iussit ut discederet. Qui mox ut monasterium exiit contra se assistere apertis oculis draconem in itinere invenit. Cumque eum idem draco qui apparuerat deorare vellet cepit ipse tremens et palpitans magnis vocibus clamare dicens. Currite currite quia draco iste me deorare vult. Currentes autem fratres draconem minime viderunt. sed trementem atque palpitantem monachum ad monasterium reduxerunt. Qui statim promissit nunquam se esse iam a monasterio recessurum atque ex hora eadem in sua promissione permansit. quippe qui sancti viri orationibus contra se assistere draconem viderat quem prius non videndo sequebatur.

instabilitate mentis

Sed neque hoc silendo puto quod illustri viro apto et primo narrante cognovi. Qui aiebat patris sui puerum morbo eleuantino fuisse correptum ita ut iam

meritis amici dei

Solio

.xiiij.

pilis cadentibus cutis intumesceret atq; incresceret tam sa-
mem occultare nō posset. Qui ad virū dei ab eodē pte ei-
missus est ⁊ salutē p̄stine sub omni celeritate restitutus.

Donplamie opfi.

Neq; illud taceam qd eius discipulus pegrinus
nomine narrare conlueuerat. qz die qdam fidelis
vir qdam necessitate debiti compellus vnū sibi
lore remedium credidit si ad dei virum pgeret ⁊ que euz
vzgeret debiti necessitas indicaret. Venit itaq; ad mona-
steriū in omnipotentis dei famulū reperit. qz a creditore
suo p duodecim solidis gūitez affligeret intināuit. Cui
venerabilis patez nequa qz se habere duodecim solidos re-
spondit sed tñ ei inopiaz blanda locutione consolatur ait.
Vade ⁊ post biuū reuertere. qz deest hodie qd tibi dā be-
am dare. In ipso aut biuo more suo in orōne fuit occupa-
tus. Cum die tercio is q necessitate debiti affligebat rediret
super archam vero monasterij q erat frumento plena sub-
ito tredecim solidi sunt inuenti. Quos vir dei deferri iussit
⁊ afflicto petitori tribuit dicens ut duodecim redderz ⁊ vnū
in expensis proprijs haberet. Sed ad ea nunc redeam que
ei discipul in libri h2 exordio p̄dictis referētibz agnouit.

De eodem

Vidam vir grauissima adūlarij sui emulatione
laborabat cui ad hoc vsq; ad odiū prorupit ut
nescienti in potu venenū daret. Qui qzuis vitam
auferre non valuit cutis tñ colorem mutauit ita ut diffus-
sa in corpe eius varietas lepre morem imitari videret. Ez
ad dei hoīem deduct⁹ salutē p̄stinā ciu⁹ recepit. Nā mox
ut eum atigit omnē cutis illius varietatem fugauit.

Inobediencia

E qz tpe q alimentoz inopia campāiaz gūitez
affligebat vir dei diuisis indigentibus monasterij
sui cūcta tribuerat ut pene nihil in cellario nisi pa-
rum qd olei in vitreo vase remaneret. Tunc qdam sub-
dyaconus agapius noīe aduenit magnopere postulans.
ut sibi aliquantulū olei dari debuissz. Vir aut dñi q cūcta de-
creuerat in terra tribuere ut in celo omnia resuaret h ipm
parum qd remanserat olei iussit petenti dari. Monachus
vero q celariū tenebat audiuit qdez iubentis vba h implē
distulit. Cūq; p paululū si id qd iusserat datū esset inq

Folio.

.xxx.

reret respondit monach⁸ se minie debisse. q² si illud ei tribu-
eret omnino nihil fratrib⁸ remaneret. **T**unc irat⁸ alijs p^{re}-
cepit ut hoc ipm vas vitreū in q^{uo} paz olei remansisse vis-
debatur p fenestrā proiceret ne in cella aliqd p inobedien-
tiam remaneret. **F**actūq³ ē. Sub fenestra aut eadē ingens
picipitium patebat saxorum mollib⁸ asperū. **P**roiectū ita
q³ vas vitreū venit in saxis sed sic mansit incolome ac si
piectum minime fuisset ita ut neq³ frangi neq³ oleum ef-
fundi potuisset. **Q**u^o die dñi pcepit leuari atq³ ut erat ite-
grum petenti tribui. **T**unc collectis fratrib⁸ inobediente⁸
monachum d infidelitate sua ⁊ supbia corā omnib⁸ incre-
pauit. **Q**ua increpatione completa sese cū eisdem fratrib⁸
in orōnem dedit. **I**n eo aut loco ubi cū fratrib⁸ orabat va-
cuam erat ab oleo dolium ⁊ cooptum. **C**unq³ sanct⁸ vir in
orōne p^{er}sisteret cepit opimentū eisdem dolij oleo excre-
te subleuari. **Q**uo cōmoto atq³ subleuato oleū qd excreue-
rat ora dolij trāstans pauper tū loci in q^{uo} incuberat mun-
dabat. **Q**uod benedictus dei famul⁸ ut aspexit protinus
orationem comp^{er}uit atq³ in pavimentū oleum defluere
cessauit. **T**unc diffidentē inobedientēq³ frēm lac⁸ admo-
nuit ut fidem habere disceret ⁊ hūilitatem. **I**dem vero fra-
ter salubriter corrept⁸ erubuit. q² venerabilis pater virtu-
tem omnipotentis dñi quam admonitione intimaue-
rat. miraculis ostendebat. nec erat iam ut q^{ui}sq³ de ei⁸ promi-
sionibus dubitare posset. qui in vno eodēq³ momento p
vitreo vase pene vacuo plenū oleo dolū reddidisset.

Quadam die dum ad beatū iohānis oratorium quod
in ipso montis celsitudine situm est pergeret. ei anti-
q^{ui}us hostis in mulo medici specie t^{ra} buiā factus est cornu
⁊ trepedicam ferens. **Q**uē cū requisisset dicens. **Q**uo vas
dis ille respondit. **E**cce ad fratres vado portionē eis dare.
Itaq³ perrexit venerabilis benedictus ad orationē. **Q**ua
completa concit⁸ rediit. **M**align⁸ vero spūs vnū seniorē
monachū inuenit aquā haurientē in quē statim ingressus
est. eumq³ in terram proiecit ⁊ vehementissime vexauit.
Quem cum vir dei ab oratione rediens tam crudeliter ve-
rari conspiceret. ⁊ solummodo alapa⁸ dedit ⁊ malignum

*vexatione maligni
spiritus*

Folio.

ab eo spiritum protinus excussit. ita ut ad eum redire ulterius non auderet.

Petrus.

Uelim nosse hec tanta miracula si virtute semp orationis impetrabat an aliqui etiam solo voluntatis exhibebat nutu.

Gregorius.

*de p'tatib et orom
m'tonant*

Qui deuota mente deo adherent cum rerum necessitas exposcit. exhibere signa modo utroque solent ut mira queque aliqui ex prece faciant. aliqui ex potestate. Cum enim iohannes dicat quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri qui filii dei ex potestate sunt quid mirum si signa facere ex potestate valeant. Quia enim utroque modo miracula exhibeant testatur petrus. qui thabata mortuam orando suscitauit. ananiam vero et saphiram mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur. sed solummodo culpam quam perpetraverant increpasse. Constat ergo quod aliqui hec ex potestate aliqui vero exhibent ex postulatione domini et istis vitam increpando abstulit et illi reddidit orando. Nam duo quodam fidelis dei famuli benedicti facta nunc replico in quibus apte clareat. aliud hunc accepta diuinitus ex potestate aliud ex oratione potuisse.

virtute usque

Gothorum quidam halla nomine perfidie fuit arriane qui totius regis eorum temporibus contra catholicam ecclesiam religiosos viros ardore inmanissime crudelitatis exarsit. ita ut quisquis ei clericus monachus ve ante faciem venisset ab eius manibus viuus nullomodo exiret. Quadam vero die auaricie sue estu succensus in rapinam reus inhians dum quandam rusticum tormentis crudelibus affligeret eumque per supplicia diuersa lamaret. victus penitus rusticus sese res suas benedicto dei famulo commendasse professus est. ut dum hoc a torquente creditur suspensa interim crudelitate ad vitam hore raperent. Tunc idem halla cessauit rusticum tormentis affligere. sed eius brachia ioris fortibus astringens animum equum suum cepit impellere ut quis esset benedictus qui eius res susceperat demonstraret. Quem ligatis brachijs rusticus ante cedens duxit ad sancti viri monasterium eumque ante ingressam cellam solum sedentem cepit et legentem. Eidem autem subsequenti et seienti zalle rusticus dixit. Ecce iste est de quo dixeram

Folio.

.xvi.

tibi benedictus pater. Quem dum feruido spiritu et puer
se mentis insano fuisset intuitus eo terrore quo consueue
rat accursum se existimans magnis cepit vocibus clama
re dicens. Surge surge et res istius rustici redde quas acce
pisti. Ad cuius vocem vir dei protinus oculos leuauit a
lectione eumque intuitus mox etiam rusticum qui ligatus te
nebatur attendit. Ad cuius brachia dum oculus deflexisset
mirum modo tanta se celeritate ceperunt illigata brachijs
loza deuoluere ut dissolui tam concite nulla hominum festi
natione potuissent. Cumque is qui ligatus venerat cepisset sub
ito astare solutus ad tante potestatis vim tremefactus al
la ad terram corruit et ceruicem crudelitatis rigide ad eius
vestigia inclinans se omnibus illius commendauit. Vir
autem sanctus a lectione minime surrexit sed vocatis fra
tribus eum introitus tolli ut benedictionem acciperet prece
pit. Quem ad se reductum ut a tante crudelitatis insania
quiescere deberet admonuit. Qui fractus recedens nil ulte
rius petere a rustico presumpsit quem vir domini non tangendo
sed respiciendo soluerat. Ecce est petre quod dixi quia hi
qui omnipotenti deo familiariter seruiunt aliquando mira face
re etiam ex potestate possunt. Qui enim ferocitatem gothi
terribilis sedens repressit loza vero nudosque ligature que
innocentis brachia astrinxerant oculis dissoluit ipsa mira
culi celeritate indicat quod ex potestate acceperat habere quod
fecit. Rursum quoque quale quantumque miraculum oran
do valuit obtinere subiungam.

Quadam die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus.
Quidam vero rusticus defuncti filij corpus in vlmis ferens
orbitatus luctu estuans ad monasterium venit benedictus
premi quasi. Qui cum dictum esset quod idem pater cum fratribus in
agro moraretur protinus ante monasterij ianuam corpus extincti fi
lij pietate et dolore turbatus ad inueniendum venerabilem pa
trem sese concitatus in cursum dedit. Eadem vero hora vir
dei ab agri opere iam cum fratribus reuertebatur. Quem
mox ut orbitatus rusticus asperit clamare cepit. Redde fili
um meum redde filium meum. Vir autem dei in hac voce
subsistit dicens. Numquid ego filium tuum tibi abstuli. Cui ille

De col

Folio.

.xxxj.

respondit. Mortuus est veni resuscita eum. **Q**uod ut mor dei famulus audiuit valde tristatus est dicens. Recedite fratres recedite hec nostra non sunt sed sanctorum apostolorum sunt. Quid nobis onera vultis imponere quod non possumus portare. At ille quem nimius cogebar dolor in sua petitione persistit iurans quod non recederet nisi eius filium resuscitaret. Quem mor dei famulus inquisivit dicens. Vbi est. Cui ille respondit Ecce corpus eius ad ianuam monasterii iacet Vbi dum vir dei cum fratribus pervenisset flexit genua et super corpusculum infantis incubuit seseque erigens ad celum palmas tetendit dicens Domine non aspicias peccata mea sed fide huius hominis quod resuscitari filium suum rogat et reddere in hoc corpusculum animam quam abstulisti. Vix in oratione verba compleverat. et regrediente anima ita corpusculum pueri domine contremuit. ut sub oculis omnium quod aderant apparuerit concussio mirifica tremendo palpasse. Cuius mor manum tenet et eum patri viventem atque incolomem dedit. Liqueat petre quod hoc miraculum in potestate non habuit. quod prostratus precatur ut exhibere potuisset. **Petrus.**

In cuncta esse ut asseris ostendat patentes. quod verba que pro posueras rebus probas. Sed quod loquor te ut indices si sancti viri omnia que volunt possunt et cuncta impetrant que desiderant obtinere.

Gregorius.

*Religendo vestis
obedientia*

Quis nam erit petre in hac vita paulo sublimior qui de carnis sue stimulo ter dominum rogavit. et tamen quod voluit obtinere non valuit. Ex qua re necesse est tibi de venerabili patre benedicto narrem. quia fuit quoddam quod voluit. sed non valuit implere. Soror namque eius scolastica nomine omnipotenti domino ab ipso in facie tempore dedicata. ad eum semel per annum venire consueverat ad quam vir dei non longe extra ianuam in possessione monasterii descendebat. Quadam vero die venit ex more atque ad eam cum discipulis venerabilis eius descendit frater. Qui totum diem in dei laudibus sacrisque colloquiis ducentes incubentibus iam noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cuius ad mensam sederet et inter sacra colloquia tardior se hora protraheret. eadem sanctimonialis femina soror eius eum rogavit dicens

Folio

.xxxii.

Queso te ut ista nocte non me deseras ut usque mane aliquid de celestis vite gaudiis loquamur. Cui ille respondit. Quid est quod loqueris soror. Mane extra cellam nullatenus possum. Tanta vero erat celi serenitas ut nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis autem femina cum verba fratris negatis audisset. insertas digitis manus super mensam posuit et caput in manibus omnipotentem dominum rogatura declinavit. Cumque leuaret de mensa caput tanta concussio et comitum virtus. tantaque mandatio pluvie erupit. ut neque venerabilis benedictus neque fratres qui cum eo aderant extra loci limen qui sederant pedem movere potuissent. Sanctimonialis quippe femina caput in manibus declinans lacrimarum fluuium in mensam fuderat. per quem serenitatem aeris ad pluviam traxit. Nec paulo tardius per orationem inundatio illa secuta est. sed tanta fuit clementia orationis et inundationis ut de mensa caput iam cum comitum leuaret. quatenus unum idemque esset momentum et leuare caput et pluviam deponere. Tunc vir dei inter concussos et comitum atque ingentis pluvie inundationem videns se ad monasterium non posse remeare. cepit queri tristatus dicens. Parat tibi omnipotens deus soror. quod est quod fecisti. Cui illa respondit. Ecce te rogavi et audire me noluisti rogavi dominum meum et audiuit me. Modo ergo si potes egredere et me dimissa ad monasterium recede. Ipse autem exire extra portum non valens qui remanere sponte noluit in loco mansit mutus. Sicque factum est ut totam noctem pugilem duceret. atque per sacra spirituali vite colloquia sese vicaria relatione faceret. Qua de re dixi cum voluisse aliquid sed minime potuisse. quia si venerabilis viri mentem aspiciamus dubium non est quoniam eandem serenitatem voluit in qua descenderat permanere. Contra hoc quod voluit in virtute omnipotentis dei ex femine pectore miraculum invenit. Nec mirum quod per illam femina quam diu si eam videre cupiebat in eodem tempore valuit. Quia enim iuxta iohannis vocem deus caritas est iusto valde iudicio illa per potuit quam amplius amavit.

Petrus.

Hateor multum placet quod dicis.

Gregorius.

Cumque die altero eadem venerabilis femina ad cellam propria recessisset vir dei ad monasterium rediit. Cum vero post triduum in cella assistens elevatis in aera oculis

Conhabitatione iustorum

Folio.

.cccij.

vidit eiusdem sororis sue animam de eius corpore egressam in colombe specie celi secreta penetrare. Qui tante eius glorie congaudens omnipotenti deo in primis et laudibus gratias reddidit eiusque obitum fratribus denunciavit. Quos etiam protinus misit ut eius corpus ad monasterium deferretur atque in sepulchro quod sibi ipse paraverat poneretur. Quo facto contigit ut quorum mens una semper in deo fuerat eorum quoque corpora nec sepultura separet.

De eodem

Alio quoque tempore servandus diaconus atque abbas eius monasterii quod in campanie partibus a libertio quondam patricio fuerat constructum ad eum visitationis gratia ex more venire consueverat eiusque monasterium frequentabat ut quod idem quod vir doctrina gratie celestis influebat dulcia sibi invicem vite verba transfunderent et suavem cibum celestis patrie. quod adhuc perfecte gaudento non poterant saltem suspirando gustarent. Cumque hora iam quietis exigeret in cuius turris superioribus se venerabilis benedictus in eius quod inferioribus se servandus diaconus collocavit. quo videlicet in loco inferior ad superiora peruius continuabat ascensus. Ante eandem vero turrem largius erat habitaculum in quo utriusque discipuli quiescebant. Cumque vice dei benedictus adhuc quiescentibus fratribus vigiliis nocturne orationis tempora pervenisset ad fenestram stans et omnipotentem deum deprecans subito imtempesta noctis hora respiciens vidit fulsam lucem de super cunctas tenebras effugasse tantoque splendore clarescere ut diem vinceret lux illa que in tenebris radiasset. Mira autem res valde in hac speculatione secuta est quia sicut post ipse narrauit omnis etiam mundus velut sub uno solis radio collectus ante oculos eius adductus est. Qui venerabilis pater dum intentam oculo rum aciem in hoc splendore consue lucis infingeret vidit germani capuam episcopi animam in spera ignea ab angelis in celum ferri. Tunc tanti sibi testem volens adhibere miraculi servandum diaconum iterato bis terque pio nomine cum clamoris magnitudine vocavit. Cumque ille fuisset insolito tanti viri clamore turbatus ascendit respexit partemque lucis exiguas vidit. Cui tamen hoc obstupescens miraculum vice dei

Folio.

xxiii.

per ordinem que fuerant gesta narrauit statimq3 in casti-
nam castrum religioso viro theopzobo mādauit vt ad ca-
puanam vrbein sub eade3 nocte transmitteret ⁊ qđ de ger-
mano episcopo ageret agnosceret ⁊ indicaret. **Factumq3**
est ⁊ reuerendissimū virū germanū ep̄m is q̄ missus fue-
rat iam defunctū repit ⁊ req̄rens subtilitez agnouit eode3
momento fuisse illius obitum quo vir domini eius agnos-
uit assensum.

Petrus.

Mira res valde ⁊ vehementer stupenda. Sed h̄ quod
dictum est q2 ante oculos ip̄i2 q̄si sub vno solis radio
collectus omnis mund2 adductus est sicut nūq3 ex-
tus sum ita nec comicere scio. quo ordine fieri potest vt mun-
dus omnis ab homine vno videatur.

Gregorius.

Arrum tene petre qđ loquor. quia anime videnti
creatorem angusta est omnis creatura. Quamili-
ber etenim parū de luce creatoris aspererit. breue ei
fit omne qđ creatum est. q2 ip̄a luce visionis intime men-
tis laxatur sinus. tantūq3 expandit ī deo vt sup̄ior existat
mundo. cūq3 in dei lumine rapitur sup̄ se in interioribus
ampliatur. ⁊ dū sub se conspiciat exaltata comprehendit q3
breue sit. qđ comprehendere humiliata non poterat. **Vir** er-
go qui intueri globum igneum angelos q3 ad celum rede-
untes videbat hec pzoculdubio cernere nō nisi in dei lumi-
ne poterat. **Quid** itaq3 mirum si mundū ante se collectus
vidit. q̄ subleuatis in mentis lumine extra mundum fuit.
Quod aut collectus mundus ante oculos ei2 dicit. nō ce-
lum ⁊ terra contracta est. sed videntis anim2 dilatatus. q̄
modo in deo raptus videre sine difficultate potuit omne
quod infra deum est. **In** illa ergo luce que exterioribus ocu-
lis fulsit. lux interior in mente fuit. que videntis animum
quia ad superiora rapuit ei quaz angusta essent omnia in-
feriora monstrauit.

Petrus.

Uideo mihi vtiliter non intellexisse que dixeras.
quando ex tarditate mea tm̄ creuit expositio tua.
Sed quia hec liquide meis sensibus infudisti que
lo vt ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius.

Visione dei

Ibet petre adhuc de hoc venerabili patre multa narrare. sed quidam eius studiose pretereo. quia ad aliorum gesta voluenda festino. Hoc autem nolo te lateat quod vir dei inter tot miracula quibus in mundo claruit doctrine quod verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam discretionem precipuam. sermonem luculentum. Cuius si quis velit subtilius mores vitamque cognoscere potest in eadem institutione regule omnes magisterij illius actus inuenire. quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quam vixit.

de cor

Eodem vero anno quo de hac vita erat exiturus quibusdam discipulis secum conuersantibus. quibusdam longe manentibus sanctissimi sui obitus denuntiavit diem prius indicens ut audita per silentia tegerent. absentibus indicans quod vel qualem eis signum fieret. quando eius anima de corpore exiret. Ante sextum vero sui exitus diem aperire sibi sepulturam iubet. Qui mox correptus febris acriter cepit ardore fatigari. Cumque per singulos dies languor ingrauesceret sexta die portare se in oratorium a discipulis fecit. ibique exitum suum dominici corporis et sanguinis perceptione munivit atque inter discipulorum manus imbecillia membra sustentans erectus in celum manibus stetit et ultimam spiritus inter verba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus de eo fratribus unus in cella commoranti. alteri autem longius posito reuelatio unius atque indissimilis visionis apparuit. Viderunt namque quod strata pallus atque immuneris corpuscula lampadibus via recto orientis tramite ab eius cella in celum usque tendebatur. Cui venerando habitu vir desuper clarus assistens cuius esset via quam cernerent inquisiuit. Illi autem se nescire professi sunt. Quibus ipse ait. hec est via qua dilectus domino celum benedictus ascendit. Tunc itaque sancti viri obitum sicut prius discipuli viderunt. ita absentes hoc signo quod eis predictum fuerat agnouerunt. Sepultus vero est in oratorio beati iohannis baptiste quod destructa ara apollinis ipse se construxit. Qui et in ea specu in qua prius habitauit nuncque si petentium fides exigat miraculis coruscet.

me exhibe mihiq3 unicū filiū reddere. Cum ille venisti vul-
tus hominem conspexisset quā artem nosset inq̄siuit Cui
vir dei paulinus respondit dicens. Artem q̄dem aliquā. ne-
scio. sed ortū bene excolere scio. Qd̄ vir gentilis valde liben-
ter accepit cū in nutriendis olerib3. q3 peritus esset audiuit
Suscepit itaq3 seruum ⁊ rogantē vidue reddidit filium.
Quo accepto vidua ab affricana regione discessit pauli-
nus vero excolendi ortū suscepit curam. Cūq3 idem regis
gener crebro ingrederet ortū suūq3 ortulanum requireret sa-
pientem valde esse hominem videret amicos cepit familiares
deserere ⁊ sepius cū suo ortulano colloqui atq3 ei3 sermoni-
bus delectari. Cui paulin3 quotidie ad mensam olera vi-
rentesq3 herbas deferre cōsueuerat. ⁊ accepto pane ad cu-
ram ortū remeare. Cūq3 hoc diuici3 ageret q̄daz die suo
domino secū secretius loquenti ait. Vide q̄d agas ⁊ w an-
dalorum regnū q̄litez disponi debeat provide. q3 rex ciuic3.
⁊ sub omni celeritate est moztur3. Qd̄ ille audiens. q3 ab
eodem rege p̄ ceteris di3 igebatur ei minime tacuit. sed q̄d
a suo ortulano sapienti scilicet viro agnouisset indicauit.
Quod dum rex audisset illico respōdit. Ego vellem hūc
de quo loqueris hominē videre. Cui gener ei3 venerabilis
paulin3 temporis domini3 respondit dicens. Virentes her-
bas mihi ad prandium deferre consuevit. Das itaq3 ad
mensam eum deportare facio vt quis sit qui mihi hec est
locutus agnoscas. Factumq3 est ⁊ dum rex ad prandium
discubuit paulinus ex suo ope olera queq3 ⁊ virentia dela-
turus aduenit. Cūq3 hunc rex subito conspexisset intres-
muit atq3 accessit ei3 dñō sibi p̄ filiā propinq̄ ei3 secretum
q̄d p̄us absconderat indicauit dicens. Vex est q̄d audisti.
Nam nocte hac in somnio sedētes in tribunalib3 ortra me
iudices vidi inter q̄s iste etiā simul sedebat ⁊ flagellū q̄d
aliquā acceperam eoz mihi indicio tollebat. Sed puncta-
re q̄s nam sit. Nam ego hūc tantū meritū virū popularem
vt conspicitur esse non suspicor. Tunc regis gener secreto
paulinū tulit q̄nam esset inq̄siuit. Cui vir dñi respondit
Seruus tu3 sum quē p̄ filio vidue vicariū suscepisti Cū
q3 instātez ille requireret nō q̄s esset sed q̄s in sua terra fuisset

Folio.

.xxxv.

set indicaret atq; h ab eo iteratione frequētis inq̄sitionis
exigeret vie dñi constrictus magnis conuentionib; iā nō
ua'ens negare qd esset episcopū se fuisse testatus est. **Q**d
possessor ei; audiens valde p̄muit atq; humili' itez obau-
lit dicens. **P**ete qd vis q̄tenus ad terram tuā a me cū ma-
gno munere reuertaris. **C**ui vie dñi paulinus ait. vnū est
qd mihi impendere beneficium potes vt omnes ciuitatis
mee captiuos relaxes. q cuncti p̄tinus in aff.icana regione
requisiti cū onustis frumento nauib; pro venerandi pauli-
ni vici satisfactiom in ei; comitatu laxati sunt. **P**ost non
multos vero dies wandaloz rex occubuit ⁊ flagelluz qd
ad suam p̄ncipem dispensante deo pro fideliū discip̄ina
acceperat amisit. Sic qz factū est vt omnipotētis dei famu-
lus paulinus vera p̄diceret ⁊ qui se in seruiciū solum tra-
diderat cū multis a seruicio ad libertatez rediret illū vide-
licet imitatus q formā serui assumpsit ne nos essemus ser-
ui peccati. **C**uius sequens vestigia paulinus ad temp⁹ vo-
luntarie seruus factus est solus vt esset postmodum liber
cum multis.

Petrus.

Quoniam me audire contingit quod imitari nō valeo fle-
re magis libet qz aliquid dicere. **Gregorius.**

Quoniam etiam morte apud ei; ecclesiam scriptū est
qz cum dolore esset lateris tact⁹ ad extrema p̄du-
ctus est. Dumqz ei; omnis domus in sua solidi-
tate p̄sisteret cubiculū q iacebat eger facto terre motu tre-
muit omēs qz q illic adrant nimio terroze percussit sic qz san-
cta illa anima carne soluta est. Factūqz est vt magn⁹ pa-
uor inuaderet eos q paulini mortem videre potuissent ⁊
qz hec quā sup̄⁹ dixi paulini v̄tus valde est intimata nūc
si placet ad miracula exteriora veniam⁹ q ex multis iā no-
ta sunt ⁊ ego tam religiosoz virozum relatione didici vt
de his omnimodo ambigere non possum.

De sanctitate hoīs
et m̄t̄i p̄bocallitate

Quoniam tpe dñi iohānes vie beatissim⁹ hui⁹ ro-
mane eccl. sic pontifex ad iustinū seniore p̄ncipē p-
geret in chozinthi p̄tib; aduenit. **C**ui necesse fuit
vt in itinere ad sedendum equus requiri debuisset **Q**uod
illic quidam vie nobilis audiens equū quem pro magna

Folio.

.xxxvi

mansuetu dñe eius coniunx sedere consueuerat ita ei obtu-
lit ut cū ad loca alia puenienti aptus equus potuisset in-
ueniri deberet ille quē dederat propter suā coniugem trans-
mitti. factūqz est ⁊ vsqz ad certū locum p̄dictus vir equo
eodem subuehente p̄ductus est. Qui mox ut aliū reperit.
illum quē acceperat retrāsmisit. Cūqz eū p̄dicti nobilis
viri coniunx sedere ex more voluisset ultra nō valuit. qz pos-
sessionem tantū pontificis mulierem ferre recusauit. Cepit
nanqz immenso flatu ⁊ stremitu atqz incessanter totūqz cor-
poris motu q̄si despiciendo prodere. qz post membra pon-
tificis mulierem ferre non posset. Qd vir ei⁹ prudentez in-
tuitus. hunc ad eundē venerabilem virū p̄tū remisit ma-
gnis precibz petens ut equū ip̄e possideret quē iuri suo se-
dendo dedicasset. De q̄ etiā illud mirabile a nostris seniozi-
bus narrari solet qd ⁊ in cōstantinopolitana vrbē ad por-
tam q̄ vocat̄ aurea veniens. populorū turbis sibi occurren-
tibus in conspectu omniū rogantū ceco lumē reddidit. et
manu supposita oculorū tenebras fugauit. Post nō multū
vero tempis exigente causa gothorū vir qz beatissim⁹ aga-
pitus hui⁹ sancte romane ecclesie pontifex cui deo dispen-
sante deservio ad iustinianū principē accessit. Cui adue-
ngenti q̄dam die in greciarū iam p̄tū curand⁹ oblat⁹ est
mutus ⁊ claudus q̄ neqz vlla v̄ba edere. neqz ex terra vn-
qz surgere valebat. Cūqz hunc propinqui illi⁹ flētes ob-
tulissent vir dñi solícite req̄siuit an curationis illius habe-
rent fidem. Cui dum in virtute dei ex auctoritate petrī fixā
salutis illi⁹ spem habere se dicerent. p̄tinus venerand⁹ vir
orōm incubuit ⁊ missarū solennia exorsus. sacrificiū in cō-
spectu dei omnipotentis immolauit. Quo pacto ab altari
eruens claudi manū tenuit. atqz assistente ⁊ aspiciente po-
pulo eū mox a terra proprijs gressibz erexit. Cūqz ei dñi
cum corp⁹ in os mitteret. illa diu muta ad loquendū līn-
gua soluta est. Mirati oēs flere p̄ gaudio ceperūt. eorūqz
mentes illico metus ⁊ reuerentia inuasit. cū videlicet cerne-
rēt qd agapit⁹ facē i virtute dñi ex adiutorio petrī potuissz
Iusdem qz principis tempore cum daci⁹ mediola-
nensis vrbis episcopus causa fidei exactus ad cōstan-

de fide
et corp⁹ xp̄i

virtute hōis sancti

Folio.

.xxxvi.

tinopolitanam vrbez pergeret chorinthi deuenit. **Q**ui dū largam domū ad hospitandum q̄reret. que comitatū illi us totū ferre potuisset ⁊ vix inueniret asperit eminus domus congruentis magnitudinis eamq; sibi p̄parari ad hospitandū iussit. **C**unq; eiusdem loci incolae dicerēt in ea hūc manere nō posse qz multis iam ānis hāc dyabolus inhabitaret. atq; ideo vacua remāsisset. vir venerabilis daciū respondit dicēs. p̄mmo ideo hospitari in domo eadez debemz. si hāc spūs malignz inuasit. ⁊ ab ea hoīm habitationem repulit. **I**n ea sibi igit̄ parari p̄cepit. securusq; illa antiqui hostis certamina tolleraturus intrauit. **I**taq; in tempesta noctis silencio cū vir dei q̄sceret antiquz hostis immensis vocibz magnisq; clamoribz cepit imitari rugitus leonū. balatus pecorū. ruditus asinorū. sibulos serpentium. porcorū stridozes ⁊ soricū. **T**unc repente daciū tot bestiarum vocibz excitatus surrexit vehementer irat⁹ ⁊ contra antiquum hostē magnis cepit vocibz clamare dicēs. **B**e ne tibi contigit miser. **T**u ille es q̄ dixisti ponam sedē meaz ad aquilonem ⁊ ero similis altissimo. **E**cce p̄ supbiam tuā porcis ⁊ soricibus similis fact⁹ es. ⁊ q̄ imitari deum indigne voluisti. **E**cce vt dignus es bestias imitaris. **A**d quā eius vocem vt ita dicam deiectionem suam spiritus malignus erubuit. **A**n non erubuit. qui eandem domū ad exhibenda monstra q̄ consueuerat vltorius nō intrauit. **S**icq; postmodum fidelium habitaculum facta est. quia dū eam vnus veraciter fidelis ingressus est. ab ea p̄tinus mendax spiritus atq; infidelis abscessit. sed oportet iam vt priora taceamus ad ea que diebus nostris sunt gesta veniendū est.

probatione p̄p̄s
et vana gloria

Vidam em̄ religiosi viri apulie p̄uincie p̄tibus cogniti hoc qd multorum noticiam longe lateq; percrebuit de sabino canusine vrbis episcopo testari solent quia idem vir longo iam semio oculorum lumē amiserat ita vt omnimodo nihil videret. **Q**uem rex gothorum totpla p̄rophecie habere spiritum audiens minime credit sed probare studuit quod audiuit. **Q**ui cum in eisdem p̄tibus deuenisset hūc vir dñi ad prandiū rogauit

Folio

.xxxvii.

Cunqz iam ventum esset ad mensam rex discumbere noluit sed ad sabini venerabilis viri dexteram sedit. Cū vō eidē patri puer ex more vini poculū pberet rex silēter manū tendit calicē abstulit eū p se episcopo vice pueri pbuit vt videret an spiritu puidente discerneret q̄s ei poculūz pberet. Tunc vir dei accipiēs calicem sed tñ ministeriū nō videns dixit. **V**ivat ipsa manus. De quo vbo rex letus exultavit. qz q̄zuis ipse dephensus in vico tñ dei qd̄ q̄rebat inuenit. Huius aut venerabilis viri cū ad exemplū vite seq̄ntium in longū seminum vita traheret ei⁹ archidiacon⁹ ambitione adipiscendi episcopat⁹ accensus eū extinguerē veneno molitus est. Qui cū vimisuloris animum corrupisset vt mixtum vinū veneno sibi poculū pberet refectiomis hora cū iam vir dei ad edendū discumberet ei⁹ p̄m̄is corruptus puez hoc qd̄ ab archidiacono ei⁹ accepat veneni poculum obtulit. Cui statim venerabilis epus dixit. **B**ibe tu hoc qd̄ mihi bibendūz pbes. Tremefactus puez dephensum se esse sentiens maluit moritur⁹ bibere quā penas p illa tantū homicidij culpa tollerare. Cūqz sibi ad os calicem duceret vir domini compescuit dicēs. **N**on bibas da mihi ego bibo. sed vade dic ei q̄ tibi illud dedit. **E**go q̄dem venenū bibo sed tu epus non eris. Facto igit̄ signo crucis venenū epus bibit securus. Eademqz hora i loco alio quo inerat archidiacon⁹ ei⁹ defūctus est. ac si p os episcopi ad archidiaconi viscera illa venena transfissent. Cui tñ ad inferendam mortē venenū q̄dem corpale defuit sed hunc in conspectu eterni iudicis venenū sue malicie occidit. **P**etr⁹

Ita sunt hec ⁊ nostris valde stupenda tpib⁹ sed talis eiusdem viri vita p̄hibet. vt q̄ ouersationē eius agnouerit v̄tutem non debeat mirari. **G**regorius.

Quqz hoc petre fileam q̄ multi nūc qui hic de narnensi ciuitate assūt mihi sedulo testificantur. **E**odem nanqz gothorum tempore cum prefatus rex totū narni⁹ remisset ei vir vite venerabilis cassius eius vrbis episcopus occurrit. Cui quia ex conspectione semp facies rubere consueuerat hoc rex totū nō cōspersionis esse

Judicio temerario

credidit sed assidue potationis eūq; vīmodo desperit. **S**z
omnipotens deus vt qnt̃ vir esset q̃ despiciebat ostēderet
in narniensi campo q̃ rex aduenerat malignus spūs coram
omni exercitu ei⁹ sparariū inuasit eūq; vexare crudeliter ce
pit. **Q**ui cū ante regis oculos ad venerandū virū cassium
fuisset adductus hunc ab eo vir dñi orōne facta signo cru
cis expulit. **Q**ui in eū ingredi vltērius nō presumpsit. sic
q; factum est vt rex barbarus seruū dei ab illo iam die ve
neraretur ex corde quē despectum valde iudicabat ex facie.
Nam q; virum tante ṽtutis vidit erga eū illa mens effe
ta ab elationis fastu detumuit. **S**ed ecce dum facta fortū
vīcorum narro repente ad mediāz venit qd̃ erga andre
am fundane ciuitatis ep̃um diuina misericordia fecerit.
Quod tñ ad hoc legentib; vt valeat exopto. q̃ten⁹ q̃ cor
pus suū continentie dedicant habitare cū feminis non pre
sumant ne ruina menti tanto repentina surripiat. q̃nto ad
hoc qd̃ male concupiscitur etiāz p̃sentis concupite forme
famulatur. **N**ec res est dubia quāz narro. q; pene tanti in
ea testes sunt. q̃nti ⁊ eiusdem loci habitatores existūt. **N**ic
nanq; venerabilis vir cū vitam multis plenam virtutib;
duceret. seq; sub sacerdotali custodia in cōtinentie arce cu
stodiret quandā sanctimonialem femīnam quā secū prius
habuerat noluit ab episcopū sui cura repellere sed certus
de sua ei⁹q; continentia secum hanc p̃misit habitare. ex q̃
re actū est vt antiquus hostis apud ei⁹ animū aditum tem
ptationis exquireret. **N**am cepit speciem illius oculis mē
tis ei⁹ imp̃mere. vt illect⁹ nephāda cogitaret. **Q**uadā ve
ro die iude⁹ qdam ex campanie p̃tū romā veniens appie
carpebat itez. **Q**ui ad fundanū ciuē puemēs cui iam diez
vesperascere cerneret ⁊ q̃ declinare posset minime rep̃ret
iuxta appollinis templū fuit. ibiq; se ad mandū otulit.
Qui ip̃m loci illi⁹ sacrilegiū p̃tūmescens. q̃zuis fidē crucis
minime h̃ret. signo tñ se crucis munire curauit. **N**octe autē
mediā ip̃o solitudis pauore turbat⁹ puigil iacebat ⁊ repē
te aspiciēs vidit malignoz spiritū turbā q̃si in obsequiū
cui⁹dā potētis p̃ire. eū vero q̃ ceteris p̃erat i ei⁹dē gremio
loci p̃sedisse. **Q**ui cepit singuloz spiritū obsequentiū sibi

p̃sumptōne

causas actusq; discutere. q̄ten⁹ vnusq; q̄ntū nequicie
gessisset inueniret. **C**unq; singuli spūs ad inq̄sitiōē e⁹ ex
ponerēt. q̄d opati oīa bonos fuissent vn⁹ in mediū p̄sili
uit q̄ in andree epī animū p̄ specie sanctimomial femine q̄
in episcopio ei⁹ habitabat q̄ntā temptatiōē carnis oīo
uisse apuit. **C**ū vero h̄ malign⁹ q̄ p̄erat spūs inhiātez au
diret. ⁊ tanto sibi factū lucrū grande crederet q̄nto sanctio
eis viri anīam ad lapsū p̄ditiōis inclinaret. ille spūs q̄ hec
eadē ferebat adiūxit. qz vsq; ad h̄ qz die p̄terito vesp̄tina
hora ei⁹ mentē traxerit. vt integra ei⁹dē sanctimomialis fe
mine blandiēs alapā daret. **T**unc malign⁹ spūs atq; hu
mam generis antiq̄ inimic⁹ exhortat⁹ hūc blande ē vt
p̄ficeret q̄d cepisset q̄ten⁹ ruine illi⁹ singlarē inter ceteros
palma tenet. **C**ūq; iude⁹ q̄ aduenerat h̄ vigilās cerneret
⁊ magne formidinis anxietate palpitaret. ab eodē spiritu q̄
cūctis illic obseq̄ntib⁹ p̄erat. iussū ē vt req̄rerent q̄s nam
esset ille q̄ iacere in tēplo eodē p̄sumpserat. **Q**uē maligni
spūs p̄gentes ⁊ subtili⁹ intuetes crucis misterio siḡtū vide
runt mirat⁹q; dixerūt. **V**e ve vas vacuū ⁊ siḡtū **Q**uibo
h̄ renunciantib⁹ cūcta illa malignoz spiritūū turba dispa
ruit. **I**ude⁹ vō q̄ hec viderat illico surrexit atq; ad ep̄m
sub festinatiōe puenit. **Q**uē in ecclesia sua repiens seorsuz
tulit. q̄ temptatiōē v̄geret inq̄sivit. **C**ui cōfiteri ep̄s tem
ptatiōez suā verecūdat⁹ noluit. **C**um vō ille dicet q̄d i illa
tali dei famula prauis amoris oculos in iecisset atq; adhuc
ep̄us negaret adiūxit dicēs. **Q**uare negas q̄d inq̄reris q̄
ad hoc vsq; vesp̄e hesterni die p̄ductus es vt posteriora
illius alapa ferires. **A**d que nimirū verba dep̄hensum se
ep̄us intuens humiliter cōfessus ē q̄d p̄us p̄tinaciter nega
uit. **C**uius ruine ⁊ verecundie isdem iude⁹ cōsulens q̄litez h̄
cognouisset v̄l q̄ in ouentu malignoz spiritūū de eo audis
set indicauit. **Q**d ille agnoscens se ad terrā p̄tin⁹ in orōez
dedit morq; de suo habitaculo nō solū eandē dei famulam
sed omnē quoq; femina. que in eis illic obseq̄o habitabat
expulit. **I**n eodē vō tēplo apollinis beati andree apli repē
te oratorium fecit. atq; omni illa temptatiōe carnis fun
ditus caruit iudeū vō cē visiōe atq; increpaciōe saluat⁹ ē ad

Folio.

.xxxviij.

eternam salutem traxit. Nam sacramentis fidei imbutum atq3 aqua baptismatis emundatū ad sancte ecclesie gremium pduxit. Sicq3 factū est vt hebreus isdem dū salutē aliene contulisset pueniret ad suā vt omnipotens deus inde alterum ad bonā vitā pduceret vnde in bona vita alter custodisset.

Petrus.

R. Es gesta quā audiui ⁊ metū mihi prebet ⁊ spem.

Utiq3 sic oportet ⁊ de dei nos semper **G**regorius. per miseratione confidere ⁊ de nostra infirmitate formidare. Ecce em̄ paradisi cedrū oculis audiui⁹ ⁊ nō euulsam q̄ten⁹ infirmis nobis ⁊ de ei⁹ concussione nascatur timor ⁊ de ei⁹ stabilitate fiducia.

Utiq3 venerabilis vite constantius aquine ciuitatis epus fuit. Qui nup pdecessoris mei tpe beate memorie iohānis pape defunctus est. hūc prophēcie habuisse spiritū multū testant̄ q̄ eum familiariter scire potuerūt. Cui⁹ inter multa hoc ferūt religiosi veracesq3 viri q̄ pntes fuerūt qd̄ in die obit⁹ sui cū a circūstantib⁹ ciuib⁹. vtpote discessur⁹ patez tam amabil⁹ amarissime plāgaretur eū flendo req̄sierunt dicentes. Quē post te patres habebimus. Quib⁹ ip̄e p prophēcie spiritū respondit dicens. Post constantiū Milionem. post milionem Fullionem. **U**ti aquina ⁊ hoc habes. Quib⁹ prophēcie verbis editis vite spiritū exalauit extremū. Quo defuncto ei⁹ ecclesie pastozalem suscepit curaz. Andreas diacon⁹ illius q̄ quondā instabil⁹ itinēz cursum seruabat equoz. Atq3 illo ex hac vita subducto ad episcopat⁹ ordinē **I**obim⁹ acceperat est q̄ in eadē vrbe fullo fuerat. Quo adhuc supstite ita cūcti inhabitatores ciuitatis illi⁹ barbaroz gladijs ⁊ pestilencie immamitate vastati sunt. vt post mortē illius ne q̄s epus fuerit nec quibus fieret inueniri potuisset. Sic itaq3 completa est viri dei sententia. q̄ten⁹ post decessum duoz se sequentiū ei⁹ ecclesie pastozē minime haberet.

Utiq3 hoc sileam quod narrante viro venerabili **V**enancio lunense epō me ante biduū cōtingit agnouisse **L**ucane nāq3 ecclesie libimet ppinque fuisse mīre v̄tutis virū frigidianū noīe narrat ep̄m cuius

Folio.

.xxxix.

hoc opima rissimū. ac cūctis illic habitantibz testat meōzari
miraculū qđ anseris fluiū q iuxta illius vrbis muros
influebat sepe in undatione facta cursu sui. alpheū egres
sus p agros diffundi osueuerat ⁊ q̄cūqz sata ac plantata
reperat euertebat. **T**ūqz hoc crebro fieret. ⁊ magna ei dē
loci incolas necessitas vgeret dato studio opis eū p loca
alia deriuare conati sunt. sed q̄zuis diuiciū laboratū fuisset
a proprio alueo deflecti nō potuit. **T**unc vir dñi seigdianū
rastrū sibi puulum fecit ad alueū fluminis accessit ⁊ solus
orōm incubuit atqz eidē flumini p̄cipiēs vt seq̄retur p lo
ca queqz vt ei visa sunt rastrū p terram traxit. **Q**uem reli
cto alueo proprio toto fluminis aq̄ secuta est vt funditus
locū consuetū cursu desereret ⁊ ibi sibi alueū vbi tacto per
terā rastrō vir dñi signū fecerat vendicaret et q̄qz essent
alimētis hoīm pzo futura sata v̄l plātata vltra nō lederet

Huius qz venerabilis viri venanciū epi aliud mi
raculum relatione cognoui qđ in placētina vrbē
p hiber gestū qđ vir qz veracissimus iohannes
in hac modo romana ciuitate locū p̄fectoriū sezuans q in
eadē placētina vrbē ē ortū ⁊ nutritū ita vt epus meōzat. qz
gestū fuerit attestat. **I**n ea nanqz ciuitate sabīnū nomīne
fuisse asserūt mīre v̄tutis epum. **C**ui dū die qđam suū dy
aconus nunciasse qđ cursu sui padus alueū egressus eccle
sie agros occupasset totaqz illic loca nutriendū seminibus
p futura aq̄ ei dē flumibz teneret venerabil vite sabīnus
epus respondit dicens **V**ade ⁊ dic ei. **M**andauit tibi epus
vt te opescas ⁊ ad ipm alueū redeas. **Q**đ dyaconū eiū au
diens desperit ⁊ itrisit. **T**ūc vir dei ascito notario dictauit
dicens. **S**abīnū dñi nostri hiesu christi suus cōmonicoziū
pado. **P**recipio tibi in nomie hiesu christi dñi nostri vt de
alueo tuo in locis istis vltēriū non exas nec terras ecclesie
ledere p̄sumas. **A**tqz eidem notario subiunxit dicēs **V**a
de hoc scribe ⁊ in aquā eiusdem fluminis pzoijce. **Q**uo facto
sancti viri p̄ceptum suscipiens statim se a terris ecclesie
fluminis aquā compescuit atqz ad propriū alueū reuersa
exire vltērius in loca eadem non p̄sumpsit. quā in te pe
tre quid aliud qz inobedientium hominū duricia pfundit

De eod et
inobediencia homin

Folio.

xxxix.

quando in virtute hiesu et elementum iterationabile sancti
viri preceptis obediunt.

Decod

Uit qz vite venerabilis cerbonius populonij epi-
scopus magnā diebus nostris sanctitatis sue pba-
tionem dedit. Nam cū hospitalitatis studio val-
de esset intentus die qdam transeūtes milites hospicio su-
scepit. Quos gothis supuenientibus abscondit eozqz vitā
ab illozū nequicia abscondendo seruauit. Quod dum gotho-
rum regi pfido totile nunciatū fuisset crudelitatis ininamis-
sime vesania succensus huc ad locū q octauo huius vrbis
miliario merul dicit vbi tūc ipse cum exercitu sedebat iussit
duci eumqz in spectaculo ppli vrsis ad deuorandū proici
Cunqz idem rex pfidus in ipso qz spectaculo cōsedisset ad
inspiciendū mortem epī magna ppli turba cōfluxit. Tunc
epus deductus in medio est atqz ad eius mortem inmanissi-
mus vrsus exq̄sit qui dū humana membra crudeliter car-
peret seui regis animū faciaret. Dimissus itaqz vrsus ex-
cana est. Qui accensus et concitus epm percūit. Sed subito
sue feritatis oblitus deflexa ceruice sūmissoqz hūiliter capi-
te lambere epī pedes cepit vt patentes omibz dareēt intelli-
gi. qz erga illum virū dei et ferma corda essent hoim et qua-
si humana bestiarū. Tūc plus q ad spectalū venerat mor-
tis magno clamore vrsus est in amirationem veneratiōis
Tunc ad eius reuerentiā colendā rex ipse p̄motus est. q̄p-
pe cū q superno iudicio actum erat vt q deum sequi prius
in custodienda vita epī noluit saltem ad mansuetudinez
bestie seq̄retur. Cui rei hī qui tunc p̄sentes fuerunt adhuc
nōnulli sup̄sunt eamqz cum omni illic p̄lo se vidisse testā-
tur. De q etiā viro aliud qz miraculū venancio lunensi epi-
scopo narrante cognoui. in ea nanqz populanij ecclesia cui
preerat sepulcrū sibi ip̄parauit. Sed cū longobardoz gens
in p̄tiam veniens cuncta vastasset ad helbam insulā re-
cessit. Qui ingruente egritudine ad mortē veniens clericis
suis sibi qz obsequētibz p̄cepit dicēs. in sepulcro meo qd
mihi ip̄parauit populanij me ponite. Cui ille cū dicerēt cor-
pus tuū illuc q̄litez reducere possumus qz a longobardis
teneri loca eadē et vbiqz eos illic discurrere scim⁹ ipse respō

dit reducite me securi nolite metuere sed festie sepelire me curate morq; ut sepultū fuerit corp⁹ meū ex eodez loco sub omni festinatione recedite. Defuncto igit corp⁹ impo-
suerunt naui. Cūq; populamū tenderēt collectis in aere nubibus immensa nimis pluuia erupit. Sed ut patetcerz ommbz cui⁹ viri corp⁹ nauis illa portaret p illud maris spacium qd ad helba insula vsq; populamū. xij. miliaribz distat circa vtraq; nauis latera procellose valde pluuia descendit ⁊ in nauē eandē vna pluuie gutta non cecidit. Per-
uenerunt itaq; ad locū clerici ⁊ sepulture tradiderunt corp⁹ pus sacerdotis sui cui⁹ pcepta sezuātes ad nauē sub festi-
natione reuersi sūt. Quā mor ut intrare potuerūt in eundem locū vbi vir dñi sepult⁹ fuerat longobardoz dux cru-
delissim⁹ gumarus aduenit. Ex ei⁹ aduentu virū dei ha-
buisse spiritū prophete claruit qz ministros suos a sepul-
ture sue loco sub festinatione d. scedere pcepit. hoc vero qd diuisa pluuia factū narraui miraculū etiam in alterius epī
veneratione monstratū est. Nam qdam cleric⁹ senex q ad
huc supest eidem rei presto se fuisse testatur dicens.

Vlgenius ep⁹ q vtricolensi ecclesie p̄erat regēz
crude issimū corplā in festū oimodo habebat. Cū
q; ad easdē ptes cū exercitu propinquasset cure fuit
ep⁹ p clericos suos remia ei trāsmittē ei⁹q; furoris insani-
am si posset muneribz mitigare. Que ille ut vidit p̄tinus
spreuit atq; irat⁹ suis oibz iussit ut eundem ep̄m sub omni
asperitate ostingerēt eūq; ei⁹ examini suarēt. Quez dū
feroces gothi mistri sez crudelitatis illi⁹ tenuissēt circun-
dantes eū vno. i loco stare p̄ceperūt ei⁹q; in terra circulum
designauerūt eēt quē pedē tendē nullomō auderz cūq; vir
dei i sale m. nio estuaret ab eisde gothis circūdat⁹ ⁊ designa-
tione circuli inclusus repēte chorusc⁹ ⁊ toictua ⁊ tāta vis
pluuie erupit ut hi q eū custodiendū acceperāt immēsa-
tem pluuie ferre nō possēt. Et dū magna nimis munda-
tio fieret inter eandē designationē circuli in q vir dñi fulgē-
cius stetit. nec vna qdē pluuie gutta descendit. Qd dū re-
gi crudelissimo nūciatū eēt illa mēs effera ad magnā ei⁹ re-
uerētiā v̄sa ē c⁹ penā p̄z isaciabili furore si debet. sic om̄s
de p̄tra elatas carnaliū mentes potentie sue miracula per-

ptmanbo

despectos operatur ut qui superbe contra precepta veritatis se eleuant eorum ceruicem veritas per humiles premat.

De eodem

Uper quod floridus venerabilis vite episcopus narravit quoddam memorabile valde miraculum dicens. **V**ir sanctissimus **E**rcolanus nutritor meus. **P**er osine civitatis episcopus fuit ex conversione monasterii ad sacerdotalis ordinis gratiam deductus. **T**otile autem perfidi regis temporibus eandem urbem annis septem continuis gothorum exercitus obsedit. ex qua multi civium fugerunt. quod famis periculum ferre non poterant. anno vero septimo non dum finito obsessam urbem gothorum exercitus intrauit. tunc comes qui eidem exercitui preerat ad regem **T**otilam nuncios misit exquirens quid de episcopo vel populo fieri iuberet. **C**ui ille precepit dicens, **E**piscopo prius a vertice capitis usque ad calcaneum corrigiam tolle. et tunc caput eius amputa. omnem vero populum qui illic inuentus est gladio extingue. tunc isdem comes venerabilem virum **E**rcolanum episcopum super urbis murum deductum capite truncauit eiusque cutem iam mortuum a vertice usque ad calcaneum incidit ut ex eius corpore corrigia sublata videretur. moxque corpus illius extra murum proiecit. **T**unc quoddam humanitatis pietate compulsi abscisum caput ceruicis apponentes cum uno puulo infante qui illic extinctus inuentus est iuxta murum corpus episcopi sepulture tradiderunt. **C**umque post eandem cedem die quod dragesimo rex totila iussisset. ut ciues urbis illius qui quilibet dispersi essent ad eam sine aliqua trepidatione remearent hi qui prius fugerant viuendi licentia accepta reuersi sunt. **S**ed cuius vite eorum episcopus cognitus fuerat memores ubi sepultum esset corpus illius querunt ut hoc iuxta honorem debitum in ecclesia beati petri apostoli humaretur. **C**umque itum esset ad sepulcrum effossa terra inuenerunt corpus pueri prius humatum utpote iam die quod dragesimo tabe corruptum et vermibus plenum corpus vero episcopi ac si die eodem esset sepultum et quod est adhuc miratione venerandum. quia ita caput eius unitum fuerat corpori ac si nequaquam fuisset abscisum sic viz ut nulla vestigia sectionis appareretur. **C**umque hoc et interga verteterent exquirentes si quod signum vel de alia monstrari incisione potuisset ita sanum atque intemeratum omne corpus inuentum est ac si nulla hoc

Folio.

in alio fieri tetigisset.

.xij.

Petrus.

Quis non obstupefcat talia signa mortuorum que fiunt
pro excitatione viventium

Gregorius.

Prioribus quoque gothorum temporibus fuit iuxta spoletanā
urbem vir vite venerabilis isaac nomine qui usque ad ex-
tremam pene gothorum tempora pervenit. Quem nonnulli mul-
ti nouerunt et maxime sacra uirgo gregoria que nunc in hac ro-
mana urbe iuxta ecclesiam beate marie semper uirginis habi-
tat. Que dum adolescentie sue tempore constitutis iam nuptiis in
ecclesiam fugisset et sancti monachi vite conuersationem quaereret
ab eodem viro defensa atque ad eum quem desiderabat habitum
domino protegente perducta est. Que quia sponsum fugit in terra
habere sponsum meruit in celo. Multa autem de eodem viro nar-
rante venerabili patre eusebio agnouimus qui et hunc familiari-
ter nouerat et eius uerbis uita fidei prebebat hic itaque venera-
bilis isaac ortus ex palatia non fuit sed ea illius narratio mira-
cula que in palatia conuersatus fecit. Cum primum de syrie partibus
ad spoletanā urbem uenisset. ingressus ecclesiam a custo-
dibus petiit ut sibi quantum uellet licentia concederetur orandi eum
que horis secretioribus egredi non uideretur. Qui mox ad ora-
ndum stetit diemque totum pergit in oratione. Cui sequentem con-
tinuauit ac noctem. Secundo etiam die cum nocte sequenti indefen-
sus precibus persistit. diem quoque tertium in oratione iunxit. Cumque
hoc unus ex custodibus superbie spiritu inflatus cerneret unde
proficere debuisset inde ad defectus damna peruenit. Nam hunc
simulatorem dicere et uerbo rustico cepit in posterum clamare
qui se tribus diebus et noctibus orare ante oculos hominum demon-
straret. Qui perinde currens uirtutem dei alapa percussit ut quasi reli-
giose uite simulator de ecclesia cum contumelia exiret sed hunc repen-
te uictor spiritus inuasit et ad uirtutis dei vestigia strauit ac per os il-
lius clamare cepit. Isaac me eiecit. isaac me eiecit uir quippe
paganus qui cessaret nonne nesciebat sed eius nomen ille spiritus pro-
didit qui se ab illo posse eici clamauit. Mox autem super ueracem
corpus uirtutis dei incubauit malignus spiritus qui eum inuasit ac obses-
sit in tota urbe tunc statim quod in ecclesia factum fuisset inno-
tuit. Currere uiri et familie nobiles atque ignobiles piteces ces-
perunt certatimque eumque in suis tace domibus conabantur

*presentoribus
simpliciter*

li
Folio.

xlj.

Alij ad construendum monasterium predia. Alij pecunias. Alij subsidia queq3 poterant offerre viro dei suppliciter volebant sed sezuus omnipotentis domini horum nihil accipiens egressus urbem non longe desertum locuz reperit ibiq3 sibi hñile habitaculum construxit. Ad quē dñ multi pergunt exemplo illius eterne vite accendi desiderio ceperunt atq3 sub ei3 magisterio in omnipotentis se domini seruiciū dederunt. Cūq3 ei crebro discipuli humiliter admonerent vt pro vsu monasterij possessiones que offerebantur acciperet ille sollicitus sue paupertatis custos fortē sententiam tenebat dicens. Monachus q̄ in terra possessionem querit monachus nō est. sic quippe metuebat paupertatis sue securitatem perdere sicut auari diuites solent pituras diuitias custodire. Ibi itaq3 pphēcie spiritu magnisq3 miraculis cunctis longis lateq3 habitantibus vita eius inclaruit. Nam die q̄dam ad vespertum in orto monasterij fecit iactari ferramenta q̄ vsitato nos nomine vangas vocam3. Dixit itaq3 discipulis suis. Tot vangas in orto projicite ⁊ citius redite. Nocte vero eadem dñ ex more cum fratrib3 ad exhibendas laudes domino surrexisse pcepit dicens. Ite ⁊ operarijs nostris pulmentum coquite vt mane primo paratum sit. Factum autem mane fecit deferri pulmentum q̄d parari iusserat atq3 ortum cum fratrib3 ingressus q̄t vangas iactari preceperat tot in eo laborantes operarios inuenit. Ingressi q̄ppe fures fuerāt. s̄ mutata mente per spiritum apprehenderūt vangas q̄s inuenerunt ⁊ ab ea hora q̄ ingressi sunt quicq3 vir domini ad eos veniret cuncti orti illi3 spacia q̄ inculta fuerāt coluerūt. Quib3 vir domini mox vt ingressus est ait. Gaudete fratres multū laborastis iam q̄escite. q̄bus illico alimenta q̄ detulerat p̄buit eosq3 post tantū laboris fatigationē refecit. Sufficiens aut̄ refectis ait nolite malū facere. Quotiens de orto aliq̄d vultis ad orti aditum venite tranquille petite cum benedictione p̄cipite ⁊ a furti prauitate cessate. Quos statim collectis olerib3 onustari fecit. Actum q3 est vt q̄ ad ortum nocituri venerant cum laboris sui premio ⁊ repleti ab eo ⁊ innocui redirent.

passione

Folio.

clij.

*elemosina
in fraude recepta*

Alio quoque tpe accesserunt ad eum peregrini qui
dam misericordia postulantes scissis panis obli-
ti ita ut penenudi viderent. Cumque ab eo vestimen-
ta peterent eorum verba vir domini tacitus audiuit. qui unum ex dis-
cipulis suis peritus silenter vocavit. ei que precepit dicens.
Vade atque in illa silva in loco tali cavam arbozem require.
et vestimenta que in ea inueneris defer. cumque discipulus abiisset
arbozem sicut fuerat iussus requisivit vestimenta reperit
et latenter detulit magistro. Que vir dei suscipiens peregrin-
is nudis atque petentibus ostendit et prebuit dicens. Venite
que nudi estis ecce tollite et vestite vos. **D**ec illi intuites re-
cognouerunt que posuerant magnoque pudore consternati sunt
et qui fraudulentem vestimenta querebant aliena confusi res
ceperunt sua.

Alio quoque tpe quidam se eius orationibus commendans
sportas duas plenasque alimentis ei per puerum trans-
misit. Quorum unam idem puer surrexit atque in
itinere abscondit unam vero ad dei hominem detulit et peti-
tionem illius que se ei per remum commendauerat enarrauit. Quam
vir domini benigne suscipiens eundem puerum admouit dicens.
Gratias agimus sed vide sportam quam in itinere posuisti
ne incautus tangere periculum. quia in eam serpens ingressus
est. Esto ergo sollicitus ne si tollere incautus volueris a ser-
pente feriaris. Quibus verbis puer valde confusus exultauit
quod idem quod mortem euasit. sed tristis ad modicum factus est.
quia quis salubrem penam euaserit tamen perit verediam su-
am. Qui reuersus ad sportam caute ac solite attendit. sed
eam iam sicut vir dei predixerat serpens tenebat. **D**ic itaque
cum virtute abstinentie contemptu rerum transeuntium pro-
phetie spiritu orationis intentione esset incorpabiliter predi-
tus. unum erat quod in eo reprehensibile esse videbatur. quia nonnun-
quam tanta ei leticia inerat ut illis tot virtutibus nisi sciret esse
plenus nullomodo crederetur.

Petrus.

Quid nam queso te. quid nam hoc esse dicimus.
Sponte sibi leticie freno laxabat an tot virtutibus
pollens. aliquando ad proprium gaudium etiam remittens
eius animus traheretur.

Gregorius.

Custodia humilitatis

Magna est petre omnipotentis dei dispensatio .et
 plerumq3 attingit vt qbus maiora bona pstat que
 dam minora nō tribuat. vt semp eoz animi ha
 beat vnde se reprehendat. qtenus dū appetūt pfecti esse ⁊ nō
 possunt ⁊ laborāt in hō qd non acceperunt nec tñ elaboran
 do pualent. In his q accepta habēt se minime extollāt sed
 discant. q2 ex semetipīs maiora bona nō habent q in semet
 ipīs vincere pua vicia atq3 extrema nō possunt. Hinc est
 em qd pducto dñs ad terram pmissiones populo cūctos
 fortes atq3 ipotentes adūsarios ei2 extinguens philisteos
 atq3 cananeos reſuauit vt sicut scriptū est in eis experiret
 israel. q2 nonnunq3 vt dictū est eis etiā qbus magna dona
 tribuit pua qdam reprehensibilia relinqt vt semp habeāt cō
 tra quod bellū gerant ⁊ deuictis magnis hostibz mentē nō
 erigant. qñ eos adhuc aduersarij etiam minimis fatigant
 Fit itaq3 vt miro modo vna eademq3 mens ⁊ virtute pol
 leat. ⁊ ex infirmitate laceſcat qtenus ⁊ ex pte constructa sit
 ⁊ ex pte se cōspiciat esse destructā vt p bonū quod querit
 ⁊ habere nō valet illud seruet humiliter qd habet Sed qd
 mirum quod hoc de homine dicimus qñ illa supna regio
 in ciuibz suis ex pte damna ptulit ⁊ ex pte fortiter stetit
 vt electi angelozum spiritus dum alios p supbiam cecidit
 se conspicerent. ipi tanto robustius qnto humili2 starent
 Illi ergo regionē suā etiam detrimentū pfererūt. q ad eter
 nitatis statum ex pte sue destructionis est solid2 instructa
 Sic ergo ⁊ in vna quaq3 agit vt humilitatis custodia ali
 qñ ad lucta maxima ex mino damno fuer. **Petrus.**

Placet quod dicis.

Gregorius.

Eq3 hoc sileam qd ex regione eadem venerabilis
 viri sanctuli pzelpiteri narratione cognoui. de cui
 us verbis ipse non dubitas. quia eius vitam si
 demq3 minime ignoras.

Vindicta ut
 maledictae iust
 et obedientia
 irrationabilium

Quem q3 tpe in vsie parte prouincie duo viri in
 vita atq3 habitu sancte conuersationis habitabāt
 quoz vn2 euthicius alter vero florenci2 dicebat.
 Sed idem euthicius in spiritali zelo atq3 in feruore vtutis
 excreuerat multozq3 animas ad deū pducere exhortando

Folio

.xliij.

faciebat. florentinus vero simplicitati atq; orationi de-
ditam ducebat vitam. **N**on longe aut erat monasteriū qd
rectoris sui fuerat morte destitutū ex q sibi monachi eūdez
euthiciū pēsse voluerūt. **Q**ui eoz pēibus atq; escens mlt
tis ānis monasteriū rexit discipuloz q animas in studio
sancte ouersationis exercuit. **A**c ne oratoriū in q pūs ha-
bitauerat solū remanere potuisset illic venerabilem virū
florentinū reliquit. in q dum solus habitaret die qdam
sele in orōnem dedit atq; ab omīpotenti dño pecūt. vt ei
illic ad habitandū aliqd solaciū donare dignaret. q mox
vt impleuit orōnem oratoriū egressus añ fores vsūm re-
perit stantē q dum ad terrā caput depmeret nihilq; ferita-
tis in suis motib; demonstraret apte dabat intelligi quod
ad viri dei obsequium venisset qd vir qz dñi pātius agno-
uit. **E**t qz in eadē cella qtuor vel qnq; pecudes remanserāt
qbus omnino deerat q pasceret ⁊ custodiret eīdē vslo pce-
pit dicens. **V**adē atq; oues has ad pastū eīte ad horam
vero sextā reūtere. **C**epit itaq; hoc indefinēter agere. **I**n-
iungebat vslo cura pastoris ⁊ qm manducare consueuerat
pascibat oues bestia ieiuna. **C**ū vir dñi ieiunare volebat
ad nonā pēpiebat vslo eadē hora cū omnib; reuertī cū ve-
ro noluisset ad sextam in omnib; itaq; mandatis viri dei
obtemperabat vsus. vt neq; ad sextā iussus redire veiret
ad nonam. neq; ad nonā iussus redire veniret ad sextam
Cunq; diu hoc ageret cepit in loco eodē tante virtutis fa-
ma lōge lateq; crebescere. sed qz antiquū hostis vnde bo-
nos cernit mtescere ad gloriā. inde puezlos p inuidiā ra-
pit ad penam qtuor viri ex discipulis venerabilis euthici
vehementez inuidentes qd eoz magistez signa nō faceret
⁊ is q solus ab eo relictus fuerat. tanto hoc miraculo cla-
tus appareret eundē vsūm insidiātes occiderunt. **C**unq;
hora qua iussus fuerat non rediret vir dei florentiū suspi-
catus est eū rediturū ⁊ vsq; ad horā vespēram expectās
affligi cepit qd isdem quē ex simplicitate multa fātē vo-
care consueuerat vsus minime reūteretur. **D**ie vero alte-
ra prexit ad agrū vsūm pitez ouesq; qsiturū. **Q**uē occisū
repiit. sed solite inqrens cici a qbus fuerat occisus inues-

Folio.

•cliq.

mit. tunc sese in lamentū dedit fratrū maliciāz magis qz
vzi mortem deplozans. **Q**uē venerandus vir eutichi⁹ ad
se deductum consolari studuit. sed isdem vir corā eo dolo-
ris magni stimulis accensus impetratus est dicens. **S**pero
in omnipotentē deo. qz in hac vita ante oculos omniū ex
sua maliciā vīdictāz recipiāt. qui mihl se ledente vsum
meum occiderūt. **C**ui⁹ vocem p̄tinus ultio diuina secuta
est. **N**am q̄tuor monachi qui eundem vsum occiderāt sta-
tim elephantico morbo p̄cussi sunt. vt membris putrescen-
tibus interirent. **Q**d factū vir dei florencius vehemente⁹
expauit seqz ira fratribz maledixisse p̄timuit. **O**mnium em̄
vite sue tpe flebat. qz exauditi⁹ fuerat. se crudelem. se in eo
cum morte clamabat homicidā. **Q**d idcirco omnipoten-
tem dñi fecisse credim⁹ ne vir mire simplicitatis q̄ntolibet
dolore cōmotus intorquere vltra p̄sumeret iaculū male-
dictionis.

Petrus.

Unquid nam valde graue esse credim⁹ si fortasse cui
libet exagitati iracundia maledicam⁹. ¶ Gregorius.

de eodem

Quod hoc peccato cur me punitatis an gratia sit. cum paulus dicat **R**eq3 maledici regnū dei possidebūt **P**ensa itaq3 q3 grauis culpa est. que seperat a regno celestis vite. **Petrus.**

Detrus.

Quid si homo nō fortasse ex malicia s̄ ex lingue in curia
maledictionis v̄bū iacula in proximum. ¶ **Gregori⁹.**

SI apud districtū iudicē petre ociosus sermo rep-
henditur q̄nto magis ⁊ nou⁹. pensa ergo q̄ntū sit
damnabilis q̄ a maliciā nō vacat si ⁊ ille sermo pe-
nalis ē. q̄ a bonitate utilitatis hūilitatis vacat. ¶ Petr⁹.

Gregorius.

Ord hunting

Idem vir dei egit aliud qđ silere nō debet. Cū em̃ magna eius opimio longe lateq3 crebresceret qđam dyacon⁹ longe posit⁹ ad eū p̃gere studuit vt ei⁹ se oꝝmib⁹ cōmendat⁹ q̃ ad ei⁹ cellulā veniēs omnē locū p̃ circuitū inueit innume-
ris serpentib⁹ plenū. Cūq3 vehemēter expauescerēt clama-
uit dicēs serue dei oꝛa. erat aut̃ tunc mira serenitas egres-
sus vero florencius ad celū oculos ⁊ palmas tetendit vt illā pestem sicut sciret dñs auferret. ad cuius vocem subito

Folio.

xliv.

celum intonuit. atq; idem tonitruus omēs illos qui eundē locum occupauerūt serpentes interemit. Quos cū vir dei florencius interempt⁹ aspiceret dixit. ecce illos occidisti domine q̄s eos leuatur. Mox ad ei⁹ vocem tante aues venerūt q̄nti spētes occisi fuerāt q̄ asportāte singlōs ⁊ lōgī⁹ p̄ijcētes locū habitationis illi⁹ mundū a serpentib⁹ omni modo red diderunt.

Petrus.

Quid v̄tutis. q̄d fuisse meriti dicim⁹ q̄ eius ori tantū factus est de⁹ proximus.

Gregorius.

Adū omnipotentis dei singularem mundiciā atq; ei⁹ simplicem naturā multū petre humani cordis mūdicia atq; simplicitas valet hoc ip̄m nanq; q̄d ei⁹ famuli a terrenis actionib⁹ segregati ociosa loq̄ nesciunt ⁊ mentē p̄ v̄ba spargere atq; inq̄nare deuitāt auctoris sui p̄ ceteris exauditionē impetrant Cui inq̄ntū est possibile ip̄a puritate ac simplicitate cogitationis q̄li ex q̄dam iam similitudine concordant. Nos autē turbis popularibus admixti dū frequēter ociosa nōnunq; vero etiā q̄ est grauius noxia loq̄mur os nostrū omnipotentī deo tanto longinquū fit q̄nto huic mūdo proximū Multū q̄ppe deoz sum ducimur dum locutione continua secularib⁹ admisce mur. Quo bone p̄ saias postq; regem dñm exercitūū vidit in semetip̄o rephendit ⁊ penituit dicēs. Ve mihi qz tacui. quia vir pollutus labijs ego sum. qui cur polluta labia haberet ostendit cum subiunxit. In medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanq; labiorum habere se doluit sed vnde hāc contraxerit indicauit cū in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valde enim difficile est vt lingua secularium mente non inquinet quam tangit quia dum plerumq; eis ad q̄dam loquenda condescendimus paulisper assueti hanc ipsam locutionem que nobis indigna est etiā delectabiliter tenemus vt ex ea iam redire non libeat ad quam velut ex condescensione deducti venim⁹ inuiti. Sic qz fit vt ab ociosis ad noxia a leuiorib⁹ ad grauiora v̄ba veniam⁹ ⁊ os nostrū ab omnipotente dño tanto iam min⁹ exaudīt in prece q̄nto ampli⁹ inq̄nat stulta locutiōe. qz sicut scriptū est qui

*Impedimētū
exauditionis*

Folio.

.xliij.

auertit aurem suam ne audiat legem oratio eius exetabilis
Quid ergo mirum si postulantes tarde a domino audimur qui
precipiente domino aut tarde aut nullomodo audimus. Et quid
mirum si florencius in prece sua citius est auditus quam in pre-
ceptis suis dominum citius audiuit.

Petrus.

Nihil est quod respondere valeat apte rationi. **Gregorius.**

*Oratio effectus
votis iusti.*

Ut citius vero quam predicti florencius in via domini socius
fuerat magis post mortem clauit in virtute signorum.
Nam cum multa ciues urbis illius de eo soleant nar-
rare miracula illud tamen est precipuum quod usque ad hec longo-
bardozum tempore omnipotens deus per vestimentum illius assidue
dignabatur operari. Nam quotiens pluuie deerat et estu mi-
nimo terram longa siccitas exurebat collecti in vnum ciues ur-
bis illius eius tunicam leuare atque in conspectu dominicum preci-
bus offerre consueverat. Cum quidam per agros pergerent ex-
orantes repente pluuia tribuebat quam plene terram faciare de-
buisset. Ex qua re patuit eius anima quod virtutis intuitus quod me-
riti haberet cuius foris ostensa vestis iram obitosis antret

Seamus est iustus

Uper quod in parte campanie vir valde venerabilis
marcius nomine in monte marsico solitariam vitam
duxit multisque annis in specu angustissimo inclu-
sus fuit quem multi ex nostris nouerunt eiusque actibus prius
extiterunt de quo multa et ipse beate memorie papa pelagio
predecessore meo et alijs religiosissimis viris narratibus agno-
ui. Cuius hoc miraculum prius fecit quod mox ut se in predicti mon-
tis foramine contulit ex petra eadem quam in semetipsa ocava angustum
specum fecerat aqua stilla prupit quam martino dei famulo in usu
quodiano sufficeret nec plures adesset nec necessitati deeret. Qua
in re ostendit omnipotens deus quantum sui famuli curam gereret cui ve-
tusto miraculo potum in solitudine ex petre duricia ministraret.
Sed antiquus hostis humani generis inimicus eius virtutibus inui-
dens hunc vilitate arte pellere ex eo specu molitus est. Nam ami-
cam sibi bestiam sponte se ingressus hunc ab eadem habitatio-
eicere facto terrore conatus est. Cepit etenim serpens in spelun-
cam venire solus cum solo eoque orante se ante illum sternere et cum cuba-
te preter cubare. Sed vir sanctus omino impetruit et eorum manu
pede extendeat dicens. Si licentiam accepisti ut ferias ego non

Folio

.xlv.

prohibeo. Cuiusmodi hoc quotidie per triennium gereret die
quidam antiquus hostis tanta hac eius fortitudine victus in
fremuit sequens per duerum montis latus in precipitium serpens
dedit omnia arbuta loci illius flamma ex se exunte concre
mauit. Qui in eo quod montis latus omne conbussit cogen
te omnipotente deo monstrare compulsus est. quante virtu
tis fuerat qui victus abscedebat pendens quod iste vir domini in quo
montis vertice stetit qui cum serpente per triennium iacuit securus.

Aditu pauco.

Petrus.

Ute iste vite venerabilis in clau
sionis sue tempore primo decreuerat. ut ultra mulierem
non videret non quia aspernabatur sexum sed ex otem
plata specie temptationis incurrere metuebat viciu. Quod
quidam mulier audiciens audacter ascendit montem atque ad
eius specum impudenter prupit. At ille paulo longius intu
ens et venientis ad se muliebria indumenta conspiciens se
se in oronem dedit in terram faciem depressit et eo usque prostra
tus iacuit qui impudens mulier a fenestra cellule illius fatiga
ta recederet. qui die eodem mox ut de monte descendit vitam
finiuit ut ex mortis eius sententia daretur intelligi. quia valde
omnipotenti deo displicuit quod eius famulum ausu improbo
contristauit.

Gregorius.

mtuor paxian

Lio quoque tempore dum multi ad hunc religiosa deu
otione concurrerent atque arcta esset semita quam in de
uero montis latere ad eius cellulam properantes du
cebat puer puulus incaute gradiens ex eodem monte cecidit
et usque ad vallem corruit qui sub monte eodem sita quasi in pro
fundo conspicitur. In loco quippe eodem tanta mons ipse
altitudine excreuit ut arbuta ingentia que ex eadem val
le prodeunt ex monte aspicientibus quasi tentecta esse vide
antur. Perturbati itaque sunt cuncti qui veniebant summaque
cura questum est sicubi corpus elapsi pueri potuisset inueni
ri. Quis enim aliud nisi extinctum crederet quis vel corpus ad
terram integrum puemisse suspicaretur. Dum interpositis
vbi que scopulim partibus discerpi potuisset Sed requisitus pue
r in valle inuentus est non solum viuus sed et incolomis. Tunc
cunctis patenter innotuit. quod ideo ledi non potuit. quia hunc

Iusti expmictu

in casu suo martini oratio portauit. In specu vero illi magna desuper rupes eminebat. quod cum ex parte exigua monti videretur affixa. martini celle prominens casum suum quotidie. et illius interitum cuncta mirabatur. Ad hunc mactator illius stris vit armentarum nepos cum magna rusticorum multitudine veniens precabatur ut vir dei despectu eodem dignaretur exire. quod tenuis ipse cuncta rupem ex monte potuisset euellere. atque in specu suo dei famulus iam securus habitaret. Cumque hoc vir dei nequaquam acquiesceret ei quod posset ut faceret precepit. et ipse in celle sue remotiori se parte contulit. Si tamen moles rueret dubium non erat quod simul et specum destrueret et martinum necaret. Itaque dum ea que venerat multitudo conaretur si posset sine periculo viri dei ingens illud quod desuper incubuerat saxum leuare cunctis videntibus repente res valde admirabilis contigit. quod moles ipsa quam conabantur euellere. subito ab eisdem laborantibus euulsa. ne spelunce martinum tectum tangeret saltum dedit. et quasi serui dei lesionem fugientes longius cecidit. Quod ad iussu omnipotentis dei angelico ministerio actum intelligit quod diuina prudentia disponi omnia fideliter credit. Sic cum prius se in eundem montem contulit. nec dum clauso specu habitans cathena sibi ferrea pedem ligauit eamque saxo ex parte altera affixit ne ei ultra liceret progredi. quare cathene eiusdem quantitas tendebat. Quod vir vite venerabilis benedictus audiens cuius superius memoriam feci. ei per discipulorum suum mandare curauit. Si seruus dei es non te teneat cathena ferri. sed cathena christi. Ad quam vocem martinus prius eundem compedem soluit sed nunquam postmodum solutum tetendit pedem ultra locum quem hunc tendere ligatum consueuerat. atque in tanto se spacio sine cathena cohercuit in quantum et antea ligatus mansit. Qui dum se postmodum in eodem loci specu conclusisset. cepit etiam discipulos habere qui ab eodem specu seorsum habitantes ad usum vite aquam de puteo haurire consueuerant. Sed fumis in quem ad hauriendam aquam situla dependebat crebro rumpebatur. Unde factum est ut eandem cathenam quam ex pede suo vir domini soluerat eisdem discipuli peterent. eamque summi adiungerent atque in illam situlam ligarent. Ex quo iam tempore contigit ut idem fumis tingeretur aqua et nullomodo rumpetur. Quia enim ca-

Folio

.xlvj.

chenam viri dei fumis ille contigit ipse quoque ad tolleranda
aquam ferri in se fortitudinem traxit.

Petrus.

Facta hec placent. quia mira sunt et multum recentia.

Multis modo temporibus quidam vir **Gregorius.**
quadragessimus nomine iuxta buxentine ecclesie subdiaconus
fuit. qui ovium suarum gregem pascere in eisdem
aurelie pascuis solebat. Cuius valde veracis viri narratione
res mira innotuit. que secreto fuerant gesta. Is namque ut pre-
dicimus dum gregis sui in aurelia cura gereret in diebus eisdem
viri fuit e monte qui argentarius vocatur venerabilis vite qui
habitus monachi quem pretendebat specie moribus explebat.
Dicit itaque ad ecclesiam beati petri apostolorum principis ab eodem
monte argentario annis singulis venire consueverat. atque ad
hunc quem predicimus quadragessimum subdiaconum sicut ipse narra-
vit hospitalitatis gratia declinabat. Quadam vero die dum
eius hospiciu[m] quod non longe ab ecclesia aberat intrasset cuius-
dam paupercule mulieris maritus iuxta defunctus est. Quem
ex more loci vestimentis indutum et sabano constrictum. super-
ueniente vespere sepelire nequiverunt igitur iuxta defuncti cor-
pus viduata mulier sedit qui in magnis fletibus noctem du-
cens continuus lamentorum vocibus satisfaciebat dolori. Cum
que hoc diutius fieret. et flere mulier nullomodo cessaret vir
dei qui receptus hospicio fuerat. Quadragesimo si subdiacono
no compunctus ait. Dolori huius mulieris anima mea com-
patitur rogo surge et oramur. preterunt igitur utrique ad vicinam
ecclesiam. sese prius in orationem dederunt. Cuiusque diutius
orassent complere orationem quadragessimum subdiaconum ser-
uus dei percipit. Qua completa ab altaris crepidine pulverem
collegit atque cum eodem quadragesimo ad defuncti corpus accessit
seque ibidem in orationem dedit. Cuiusque diutius orasset iam non si-
cut prius fecerat orationem complere cum subdiacono voluit.
Ipse benedictionem dedit statimque surrexit. Et quia manu dex-
tera pulverem collectum gestabat. Sinistra pallium qui facies de-
functi velabat abstulit. Quod cum mulier fieri cerneret contra-
dicere vehementer cepit et mirari quod vellet facere. Ablato
itaque pallio diu de eo quem collegerat pulvere defuncti faciem
fricavit. Cuiusque diutius fricaretur recepit animam. oscitavit.

fuga superbie

Folio.

.xlvi.

oculos aperuit seseq3 eleuans reſedit quid erga ſe ageret
miratus eſt ac ſi de grauiffimo ſomno fuiſſet excitat3. **Q**uod
cum mulier lamentis fatigata conſpiceret cepit ex gaudio
magis flere ⁊ voces apli3 edē. Quā vir dñi modesta phi
bitione ꝓpeſcuit dicēs. Tace tace. ſed ſi q3 te reſerit quas
lite3 factū ſit. hoc ſolūmodo dic. q3 dñs hieſus xp̄s opera
ſua fecit. Dixit hoc atq3 ab ei3 hoſpicio exiuit. Quadrage
ſimum ſubdiaconē ꝓtinuſ reliquit ⁊ in loco eodē vltra nō
comparuit. Temporalē nanq3 honozē fugiens egit vt ab
his q3bus viſuſ in tanta v̄tute fuerat nūq3 iam in hac vi
ta videretur.

Petrus.

miſio ꝓto4

Quid ali3 ſentiant ignoro ego aut ꝓ cunctis miraculis
hoc potiuſ exiſtimo eſſe miraculū. q3 ad vitā mortuū
redeunt eozūq3 anime ad carnem ex occulto renouantur.

Si viſibilia attendimus ita ne
ceſſe eſt vt credam3. Si vero inuiſibilia penſam3
mimirum conſtat. q3 mai3 eſt miraculū ꝓdicatio
niſ verbo atq3 oꝝm̄iſ ſolacio peccatoꝝe ſuertere quā car
ne mortuum ſuſcitare. In iſto em̄ reſuſcitāt caro itez mo
ritura in illa vero anima in eternū victura. Cum em̄ ꝓ
pono duos in quo hoz exiſtimas maiuſ fore factū virtu
te miraculū. Lazarum q3pe quē iam fidelem credim3 fuiſ
ſe carne dñs ſuſcitauit. Saulum vero reſuſcitauit in men
te. Equidē poſt reſurrectionē carniſ de lazari virtutib3 ta
cet. nam poſt reſurrectionē anie cape noſtra infirmitas
non valet q̄nta in ſacro eloquio de pauli v̄tutib3 dicuntur
q3 illi3 crudeliſſime cogitationes ad pietatiſ mollia ſuer
ſe ſunt viſcera q3 moꝝi cupit ꝓ ſcatrib3 in q̄rum ꝓuſ moꝝ
te gaudebat. q3 plen3 omniſ ſcripture ſciētia nil ſe ſcīre iu
dicat niſi xp̄m hieſum ⁊ hunc crucifixum. q3 ꝓ xp̄o v̄giſ
libentē cedit quē gladi3 inſeq̄batur. q3 apoſtolatuſ ho
noꝝe ſublimiſ eſt. Sed tñ ſponte ſit paul3 in medio diſci
puloꝝum q3 ad celi teci3 ſecreta ducit ⁊ tñ mentiſ oculum
ꝓ compaſſionē reſlectit ad diſpenſandū cubile coniugato
rum dicens vꝛoꝝi vir debitū reddat ⁊ vꝛoꝝi viro q3 admi
ſcet in contemplatione cetib3 angeloz ⁊ tñ non aſperna
tur cogitare atq3 diſponere facta carnaliū quod gaudet

Gregorius.

C Folio.

in infirmitatibus sibi qz in contumelijs placet qd ei viuere christus est ⁊ mori lucrū qz totū iam extra carnem est hoc ipm qd uiuit in carne. **E**cce qlitez uiuit q ab inferno mentis ad vitam pietatis redijt. Minus est ergo quēpiam in carne suscitari nisi forte p uiuificationē carnis ad vitā reducatur mentis ut ei hoc agatur p exterius miraculū. quatenus conuersus interius uiuificetur. **Petrus.**

Ualde infra credidi hoc qd modo qm sit incompabilitez supius agnoui. Sed queso cepta psequere. ut dum temp⁹ vacat. sine edificatione hora non transeat.

Natez qdam mecum est in monasterio cōuersatus. in scriptura sacra studiosissimus. q me etate pzeibat et ex multis q nesciebam me edificare consueuerat. **H**ui⁹ itaqz narrationē didici qd fuit qdam in campanie pūbo intra quadagesimū romane vrbis miliarium. nomie benedictus. qui qdam etate iuuenis sed morib⁹ grandeu⁹ ⁊ in sancte cōuersationis regula se fortitez stringens. **Q**uē tota regis tpe cū gothi reperissent hunc incendere cū sua cella moliti sunt. **I**gnē nanqz posuerunt. sed in circuitu arserunt omnia. cella vero illius igne conuari nō potuit. **Q**d videntes gothi magisqz seruientes. atqz hunc ex suo habitaculo trahentes non longe aspexerunt succensum clibanū q coquēdis panib⁹ parabatur. eūqz in illo proiecerūt clibanūqz clauferūt. **S**ed die altero ita illesus inuent⁹ est. ut nō solū ei⁹ caro ab ignib⁹ sed neqz extrema vllomodo cremarentur. **Petrus.**

Antiquum trium puerorum miraculum audio q pro iecti in ignibus lesi non sunt. **Gregorius.**

Uid ut opinor miraculū ex pte aliq dissimilitez gestū est. **T**ūc qpe tres pueri ligatis pedibus ac manib⁹ in ignem piecti sunt q⁹ die altera rex reqrens i camino illeis vestib⁹ deābulātes repit. **E**x qre colligit. qz ignis in q iactati fuerāt q eoz vestimēta nō contigit eoz vincula consumpsit. ut vno eodēqz tpe in obsequio iustoz. ⁊ haberet flāma v̄tutem suā ad solaciū. ⁊ non haberet ad tormentū. **H**ui⁹ tam antiquo miraculo dieb⁹ nostris res similis ex cōmentario euēnit clemento. **N**am nup

*Servitij dei
profecto*

Entie frequentato

Folio.

Flvii.

iohannes tribun^{us} relatione sua me docuit q^d prunolfus comes cū illico adesset se cū auctario eo tpe in loco eodez vbi mira res contigit affuisse. eamq^{ue} cognouisse testat^{ur}. **P**reditus 7 tribun^{us} narrauit dicēs. q^{uod} ante hoc fere q^{uod} n^{on} quēnium q^{uod} apud hanc romanā vrbem alueū suū tiberis egressus ē. tantūq^{ue} crescens vt ei^{us} vnda sup muros vrbis influeret. atq^{ue} in ea maximas regiones occuparet. apud veronēsem vrbem fluuius athesis excrecens ad beati zenonis martiris atq^{ue} pontificis ecclesiam venit. **C**uius ecclesie dū essent ianue apte aqua in eam minime intrauit. q^{uod} paulisper crescens vsq^{ue} ad fenestras ecclesie q^{ue} erant tectis p^{ro}xime pueit sic q^{uod} stans aqua ecclesie ianuā clausit ac si illud elementum liq^{uidum} in soliditatē parietis fuisset mutatu^m. **C**unq^{ue} essent multi interius inuenti sed aquaz magnitudie omis ecclesia circumdata q^{ue} possent egredi nō haberent ibiq^{ue} se siti ac fame deficere formidarent ad ecclesie ianuam veniebāt ad bibendū hauriebant aquā q^{ue} vt p^{re}dicti vsq^{ue} ad fenestras excreuerat. 7 tñ intra ecclesiam nullomō diffuebat. **H**auriri ita q^{uod} vt aq^{ue} poterat. sed diffuere vt aq^{ue} nō poterat. **S**tans autē ante ianuā ad ostendendū cunctis meritū martiris et aqua erat ad adiutoriū 7 q^{uod} si aqua nō erat ad inuadendū locum. **Q**uod ego antiquo antedicti ignis miraculo vere p^{re}dicti non fuisse dissimile q^{uod} trium puerozum 7 vestimenta non contigit 7 vincula incendit.

Petrus.

Quia sunt valde sanctorū facta q^{ue} narras 7 p^{re}senti infirmitati hoīm vehementer stupenda. **S**ed q^{uod} tantos nup^{er} in ytaliam fuisse audio admirande v^{ir}tutis viros nosse velim si nulla eos contigit antiqui hostis insidias p^{er}tulisse an ex insidijs profecisse.

Gregorius.

Sine labore certaminis nō ē palma victorie. **V**nde ergo victores sunt nisi q^{uod} extra antiqui hostis insidias decertauerunt. malignys quippe spirit^{us} cogitationi locutioni atq^{ue} operi nostro semper insidit. si fortasse quid inueniat vnde apud examen eterⁿi iudicis accusator existat. **V**is etenim nosse quomodo ad decipiendum semper assistat.

Gregorius.

Quidam qui nunc nobiscū sunt rem quā narro te-
stantur qđ vir vite venerabilis stephanus noie
valerie prouincie prespitez fuit huius nostri bonifa-
cii dyacomī atqz dispensatoris ecclesie agnitione proximū
Qui quadāz die de itinere domū regressus mancipio suo
negligenter loquens pcepit dicens. **V**eni dyabole discal-
cia me. **A**d cuius vocem mox ceperunt se caligarum corri-
gie in summa velocitate dissoluere vt apte constaret qđ
ei ipse qui nominat⁹ fuerat ad extrahendas caligas dyabo-
lus obedisset. **Q**uod mox vt prespitez vidit vehementer ex-
pauit magnisqz vocibz clamare dicens. **R**ecede miser rece-
de. **N**on em̄ tibi sed mancipio meo locut⁹ sum. **A**d cuius
vocem protin⁹ ita vt inuente sunt magna iam ex pte dis-
solute corrigie remanserūt. **Q**ua in re collige antiqu⁹ hos-
tis qui tam presto est factis corporalibz qz nimis insid ijs
nostris cogitationibus insistat.

Petrus.

Aloboziosum est valde atqz terribile contra inimici
insidias semp intendere ⁊ cōtinue quasi in acie stare

Aboziosum non erit si custodis. **G**regorius.
Uam nostram non nobis sed gratie supne tribuim⁹
ita tñ vt ⁊ ipi qntū possum⁹ sub ptectione dei vi-
gilemus. **S**i autē antiqu⁹ hostis a mēte ceperi expelli ex di-
uina largitate plerūqz agit nō vt solū iam timeri nō debe-
at sed ipse etiā bene viuentiū virtute terreatur. **R**einanqz
quam narro vir sanctissimus eleutherius senex patez cui-
us memoriam superius feci testis extitit mihiqz hoc intē-
mare curauit qđ in spoletana vrbē puella quedam iam no-
bilis cuiusdam primarij filia celestis vite desiderio exarsit
eiqz patez resistere ad viam vite conatus est. **S**ed contem-
pto patre conuersationis habitum suscepit. **Q**ua ex re fa-
ctum est vt eam patez sue substantie exheredem faceret.
nichilqz ei aliud nisi sex uncias vnius possessiuncule lar-
giretur. **E**ius vero exemplo prouocate ceperunt apud eam
multe nobilioz generis puelle conuerſi atqz omnipoten-
ti domino dicata virginitate seruire. **Q**uadā vero die idē
eleutherius abbas vir vite venerabilis ad eam gratis ex-
hortationis atqz edificationis accesserat et cū ea de verbo

dyabolū malicia

Folio.

.xlviij.

dei colloquens sedebat. Cum repente ex eadem fundo quez
in sex uncis a patre preceperat cum remio rusticus venit. Qui
dum ante eos assisteret maligno spiritu correptus cecidit fatigatus
que minimis stridoribus atque palpatibus cepit. Tunc sanctimo
nalis femina surrexit atque irato vultu magnis clamoribus
imperavit dicens. Exi ab eo miser exi ab eo miser. Ad cuius
vocem mox per os verati diabolus respondit dicens. et si de
isto exeo in quem intrabo. Casu autem iuxta portum puulus pas
cebatur. Tunc sanctimomialis femina precepit dicens. Exi ab
eo et in hunc portum ingredi. Qui statim de hodie exiit. por
cum quem iussus fuerat invasis occidit et recessit.

Petrus.

Uelim nosse si saltem porcum concedere spiritui immu
do debuit.

Gregorius.

si in reuertu

Proposite regule nostre actioni sunt facta verita
tis. Ipsi etenim redemptori nostro a legione que ho
mines tenebat dictum est. Si eijcis nos. mitte nos
in gregem porcorum. Qui hanc ab homine expulit et in porcos
ire eosque in abyssum mittere concessit. Ex quo etiam hoc
colligitur quod absque concessione omnipotentis dei nulla ma
lignus spiritus contra hominem potestatem habeat que in porcos in
trare non potuit nisi premissus. Illi ergo nos necesse est spon
te subdi cui omnia subiungunt in vita ut tanto nos nostris
hostibus potentiores simus quanto cum auctore omnium unum es
ficiamus per humilitatem. Quid autem mirum si electi quique in car
ne positi multa facere mirabiliter possunt. quorum ipsa quo
que ossa mortua plerumque in multis miraculis viuunt. In
valerie namque provincia res est hec gesta quam narro mi
hique beate memorie abbatis mei valentini relatione co
gnita. Ibi etenim quidam venerabilis sacerdos erat. qui
cum clericis suis dei laudibus bonisque operibus intentus.
sancte conuersationis vitam ducebat. Superueniente au
tem vocationis die defunctus est atque ante ecclesiam sepul
tus. Eidem vero ecclesie caule inherebant quidam. atque idem
locus in quo sepultus est ad easdem oues tendentibus prius
erat. Quadam autem nocte cum clericis intra ecclesiam psallentibus
fur venisset ut ingressus caulas furtum faceret herbicem tulit

Folio.

.xlii.

et concitus erit. Cum vero puenisset ad locum ubi vir do-
mini sepultus erat repente hesit et gressum mouere non po-
tuit. Berbicem quidem de collo deposuit. eumque dimittere vo-
luit. sed manum laxare non valuit. Cepit igitur stare miser cum
predia sua reus et ligatus. Volebat herbicem dimittere nec
valebat. volebat egredi cum herbice nec poterat. Miro modo
itaque fur qui a viuis videri timebat hunc mortuus tene-
bat. Cum itaque gressus manusque illius fuissent obstructa
immobilis perstitit. facto autem mane expletisque laudibus dei
ab ecclesia egressi sunt clerici et inuenerunt ignotum hominem
herbicem tenentem manu. Res venit in dubium utrum herbi-
cem tolletet an offerret. Sed culpe reus citius indicauit pe-
nam. Mirati omnes. quod ingressus fur viri dei merito ad pre-
dium suum stabat ligatus. Qui se pro eo protinus in orationem
dederunt. suisque precibus vir obtinere valuerunt ut qui-
res eorum venerat rape. saltem vacuus exire mereret. Itaque fur
qui diu steterat cum preda captiuus quandoque exiit vacuus et liber.

Pparet quante sit super nos dulcedinis.

Petrus.

omnipotens deus cuius erga nos sunt tam iocun-
da miracula.

Gregorius.

Iustorum cooperatio

Prenestine urbis mons preminet. In quo beati pe-
tri apostoli monasterium situm est virorum dei. quod
relatione adhuc in monasterio positus audisse me
contigit magnum hoc quod narro miraculum quod eius-
dem monasterii monachi se nosse testabantur. In eo nam-
que monasterio fuit pater vite venerabilis qui quandam mo-
nachum nutriens usque ad reuerendos prouexit mores. Cum
que eum in timore domini videret excreuisse in eodem sibi mo-
nasterio tunc prespiterum fecit ordinari. Cui post ordina-
tionem suam quod non longe abesset eius exitus per reuelationem
indicatum est. A predicto autem patre monasterii pe-
tuit quatenus ei concederet ut sibi sepulcrum pararet. Cui ille
respondit. Ante te quidem ego moriturus sum sed tamen vade
et sicut vis parare sepulcrum tuum. Recessit igitur et parauit. Cum
non post multos dies senex pater febre preuentus ad extrema
puenit atque assistenti prespitero iussit dicere. In tuo sepulcro
me pone. Cumque ille diceret scias quod ego modo secutus sum vestrosque

Folio.

rlir.

capere non potest abbas p̄tinus respondit **I**ta fac ut dixi
qz sepulcrū tuum ambos nos capit. defunctū itaqz est atqz
qz in sepulcro eodē qd sibi p̄spitez parauerat positū. **M**ox
quoqz ⁊ p̄spiterū corp̄is languor secutū est. **Q**uo languo
re crescente ciciū p̄spitez vitā finiuit. **C**unqz ad sepulcrū
qd sibi ipse parauerat corp̄ illius fuisset a fratribz depo-
natum aperto eodē sepulcro viderūt omēs q̄ aderant locū
non esse vbi poni potuisset. qz corp̄ patris monasterij qd
illic ante positū fuerat omne illud sepulcrū tenebat. **C**un-
qz fratres q̄ p̄spiteri corp̄ detulerāt factā sibi sepeliendi
difficultatem viderēt vnū eorū exclamauit dicens. o pater
vbi est qd dixisti. qz sepulcrū istud ambos vos capet. **A**d
cuius vocem subito cūctis videntibz abbatis corp̄ qd illic
ante positū fuerat ⁊ sup̄inū iacebat se vertit in latere ⁊ vas
camentū sepulcri locū ad sepeliendū p̄spiteri corp̄ p̄buit.
⁊ qz vtrūqz ille locū capet sicut viuū p̄miserat mortuū im-
pleuit. **S**ed qz hoc qd p̄dixi apud p̄nestinam urbem in be-
atū petri apli monasterio gestū est. vis ne aliqd etiāz in hac
urbe de eī ecclesie custodibz vbi sacratissimū corpus illius
est positum audire.

Petrus.

Gregorius.

Volo atqz id ut fiat magnopere deprecor.

Et tota p̄mia

Ad huc sup̄sunt qui **T**heodorū eī ecclesie custodē no-
uerunt cuius narratione innotuit res q̄ ei contigit
valde memorabilis qd qdam nocte dum ciciū ad
melioranda iuxta ianuam lumina surrexit ex more ligneis
gradibz sub lampade positis stabat ⁊ lāpadis refouebat
lumen. **T**um repente beatus petrus apl̄s in stola candida
deorsum in pavimento constitit eiqz dixit. **C**olliber te q̄re
deorsum surrexisti. q̄ dicto ab oculis aspicientis euauit. **S**ed
tantus in eum pauor irruit ut tota in illo corp̄is virtū de-
ficeret. ⁊ per dies multos de statu suo surgere non valeret.
Qua in re quid idem beatus apostolū seruientibus si volu-
it nisi presentiam sui respectus ostendere. quia quicquid
pro eius veneratione agerent ipse hoc p̄ mercede retribu-
tionis sine intermissione semper videret.

Petrus.

Folio.

.L.

Ihi hoc non tam apparet micum qz visus est. sed qz
is q eum vidit cū san? esset egrotavit. **Gregorius.**

Vid sup hac te miraris petre. Nunq̄d nam men
ti excidit. qz cum daniel propheta magnaz illam
ac terribilem visionē vidit. ex q etiā visione stre
muit p̄tin? adiūgit. ⁊ ego elanguī ⁊ egrotavi p dies plu
rimos. Caro em̄ ea q sunt sp̄rit? cape non valet et idcirco
nonnunq̄z cū mens humana ultra se ad videndū ducit ne
cesse est vt hoc carneū vasculum qd ferre talenti pondus
non valet infirmetur.

Petrus.

Crupulum cogitationis mee apta ratio dissoluit.

Gregorius.

Alius illi nō ante longa tpa sicut nostri seniores
referunt custos ecclesie abundius dicit? est magne
humilitatis atq; grauitatis vir ita omnipotentī
deo fideliter seruans vt idem beat? petr? apl? signis ostē
deret quā de illo haberet estimationē. Nam cū qdam puel
la paralytica in ei? ecclesia pmanens manib? repetet ⁊ dis
solutis remib? corpus p terram traheret diuq; ab eodē bea
to petro aplo peteret vt sanari mereretur nocte quada? ei
per visionem astitit ⁊ dixit. Vade ad abundiū mansiona
rium ⁊ roga illū atq; ip̄e tibi salutem restituet. Cūq; il
la de tanta visione certa esset. sed q̄s esset abundius igno
rare cepit huc illucq; p ecclesie loca se trahere vt q̄s esset a
bundi? inuestigaret Cui repēte ip̄e fact? ē obuiā quē qre
bat ei? dixit. Rogo te pater. Indica mihi quis est abun
dius custos. Cui ille respondit. Ego sum. At illa inq̄t pa
stor ⁊ nutritor noster beatus petrus apostol? ad te me mis
sit vt ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respō
dit. Si ab ipso missa es surge manumq; ei? tenuit ⁊ eam
in statum suum protinus erexit. Sicq; ex illa hora omnes
in eius corpore nerui ac membra solidata sunt vt solutio
nis illius signa vltius nulla remanerent. Sed si cūcta q
in eius ecclesia gesta cognouim? euoluere conamur ab om
nium iam proculdubio narratione concessimus. Vnde ne
cesse est vt ad modernos patres quorum vita per p̄talie
provincias claruit narratio se nostra retorqueat.

*Confidemia
in sanctos dei*

Folio.

Nuper in sammia prouincia quidam venerabilis vir
 menas nomine solitaria vitam ducebat qui nostrorum mil-
 lis cognitus ante hoc fere est decennium defunctus.
 De cuius opis narratione unum auctorem non infero quia pene tot
 mihi in eius vita testes sunt quod sammia prouinciam nouerunt.
 Sic itaque nihil ad usum suum aliud nisi pauca apium vascu-
 la possidebat. Quic cum longobardis quidam in eisdem apibus
 rapinam voluisset ingerere prius ab eodem viro verbo corre-
 ptus est et mox per malignum spiritum ante eius vestigia veratus.
 Qua ex re factum est ut sicut apud omnes incolas ita etiam
 apud eandem barbaram gentem eius celebre nomen haberetur
 nullusque ultra presumeret eius cellulam nisi humiliter intrare. Ser-
 pe vero ex vicina silua venientes versus apes eius comedere
 conabantur. Quos ille dephensos ferula quam portare ma-
 nu consueuerat cedebat. Ante cuius verbera immanissime
 bestie rugiebant et fugiebant et qui gladios formidare vir pote-
 rant ex eius manu ictus ferule pertimescebant. Diuinus studium
 fuit nihil in hoc mundo habere nihil querere omnes qui ad se ca-
 ritatis causa veniebant ad eterne vite desideria accendere si-
 quoniam autem quorumlibet culpas agnosceret nunquam ab increpatione
 ne parceret sed amoris igne succensus studebat in eis vehe-
 menter per linguam sentire. Consuetudinem vero vicini vel lon-
 ge positi eiusdem loci acrole fecerunt ut diebus certis per hebdom-
 adam unusquisque eius oblationes suas transmitteret ut esset
 quod ipse ad se venientibus offerre potuisset quodam ves-
 to tempore possessor quidam ceterius nomine in mundo
 desiderio deuictus quandam sanctimoniam femina[m] ca-
 puit sibi que illicito matrimonio coniunxit quod mox ut vir
 domini cognouit ei per quos potuit qui fuerat dignus au-
 dire mandauit. Cumque ille sceleris sui conscius timeret at-
 que ad virum dei accedere nequaquam presumere ne forte hunc
 asperere ut delinquentes solebat increparet fecit oblationes
 suas easque inter oblationes aliorum misit ut eius munera saltem
 nesciendo suscipere. Sed cum coram eo fuissent oblationes om-
 nium deportate vir dei tacitus sedit sigillatim omnes con-
 siderare studuit et omnes alias eligens atque seorsum po-
 nens oblationes quas idem ceteris transmisserat agnouit

Folio

.Li.

per spiritum spreuit et abiecit dicens. **Ite et dicite ei.** Oblationem suam omnipotenti deo tulisti. et mihi tuas oblationes transmittis. Ego oblationem tuam non accipio. quia suam abstulisti deo. **Qua** ex re factum est. ut pntes quisque magnus timor inuaderet cum vir domini tam sciēter de absentibus iudicaret

Multos horum suspicorum martirium subire potest. **Petrus.** cuius si eos tempus persecutionis inuenisset. **Gregorius.**

Non sunt petre martirij genera unum in occulto alterum quod in publico. **Nam** et si persecutio deest exterius martirij meritum in occulto est cum virtus ad passionem prompta flagrat in anima. **Quia** enim esse possit et sine apta passione martiriū. testatur in euangelio dominus. qui zebedei filijs adhuc per infirmitate mentis maiora sessionis loco querentibus dicit. **Potestis** bibere calicem quem ego bibiturus sum. **Cui** videlicet cum responderent. possumus. ait utrisque. **Calicem** quidem meum bibetis. sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram non est meum dare vobis. **Quid** autem calicis nomen nisi passionis poculum signat. **Et** cum nimirum constet. quia iacobus in passione occubuit. **Iohannes** vero in pace ecclesie quēuit incunctanter colligit esse et sine apta passione martirium. quoniam et ille calicem domini bibere dictus est. qui ex persecutione mortuus non est. **De** his autem talibus tantisque viris quorum superius memoriam feci cur dicam. quia si persecutionis tempus extitisset martires esse potuissent. qui occulte antiqui hostis insidias tollerantes. suosque in hoc mundo aduersarios diligentes. cunctis carnalibus desideriis resistentes. per hoc quod se omnipotenti deo in corde macerauerunt. etiam pacis tempore martires fuerunt. dum nostris modo temporibus viles quoque et secularis vite personas de quibus nihil celestis glorie presumi posse videbatur. orta occasione contingit ad martirij coronas peruenisse. **Nam** ante hos fere annos quoniam decem sicut hi testantur qui interfuisse potuerunt xl. rustici a longobardis capti carnes immolationibus comedere compellabantur. **Qui** cum valde resisterent et contingere cibum sacrilegium nolent. cepere longobardi qui eos tenuerant nisi immolata comederent. mortem eis minari. **Ac** illi eternam potius vitam quam presentem ac transitoriam diligentes sic

Marthin

Folio.

Li.

miter perstiterunt atq3 in sua constantia simul omnes per-
stiterunt. Quid itaq3 isti nisi veritatis martires fuerunt. q-
ne vetitum comedendo condicozem suam offenderent ele-
gerunt gladijs vitam finire.

De eodem

Eodem q3 tempore dum fere quadraginta captivos
alios longobardi tenuissent more suo immolave-
runt caput capre dyabolo. hoc ei p circuitum cur-
rentes. et carmine nefando dedicantes. Cumq3 illud ipi pri-
us submissis cervicibus adorarent eos q3 qs ceperant eos h-
adorare piter compellebant. Sed ex eisdem captivis maxi-
ma multitudo magis eligens moriendo ad vitam immorta-
lem tendere. q3 adorando vitam mortalem tenere. obtempe-
rare iussis sacrilegis noluit et cervicem quam semp creatori
flexerat creature inclinare contempsit. Vnde factum est. ut
hostes q3 eos ceperat gravi iracundia accensi. cunctos gla-
dijs interficerent qs in errore suo participes non haberent.
Quid ergo mirum si erumpente persecutionis tpe illi mar-
tires esse potuissent. q3 in ipsa q3 pace ecclesie semetipsos sem-
per affligentes angustam martirij tenuerunt via. quando
ingruente persecutionis articulo. Dignati meruerunt marti-
rij palmas accipere. q3 in pace ecclesie latas huius seculi vi-
as sequi videbantur. Nec tñ hoc qd de eisdem electis dici-
mus viris. de cunctis iam qsi in regula tenemus. Nam cu
persecutionis aperte tempus irruit sicut pleriq3 martiriū
subire possunt. qui esse in pace ecclesie despicabiles viden-
tur. ita nonnunq3 indebitatis formidinem corruunt. q3
in pace ecclesie prius fortiter stare videbantur. Sed eos de
quibus prediximus fieri martires potuisse fidenter fate-
mur. quia hoc iam ex eorum fine colligimus. Cadere enim
nec in aperta persecutione poterant hi de quibus constat
quia et usq3 ad finem vite in occulta animi virtute per-
stiterunt.

Petrus.

Afferis ita ē Sed sup indignos nos diuine mi-
sericordie dispensationē miroz. q3 longobardo2ū
seuiciā ita moderat ut eoz sacerdotes sacrilegos
q3 esse se fidelium qsi victores vident ortodoxoz fidem per-
sequi minime permittat.

Gregorius.

Folio.

Lij.

*Temeritas in
templū dei*

Nec petre facere plerumq3 conati sunt sed eorū se-
uicie miracula supna restiterunt. vnde vnū narro
qđ p bonificium monasterij mei monachum qui
vsq3 ante quadrienniū cū longobardis fuit adhuc an tri-
duum agnoui. Cum ad spoletanā vrbem longobardoꝝ
epus scilicet arrianus venisset ⁊ locū illic vbi solennia sua
ageret non haberet cepit ab ei3 ciuitatis epō ecclesiā petre-
re quā suo erroꝝi dedicaret. Qđ dum valde epus negaret
idem q̄ venerat arrianus beati pauli apostoli illic ecclesiā
cominus sitam se die altero violenter intraturū p̄fessus ē
qđ eiusdem ecclesie custos audiens festin3 cucurrit ecclesiā
clausit seris muniuit. Facto aut vespere lampades omēs
extinxit seq3 in interiorib3 abscondit. In ipso aut subseqn-
tis lucis crepusculo arrian3 epus collecta multitudine ad-
uenit clausas ecclesie ianuas effringere parat3. Sed repen-
te cuncte simul porte diuinit3 ocusse abiectis longi3 seris
aperte sunt atq3 cū magno sonitu omnia ecclesie claustra
patuerunt. Effuso desup lumine omēs q̄ extincte fuerant
lampades accense sunt. Arrianus vero epus q̄ vim factu-
rus aduenerat subita cecitate p̄cussus est atq3 alienis iam
manibus ad suū habitaculū reduct3. Qđ dum longobar-
di in eodē regione positi omēs agnoscerent nequaq3 vlter-
ius p̄sumpserunt catholica loca temerare miro em̄ modo
res gesta est. vt q2 eiusdē arrianū clausa lampades in eccle-
sia beati pauli fuerāt extincte. vno eodēq3 tpe vt ip̄e lumē
perderet ⁊ in ecclesia lumen rediret.

Sed neq3 hoc sileam q̄ ad eiusdem arriane heres-
eos damnationem in hac q3 vrbe ante bienniū
pietas supna monstrauit. Ex his quippe que nar-
ro aliud popul3 agnouit aliud aut sacerdos ⁊ custodes ec-
clesie se audisse ⁊ vidisse testant. Arrianorū ecclesia in regi-
one vrbis hui3 q̄ subura dicit cū clausa vsq3 ante bienniū
remanisset placuit vt in fide catholica introductis illic be-
ati stephani ⁊ sancte agate martirū reliquijs dedicari de-
buisset. Qđ factū est. Nam cū magna ppli mltitudine ve-
nientes atq3 omnipotentī dño laudes canentes eandē eccle-
siam ingressi sum3. Cūq3 in ea iam missarū solennia cele-

Initium finis

Folio

brarentur et pre eiusdem loci angustie populi se turba com-
primeret quidam ex his qui extra sacrarium stabant porcu
subito intra suos pedes huc illucque discurrere senserunt.
Quem dum unusquisque sentiret et iuxta se stantibus indicaret
idem porcus ecclesie ianuas percussit et omnes per quas transit in
admiracionem commouit sed videri a nullo potuit quous sen-
tire potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostendit ut cunctis
patesceret. quod de loco eodem immundus habitator exiret.
Peracta igitur celebratione missarum recessum. Sed adhuc
nocte eadem magnus in eisdem ecclesie tectis strepitus factus
est. ac si in eis aliquis errando discurreret. sequenti autem nocte
grauior sonitus excreuit. ac subito tanto terrore insonuit
ac si omnis illa ecclesia a fundamentis fuisset euersa et pro-
tinus recessit. et nulla illuc ulterius inquietudo antiqui ho-
stis apparuit. Sed per terrorem sonitum quem fecit innotuit
a loco quem diu tenuerat quam coactus exiebat. Post pau-
cos vero dies in magna serenitate aeris. super altare eius-
dem ecclesie nubes celitus descendit superque illud velamine
operuit omnemque ecclesiam tanto terrore ac suauitatis odo-
re repleuit. ut patentibus ianuis nullus illic presumere in-
trare. Sacerdos quoque et custodes et hi qui ad celebranda
missarum solennia venerant rem videbant. ingredi minis-
me poterant et suauitatem odoris mirifici trahebant. Die
vero alio cum in ea lampades sine lumine penderent emis-
so diuinitus lumine sunt accense. Post paucos iterum di-
es expletis missarum solennibus extinctis lampadibus custos
ex eadem ecclesia egressus post paululum intrauit et lam-
pades quas extinctas reliquerat. lucentes reperit. Quas
negligenter extinctas se credens. eas iam sollicitus extinxit.
et exiens ecclesiam clausit. Sed post horarum trium spatium
regressus lucentes lampades quas extinxerat iterum accen-
sas inuenit ut videlicet ex ipso lumine aperte claresceret.
quod locus ille a tenebris ad lucem venisset.

Petrus.

Et si in magnis sumus tribulationibus positi. quod ta-
men a conditore nostro non sumus omnino despecti
testantur ea que audio eius stupenda miracula.

Gregorius.

A multis sola que in p[er]talia gesta sunt narra re de
creuerim. vis ne tñ vt pro ostendenda eius de ac
riane hereseos damna tione transcam? vbo ad hys
spanias atq; inde p[er] affricā ad p[er]taliā redeam? **Petrus.**
Age q[ui]bet. nā letus ducoz letus reducoz. **Gregorius.**
Sicut multoz qui ab hyspaniarum p[ro]tibus venis
unt relatione cognouimus. nup[er] Ermigild[us] rex
Liugildi regis vni[us]igotharū fili[us] ab arriana he
rese ad catholicam fidē viro reuerentissimo leandro Spole
tano episcopo dudum mihi in amicicijs familiariter iun
cto p[re]dicante ouersus est. Quem pater arrian[us] vt ad ean
dem heresem rediret et premijs suadere et m[er]itis terrere co
natus est. Cūq; ille ostantissime responderet. nunq[ui]d se ve
ram fidem posse relinq[ui]re quā semel agnouisset itaq; pater
eum priuauit regno rebusq; expoliavit omnib[us]. Cūq; nec
sic virtutē mentis illi[us] emollire valuisset in arca illū custo
dia cōcludens collū manusq; illi[us] ferro ligauit. Cepit itaq;
q[ui]s idem Ermigild[us] rex iuuenis terrenū regnū despice
re. et forā desiderio celeste q[ui]rens in cilijs vinct[us] atq; iacens
omnipotentī deo ad confortandū se p[re]ces effundere. tanto
q[ui] sub imis gl[ori]am transeuntis mundi despiciere q[ui]nto et res
ligatus agnouerat nil fuisse qd potuerit auferre. Supue
niente aut paschalis festiuitatis die intempesta noctis si
lencio ad eū p[re]fidus pater arrian[us] ep[iscopu]m misit vt ex ei[us] ma
nu sacrilege cōsecrationis cōmunionem p[er]ciperet atq; p[er] hoc
ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir deo deditus
arriano episcopo venientī exprobrauit vt debuit. eiusq; a
se p[re]fidiam dignis increpationib[us] repulit. q[ui] et si exteri[us] ia
cebat ligatus. apud se tñ in magno mentis culmine stabat
securus. Ad se itaq; reu[er]so ep[iscopu] arrianus pater infremuit.
statimq; suos apparitores misit. qui constantissimum con
fesso[re]m dei. illic vbi iacebat occiderent. qd et factū est. Nā
mox vt ingressi sunt securi cerebrum eius infringentes vi
tam corporis abstulerunt hocq; in eo valuerunt p[er]cime
re. quod ipsum q[ui] peremptus est. in se constiterat de
spexisse. Sed pro ostendenda vera eius gl[ori]a superna q[ui]
nō defuerunt miracula. Nam cepit in nocturno silencio psal

Constantie
p[er]fectus ad alios

Folio.

Lin.

modie cantus ad corp^{us} ei^{usdem} regis et martiris audiri. **A**c
quideo veraciter regis et martiris. Quidam etiam ferunt
quod illic nocturno tempore accense lampades apparebant unde
factum est quatenus corpus illius ut videlicet martiris iure
a cunctis fidelibus venerari debuisset. Pater vero commotus
penitentia perfidus et parricida hoc fecisse se doluit. nec tamen
usque ad obtinendam salutem peruenit. Nam quod vera esset ca-
tholica fides agnouit. sed gentis sue timore perterritus ad
hanc perueniri non meruit. Qui orta egritudine ad extrema
productus est. et leandro episcopo quem prius vehementer afflixerat
Richardum regem filium quem in sua heresi relinquerat comen-
dare curauit ut in ipso quod talia faceret. quia et in fratre illius
suis exhortationibus fecisset. Quia commendatione expleta
defunctus est. Post cuius mortem Richardus rex non patrem
perfidum. sed fratrem martirem sequens. Ab ariane herese-
os prauitate conuersus est. Totam quoque vniuersam gothorum gen-
tem ita ad veram produxit fidem ut nullum in suo regno mili-
tare permitteret qui regni dei hostis existere per hereticam pra-
uitatem non timeret. Nec mirum quod vere fidei predicator fa-
ctus est. quod frater est martiris cuius hunc quoque merita ad-
iuuant ut ad omnipotentis dei gremium tam multos redu-
cat. Qua in re considerandum nobis est quod totum hoc agi
nequaquam posset. si ermigildus rex pro veritate mortuus
non fuisset. Nam sicut scriptum est. nisi granum frumenti ca-
dens in terram mortuum fuerit ipsum solum manet si autem
mortuum non fuerit multum fructum affert. hoc fieri videmus
in membris quod factum scimus in capite. In vniuersorum
etiam unus mortuus est ut multi viverent. et dum unum gra-
num fideliter cecidit ad obtinendam fidem animarum se-
ges multa surrexit.

Petrus.

Res mira et miris stupenda temporibus.

Gregorius.

Veritas scilicet Vltimam quoque Augusti temporibus dum contra catholice fidei
exorta ab vniuersalis persecutione ariam in affrica vehementer
insaniret quidam in defensione veritatis episcopi fortiter per-
sistebant. Qui ab mediis deducti vniuersalis rex eos ver-
bis ac muneribus ad perfidiam flectere non valens tormentis
frangere posse se credidit. Nam cum eis in ipsa defensione ver-

Folio

Liij

et tatis silentium in diceret. nec tñ ipi contra pfidiam tacerent ne tacendo forsitā cōsensisse viderent. raptus in furorem eorū linguas abscidi radicē pcepit. Res mira et multis nota senioribz. qz ita pro defensione veritatis etiā sine lingua loq̄bant sicut prius loq̄ p linguā cōsueuerāt. **Petrus**

Mirandum valde et vehemēter stupendū. Gregorius.

Scriptum Petre est de vngemito summi pris. In principio erat verbū et verbum erat apud deum et deus erat verbū. De cuius etiam virtute subiungitur. Omnia p ipm facta sūt. Quid igit miramur si verba edere sine lingua potuit verbū qd fecit linguā. **Petrus.**

Placet quod dicitis.

Gregorius.

Nota qz eo tpe profugi ad constantinopolitanam urbem venerunt eoqz tpe quo pro explendis responsis ecclesie ad principes ipse transmissus sum seniorē quēdam ep̄m zep̄ri q se adhuc eorū ora sine linguis loquentia vidisse testabat ita vt aperto ore clamarent. Ecce videte qz linguā non habemz et loq̄mur. Videbatur enī a respicientibus vt ferebat abscisis radicibus linguis qsi qddam baratrum patebat in gutture et tñ ore vacuo plena ad integrū verba formabant. Quorū illic vnus in luxuriam lapsus mox p̄uatus est dono miraculi recto videlicet omnipotentis dei iudicio vt q carnis continentia seruare neglexerat sine lingua carnea non haberet vba veritatis. sed hec nos p arriane hereseos dānationē dixisse sufficiat nūc ad ea q nup in p̄talia gesta sunt signa redeamz.

*p̄m p̄uat
hōies gr̄a*

Sicut cuius sup̄ius memoriam feci eleutherius pater monasterij beati euangeliste marci qd in spole tane vrbis pomerijs situm est diu mecū est i hac urbe in meo monasterio conuersatus ibiqz defunctus est. Quem sui discipuli referebāt orando mortuum suscitasse. **V**ir autē tante simplicitatis erat et cōpunctionis vt dubiū non esset q ille lacrimis ex tā humili simplicitate mēte edite apud omnipotentē dñm multa obtinere potuisset. **Cuius** ego aliqd miraculū narrabo qd inq̄litus mihi simplicitate et ipse fatebatur. qdam nanqz die dum itez carperet facto vesp̄e cum ad saccendū locus dēss̄et in monasteriū virgī

*Simplicitas
cordis*

Folio.

.Liiij.

num deuenit. In quo qdam puer paruulus erat quē malignus spiritus omni nocte vexare consueuerat. Sed sancti moniales femine ut virū dei susceperūt eum et rogauerūt dicentes. Tecū patez hac nocte puez iste maneat. Quod ipse benigne suscepit secūqz eū nocte eadē iacere pmisit. Facto aut mane ceperunt sanctimoniales femine eūdem prēm vigi ante inq̄rere siquid ei puer quē dederant nocte eadē fecisset. Qui mirat⁹ cur ita requirerent respōdit. Nihil. Tūc ille eiusdem pueri innotuerūt causam et qd malign⁹ spirit⁹ nulla ab eo nocte recederet indicauerunt sumope postulantes ut hūc secū ad monasteriū tolleretur. qz iam verationez illius videre ipse nō possent. Consensit senex puerū ad monasterium duxit. Qui cū multo tpe in monasterio fuisset. atqz ad hunc antiquus hostis accedere m̄sime p̄sumpsisset eiusdem semis anim⁹ de salute pueri immoderaci⁹ p̄ leticiam tactus est. Nam coram posit⁹ fratrib⁹ dixit. Fratres diabolus sibi cū illis sorozib⁹ iocabat⁹. At vero ubi ad seruos dei ventū est. ad hunc puerū accedere nō p̄sumpsit. Post qz vocem hora eadē ac momento idem puer corā cūctis fratrib⁹ diabolo se inuadente vexatus est. q̄ viso senex se p̄tinus in lamentū dedit. Quē dum lugentem diu fratres consolari voluissent. respondit dicens. Credite mihi qz in null⁹ vestrū ore hodie p̄mis ingredit⁹ nisi puez iste a demōio fuerit ereptus. Tūc se in orōnem cū cūctis fratrib⁹ strauit et eousqz oratū est quousqz puer a vexatiōe sanatus est ut ad hunc malign⁹ spirit⁹ accedendi ausum ulterius non haberet.

Petrus.

Qredo qz hec elatio parua subriperit eius discipulos quod omnipotens deus facti illius esse voluit adiutores.

Gregorius.

Oro ad iustū

Ta est nam pondus miraculi solus portare non potuit diuidit hoc cum fratrib⁹ et portauit. Qui⁹ viri oratio quante virtutis esset in memetipso expressus sum. Nam cum quodam tempore in monasterio posit⁹ incisionem vitalium paterer. crebrisqz angustijs per horarum momenta ad exitum propinquarē. quē mea molestia greco eloquio **Syncopein** vocāt et m̄sime

Folio.

.Lv.

frequentē fratres cibo reficerent vitalis mihi spiritus funditus interdici videret. paschalis superuenit dies et cum in sacratissimo sabbato in quo omnes et puuli pueri ieiunant ego ieiunare non possem. cepi pro merito quod infirmitate deficere. Sed talis animus consilium cito inuenit ut eundem virum dei se creto in oratoriū ducerem. cumque peterem quatenus mihi ut die illo ad ieiunandum virtus daret. suis apud omnipotentē dñm precibus obtineret. Quod et factum est. Nam mox ut oratorium ingressus fuit. humiliter sese cum lacrimis in orationem dedit. et post paululum completa oratione exiit et ad vocem benedictionis illius virtutē tantā me stomachus accepit ut mihi funditus a memoria tolleretur cibus et egritudo. Cepi mirari quod essem. quod fuero. quod et cum ad animū redibat infirmitas nihil in me ex his quod memineram recognoscerē. Cumque in dispositione monasterii mens occupata fuisset. obliuiscerē funditus egritudinis mee. Si vero ut praedixi rediret egritudo ad memoriā. cum tam forte me esse sentire mirabar si nam comedissem. quod ad vespam veniens tante me fortitudinis inueiat si voluisset. Ieiunium usque ad diē alterum transferre potuissem. Sicque factum ē ut in me probaretur ea etiam de illo vera esse quibus ipse minime interfuissem. **Petrus.**

Opus bonū nō potest
sine oratione et lacrimis

Quia eundem virum magne compunctionis fuisse dixisti ipsam lacrimarum vim largitus addiscere cupio. Vñ quod loquor ut quod sunt genera compunctionis mihi edisseras. **Gregorius.** Multas species compunctio diuidit quā singule quoque a penitentibus culpe plangunt. Vñ ex voce quod penitentium. Dies remias ait. Diuisiones aquarum deduxit oculis meis. Principales vero compunctionis genera duo sunt. quod deum sitiens anima prius timore compungit post amore. Prius enim sese in lacrimas afficit. quod dum malorum suorum recollit. per his perpetua supplicia pertimescit. At vero cum longa meritis anxietate fuerit formido consupta quod iam de presumptiōe venie securitas nascitur et in amore celestium gaudiorum animus inflāmat. et qui prius flebat ne duceretur ad supplicium. postmodum amarissime flere incipit. quod differtur a regno. Contemplatur etenim mens qui sint illi angelorum chorū que ipsa societas beatorum spirituum. que maiestas in terne visionis dei et amor

Folio.

Ly.

plus plangit. quia a bonis perhenimibz deest. quā fleuit p
us cū mala eterna metuebat. Sicq; fit vt pfecta compun
ctio formidinis tradat animū compunctioni dilectionis
Quod bene in sacra veraciq; hystoria figuratiua narra
tione describit q̄ ait qđ ara filia Caleph sedens sup asinū su
spirauit. Cui dixit pater suus. Quid habes. At illa respō
dit. Da mihi benedictionē terrā australem ⁊ arentē debis
sti mihi iunge ⁊ irriguam. Dedit ei pater suus irriguū su
perius ⁊ irriguū inferi⁹. Ara q̄ppe sup asinum sedet cū ir
rationabilibz carnis sue motibz anima p̄sident. Que suspi
rans a patre terram irriguā petit. qz a creatore nostro cū
magno gemitu q̄renda est lacrimaz gratia. Sunt nanq;
nonnulli q̄ iam in domo p̄ceperūt libere p iusticia loq op
pressos tueri indigentibz possessa tribuere ac dozez fidei ha
bere sed adhuc grām lacrimaz non habent. Nūq; mimicum
terram australe ⁊ arentem habent sed adhuc irriguā indī
gent. qz in bonis operibz positi in quibz magni acq; feruē
tes sunt oportet mimicū vt aut timore supplicij aut amo
re regni celestis mala etiā q̄ antea petrauerunt deplozent
Sed qz vt dixi duo sunt compunctiois genera dedit ei pa
ter su⁹ irriguū superi⁹ ⁊ irriguū inferi⁹. Irriguū quippe
superi⁹ accipit anima cū sese in lacrimis celestis regni desi
derio affligit. Irriguū vero inferi⁹ accipit cū inferni sup
plicia flendo p̄tinescit. Equidē p̄us inferi⁹ ac post irriguū
um superi⁹ dat. Sed qz compunctio amoris dignitate p̄
minet necesse fuit vt p̄us irriguū superi⁹ ⁊ post irriguū
um inferi⁹ commemorari debuisset.

Petrus.

Placet quod dicis. Sed postq; hunc venerande vite
eleutherium hui⁹ meriti dixisti libet inq̄rere si nunc in
mundo esse credendū est aliq; tales.

Gregorius.

Lozidus Tuder t̄ne episcopus cui⁹ veritatis atq;
qz sanctitatis est dilectioni tue incognitum non
est. Dic mihi esse apud se prespiterum quendam
amandum nomine precipue simplicitatis narrauit vici⁹
quem hoc habere virtutis perhibet vt apostolorum more
manum super egros ponat ⁊ salutem restituat ⁊ quantū
libet vehemens egritudo sit ad tactū illius abscedat. Quē

Sanctitas plenā

Folio

Lvj.

hoc etiam habere miraculi adiunxit. quia in quolibet loco
quous in namissime asperitatis serpentem repererit mox
ut eum signo crucis signauerit extinguit ita ut virtute cru-
cis quam vir dei digito ediderit diruptis visceribus mor-
riatur. Quē si quā serpens in foramine fugerit signo crucis
os foraminis benedicit statimque ex foramine serpens iam
mortuus trahitur. Quē tante virtutis virum ipse etiā vi-
dere curam eumque ad me deductū infirmorum domo pau-
cis diebus manere volui ubi siqua adesset curationis gra-
tia citius probari potuisset. Ibi autē quidā inter egros ali-
os mente captus iacebat quē medicina greco vocabulo fce-
neticu appellat. Qui nocte quādam cū magnas voces se in
sanus ederet cunctosque egros immēsis clamoribus perturbaret
ita ut nulli illic cape somnū liceret fiebat res valde mirabi-
lis. quare vnde vnde male inde omnes deterius habebāt. Sed si-
cut et prius a reuerendissimo florido epō quā tunc cū p̄dicto
prespitero illic p̄ter manebat et post a puero quā nocte eadē
egrotantibus seruiebat subaliter agnouit idem venerabilis
prespiter de proprio stratu surgens ad lectū frenetici silen-
tez accessit et super eum positīs manibus orauit moxque illū ut
melius habentē tulit atque in supiora domus secū ad orato-
rium duxit. Vbi pro eo liberis orōm incubuit et statim eū
sanum ad lectū proximum reduxit ita ut nullas ulterius
voces ederet nec iam egrotorū quēpiam aliquo clamore
perturbaret nec iam egritudinē auxit alienā quā p̄fecte recepe-
rat mentē suam. Ex quā eis vno facto didicim⁹ ut de eo illa
omnia audita crederemus.

Petrus.

Magne vite edificatio est videre viros tam mira faci-
entes atque in ciuib⁹ suis hierusalem celestem in ter-
ra conspiciere.

Gregorius.

Eque hoc silendū puto quod omnipotens deus super
maximianum famulū suum nūc siracusanū ep̄m
tunc autē mei monasterij prēm dignatus est mon-
strare miraculū. Nam dū iussione pontificis mei i constā-
tinopolitane vrbis palacio respōsis ecclesiasticis defuitem
illic ad me idē venerabil⁹ maximian⁹ caritate exigēte cū fra-
trib⁹ venit. Qui cū ad mōsteriū in eū roma rediret i mari

*consalamen
iustor*

adriatico nimia tempestate dephensus inestimabili ordi-
ne atq3 inusitato miraculo erga se cunctosq3 q̄ cum eo ad-
erant om̄ipotētis dei ⁊ iram cognouit ⁊ grām. Nam cū in
eor2 morte ventoz2 nimietatib2 eleuati fluct2 seuerent ex na-
ui clauī p̄dicti arbor abscisa est vela mundis pier̄ta totūq3
vas nauis quassatū nimis fluctib2 ab omni fuerat sua cō-
page dissolutū. Remis itaq3 patentib2 intrauit mare at-
q3 vsq3 ad supiores tabulas impleuit nauem. ita vt non
tam nauis inter vndas q̄ vnde iam intra nauem esse vide-
rentur. Tunc in eadē navi residentes nō iam ex morte vici-
na sed ex ip̄a ei2 p̄ntia ac visione turbati omēs sibimet pa-
cem dederunt corp2 ⁊ sanguinem redemptionis acceperūt
deo se singuli cōmendātes vt eor2 anias benigne suscipere
quor2 corpa in tam pauenda morte tradiderat. Sed om̄i-
potens de2 q̄ eor2 mentes mirabiliter terruit ex2 q̄ vitaz
mirabilius seruauit. Nam dieb2 octo nauis eadē vsq3 ad
supiores tabulas aq̄s plena itez prop̄tū pagens enatuit.
nono autē die in cothronensis castri portu deducta est. Et
qua exierunt omēs incolumes q̄ cū p̄dicto venerabili vi-
ro maximiano nauigabāt. Cūq3 post eos ip̄e q̄ fuisse
egressus mox in ei2 portū pfundū nauis demersa est. ac
si illis egredientib2 p̄ pondere subleuatione caruisset ⁊ que
plena hominib2 i pelago aq̄s portauerat atq3 natauerat
maximiano cū suis fratrib2 recedente aq̄s sine hominib2 in
portu nō valuit portare vt huic omnipotens de2 ostende-
ret. q2 hanc onustam sua manu tenuerat q̄ ab hominib2
vacua ⁊ derelicta super aquas non potuit manere.

Mte dies quoq3 fere quadraginta vidisti apud
me eum cuius superius memoriam feci venerabi-
lis vite prespiterum sanctuluz nom̄ie. qui ad me
ex nurlie prouincia annis singulis venire consuevit. Sed
ex eadem prouincia quidam monachus ante triduum ve-
nit qui grauis nunciū meoꝝ me p̄culit. q2 eundem virum
obisse nunciauit. Qui2 ergo vici ⁊ si non sine gemitu dul-
cedinis recolo. iam tamen sine formidine virtutes narro
quas a vicinis eius sacerdotib2 mira virtute ⁊ simplicitate
p̄dictis agnoui. Et sicut inter amantes se animos hoīm

Folio.

.lvij.

magnum caritatis familiaritas ausum prebet a me plectu.
qz ex dulcedie coactus ipe quoqz de his que egit extrema
quedam fateri cogebatur.

Quodam nanqz tpe hic cu in prelo longobardi oli
uam premeret vt oleu liquari debuisset sicut iocis
bus erat ⁊ vultu ⁊ animo vitem vacuū ad prelū
detulit laborātesqz longobardos leto vultu salutauit vtrē
protulit ⁊ iubendo poti⁹ qz petendo eum impleri sibi dixit.
Sed gentiles viri qz tota iam die frustra laborauerant at
qz ab oliuis exire oleu torquendo nō poterāt vba illi⁹ mo
leste susceperunt eumqz iniurijs insectati sunt. Quib⁹ vic
tū letiozi adhuc vultu respondit dicēs. Sic p me vretis ⁊
istum vitem sanctulo impletis ⁊ sic a vobis reuerat. Cum
qz illis ex oliuis oleu defluere nō cernerent ⁊ vītū dei adim
plendum vitem sibi insistere viderēt vehementer accensī
maioribus hūc verborū cōtumelijs detestati ceperūt. Vic
tū dei vidēs qd exemplo oleu nullomodo exiret aquā sibi
dare petijt quā cunctis videntib⁹ benedixit atqz in prelum
suis manib⁹ iactauit. Ex q protin⁹ benedictiōe tanta vber
tas olei ecupit. vt longobardi q prius diu incassum labo
rauerant nō solū sua vascula omia Sed vitem quoqz quē
vītū dei detulerat implentes. gratias agerent qz is q oleum
petere venerat benedicendo dedit qd postulabat.

Lio qz tpe vehemens incubuerat fames. et beati
laurencij martiris ecclesia fuerat a longobardis in
censa. Quam vītū dei restaurare cupiens artifices
multos ac plures subministrantes operarios adhibuit. q
bus necesse erat vt quōtidiam sumptus laborantibus sine
dilatione preberent. Sed exigēte ei⁹dem fēmis necessitate
panis defuit. ceperunt qz laborantes instātes victū quere
re quia vires ad laborem per inopiam nō haberēt. Quod
vītū dei audiens eos verbis consolabatur foras promittens
do quod deerat. Sed ipe grauiter anxiebat intus exhibe
re cibum non valens quem promittebat. Cum vero huc il
luc qz anxius pgeret. deuenit ad clibanum in q vicine mu
lieres pridie panes coxerant. ibiqz incenatus asperit. ne
forte panis coquentib⁹ remansisset. Tunc repente panem

Almosine et tributo

*Patric fabuacōis
effratia*

Folio.

.lvij.

mire magnitudinis atq3 insoliti candoris inuenit quē qui-
dem tulit. Sed deferre artificibus noluit. ne fortasse alienus
esset et culpā velut ex pietate petreret. **P**er vicinas itaq3
hanc mulieres detulit eumq3 omnibus ostendit ac ne cui
earū remansisset inq3siuit. omēs autē q3 pridie panē coxerāt
suum hūc esse negauerunt. atq3 panes suos numero inte-
gro se a clibano retulisse professi sunt. **T**unc letus vir dñi
perrexit ad multos artifices cū vno pane. et vt omnipotē
ti deo gratias agerent ammonuit. et q3 eis annonam p̄bue-
rat indicauit eisq3 ad refectiōem p̄tinus inuitatis inuē-
tum panem apposuit. **Q**uibus sufficienter pleneq3 satiatis.
plura ex eo q3 ipse panis fuerit fragmenta collegit. **Q**ue die
q3 altero eis ad refectiōem intulit. **S**ed id q3 ex fragmen-
tis superat. ipsa q3 q3 apposita fuerāt fragmenta supabant
factūq3 est vt p̄ dies decem omēs illi artifices atq3 opera-
rij. ex illo vno pane satiati. hunc et quotidie ederent et ex eo
q3 adie q3 edi posset i crastinū q3 die supesset. ac si fragmen-
ta panis illi p̄ esū crescerēt et cibū comedētū oza iporū rep-

Mira res atq3 in exemplū domini **P**etrus. **P**arent.
operis vehementer omnibus stupenda. **G**regorius.

Intento p̄p̄m

Iste petre multos de vno pane p̄ seruū q3 ex q3q3
pambus q3q3 milia hoīm siciatū p̄ semetipsū
Qui pauca seminis grana innumera segetū fru-
menta multiplicat. **Q**ui ipsa q3 semina p̄durit ex terra. et
sū omnia creauit ex nihilo. **S**ed ne diucius miretis q3 in
virtute domini venerandū vir sanctū exteri fecerit. au-
di ex v̄tute dñi quā interī fuit. **D**ie etenim q3dam a longo
bardis captū q3dam diaconū tenebat ligatū. eūq3 ipi q3 te-
nuerant interficere cogitabant. **A**d uesperascente autē die
vir dei sanctū ab eis de longobardis petijt vt relaxari ei q3
vita cōcedi debuisset. **Q**3 posse se facere omnino negaue-
runt. **C**unq3 mortē illi deliberare eos cerneret. petijt vt si
bi ad custodiam tradi debuisset. **C**ui p̄tinū responderunt
Tibi q3dem eū ad custodiendū damus. sed ea conditione in-
terposita vt si iste fugerit p̄ eo ipse moriāris. **Q**3 vir dñi
libenter accipiens p̄dictū diaconū in sua suscepit fide. **Q**ue
nocte media cū longobardos omēs somno graui depresso

Folio.

Lviij.

aspiceret. excitauit diaconum et ait. Surge et conuersus surge liberet te omnipotens deus. Sed idem diaconus promissionis eius non inmemor respondit dicens fugere pater non possum. quia si ego fugero pro me sine dubio ipse morieris. **Quē** uir domini sanctulus ad fugiendum compulit dicens. **Surge et uade te omnipotens deus eripiat.** Nam ego in manu eius sum tantum in me possunt facere quantum ipse promiserit. Fugit itaque diaconus et quasi deceptus in medio fideiussorum remansit. Facto igitur mane longobardi qui diaconem ad custodiendum dederant uenerunt. quem dederunt percierunt. Sed hunc uenerandus prespiter fugisse respondit. Tunc illi inquit. Scis ipse melius quod uenit. Seruus autem domini constanter ait. Scio. **Cui** dixerunt boni homines nolumus te per varios cruciatus mori. **Elige tibi mortem quam vis.** Quibus uir domini respondit dicens. **In manu dei sum ea morte me occidite qua me occidi ipse promiserit.** Tunc omnibus qui illic aderant longobardis placuit ut eum capite truncare debuissent quantum sine graui cruciatu uitam eius compendiosa morte terminaret. **Cognito** itaque quod sanctulus qui inter eos sanctitatis reuerentia magni honoris habebat occidendus esset. omnes qui in eodem loco inuenti sunt longobardi conuenerunt sicut sunt nimie crudelitatis leti ad spectaculum mortis. **Circumsteterunt** itaque acies. **Vir** autem domini deductus in medio est. atque ex omnibus uiris fortibus electus est unus in dubio non esset quando uno ictu caput eius abscinderet. **Venerandus** igitur uir inter armatos deductus ad sua arma statim cucurrit. **Nam** percipit ut sibi paululum orandi licentia daretur. **Cui** dum concessum fuisset in terram se strauit et orauit. **Qui** dum paulo diucius oraret hunc electus interfectorum calce pulsauit ut surgeret dicens. **Surge et flexu genuum tende cervice.** Surrexit autem uir domini genua flexit. cervice tetendit. **Sed** tenso collo educto extra se spatam intuens hoc unum fecit publice dirisse. **Sancte iohannes** suscipe illam. Tunc electus carnis et euaginatū gladium tenens animi fortis in altero brachium percussit et leuauit sed deponere nullomodo potuit. **Nam** repente dirigit et erecto in celum gladio brachium inflexibile remansit. **Tūc** omnis longobardorum turba que ad illud mortis spectaculum aderat in laudis fauor

Folio

Leij.

re. in conuersa mirari cepit. virūq; dei cū timore venerari. q; pfecto claruerat cuius sanctitatis esset. q; carmificis sui brachium in are ligasset. Ita q; postulat ut brachiū sui carmificis sanaret negauit dicens. Ego pro eo nullo mō ora bo nisi ante mihi iuramentū dederit. q; cū ista manu cristi anū hominē nō occidat. Sed longobardus isdem q; ut ita dicam brachiū extra deum tendendo p diderat pena sua exigente compellus est iurare se cristianū hominē nunq; occidere. Tunc vir dñi pcepit dicens. Depone manū deoz sum. Qui statim deposuit. Atq; illico adiunxit. Remitte gladium in vaginam. Et statim remisit. Omēs ergo tan te virtutis hominē cognoscentes boues ⁊ iumenta que des preda facerant certatim ei offerre in munere volebāt. S; vir dñi tale munus suscipe rennuit. munus aut bone mercede is q;siuit dicens. Si mihi aliqd vultis concedere omnes captiuos q; habetis mihi tribuite ut habeam unde p vobis debeam orare. Factūq; est ut omnes captiui cū eo dimissi sunt atq; supna gratia disponente cū se vnus p vno mora obtulit multos a morte liberauit. **Petrus.**

Mira res ⁊ q;uis hanc ab alijs ⁊ ipse cognouerim vere tamen fateor. quia mihi quotiens narratur innouat.

*Caritas in corde
simplici*

In hac re in sanctulo mire ris sed pensa si potes q; ille spiritus fuerit q; eius tam simplicem mentē tenuit. atq; in tanto victu tis culmine erexit. Vbi enim eius animus fuit quando mo ri pro proximo tam constanter decreuit et pro temporali vita scattis vnus suam desperit atq; sub gladio ceruice; tetendit. Que ergo vis amoris illud cor tenuit q; mortē suam pro vnus salute proximi non expauit. Scimus certe q; idem venerabilis vir sanctul; ipa q; elemēta literarū bene nō nouerat legis pcepta nesciebat. Sed q; plenitudo legis est caritas legē totam in dei ac pñmi dilectione suas nit ⁊ qd foris in cognitione nō nouerat ei intus viuebat in amore. Et qui nunq; fortasse legerat qd de redemptor re nostro Iohannes apostol; dixit quōz sicut ille p nobis

Gregorius.

Folio

Lir.

animam suam posuit sic et nos debemus pro fratribus animas ponere. tam sublime apostolicum preceptum faciendo magis quam sciendo nouerat. Comparemus si placet cum hac nostra indocta scientia illius doctam ignorantiam. Vbi hec nostra iacet ibi illius disciplina eminet. Nos de virtutibus vacui loquimur. et quasi inter fructifera arbuta positi odoramus poma. nec manducamus. Ille virtutum fructus carpe nouerat quibus hos in vobis odorari nesciebat.

Petrus.

Vid nam quomodo te esse existimas quod boni qui quibus subtrahuntur. et qui viuere ad edificationem multorum poterant aut penitus inueniri nequeunt. aut certe iam omnimodo rarefunt.

Gregorius.

Malicia remanentium meretur ut hi qui perdesse poterant. festine subtrahantur et cum mundi finis appropinquat electi tolluntur. ne deteriora videant. Nunc etenim propheta ait. iustus perit et nemo est qui recogitet in corde suo et viri misericordie colligent. quia non est qui intelligat. Nunc rursus scriptum est. Aperite ut exeant qui conculescant eam. collite de via lapides. Nunc salomon ait. tempus mittendi lapides et tempus colligendi. Quo igitur finis mundi orget. eo necesse est ut viui lapides ad edificium celeste colligantur. quatenus hierusalem nostra in mensuram sue constructionis excrescat. Nec tamen ita omnes electos subtrahi credimus. ut soli in mundo pueri remaneant. quia nunquam peccatores ad lamentum penitentiae redirent. si nulla essent bonorum exempla. que eorum mentem traherent.

Petrus.

Necessum subtrahi bonos quero quam perire ceteruatim et malos video.

Gregorius.

Ac de re nihil petre mireris. Nam redemptum ferentine episcopum vite venerabilis virum qui ante hos fere annos. vii. ex hoc mundo migravit tua dilectio cognitum habuit. Dic sicut mihi adhuc in monasterio propeposito valde familiariter iungebatur hoc quod iohannis iunioris predecessoris mei tempore de mundi fine cognouerat sic longe lateque claruerat a me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat namque quod ante die dum prochas suas ex more circuiret peruenit ad ecclesiam beati Euticii martiris. Ad uesperas scete

boni ex malo

ira dei

Folio.

Lix.

antez die stratu sibi fieri iuxta sepulcrum martiris voluit
atq; ibi post laborem quieuit ⁊ nocte media vt asserebat
nec pfecte vigilare poterat nec dormiebat sed depressus vt
solet grauabatur quodā pondere vigilās anim⁹ atq; an-
te eū isdem beat⁹ martir. **Euticius** astitit dicens. **Redempte**
vigilas. **Cui** respondit **vigilo.** **Qui** ait. **Finis** venit vni-
uerse carnis. **finis** venit vni⁹se carnis. **finis** venit vni⁹se
carnis. **Post** q; trinam vocem visio martiris cū omnipotē-
tis dei gratia q̄ mentis ei⁹ oculis apparebat euauit. **Tunc**
vir domini surrexit seq; in orōnis lamentū dedit. **Mox** em̄
illa terribilia in celuz signa secuta sunt vt haste atq; acies
ignee ab aquilōnis pte viderent. **Mox** effera longobardo-
rum gens de vagina sue habitationis educta in nrām cer-
uicem crassata est atq; humanū gen⁹ qd in hac terra p̄ mī-
nia multitudīne q̄li spisse segetis moze surrexerat succisū
aruit. **Nam** depopulate vrbes ⁊ euerſa castra concremate
ecclesie destructe sunt monasteria virozū ac femīnarū deso-
lata ab hominib; p̄edia atq; ab omni cultu destituta in so-
litudīne vacat terra. **Nullus** hanc possessor inhabitat nec
cupauerūt bestie loca q̄ prius multitudo hoīm tenebat. **Et**
qd in alijs mundi p̄tib; agat̄ ignoro nam in hac terra i
qua nos viuim⁹ finē suū mund⁹ iam non nunciat s̄ ostens-
dit tanto ergo nos necesse est instanci⁹ eterna q̄rere q̄nto
a nobis cognoscim⁹ velocitez temporalia fugisse. **Despici-**
endus a nobis hic mund⁹ fuerat etiā sibi blandiret si rebo
prosperis demulceret animum. **At** post q; tot flagellis p̄-
mitur tanta aduersitate fatigatur tot nobis quotidie dolo-
res ingemīnat quid nobis aliud q; ne diligatur clamat.
Multa autem fuerant que adhuc de electozum factis nar-
rare debuissē sed hec silencio subprimo. quia ad alia fe-
stino.

Petrus.

Quia multos intra sancte ecclesie gremio constitutos
de vita anime post mortem carnis ppendo dubitare.
Vnde q̄so vt debeas vel qua ex ratione poscit agnoscī vel
si qua anīaz exempla anīo occurrūt pro multozū edificatio-
ne dicere vt hi qui suspicantur discant cum carne animam
non finire.

Gregorius.

Folio.

.Lx.

Laboriosum valde hoc opus est et maxime occupa-
to animo atque ad alia tendenti. Sed si sunt quibus
posse valeat voluntatem meam proculdubio postpo-
no utilitati primorum et in quantum deo largiente valuero quod
anima per carnem iuuat subsequenti hoc quarto volumine demon-
strabo.

Postquam de paradisi gaudiis culpa exigente expul-
sus est primus humani generis parens. In huius
ius cecitatis atque exilii quam patimur venit exu-
pnam. quod peccando extra semetipsum falsus iam
illa celestis patrie gaudia quam prius contemplantur
videre non potuit. In paradiso quippe assueverat homo vobis
dei presens beatorum angelorum spiritibus cordis mundicia. et celsi-
tudinis visione interesse. Sed postquam huc cecidit ab illo quam
implebat mentis lumine recessit. Ex cuius videlicet carne nos
in huius exilii cecitate nati audimus quidem celestem esse patriam
audimus eius ciues angelos dei. audimus eorumque angelorum
socios. spiritus iustorum perfectorum. Sed carnales quod illa invisibili-
lia scire non valent per experientium. dubitant verumne sit quod eorum
poralibus oculis non vident. Que nimium dubietas in primo
parente nostro esse non potuit. quod exclusus a paradisi gau-
diis hoc quod amiserat quam viderat recolebat. Non autem sentire
vel recolere audita non possunt. quod eorum nullum sicut ille sal-
tem de preterito experientium tenent ac si enim pregnantis mulier
mittatur in carcerem ibique pariat puerum quam natus puer in car-
cere nutriatur et crescat. cui si fortasse mater quam bene genuit so-
lem. lunam. stellas. montes et campos. volantes aues. cur-
rentes equos nominet. ille vero quam est in carcere natus et nu-
tritus nihil aliud quam tenebras carceris sciat et hoc quod esse au-
diat sed quod per experientium non novit veraciter esse diffidat
ita in hac exilii sui cecitate nati homines dum esse summa et invi-
sibilia audiunt diffidunt an vera sint quod sola hec infima in quibus
nati sunt visibilia novimus. Unde factum est ut ipse visi-
bilibus et invisibilium creator ad humani generis redempti-
onem unigenitus patris veniret et secundum spiritum ad corda nos-
tra mitteret quatenus per eum vivificati crederemus quam adhuc scire

*Vite future
experientia*

Folio

Le.

per experimentum nō possumus qđ qđ ergo hunc spiritū hereditatis nostre pign⁹ accepim⁹ de vita inuisibiliū nō dubitamus. Quisq⁹ autē in hac credulitate adhuc solid⁹ non est debet pcul dubio maiorū dictis fidē p̄bere eisq⁹ iam p spiritū sanctū inuisibiliū experimentū habentibus credere qđ 7 stultus est puer si matrem ideo estimet de luce mentiri qđ ipse nihil aliud q̄ tenebras carceris agnouit. **Petr⁹.**

Dacet valde qđ dicitis. Sed q̄ esse inuisibilia nō credit. **Gregorius.** pfecto infidelis est. Qui vero infidelis est in eo qđ dubitat fidem nō qrit sed rationem.

fides infidet

Audientes dico qđ sine fide neq⁹ infidel⁹ uiuit. Nam si ab infideli p̄cunctari uoluerō quē patrē vl⁹ quā matrem habuerit. p̄tinus respondebit illū atq⁹ illam. Quem si statim requā utram nouerit qñ cōceptus sit vel uiderit qñ natus. nihil horū se vel nosse vel uidisse fatebitur 7 tñ qđ non uidit credit. Nam illū patrē illā qđ se habuisse matrem absq⁹ dubitatione testabitur.

Ateor quia nunciusq⁹ nesciui qđ infide⁹ **Petr⁹.** **Gregorius.** **F**ides haberet fidem.

Sp̄s triplex

Abent etiā infideles fide⁹. sed utinā in deū. Quā si utiq⁹ haberēt infideles nō essent. S; hinc in sua p̄fidia redarguendi sūt. hinc ad fidei grām p̄uocandi. qđ si de ipso suo uisibili corpe credūt qđ minime uiderūt cur inuisibilia nō credūt qđ corpali⁹ uiderē nō possunt. Nam qđ post mortē carnis uiuat anima patet ratio sed fidei admixta. Tres q̄ppe vitales spirit⁹ creauit omni⁹ potens de⁹. Vnū qđ carne nō tegit. Aliū qđ carne tegit sed nō cū carne moritur. Terciū qđ carne tegit 7 cū carne morit⁹. Spiritus nanq⁹ est qđ carne nō tegit angelorū. Spirit⁹ qui carne tegit sed cū carne nō morit⁹ hoīm. Spirit⁹ qđ carne tegit 7 cū carne morit⁹ iumētorū oīm qđ brutorū animalū. Homo itaq⁹ sic i medio creat⁹ ē ut eēt inferior aglo superior i iumēto. ita aliqđ hēt oñe cū sūmo aliquid commune cum infimo immortalitatē scilicet spirit⁹ cū angelo. mortalitate⁹ uero carnis cū iumēto q̄sq⁹ 7 ipam mortalitate⁹ carnis gloria resurrectiōis absorbeat. 7 inherēdo spiritui caro seruetur impetū. qđ 7 ipse spūs inherēdo fuet in deū. **Que**

Folio

tamen caro nec in reprobis inter supplicia perfecte deficit qz temp deficiendo subsistit. ut q spiritui ⁊ carne peccauerunt semper essentialiter viuentes ⁊ carne ⁊ spiritu sine fine moriantur.

.Lri.

Petrus.

Rationi fidelium placet cuncta q dicit. Sed quelo te dum spiritus hominum atqz iumentorum tanta distinctione discernas. qd est qd salomon ait. dixi in corde meo de filiis hominum ut probaret eos deos ⁊ ostenderet similes esse bestijs idcirco vnus interitus est hominis ⁊ iumentorum et equa vtriusqz conditio. Qui adhuc eandem sententiam suam subtiliter exequens adiungit. Sicut moritur homo. sic ⁊ illa moriuntur. Similiter spirant omnia ⁊ nihil habet homo iumentis amplius. Quibus adhuc vobis generalem diffinitionem subinfert dicens. Cuncta subiacent vanitati ⁊ omnia pergunt ad vnum locum. De terra facta sunt ⁊ in terram pariter reuertuntur.

Gregorius.

Salomonis liber in q hec scripta sunt ecclesiastes appellatus est. ecclesiastes aut proprie concionator dicitur. in concione vero sententia promittit p quam tumultuosa turbe seditio compmat. ⁊ cum multa diuisa sentiunt. p concionantis rationem ad vnā sententiam pducuntur. Sic igitur liber idcirco concionator dicitur. qz salomon in eo quasi tumultuantis turbe suscepit sensum. ut ea p inquisitionem dicat. que fortasse p temptationem imperita mens sentiat. Nam qd sententias qsi p inquisitionem mouet. qsi tot in se personas diuisorum suscipit. Sed concionator verax velut extensa manu omnium tumultus sedat. eosqz ad vnā sententiam reuocat. cum in eiusdem libri termino ait. Finem loquendi omnes pitez audiamus. Deum time ⁊ mandata eius obserua. Hoc est enim omnis homo Si enim in libro eodem p locutionem suā multorum personas non susceperat cur ad audiendum loquendi finem secū pitez omnes admonebat. Qui igitur in fine libri dicit. omnes pitez audiamus. ipse sibi testis est. qz in se multorum personas suscipiens quasi solus locutus non est. Vnde ⁊ alia sunt que in libro eodem per inquisitionem mouentur atqz alia p rationem satisfaciunt. alia que exemptatis perfecti animo atqz adhuc huius mundi delecta-

Vita aīe post mortem

Folio

hominibus dediti. alia vero in quibus ea que rationis sunt dis-
 seruat atque animu a delectatione compescat. Ibi namque ait
 hoc itaque mihi visum est bonum ut comedat quis et bibat
 et fruatur leticia ex labore suo. et longe inferius subiungit. Me-
 lius est ire ad domu luctus quam ad domu conuiuij. Si enim
 bonu est manducare et bibere. melius fuisse videbat ad do-
 mum conuiuij pergere quam ad domu luctus. Ex qua re ostendit
 quod illud ex infirmitate persona intulit. hoc vero ex rationis
 diffinitione subiunxit. Nam ipsas per rationis causas edisserit
 et illius luctus qui sit utilitas ostendit dicens. In illa enim fi-
 nis cunctorum admonetur hominem et viuens homo cogitat quod
 futurus sit. Rursum illic scriptu est. letare iuuenis in ado-
 lescentia tua. et paulo post subdit. Adolescentia enim et volu-
 ptas vana sunt. Qui dum hoc postmodum vanu esse redar-
 guit quod prius monuisse videbat parentez indicat. quod illa qui
 si ex desiderio carnali verba intulit hec vero ex iudicio ver-
 itatis subiunxit. Sicut ergo delectationez prius carnaliu expo-
 mens curis postpositis denunciat bonu esse manducare et
 bibere quod tamen postmodum ex iudicij ratione reprehendit cum esse
 melius dicit ire ad domu luctus quam ad domu conuiuij et si-
 cut letari debere iuuenem in adolescentia sua quasi ex delibera-
 tione carnaliu proponit et tamen postmodum per diffinitionem
 sententie adolescentiam et voluptatez vana esse redarguit
 ita etiam concionatoz nostre velut ex mente infirmitatu hu-
 mane suspicionis sententie proponit dum dicit. Vnus inte-
 titus est hominis et iumentorum et equa vtriusque est conditio.
 Sic moritur homo sicut et illa moriuntur. Similiter spirant
 omnia et nihil habet homo iumentis amplius. Qui tamen ex dif-
 finitione rationis sua postmodum sententia profert dicens
 Quid habet amplius sapiens stulto et quod pauper nisi ut per-
 gat illuc ubi est vita. Qui igitur dixit nil habet homo iume-
 ntis amplius ipse rursum diffiniuit. quod habet aliqd sapiens
 non solum amplius a iumento sed etiam ab homine stulto vi-
 delicet ut pergat illuc ubi est vita. Quibus verbis primum
 indicat. quod hic hominum vita non est quam esse alibi testat
 Habet ergo hoc homo amplius iumentis. quod illa post mor-
 tem non viuunt hic vero tunc viuere incipiat cum per morte

Folio.

Lxxj.

carnis hanc visibilem vitam consumat. Qui etiam longe inferius dicit. Quod cumque potest manus tua facere instanter operare. quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erit apud inferos quam tu propehas. Quomodo ergo unus interitus est hominis et iumentum et equa utriusque conditio aut quomodo nihil habet homo iumentis amplius cum iumenta post mortem carnis non vivunt hominum vero spiritus per malis suis operibus post mortem carnis ad inferos deducti nec in ipsa morte moriuntur. Sed in utraque tam dispari sententia demonstratur. quia concionatores verax est et illud ex temptatione carnali intulit et hoc postmodum ex spirituali veritate diffiniuit.

Petrus.

Ibet nescisse quod requisivi dum me in tanta subtilitate contingit discere quod nesciri. Sed queso te ut me equanimiter feras si ipse quod apud te more ecclesiastes nostri infirmitatum in me personam suscepero ut eisdem infirmitatibus prodesse propinquius quasi pro eorum inquisitione possim.

Gregorius.

Concedentem te infirmitati proximorum equanimiter non feram cum paulus dicat omnibus omnia factus sum ut omnes facerem salvos. Quod ipse quod dum ex condescensione caritatis egeris in hac re amplius venerari debes in qua morem egregii predicatoris imitaris.

Petrus.

Quodam fratre moriente presentem fuisse me contingit. Qui repente dum loqueretur vitalem emisit flatum et quem prius mecum loquentem videbar subito extinctum vidi. Sed eius anima utrum egressa sit an non. non vidi et valde durum videtur ut credatur res esse quam nullus valeat videre.

Gregorius.

Vid mirum petre si egredientem animam non videris quam et manentem in corpore non vides. Numquid nam modo cum mecum loqueris. quia videris in me non vales animam meam. idcirco me esse exanimem credis. Natura quippe anime invisibilis est atque ita ex corpore invisibiliter egreditur. sicut in corpore invisibiliter manet.

Petrus.

profecta
infirmam

anima est
invisibilis

Folio.

Lxij.

Red vitam anime in corpe manētis pensare possum
ex ipis motibz corpis. qz nisi corpi ania adesset eius-
dem membra corpis moueri nō possent. vitam vero anie
post carnem in qbus motibz quibusue opibus utat dicas
ut ex rebo visis esse colligo qd videre non possum.

aut existētia

Non qdem similiter sed dissimili. **Gregorius.**
ter dico qz sicut vis anime viuificat ⁊ mouet cor-
pus. sic vis diuina implet q creauit omnia ⁊ alia
inspirando viuificat. alijs tribuit ut uiuant. alijs vero hoc
solūmodo prestat ut sint. Quia vero esse nō dubitas cre-
antem ⁊ regentem implentē ⁊ circūplectentem transcen-
tem ⁊ sustinentē in circūscriptū atqz inuisibilem deum ita
dubitare non debes hunc inuisibilia obsequia habere. De-
bent qpe ea q ministrant ad ei⁹ similitudinē tendere cui
ministrant. ut q inuisibili seruiūt esse inuisibilia nō dubi-
tentur. Nec autē q esse credim⁹ nisi sanctos angelos ⁊ spi-
ritus iustoz. sicut ergo motū cōsiderans corpis vitam ani-
me manentis in corpe ppendis animo ita vitā anime creū-
tis a corpe ppendere debes a sūmo. qz potest inuisibiliter
uiuere quā oportet in obsequio inuisibilis conditoris ma-
nere.

Petrus.

Recte totum dicūt. sed mens refugit credere quod cor-
poreis oculis non valet videre.

Gregorius.

Cum paulus dicat. est enim fides sperandarum
substantia rerum argumentum non apparentium
hoc veraciter dicitur credi quod non valet videri.
Nam credi iam non potest quod videri potest. Ut ta-
men te breuiter reducam ad te. nulla visibilia nisi p inuisi-
bilia videntur. Ecce enim cuncta corporea ocul⁹ tui corpo-
ris aspiciunt nec tñ ipse corporeus ocul⁹ aliqd corporeum vi-
deret nisi hunc res incorporea ad videndū acueret. Naz
tolle mentem q non videtur ⁊ incassum patet oculus q vi-
debat. Subtrahē animam corpi remanēt pculdubio oculi
in corpore aperti. Si igit p se videbāt tur discedente ani-
ma nihil vident. Nunc ergo collige quia ipa quoqz visibi-
lia non nisi p inuisibilia videntur. Donamus quoqz ante
oculos mentis edificari domū immensas molas leuari pen-

*inuisibilū
subsistētia*

Folio.

.Lxiij.

dere magnas in machinis columpnas. quis queso te hoc opus opatur corpus visibile quod illas moles manibus trahit. an inuisibilis anima que viuificat corpus tolle enim quod non videtur. In corpore mortuorum immobilia remanent cuncta que moueri videbanturabilia corpora metalloz. Quia ex te pensandum est. quia in hoc quoque mundo visibile nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens deus aspirando vel implendo ea que ratione subsistunt et viuificat et mouet inuisibilia. ita ipsa quoque inuisibilia implendo mouent atque sensificant carnalia corpora que videntur. **Petrus.**

Istis fateor allegationibus libenter victus prope nulla iam esse hec visibilia existimare compello quod prius in me infirmantium personam suscipiens de inuisibilibus dubitabam. Ita quoque placent cuncta que dicis. sed tamen sicut vitam anime in corpore manentis ex motu corporis agnosco. ita vitam anime post corpus apertis quibusdam rebus attestantibus cognoscere cupio. **Gregorius.**

Nam in re si cor paratum tue dilectionis inuenio in allegatione minime laboro. Nunquid nam sancti pauli et martires christi presentem vitam despicerent et in mortem carnis animas ponerent nisi certiorum animarum vitam subsequi scirent. Tu vero ipse inquires quia vitam anime in corpore manentis ex motibus corporis agnoscis et ecce hi qui animas in morte posuerunt atque animarum vitam post mortem carnis esse crediderunt. quodiamis miracula choruscant. Ad exta etiam nanque eorum corpora viuentes egri veniunt et sanant. priui veniunt et demoriorum vexant. demoriorum veniunt et liberant. leprosi veniunt et mundantur. deferuntur mortui et suscitantur. Pensa itaque eorum anime qualiter viuunt illic ubi viuunt. quorum hic et mortua corpora in tot miraculis viuunt. Si igitur vitam anime permanentis in corpore deprehendis ex motu membrorum. cur non perpendis vitam anime post corpus etiam per ossa mortua in virtute miraculorum. **Petrus.**

Nulla ut opinor huic allegationi ratio obstat in qua ex rebus visibilibus cogimur credere quod non videmus. **Gregorius.**

Autem agnoscere a corpore ex parte

Folio.

Lxiij.

*mundi homines mta
aias vident*

DAulo supius questus es morientis cuiusda egredientem te animam non vidisse. sed hoc ipsum iam culpe fuit. quod corporeis oculis rem videre inuisibilem quesisti. Nam multi nostrorum mentis oculo fide pura et verbi oratione mundantes egredientes e carne animas frequenter vident. Unde nunc mihi necesse est vel qualiter egredientes anime vise sint. vel quanta ipse dum egredierentur viderent enarrare quatenus fluctuanti animo quod plene ratio non valet exempla suadent. In secundo namque huius operis libro iam prefatus sum quod vir venerabilis benedictus sicut a fidelibus eius discipulis audiui longe a Capuana urbe posuit. Germani eiusdem urbis episcopi animam nocte media in globo igneo ad celum ferri ab angelis asperit. Qui eandem quam ascendente animam intuens mentis laxato sinu quasi si sub uno solis radio. cunctum in suis oculis collectum mundum vidit.

De eodem

Nisdem quam discipulis illius narrantibus didici quia duo nobiles viri atque exterioribus studiis eruditissimi germani fratres quorum unus speciosus. alter vero gregorius dicebant eius se regule in sancta conversatione tradiderunt. Quos isdem pater in monasterio quod iuxta terram cinensem urbem construxerat fecit habitare. Qui multas quidem pecunias in hoc mundo possederant. sed cuncta pauperibus pro animarum suarum redemptione largiti sunt. et in eodem monasterio permanserunt. Quorum unus scilicet speciosus dum pro utilitate monasterii iuxta Capuanam urbem missus fuisset die quadam frater eius gregorius cum fratribus ad mensam sedens atque conuescens per spiritum subleuatus asperit et vidit speciosi germani sui animam tam longe a se posita de corpore exire. quod mox fratribus indicavit et cucurrit iamque eundem fratrem suum sepultum reperit quem tamen ea hora qua viderat exisse de corpore invenit.

De eodem

Vidam religiosus atque fidelissimus vir adhuc mihi in monasterio posito narravit. quod aliqui de Sylicie partibus nauigio romam petentes in mari medio positi cuiusdam serui dei qui in Samnio fuerat inclusus ad celum ferri animas viderunt. Qui descendentes ad

Folio

.Lxiij.

terram causamq3 an ita esset acta pscrutantes illo die in-
uenerunt obisse dei famulū q̄ eum ad celestia regna ascen-
disse cognouerūt. **A**d huc in monasterio meo posuit3 cu-
iusdam valde venerabilis viri relatione cognoui qđ dico.
Aiebat em̄ q2 venerabil' pater noīe spes monasteriū con-
struxit in loco. **C**ui vocabulū completū est q̄ sexti ferme mi-
liarij interiacente spacio a vetusta nurſie vrbe disiungitur.
Dunc omnipotēs 7 misericors dē ab eterno verberē fla-
gellando p̄terit. ei q3 dispensationis sue maximā 7 seueri-
tatem seruat 7 grām q̄ntū eū pri3 flagellando diligeret p3
modū p̄fecte sanando monstrauit. **E**i us nā q3 oculos p̄ q̄-
draginta annorū spaciū continue cecitatis tenebris pressit.
Nullū ei lumē vel extreme visionis apiens. **S**ed q2 nemo
in verberē illi3 gratia destituyente subsistit. **E**t nisi il dē3 mi-
sericors pater q̄ penā irrogat. patientiā p̄stet. mox p̄ im-
patientiam peccatū nobis ip̄a auget correptio peccatorū.
fit q3 modo miserabili vt culpa nostra vnde sperare debuit
terminū inde sumat augmentū. **I**dcirco nostra dē3 iſirma
conspiciens flagellis suis custodiā p̄misset at q3 in p̄cussio-
ne sua electis filijs nūc misericorditer iust3 est vt sint q̄bo
postea debeat iuste misereri. **V**nde venerabilē senem dū ex-
terioribus tenebris p̄meret interna nunq3 luce destituit.
Qui cū flagello fatigaret corpis hēbat p̄ sancti spūs cus-
todiā solationē cordis. **C**ū vero iā aī q̄dragēsimi fuisset
in cecitate temp3 expletū ei dñs lumen reddidit 7 vici-
num suū obitū denūciavit atq3 vt monasterijs circūqua-
q3 constructis verbū vite p̄dicaret admonuit q̄tenus cor-
poris recepto lumine visitatis in circuitu fratribz cordis lu-
men aperiret. **Q**ui statim iussis obtemperās fratrum ceno-
bia circūiuit mandata vite q̄ agendo didicerat predicauit.
Quintodecimo igit die ad monasteriū suū p̄acta p̄dica-
tione reuersus est ibiq3 fratribz conuocatis astans in mie-
dio sacramentū dñici corporis 7 sanguinis sumpsit. mox q3
cū eis mysticos psalmoz cant3 exorsus est. **Q**ui illis psallē-
tibus orationi intent3 aniam reddidit. **O**mnes vero fra-
tres qui aderant ex ore eius exisse colūbam viderūt q̄ mox
aperto tecto oratoriū egressa aspicientibus fratribz pene-

*Ana simplicioris
penetrateli*

Folio.

Lxiij.

trauit celum. Cuius idcirco animam in columbe specie appa-
ruisse credendum est. ut omnipotens deus ex hac ipsa specie oste-
deret. quod simplici corde ei vir ille seruisset.

fuga mulier

Sed neque hoc sileam quod vir venerabilis abbas ste-
phanus qui non longe ante hoc in hac urbe defun-
ctus est. quem ipse etiam bene nosti in eadem provincia
nursie contigisse referebat. Aiebat enim quod illic prespiter qui-
dam commissam sibi cum magno timore domini regebat ecclesiam
Qui ex tunc ordinationis acceptae prespiteram suam ut sozo-
rem diligens. sed quasi hostem cauens adesse propius accedere
nunquam sinebat. eamque sibi met propinquare nulla occasione per-
mittens ab ea sibi communionem funditus familiaritatis absci-
derat. Habent quippe sancti viri hoc proprium. nam ut semper
ab illicitis longe sint a se plerumque etiam licita abscidunt. Vnde
isdem vir ne unquam per eas incurreret culpam sibi etiam ministra-
ti per illam recusabat necessaria. Dic ergo venerabilis prespi-
ter cum longam vitam impleisset etatem anno quodagesimo or-
dinationis sue in ardesciente grauius febre correptus ad ex-
tremam deductus est. Sed cum eum prespiteram suam conspiceret
solatis iam membris quasi in mortem discessum. si quod adhuc ei
vitale spiramen adesset naribus eius apposita curauit aure dis-
noscere. Quod ille sentiens cui tenuissimum merat flatum quanta
tulo ad misum valuit ut loqui potuisset in feruescente spiritu
collegit vocem atque erupit dicens. Recede a me mulier ad-
huc igniculus viuit paleas tolle. Illa igitur recedente crescen-
te virtute corporis cum magna cepit leticia clamare dicens
Bene veniat domini mei bene veniat domini mei. Quid ad tan-
tillum seculum estis dignati conuenire. Venio venio gra-
tias ago gratias ago. Cumque hoc iterata crebro voce repe-
teret quibus hoc diceret notum sui quod illum circumsteterant re-
quirebant. Quibus ille admirando respondit dicens. Nun-
quid conuenisse hic sanctos apostolos non videtis beatum petrum
et paulum primos apostolorum non aspiciatis. Ad quod iterum
conuersus dicebat. Ecce venio. ecce venio. Ad quod inter hec
verba animam reddidit. Et quod veraciter sanctos apostolos vi-
deret eos etiam secundo testatus est. Quod plerumque contigit iustis
ut in morte sua sanctorum precedentium visiones aspiciant ne ipsas

*mortis infirmo
non sola in oculo
in modo relicto*

Folio.

Lrv.

mortis sue penalem sententiam ptimeſcant. ſed dum eorū
menti internozū ciuiū ſocietas oſtendit a carnis ſue copu-
la ſine doloris ⁊ formidinis fatigatione ſoluantur.

Qua de re neq; hoc ſileam quod probus omni-
potens dei ſamul⁹ q̄ nunc in hac vrbe monaſterio
preſto eſt q̄d appellatur renati de pbo patreuo ſuo
reatine ciuitatis ep̄o mihi narrare conſuevit dicēs. q2 pro
p̄mquante vite ei⁹ termino cū grauiffima dep̄ſit egritudo
Cuius patez nomie maxim⁹ pueris circūqua q3 transmiſ-
ſis colligere medicos ſtudit. ſi forte ei⁹ moleſtie ſubue-
nire potuiſſet Sed congregati ex vicinis locis vndiq3 me-
dici ad tactū vene denunciauerūt ei⁹ exitū cicius affuturū
Sed cū iam temp⁹ reſectiōis incūberet atq3 dei hora car-
dioz excreuiſſet venerandus ep̄us de illoz potū q3 de ſua
ſalute ſollicitus eos q̄ aderāt admonuit cū ſene patre in ſu-
perioris ep̄ſcopij ſui ptes aſcendere ſeq3 poſt laborem reſi-
ciendo reparare. Omnes igit aſcenderūt domū vnus ei tan-
tūmodo puulus relictuſ eſt puer quē nunc q3 p̄dictus p-
bus aſſecit ſupeſſe. Qui dum lecto iacentis aſſiſteret ſub-
ito aſperit intrantes ad virū dei quosdā viros ſtolis can-
didis amictos q̄ eundem q3 candorē veſtiū vultuum ſuo-
rum luce vincebāt. Qua ſplendoris eoz claritate pcuſſus
q̄ nam illi eſſent emiſſa cepit voce clamare. Qua voce etiā
p̄buſ ep̄us cōmot⁹ intrantes eos aſperit ⁊ agnouit atq3
eūdem ſtridentē vagitantēq3 puerū cōſolari cepit dicens.
Noli timere q2 ad me ſanct⁹ iuuenalis ⁊ ſct⁹ elenchierius
martires venerūt. Ille aut tante viſionis nouitate non fe-
rens curſu concito extra fores fugit atq3 eos q̄s viderat pa-
tri ac medicis nūciauit. Qui concite deſcenderūt h̄ egrum
quē relinq̄rant iā defunctū inuenerūt. q2 illi cū ſecū tulerāt
quoz viſionem puer ferre non potuit q̄ ibi remanſit.

Interea neq; ſilendū arbitroz q̄d mihi pſonarum
grauū atq3 fidelū eſt relatione comper tum. Bo-
thorū nāq3 t̄pibus galla huius vrbis nobiliſſi-
ma ſimachi ac patricij filia intra adoleſcētie t̄pa marito tra-
dita in vni⁹ ani ſpacio ei⁹ ē morte viduata Quā dū ſer-
uētē mūdī copia ad iterādū thalamū ⁊ opes ⁊ etas voca-

mors timēdū
dēmy

Continētia
viduarū

Folio.

Lxxv.

rent elegit magis spiritalibus nuptijs copulari deo in qui-
bus a luctu incipit sed ad gaudia eterna pervenit qm carna-
libus nuptijs subici q a leticia semp incipiunt et ad fines cu
luctu tendat. **Quic** aut cu valde ignea conspectio corporis in
esset ceperunt medici dicere. qz nisi ad amplexus viriles re-
diret calore nimio extra naturam barbas esset habitura qd
itaqz p factu est. **Sed** scia mulier nihil exteri deformita-
tis timuit. q interi sponi celestis specie amavit. **Nec** ve-
rita est. si hoc in illa fedaret qd a celesti sponso in ea non
amaret. **Mox** ergo ut ei maritus defunctus est. abiecto secu-
lari habitu ad omnipotentis dei serviciu se apud beati pe-
tri apostoli ecclesiam monasterio tradidit ibiqz multis an-
nis simplicitati cordis atqz oroni dedita. larga indigentibus
elemosinarum opa impendit. **Cumqz** omnipotens deus
phenem iam mercede reddere ei laboribus decrevisset. can-
ceri ulcere in mamilla percussa est. **Nocturno** aut tpe an le-
ctum ei duo candelabra lucere consueverant. qz videlicet
amica lucis non solu spirituales sed etiam corporales tenebras
odio habebat. **Que** du nocte qdam ex hac eade iaceret in-
firmirate fatigata. vidit beatu petru aplm inter utraqz
candelabra ante suum lectu constitisse. **Nec** pertita timuit
sed ex amore sumens audacia exultavit ei qz dixit. **Quid** e
dne meus. dimissa sunt mihi peccata mea. **Cui** ille benignis-
sime ut est vultus inclinato capite annuit dicens. dimissa
veni. **Sed** quia quandam sanctimoniam femina in eo-
dem monasterio pre ceteris diligebat. illico galla subiun-
xit. **Rogo** ut soror benedicta mecu veniat. **Cui** ille respon-
dit. non. sed illa talis veniat tecu. hec vero qua petis die
te erit tricesimo secutura. **His** igitur expletis visio aposto-
li assistentis et colloquentis ei ablata est. **At** illa p tunc
cte congregationis assuit matrem ei qz qd viderit quid
ve audierit indicavit. **Tercio** autem die cu ea que iussa fu-
erat sorore defuncta est. **Illa** vero quam ipsa poposcerat
die est Tricesimo subsecuta. **Quod** factum nuncsqz in
eodem monasterio manet memorabile sic qz hoc a precede-
ntibus matribus traditum. narrare illic solent subtiliter in-
mores que nunc sunt sanctimoniales virgines ac si illo in

Folio.

Lxxj.

tempore huic tam grandi miraculo ⁊ ipse affuissent. **Sed** inter hec sciendū est qz sepe anīabus exuntibz electoz dulces solent laudes celestes erumpere vt dū illā libentē audiunt dissolutionē carnis ab anima sentire minime pmittantur. **V**nde in omelijs qz euangelij iam narrasse me memini qd in ea porticu q̄ euntibz ad ecclesiam beati clemētis est puia. fuit qdam seruul⁹ noīe cui⁹ te qz nō ambigo memisse. **Q**ui qdem paup rebo sī meritis diues erat. quem longa egritudo dissoluerat. **N**am ex q̄ illū scire potuimus vsqz ad finem vite paralitic⁹ iacebat. **Q**uid dicā qz stare non poterat q̄ nunqz in lecto surgere vel ad sedendū valebat. **N**ūqz manū suā ad os ducere. nunqz se potuit in laetus aliud declinare. **Q**uic ad seruiendū mātē cū fratre aderant. ⁊ quicqd ex elemosina potuisset accipe hoc eoz māmibz paupibz erogabat. **N**equa qz literas nouerat sed scripture sacre libimet codices emerat ⁊ religiosos qsqz i hospitalitate suscipiens hos corā se studiose legere faciebat. **F**actumqz est vt iuxta mē dū suū plene sacram scripturā disceret cū sicut dixi literas fundit⁹ ignoraret. **S**tudebat semp in dolore gratias agere p̄mis deo ⁊ laudibz diebus ac noctibz vacare. **S**ed cū iam temp⁹ esset vt tanta ei⁹ patientia remunerari debuisset mēbroz dolor ad vitalia redijt. **C**unqz iam se mortū primū agnouisset pegrinos viros atqz in hospitalitate susceptos ammonuit vt surgere ⁊ cū eo psalmos p̄ expectatione sui exitus decantaret. **C**unqz cum eis ⁊ ipse moriens psalleret voces psallentium repente compescuit cum terrore magni clamoris dicens. **T**acet. nunquid non auditis quante resonent laudes in celo. **E**t dum ad easdem laudes quas intus audierat aurē cordis intēderat. **S**ancta illa anima carne soluta est. **Q**ua scilicet exeūte tanta illic fraglantia odoris aspersa est. vt omnes qui illic aderant inestimabili suauitate replerent. ita vt per hoc patientes cognoscerent. qd eam laudes in celo suscepissent. **C**ui rei monachus noster interfuit q̄ nunc usqz uiuit ⁊ cū n̄ magno fletu attestari solet. quia quos usqz corp⁹ eius sepulture traderent. ad eoz nāribz odoris fraglantia non recessit. **I**n eisdem quoqz omelijs rem

*seruor gignit
dei et scripturę sctę*

Folio

.Lvi.

narrasse me recolo. Quam preciosus comprespiter meus qui hanc nouerat me narrante attestatus est.

Pacencia

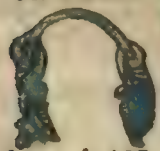
Quoniam tunc quo monasterium pecij anus quedam redempta nomine in sanctimoniali habitu constituta in urbe hac iuxta beate marie semper virginis ecclesiam manebat. Nec illius discipula exundinis fuerat quem magnis virtutibus pollens super prenestinos montes vitam heremiticam duxisse ferebat. Quic autem redempte due in eodem habitu discipule fuerant una nomine Romula et altera que nunc superest. quam quidem facie scio sed nomine nescio. Tres itaque hec in uno habitaculo commoventes morum quidem diuicijs plene. sed tamen pauperem vitam rebus ducebant. Nec antequam prefatus sum Romula aliam quam predixi condiscipulas suas magnis vite meritis antebat. Erat quippe mire patientie. summe obediencie custos oris sui ad silentium. studio la valde ad continue orationis usum. Sed quia plerumque hi quos iam homines perfectos estimant adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent. sicut sepe imperiti homines nec dum perfecte sculpta sigilla conspiciamus. etiam quasi perfectiora laudamus. que tamen adhuc artifex considerat et limat. laudari iam audit et tamen ea tundere meliorando non desinet. Nec quam prediximus Romula ea quam greco vocabulo medicis paralyticam vocant molestia corporali percussa est multisque annis in lectulo decubans. pene omni iacebat membrorum officio destituta. Nec tamen hec eadem eius mentem ad impatientiam flagella perduxerat. nam ipsa eius detrimenta membrorum facta fuerant incrementa virtutum quia tanto sollicitis ad usum orationis exercebat. quanto et aliud quod liber agere nequaquam valebat. Nocte igitur quadam eandem redemptam quam prefatus sum que utrasque discipulas suas filiarum loco nutrebat vocauit dicens. Mater veni. mater veni. Que mox cum alia eius condiscipula surrexit sicut utrique referentibus et multis eadem res claruit. et ego quoque in eodem tempore agnouit. Cumque noctis medio lectulo iacentis assisterent. subito celitus lux emissa omne illius cellule spacium impleuit. et splendor tante claritatis emicuit. ut corda assistantium inestimabili pauore prescingeret. atque ut post ipse referebant omne in eis corpus

Folio

.Lxxij.

obrigesceret ut et in subito stupore manerent. **C**epit namque quasi cuiusdam magne multitudinis ingrediens sonitus audiri. ostiumque cellule concutit. ac si ingredientium turba premeretur atque ut dicebant intrantium multitudinem sentiebant. **S**ed nimietate timoris et luminis videre non poterant quod earum oculos et pavore deperderat. et ipsa tantum luminis claritas reuerberabat. **Q**uam lucem primum est mihi odoris fragrantia subsequuta ita ut eorum animum quod lux emissa tenebat odoris suauitas refoueret. **S**ed cum vim claritatis illius ferre non possent cepit eadem comula assistente et tremantem redemptam suorum morum magistram blanda voce consolari dicens. **N**oli timere mater non moriar modo. **C**umque hoc crebro diceret paulatim lux que fuerat emissa subtracta est sed is qui subsequutus est odor remansit sicque dies secundus et tertius transiit ut aspersa odoris fragrantia maneret. **N**octe igitur quarta eandem magistram iterum suam vocauit qua veniente viaticum percipit et accepit. **N**ec dum vero eadem redempta vel illa alia eius discipula a lectulo iacentis abscesserat et ecce subito in platea ante eiusdem cellule ostium duo choiri psallentium constituerant et sicut ipse dicebant sexus ex vocibus discreuisse psalmodie cantus dicebant viri et femine respondebant. **C**umque ante fores cellule exhiberetur celestes exequie sancta illa anima carne soluta est. **Q**uia ad celum ducta quanto choiri psallentium altius ascendebant tanto cepit psalmodia lenius audiri. quousque et eiusdem psalmodie sonitus et odoris suauitas elongata finiretur.

Nonnumquam vero in solatione egredientis anime ipse apparere solet auctorum ac retributor vite. **V**nde et hoc quod de **T**arsilla amica mea in omnibus euangelij dixisse me recolo replicabo que inter duas alias sorores suas virtute continue omnium grauitate vite singularitate abstinentie ad culmen sanctitatis excreuerat huic per visionem **F**elix accitit me huius romane ecclesie antistes appuit ei que mansionem perpetue claritatis ostendit dicens. **V**eni quod in hac te lucis mansionem suscipio. que subsequente mox febre correpta ad diem peruenit extremum. **E**t sicut nobilibus femis virisque morientibus multique conueniunt que eorum primos solent. eadem hora ex-

ihesu dilectio

Folio

Lxxij.

itus ipius multi viri ac femine eius lectulum circūsteterūt
Tunc subito illa sursum respiciens hiesum venientē vidit
et cū magna vocis animaduersione cepit circūstantibz cla-
mare dicens. Recedite recedite hiesus venit. Cūqz in eū
intenderet quē videbat sancta illa anima est a corpore egres-
sa tantaqz subito fraglantia miri odoris aspersa est vt ipa
quoqz suauitas cunctis ostenderet illic auctore suauitatis
venisse. Cūqz corp⁹ eius ex more mortuorū ad lauandū
esset nudatum longe orōnis vsu in cubitis ei⁹ et genibz ca-
melorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse et qd
uiuens ei⁹ spiritus semp egerit caro mortua testabatur.

Virgines

Sed neqz hoc sileam qd p̄dictus probus dei famu-
lus de sorore sua noie musa puella pua narrare cō-
suevit dicens. qd qdam nocte ei p visionem San-
cta dei genitrix virgo maria appuit atqz coeuas ei in albis
vestibus puellas ostendit. Quibus illa cū admisceri appe-
tisset sed se eis iungere non auderet beate marie semp vir-
ginis est voce requisita an velit cū eis esse atqz in eius obse-
quio viuere. Cui cū puella eadem diceret volo ab ea māda-
tum protin⁹ accipit vt nihil vltra leue aut pullare ageret.
et risu iocis se abstinere et sciens p omnia qd inter eas de⁹ vir-
gines quas viderat ad ei⁹ obsequiū die tricesimo veniret.
Quibus visis in cunctis suis moribz puella mutata est om-
nesqz se leuitates puellatis vite magna grauitatis deter-
minauit. Cūqz eam parentes ei⁹ mutatam esse mirarentur res-
quisiti rem retulit. qd sibi beata dei genitrix iusserit vl quo-
die itura esset ad obsequiū eius indicauit. Tunc post vice-
sima quinta die febre correpta est. Die aut tricesima cū
hora ei⁹ exitus propinquasset eandē beatā genitricē dei cū
puellis quas p visionē viderat ad se venire cōspexit. Cui
se etiam vocantē respondere cepit et de p̄ssis reuerentē ocul⁹
aperta voce clamare. Ecce dñā venio. ecce dñā venio. In-
qua etiam voce spiritū reddidit. et ex virgineo corpore ha-
bitatura cū sanctis virginibus exiuit.

Petr⁹.

Quoniam humanū genus multis atqz innumereis vicis
sit subiectū hierusalem celestis patrie maximā p̄ter ex-
pulis vl infantibz arbitror posse opleri. **Gregorius.**

Folio.

Lxviij.

Et si omnes baptizatos infantes atq3 in eade3 in-
fancia morientes ingredi regnū celeste credendū
est. omnes tñ puulos q3 scilicet iam loq3 possūt re-
gna celestia ingredi credendū nō est. q2 nonnullis puulis
eiusdem regni celestis auditus a parentib3 claudīt si male
nutriātur. Nam q3dam vir cūctis in hac vrbe notissimus
ante triennū filiū habuit anno2 sicut arbitroz qnq3. que3
minis carnalitez diligens remisse nutriebat atq3 isde3 par-
vulus q3 dictū graue est mor vt ei3 animo aliqd obstitit
maiestate3 dei blasphemare osueuerat. q3 in hac ante trien-
niū mortalitate percussus venit ad mortē. Cūq3 eū suus
pater in sinu teneret. sicut hī testati sunt q3 pñtes fuerunt
malignos ad se venisse spirit3 tremētib3 oculis puer aspi-
ciēs cepit clamare. **O**bsita pater. obsita pater. **Q**ui clamās
declinavit faciē vt se ab eis in sinu patris absco3deret. **Q**uē
cum ille tremētem req3reret q3 videret. puer adiunxit di-
cens. **M**aui homies venerūt q3 me tollere volunt. q3 cum
hoc dixisset maiestatis nomē pñius blasphemauit 7 ani-
mam reddidit. **V**t em̄ omnipotens de3 ostenderet p quo
reatu talib3 fuisset tradit3 executorib3 vnde vliuente pater
suus noluit corrigere. h3 morieretē pmisit iterare. vt q3dū
p diuinitatis paciētiā blasphem3 vixerat qñq3 p diuini-
tatis iudiciū blasphemaret 7 moreretur q3tenus reatū su-
um pater agnosceret. q3 puuli filij animā negligens nō par-
vulum peccatozē g3 henne ignib3 nutriet. sed interim hoc
triste se ponētes ad ea q3 narrare ceperam leta redeam3.

*Parvulorum
malicia*

Predicto etem̄ probō alijsq3 religiōis narranti-
bus viris agnoui ea q3 indicare audientib3 de ve-
nerabili patre stephano in omelijs euangelij cu-
ram. **F**uit etem̄ vir sicut 7 isdem probus 7 multū aliq3 testā-
tur nihil in hoc mūdo possidens nihil querens solā cū deo
paupertatem diligens inter adūsa semp paciētiā amplex-
ctens conuent3 seculariū fugiens. vacare semp orōm con-
cupiscens. **D**e q3 vnū bonū vtutis refero vt ex hoc vno va-
leant multa ei3 bona pensari. **I**s nanq3 cū q3dam die messē
quā sua manu seruauerat decisam ad area3 deduxisset ni-
hilq3 aliud cū discipulis suis ad totius anni stipendia ha-

*passio erga
hominū*

Folio

beret. qdam puerse voluntatis vir antiqui hostis stimu-
lis instigatus eandē inesse igne supposito ita vt erat in area
incendit. **Q**d factū dum alter conspiceret eidem dei famu-
lo cucurrit ⁊ nunciauit. **Q**d postqz indicauit adiunxit di-
cens. **V**e ve pater stephane qd tibi contigit. **C**ui statim
vultu ac mente placida. ille respondit. ve qd illi contigit
qui mihi hoc fecit. nam mihi qd contigit. **I**n qbus ei⁹ vez
bis ostendit in q virtutis culmine sedebat. q vnū quod in
sumptum mundi habuerat tam secuta pdebat mente ma-
gisqz illi condolebat q peccatū cōmiserat quā sibi q peccas-
ti illius damna tollebat. **N**ec pensabat qd ipse exterius. s
culpe reus qntum pdebat intus. **N**unc itaqz cū dies mor-
tis egredi de corpe vgeret cōuenerunt multi vt tam sans-
cte anime de hoc seculo recedēt suas animas cōmendarēt.
Cunqz lecto hi q conuenerāt omnes assisterēt alij ingre-
dientes angelos viderūt sed dicere alqd nullomō potue-
runt. **A**lij omnino nil viderūt sed omēs q aderant ita ve-
hementissimus timor pculit vt nullus egrediente illa san-
cta anima illic stare potuisset ⁊ hi ergo q viderāt ⁊ hi qui
omnino nil viderāt vno omēs timore pculsi ⁊ territi fuge-
runt vt palam daretur intelligi que ⁊ qnta vis esset que
illam egredientē anīam suscipet cui⁹ egressum nemo mor-
taliū ferre potuisset. **S**ed inter hec sciendū est. qz aliqn
anime meritū nō in ipso suo egressu ostendit post mortem
vero certius declarat. **V**nde ⁊ sancti martires ab infidelib⁹
crudelia multa pessi sunt q tñ vt pcedimus ad ossa sua
mortua signis quotidie ⁊ miraculis clarescunt.

parentes
venerunt

Ute nanqz venerabil valenci⁹ q post in hac roma-
na vrbe mihi sicut nosti in eo qz monasterio pfus-
it. pus in valezie puincia suū mōsteriū rexit in q
dū longobardi seuiētes venissēt sic e⁹ narratiōe didici du-
os ei⁹ mōchos in ramis vni⁹ arboris suspenderūt q suspē-
si eodē die defūcti sunt. **F**acto aut vespere vtrorqz eorū spī-
ritus claris illic aptisqz vocib⁹ psallerē ceperūt. ita vt ipi
qz q eos occiderāt cū voces psallentiū audirēt mimiū mira-
ti terrent. **Q**uas viz voces captiui qz omēs q illic aderāt
vudierunt atqz eorū spāmodie pmodū testes extiterunt

Folio

Lix.

Sed has voces spirituum omnipotens deus idcirco pun-
gere voluit ad aures corporum. ut viuentes quiq; in carne
discerent. q; si deo seruire studeant post carnem verius uiuant

O Vibulda; religiosus q; viris attestantibus adhuc
in monasterio positus agnouit. qd hoc longobar-
dorum tempore iuxta in hac puincia q; sura nominat
qdam monasterij patez vite venerabilis suran; nomie fu-
erit q captiuus aduentibus atq; a longobardorum depreda-
tione fugentibus cunctis q in monasterio videbant habere lar-
gitus est. Cuiq; in elemosinis vestimenta sua ac scitum
omnia et cellarum consumpsisset et quicqd habere in orbe po-
tuit expendit. **E**xpensis vero rebus omnibus longobardi ad-
eum subito venerunt eumq; tenuerunt et aurum ab eo petere ce-
perunt. Quibus cum ille diceret se omnino nihil habere in vi-
cino monte ab eis ductus est in q silua immenses magni-
tudinis stabat ibi captiuus qdaz fugies in caua arboze la-
tebat ubi vnus ex longobardis educto gladio pdictu ves-
nerabilem occidit virum. Cuius corpe in terra cadente mons
omnis partem et silua concussa est. ac si se ferre non posse pon-
dus sanctitatis eius diceret terraq; tremuisset. **A**lius q;
in mariorum puincia vite valde venerabilis dyaconus fuit
quem inuentum longobardi tenuerunt quorum vnus educto gla-
dio caput eius amputauit. Sed cum corpus eius in terram ca-
deret ipse q hunc capite truncauerat immundo spiritu corpe
ptus ad pedes eius corruit et q; amicum dei occidit inimico
dei traditus ostendit.

Petrus.

Ouid est hoc qso te qd omnipotens deus sic permitte-
re mori q; tamen post mortem cuius sanctitatis fuerint non
patitur celari.

Gregorius.

Um scriptum sit. Iustus quicunq; morte puenit fue-
rit iusticia eius non auferet ab eo. electi q; pculbus
bio ad perpetuam vitam tendunt quid eis obest si ad
modum dure moriunt. **E**t est fortasse nonnunq; eorum culpa
licet minima q in eadem debeat morte resecari. **V**n fit vt res
probi pntem qdem contra viuentes accipiant. **S**ed illis mori-
entibus h in eis gnius vindicet. qd contra bonos pntes sue
crudelitatis acceperunt sicut isde carnifex qui eundem venera

Psalmus iustorum

de eodem

Folio

.Lxi.

bilem dyaco nū viuentē ferire pmissus est. gaudere super mortuū pmissus nō est. qđ sacra quoq; testant eloquia.

mors purgat

Nam vir dei contra Samariam missus. qz p inobedientiam in itinere comedit. hunc leo in eodē itinere occidit. Sed statim illic scriptū est. qz stetit leo iuxta alinam ⁊ nō comedit leo de cadauere. Ex q̄ re ostēditur qđ peccatū inobedientie in ip̄a fuerit morte laxatū quia isdem leo quē viuente psumpsit occidere contingere non psumpsit occisum. Qui em̄ occidendi ausū habuit. de occisi cadauere comedendi licentiā non accepit. qz is q̄ culpabilis in vita fuerat punita inobedientia. erat iam iustus ex morte. Leo ergo q̄ prius peccatoris vitā negauerat custodiuit postmodum cadaver iusti.

Petrus.

Placet qđ dicis. sed nosse vellem si tunc ante restitutionem corporū in celo recipi valeant anime iustorum.

an̄a in celū volat

De neq; de omnib; iustis fateri

Gregorius.

Nam possumus. neq; de omnib; negare. Nam sūt quorundam iustorum anime q̄ a celesti regno quib; ad adhuc mansiomb; differunt. In q̄ dilationis damno qđ aliud innuitur nisi qđ de pfecta iusticia aliqđ minus habuerunt. Et tñ luce clarius constat. qz pfectoꝝ anie mox ut hui; carnis claustra exiunt in celestis regni sedibus recipiuntur. qđ et ip̄a p se veritas attestatur dicēs. Vbiq; fuerit corpꝝ illuc congregabunt ⁊ aquile. qz vbi ipse redemptor noster est corpe illuc proculdubio colligunt iustorum anime. Et paulus. Cupio dissolui ⁊ cū xp̄o esse. Qui ergo xp̄m esse in celo nō dubitat nec pauli animā esse in celo negat. Qui etiā de dissolutione sui corporis atq; de inhabitatione celestis patrie dicit. Scimꝝ quomā si terrestris nostra domus hui; habitationis dissoluat qđ edificationē habemus ex deo domū nō manufactā eternā in celis.

Petrus.

Igit nūc sunt in celo anie iustorum. qđ est qđ in die iudicii p iusticie sue retributione recipiēt.

Gregorius.

an̄a et corpꝝ erūt in gl̄a

Nam de eis inimicū crescit in iudicio qđ nūc animarum sola. postmodū vero etiā corporum beatitudie pfruiuntur ut ip̄a qz carne gaudeāt in q̄ dolores p domino cruciatꝝ pulerūt p hac q̄ppe gemiata eoz gl̄a scriptū ē

Folio.

Lxxx.

In terra sua duplicia possidebunt. **N**unc etiam ante resurrectionis die de sanctorum animabus scriptum est. **D**ate sunt illis singule stole albe. et dictum est illis ut requiescerent tempus ad huc modicum donec impleveret numerus conseruatorum et fratrum eorum. **Q**ui ita quod nunc singulas acceperunt binas in iudicio stolas habituri sunt. quod modo animarum tantummodo. nunc autem animarum simul et corporum gloria letabuntur.

Petrus.

Assentio sed vellem scire quoniam nam modo agitur quod plerumque morientes multa predicunt.

Gregorius.

Item **P**ropterea aliquando animarum vis subtilitate sua aliquid prout det. Aliquando enim exiture de corpore anime per revelationem non ventura cognoscunt. Aliquando vero dum iam iuxta fit ut corpus deserant diuinitus afflate in secreta celestia incorporeum mentis oculum mittunt. **N**am quod ius anime aliquando subtilitate sua ea que sunt ventura cognoscit patet ex eo quod cum quidam aduocatus qui in hac urbe annu biduum lateris dolore defunctus est sed ante paululum quod moreretur vocauit puerum suum parari sibi vestimenta ad procedendum iussit. **Q**uod dum puer quasi insanire cerneret eiusque preceptis minime obediret succerit vestimento se induit et per viam appiam ad beati sexti ecclesiam se esse processurum dixit. **C**umque post modicum in quiescente molestia esset defunctus deliberatum fuerat ut apud beatum ianuarium martirem prenestina via eius corpus poni debuisset. **S**ed quod longum est his qui funus eius curauerant visum fuisset repente orato consilio creantes cum eius funere per viam appiam nescientesque illi quod dixerat in ipsa ecclesia quas prout dixerat posuerunt. **E**t cum eundem vicum curis secularibus obligatum lucrisque terrenis imbiante fuisse nouerimus vnde hoc prout dicere potuit nisi quod id quod futurum erat eius corpori ipsa vis anime ac subtilitatis prout uidebat. **Q**uod autem sepe etiam reuelationibus agit ut a morituris futura presciantur ex his colligere possumus quod apud nos gesta in monasteriis scimus. **I**n monasterio etenim meo quidam frater ante decennium geroncius dicebatur qui cum graui molestia corporis fuisset depressus in visione nocturno albatos viros et clari omnimodo habitus in hoc ipsum monasterium descendere de superioribus aspersit. **Q**ui cum coram lecto iacentis assisterent unus

Quia ventura cognoscit

eorum dixit. **A**d hoc venimus ut de monasterio gregori
quidam fratres in miliciam mittamus. **A**tque alteri precipiens ad
iunxit scribe marcellum. valentinianum agnellum atque alios quos
nunc minime recordor. **Q**uibus expletis addidit dicens scri
be et huncipsum qui nos aspicit. **E**x qua visione certus redditus
predictus frater facto mane innotuit fratribus qui et qui essent
ex eadem cella morituri post quos se etiam denunciavit esse secu
rum. **C**umque die alio predicti fratres mori ceperunt atque sub
eodem ordine se in morte secuti sunt qui fuerant in descriptio
ne nominati ad extremum vero et ipse obiit. qui eosdem fratres
morituros prouidit. **I**n ea quoque mortalitate quam ante triennium
hanc urbem vehementissima clade vastauit in portunen
sis ciuitatis monasterio mellitus dictus est monachus ad
huc in annis iuuenilibus constitutus sed mire simplicitatis ac
que humilitatis vir qui appropinquante vocationis die eade
clade percussus ad extrema deductus est. **Q**uod vir vite ve
nerabilis felix eiusdem ciuitatis episcopus audiens cuius et hec re
latione cognoui ad eum accedere studuit. et ne mortem timere
debuisset verbis hunc persuasorijs confortare. **C**ui etiam ad
huc de diuina misericordia longiora vite spacia pollicere
cepit. Sed ad hec ille respondit cursus sui tempus esse comple
ta dicens apparuisse sibi iuuenem atque epistolas detulisse
dicentem aperire et lege. **Q**uibus aptis asseruit. quod se et omnes
qui eodem tempore a predicto episcopo in paschali festiuitate fuerant bap
tismi scriptos in eisdem epistolis literis aureis inuenit. **P**ri
mum quidem ut dicebat suum nomen cepit ac deinde omni
um illorum in tempore baptizatorum. **Q**ua de re certum tenuit et se
illos de hac vita esse sub celeritate migraturos. factumque est
ut die eodem ipse moreretur atque post eum cuncti illi qui bap
tizati fuerant ita secuti sunt ut intra paucos dies eorum nul
lus in hac vita remaneret. **D**e quibus nimirum constat quod
eos predictus dei famulus idcirco auro scriptos viderat.
quia eorum nomina apud se fixa eterna claritas habebat.

omnis iudicius dei

Sicut itaque hi reuelationibus potuerunt ventura cognosce
re ita nonnunquam egressure anime possunt etiam misteria cele
stia non per somnum sed vigilando percipere. **A**mmomum namque
monasterij mei monachum bene nosti qui dum esset in secu

Folio.

Lxxj.

lari habitu constitutus valeriani huius urbis aduocati naturalis filium in coniugio sortitus eius obsequiis sedule atque incessanter adherebat et queque in eius domo agebant nouerat. Qui mihi iam in monasterio positus narrauit quod in ea mortalitate quam patricij narse tribus hanc urbem vehementer afflixit in domo predicti valeriani puer armentarius fuit precipue simplicitatis et humilitatis. Cum vero eiusdem aduocati domus eadem clade vastaretur isdem puer percussus est et usque ad mortem ductus. Qui subito sublati a presentibus rediit sibi que dominum suum vocari fecit. Cui ait. Ego in celo fui et que de hac domo morituri sunt agnouit. Ille ille atque illi morituri sunt. Tu vero ne timeas quia hoc tempore moriturus non es. Vt vero scias quod me in celo fuisse verum fateor ecce accepi illic ut linguis omnibus loquar. Nunquid tibi incognitum fuit ut grecam me lingua omnino non nosse et tamen grece loquere ut cognoscas an verum sit quod me omnes linguas accepisse testifico. Cui tunc grece dominus suus locutus est. atque ita illi in eadem lingua respondit ut cuncti qui aderant mirarentur. In ea que domo predicti narse spartarius vulgaris manebat qui festine ad egrum deductus eius vulgarica lingua locutus est. sed ita puer ille in grecalia natus et nutritus in eadem barbara locutione respondit ac si ex eadem fuisset gente generatus. Mirati sunt omnes qui audiebant atque ex duarum linguarum experimento quas enim antea nescisse nouerant crediderunt de omnibus quas probare minime valebant. Tunc per biduum mors eius dilatata est sed die tercio quo occulto iudicio nescitur manus ac brachia lacertosque suos dentibus laumavit atque ita de corpore exiuit. Quo mortuo omnes illi quos predixerat ex hac protinus luce subtracti sunt nullusque in hac domo et eadem tempestate defunctus est qui voce illius denunciatus non est.

Petrus.

Ualde terribile est ut que tale donum percipere meruit tali etiam post hoc pena plecteretur. **Gregorius.**

Quis occulta dei iudicia sciat ea que in diuino examine comprehendere non possumus timere magis quam discutere debemus. Vt autem de egredientibus animabus multa pernoscent ea que cepimus exequimur. Neque hoc silendum est

*deditq opibz
misericordie*

Folio.

Lxxj.

quod de theophanio centerelenis vrbis comite in eadem
vrbe positus multis attestantibus agnouit. **F**uit namque vir mi-
sericordie actibus deditus bonis opibus intentus hospitali-
tati precipue studens exercendis quidem comitatus curis occu-
patus agebat terrena et temporalia sed ut post in fine claruit ma-
gis ex debito quam ex intentione. **N**am dum propinquante mor-
tis eius tempore grauissima aeris tempestas obliteret ne ad se-
peliendum duci potuisset cumque vxor sua cum fletu vehemen-
tissimo inquireret dicens. quid faciam quomodo te ad sepeli-
endum eiciam. quia ostium domus huius egredi per nimiam tempe-
state non possumus. **T**unc ille respondit. **N**oli mulier flere
quia mox ut ego defunctus fuero aeris serenitas redit. **C**uius
perpetuus vocem mors et mortis serenitas secuta est. **Q**uod si-
gnum etiam alia sunt signa comitata. **N**am manus eius
ac pedes post agere humore tumescentes versi in vulneribus
fuerant et perfluenta sanie patebant. **S**ed dum corpus eius ex mo-
re ad lauandum fuisset nudatum ita manus pedesque eius sani in-
uenti sunt ac si unquam vulneris nihil habuissent. **D**uctus itaque
ac sepultus eiusque coniugi visum est. ut quarto die in sepul-
cro illius marmor quod suppositum fuerat mutari debuisset
Quod videlicet marmor corpori eius suppositum dum fuisset ab-
latum tanta ex corpore ipsius fragrantia odoris emanauit ac
si ex putrescente carne illius pro vermibus aromata feruiss-
sent. **Q**uod factum dum narrante me in cunctis infirmis qui
busdam venisset in dubium die quidam sedente me in conuen-
tu nobilium ipsi artifices qui in sepulcro illius marmor muta-
uerat affuerunt aliquod me de propria causa rogaturi **Q**uos
ergo de eodem miraculo coram clero nobili ac plebe requisiti
qui eadem odoris fragrantia miro modo se repletos fuisse
testati sunt. **E**t quidam alia in augmento miraculi que nunc
narrare longum existimo de eodem sepulcro eius addiderunt.
Inquisitioni mee sufficienter iam visum. **P**etrus.
deo satisfactum sed hoc est adhuc quod questione ani-
mam pulsat. quia cum superius dictum sit esse iam san-
ctorum animas in celo restat proculdubio ut iniquum quod
anime esse non nisi in inferno credant et quid hac de re ve-
ritas habeat ignoro. **N**am humana estimatio non habet

Folio.

Lxxij.

peccatorum animas ante iudicium posse cruciari

Gregorius.

*Corpus cruciat
in corpore*

Sic esse sanctorum animas in celo sacri eloquii satisfactio-
ne credidisti oportet ut per omnia esse credas.
et iniquorum animas in inferno. quia ex retributione
interne iusticie ex qua iusti iam gloriantur necesse est per om-
nia ut et iniusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo le-
tificat ita credi necesse est quod a die exitus sui ignis repro-
bos exurat.

Petrus.

Qua ratione credendum est. quia rem incorpoream te-
nere ignis corporeus possit.

Gregorius.

A vivens hominis incorporeus spiritus tenetur
in corpore cur non post mortem cum incorporeus sit spi-
ritus etiam corporeo igne teneatur.

Petrus.

In vivente quilibet idcirco incorporeus spiritus tenetur
in corpore quia vivificat corpus.

Gregorius.

Sic incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest
quod vivificat. quare non penam teneat ubi
mortificatur. Teneri autem spiritum per ignem dicimus
ut in tormento ignis sit videndo atque sentiendo puniatur.
Igne namque eo ipse patitur qui videt et quia concremari se aspi-
cit crematur. Sic quia fit ut res corporea incorpoream exurat
dum ex igne visibili ardor ac dolor invisibilis trahitur ut
per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea fla-
ma crucietur quod quis colligere dictis evangelicis possumus.
quia incendium anima non solum videndo sed etiam expiando patitur.
Veritatis etenim voce dives mortuus in inferno dicit sepul-
tus. Cuius anima quia igne teneat insinuat voce qui abraham deprecatur
dicens. mitte lazarium ut intingat extremum digiti sui in
aquam ut refrigeret linguam meam quia crucior in hac flamma.
Cum ergo peccatorum divitem dampnatum veritas igne prohibet quod
nam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget.

Petrus.

Ecce ratione ac testimonio ad credulitatem flectitur
animus sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quo-
modo enim res corporea rem incorpoream teneat atque af-
fligere possit ignem.

Gregorius.

One queso an apostatas spiritus a celesti gloria deiectiones esse
corporeas an incorporeas suspicaris.

Petrus.

Quis sanum sapiens esse spiritus corporeos dixerit.

Iehenne ignem esse corporeum esse fateris. **Gregorius.**

Ignem iehenne corporeum esse non ambigo. **Petrus.**
in quo certum est corpora cruciari. **Gregorius.**

Quod te reprobis veritas in fine dictura est ite in ignem eternum quod paratus est diabolo et angelis eius.

Si igitur diabolus eiusque angeli cum sint incorporei corporeo sunt igne cruciandi quod mirum si anime et anteque recipiant corpora possunt corporea sentire tormenta. **Petrus.**

Atet ratio nec debet animus de hac re ulterius questione dubitare. **Gregorius.**

Judices iniqui

Est quod laboriose credidisti ope precium credo si ea quod mihi a viris fidelibus sunt digesta narraueris. **Iulianus** namque huius romane ecclesie cui deo auctore deseruio sedus defensor quod ante septem fere annos defunctus est ad me adhuc in monasterio positus crebro veniebat et mecum colloqui de anime utilitate consueverat. hic itaque mihi quodam die narrauit dicens **Theodorici** regis temporibus pater socii mei in sicilia exactionem canonis egerat atque iam ad peraltiam rediebat. **Cuius** navis adpulsa est ad insulam quam liparis appellatur. **Et** quod ille vir quodam solitarii magne virtutis habitabat dum nautae navis armamenta repararent visum est predicto patri socii mei ad eundem virum dei pergere sequique eius orationibus commendare. **Quos** vir domini cum vidisset eis inter alia colloquens dixit. Scitis quod rex theodoricus mortuus est. **Cui** illi perperam respondere. Absit nos eum viventem dimissimus et nihil tale ad nos de eo nunciusque perlatum est. **Quibus** dei famulus addidit dicens etiam mortuus est nam hesternodie hora nona inter iohannem papam et simachum patricium discinctus atque discalciatus et vinculis manibus deductus in hanc vicinam vulcani ollam iactatus est. **Quod** illi audientes solite conscripserunt diem atque in peraltiam reuersi eo die theodoricum diem inuenerunt fuisse mortuum quo eius exitus atque supplicium dei famulos fuerat ostensum et quia iohannem papam affligendo in custodiam occidit simachum quoque patricium ferro cruciavit ab illis in ignem mitti apparuit quos in hac vita iniuste iudicauit.

Folio.

Lxxij.

*mortui malos
agnosuit*

Eodem q̄z tpe quo p̄mū remotē vite desiderio an-
helabam q̄d am honestus senex deē dedit nomine
Evalde huius vrbis nobilibus amicis mihi q̄z in amis-
cicijs sedule iungebat. Qui mihi narrabat dicens. Gotho-
rum tpe q̄dā expectabilis vir repatus noīe venit ad mor-
tem. Qui dū diu iam mictē ac rigidē iaceret visum est q̄
ab eo funditē flatus vitalis exisset atq̄ exanime remansis-
set corp⁹. Cūq̄ 7 multi q̄ conuenerāt 7 eū iam mortuum
familia lugēt 7 subito rediit et cunctoz plangentū in stu-
porē vā se sunt lacrimē. Qui reuersus ait. Cicius ad ec-
clesiam beati laurencij martiris q̄ ex noīe aditoz Damas-
vocatur puerū mittite 7 q̄d de tiburcio p̄spitero agatur
videat 7 renūciare festinat. Qui videlicet tūc tiburci⁹ car-
nalibus desiderijs subiacere ferebat. Cui⁹ adhuc vite mor-
tumq̄ bene q̄z florenti⁹ eius nunc ecclesie p̄spitez memi-
nit. Cum vero puer p̄geret narrauit isdem repatus q̄ ad-
sereus fuerat q̄d de illo vbi ductus fuerat agnouit di-
cens paratus fuerat rogi⁹ ingens deduct⁹ aut tiburci⁹ p̄-
spitez in eo est suppositus atq̄ supposito igne concremat⁹.
Alius aut parabatur rogi⁹ cuius a terra in celū cacumen-
tendi videbat. Cui emissā voce clamatū est cui⁹ esset. His
dictis statim repat⁹ defunct⁹ ē. Puer vero q̄ trāmissus fue-
rat ad tiburciū iam eum mortuū inuenit. Qui videlicet re-
paratus duct⁹ ad loca penarū vidit rediit narrauit 7 obiit.
Aperite mō strat⁹. q̄z nobis illa non sibi videret q̄bus dū
adhuc concessum est viuere licet etiā a malis operib⁹ emē-
dere. Rogum vero construi reparat⁹ vidit non q̄ apud
infernum ligna ardeant vt ignis fiat sed narraturus hec
viuentibus illa de incendio prauozum vidit ex quibus mu-
lti apud viuentes corpore⁹ ignis solet vt per hec assues-
ta viuentes disceret quid de insuetis timere debuissent.
Terribile etiā quoddam in valerie prouincia contigisse
se vir vite venerabil⁹ Maximian⁹ Spraculan⁹ episcopus
qui diu in hac vrbē meo monasterio p̄fuit narrare con-
sueuerat dicens. Quidam curialis illic sacratissimo pas-
chali sabbato iuenculam cuiusdam filiam in baptis-
mate suscepit. Qui dum post ieiunium domum reuertē-

pena peccatorū

Folio.

Lxxij.

sus multoq; vīno ebrīatus eandem filiam suam secū mane
re peciūt eamq; nocte illa qđ dictu nephas est p̄didit. Cū
q; mane facto surrexisset reus cogitare cepit vt ad balne-
um p̄geret ac si aqua balnei lauaret macula peccati. Perre-
xit igit lauit cepitq; trepidare an ecclesiam ingredi vellet
sed si tanto die nō iret ad ecclesiam erubesceret homines
Sī vero iret p̄tmescebat iudiciū dei. Vicit itaq; huma-
na verecūdia prexit ad ecclesiā sed tremebund⁹ ac pauēs
stare cepit atq; p̄ singula momenta suspectus q̄ hora im-
mundo spiritui traderet ⁊ corā omni p̄plo vexaret. Cūq;
vehementez timeret ei in illam missaz celebritate q̄si ad-
uersi m̄hil otigit q̄ leta exiūt. ⁊ die altero ecclesiā iam secur-
us intrauit. Factūq; est vt p̄ sex continuos dies letus ac
securus p̄cederet estimans q̄ ei⁹ scelus dñs aut nō vidisset
aut visum misericorditer auertisset. Die aut septimo
subita morte defunct⁹ est. Cūq; sepulture tradit⁹ fuisset
p̄ longum temp⁹ cunctis videntib⁹ de sepulcro illi⁹ flāma
exiit ⁊ tam diu ossa ei⁹ cremauit q̄sq; omne sepulcrum
consumeret ⁊ terra q̄ in tumultū collecta fuerat defossa vide-
retur. Qđ videlicet omnipotēs de⁹ faciēs ostendit qđ ei⁹
anima in occulto p̄tulit cui⁹ etiā corp⁹ ante humanos ocu-
los flāma consumpsit. Qua in re nobis q; hec audientib⁹
exemplum formidinis dare dignat⁹ est q̄ten⁹ ex hac cōsi-
deratiōe colligam⁹ qđ anima viuēs assentēs p̄ reatu suo
patitur si tanto ignis supplicio etiā insensibilia ossa concre-
mantur.

Petrus.

Nosse velim vel si boni bonos in regno vel mali ma-
los in supplicio agnoscent.

Gregorius.

Vius rei sententia in vobis est dñicis quā iam su-
perius p̄tulim⁹ luce clari⁹ demonstrata. In q̄bus
cū dictum esset homo erat diues ⁊ induebat pur-
pura ⁊ bysso ⁊ epulabāt quotidie splendide ⁊ erat quidaz
mendicus noīe lazari q̄ iacebat ad ianuā ei⁹ vlcerib⁹ ples-
nus cupiens saturari de micis q̄ cadebāt de mensa diuitis.
⁊ nemo illi dabat. Sed ⁊ canes veiebāt ⁊ lingeiebāt vlcera
eius. Subiunctū est q̄ mortu⁹ lazari⁹ portat⁹ est ab ange-
lis in sinū abrahe ⁊ mortu⁹ est diues ⁊ sepult⁹ est in inferno

Notitia saluatoris
et dampnatoris

Folio.

Uxiii.

Qui eleuans oculos suos cū esset in tormentis vidit abraham alonge ⁊ lazaru in sinu ei⁹. Et ipse clamauit dicens pater abraham miserere mei ⁊ mitte lazaru vt intingat extremum digiti sui in aqua ⁊ refrigeret linguam meam qz crucior in hac flama. Cui abraham dixit. fili recorde te qz recepisti bona in vita tua ⁊ lazarus similiter mala. Diues aut iam spem de seipso salutis nō habens ad pmerenda suorum salutē ouertit dicens. Rogo te pater vt mittas eū in domum patris mei habeo em qnqz frēs vt testet illis ne ⁊ ipsi veniāt in locū hunc tormentorū. Quibus vobis aperte declarat. qz ⁊ boni bonos ⁊ mali malos cognoscūt. Si igit abraham lazaru minime recognouisset nequaquā ad diuitem in tormentis positū de transacta ei⁹ cōtritione loqrēt dicens qd mala receperit in vita sua. Et si mali malos nō recognoscerēt nequaquā diues in tormentis posit⁹ scaturus suorum etiā absentiu meminisset. Quomō em pntes non posset agnoscere qd etiā p absentiu memoria curauit exorare. Quia in re illud qz ostendit qd nequaquā ipse requisisti. ⁊ qz boni malos ⁊ mali cognoscūt bonos. Nam diues ab abraham cognoscit cui dictū est recepisti bona in vita ⁊ electus lazarus a reprobo est diuite cognit⁹ quē mitat⁹ catur ex noie dicens. Mitte lazaru vt intingat extremum digiti sui in aqua ⁊ refrigeret linguā meā. In q videlicet cognitione vtriusqz pntis cumulus retributionis excrescit. vt ⁊ boni ampli⁹ gaudeāt qd secū eos letare conspiciūt qd amauerunt. Et mali dum cū eis torquent qd in hoc mundo despecto deo dilexerūt eos nō solum sua sed etiā eorū pena consumat. Fit aut in electis qd daz mirabili⁹ qz nō solū eos agnoscūt qd in hō mūdo nouerāt sed ⁊ inuisos ac incognitos recognoscūt bonos qd nunqz viderūt. Nam cū antiqz prēs in illa eterna hereditate viderūt eis incogniti p visionē nō erūt qd in ope semp nouerūt. Quia em illic omnes communi claritate deum conspiciunt. Quid ē quod ibi nesciast vbi scientem omnia sciunt.

Nam qdā noster religiosus vir ⁊ vite valde laudabilis cū an qdrienniu moreret sicut religiosi aliq qd pntes fuerunt testati sūt in hora exit⁹ sui ionā propheta ezechielem

Notitia morientiu

quoq; ⁊ daniēlem cepit aspicere eosq; dños suos ex noie
clamare. Quos dñ ad se venisse diceret ⁊ dep̃ssis lumib;us
eis reuerentie obsequium p̃beret ex carne educt⁹ est. Qua in
re apte dat̃ intelligi q̃ erit i illa incorruptibili vita noticia
si vit iste adhuc i carne corruptibili posit⁹ prophetas sanc
ctos q̃s mimitū nūq; viderat agnouit. Solet aut̃ plerūq;
contingere vt egressura ania eos etiāz recognoscāt cū q̃b;
p̃ eā itate culpaz vel etiā p̃remiaz in vna est māsiōne de
putanda. Nam vtute venerabil̃ eleutheri⁹ senex de q̃ p̃ce
dente libro multa narraui in mōsterio suo germanū fratrē
iōhannē noie se habuisse phibuit q̃ ante dies quorūdecimi
suū fratrib; exitū p̃dixit. Cūq; decrecente q̃tidie compu
taret dies añ triduū quā vocaret ex corp̃e sibi re ceptus
est. Ad horā ṽo mortis veniēs misterii dñici corp̃is ⁊ san
guinis accepit vocat⁹q; fratrib; corā se psallere p̃cepit q̃
bus tñ antiphonaz ip̃e p̃ semetip̃m de semetip̃o imposuit
dicēs. Aperite mihi portas iusticie ⁊ ingressus in eas cō
fitebor dño hec porta dñi iusti intrabūt p̃ eā. Cūq; corā
eo assistētes fr̃es psallerēt emissā subito et producta voce
clamauit dicēs. Vele veni. Qd̃ mox vt dixit educt⁹ de cor
poze mortalem vitā finiuit. Mirati sunt fr̃es qz h̃ qd̃ mor
tiens frater clamauerat ignorabant. Quo defuncto in mo
nasterio facta est magna tristitia. Quarto aut̃ die quide;
fratrib; necessariū fuit vt ad monasteriū aliud positū lon
ge transmitterent. Illuc ergo euntes fr̃es omēs ei⁹de; mo
nasterij monachos tristes vehementer inuenerūt. Quib;
cū dicēt qd̃ hētis q̃ vos i tanto merore dep̃mitis. Respō
derūt dicētes. Loci h̃ desolationē gemi⁹ qz vn⁹ frater cō
nos vita i h̃ mōsterio atinebat hodie q̃rt⁹ ē dies q̃ ex hac
luce subtract⁹ ē. Cūq; fr̃es q̃ venerāt studiose requirēt q̃li
tez dicē⁹ fuisset rñderūt vsus. Qui vōtiōis ei⁹ horā subtili
tez inq̃rētes ip̃o eū mom̃to agnoverūt exisse de corp̃e q̃ p̃
iōhannē q̃ apud eos defunctus est fuerat vocat⁹. Qua ex
re colligitur. qz vtroq; par fuerit meriti eisq; datū ē vt
in vna māsiōne socialitez viuerēt q̃bus ex corp̃e contigit
socialitez exire. Sed neq; hoc sileam qd̃ dñ adhuc laic⁹ vi
uerem atq; in domo mea q̃ nisi in hac vrb̃e ex iure p̃is ob
uenerat manerem de q̃bus dā vicinis meis me atigit agno

Folio

.Lxxv.

nisse. Quedam nanqz iuxta me vidua galla dicebatur h
emozphium nomie iuuenem filiū habebat a quo nō longe
qdam stephanus q in numero optio fuit habitabat. sed
isdem emozphius ad extrema vite veniēs vocauit puez
suum ei qz pcepit dicēs. Vade cicius ⁊ dic stephano optio
m vt concitus veniat. qz ecce nauis parata est vt ad sicili
am duci debeam. Cūqz hūc puer insimice crederet ⁊ obe
dire recusatet cepit ille vehementer innuere dicens. Vade
⁊ nuncia illi qd dico. qz non insamio. Egressus est puer vt
ad stephanum pgeret cūqz in mediū tunc venisset ⁊ ali
us qdam obuiā factus est q hunc requisitū dicens. Quo
vadis. Cui respondit. Ad stephanū optionē a dño meo
missus sum. Atqz illi pñus dixit. A eo venio sed ante
me hac hora defunct⁹ est. Reuersus vero ē puer ad emoz
phium dñm suum sed iam eū mortuū inuenit. Sic qz fa
ctum est vt dum altez obuiā venit ⁊ ex medio itinere pu
er reuersus est ex mēsurā spacij potuisset colligi q vno mo
mento vtriqz fuerant vocati.

Petrus.

Geribile est valde qd dicit sed qso te cur egredienti
anime nauis apparuit vl cur se ad siciliam duci moris
tur⁹ predixit.

Gregorius.

Anima vehiculo non eget sed mirum nō est si ad
huc hominē in corpe posito illud appuit qd p corz
pus assueuerat videre vt per hoc intelligi daret q
eius anima spiritaliter duci potuisset qz vero se ad siciliaz
duci testat⁹ est qd sentiri aliud potest nisi q p ceteris locis
in ei⁹ terze insul exuctate igne tormentoz olle patuerunt
q vt solēt nactare q nouerūt laxatis qd die sinibo exrescē
vt mūdi terminio appropinquāte qnto certū est illuc ampli⁹
exurendos colligi tāto ⁊ eadē tormētoz loca ampli⁹ videā
tur apparere. Qd om̃ps de⁹ ad correptionē viuentiū in h
mūdo voluit ostēdi vt mētes infideliū q infirmi tormēta
esse nō credūt tormētoz loca videāt q audita credē recu
sant. Qd vō siue electi siue re pbi cōmuis cā in ope fuerit
in loca etiā om̃ia deducant. Veritas nobis vba satis fa
cerēt si et exempla deessent. Ip̃a q̃ppe propter electos i enā
gelio dicit. In domo patris mei mansiones mltē sūt si em̃ dī

equalitas iudicij dei

Folio

Lxxv.

Spas retributio in illa beatitudine eterna non esset una potius mansio quam multe essent. Multe ergo mansiones sunt in quibus et distincti bonorum ordinis sunt propter meritum sortium communiter letent et tamen unum denarium omnes laborantes accipiunt qui in multis mansionibus distinguunt. Quia et una est beatitudo quam illuc percipiunt et dispar retributionis qualitas quam propter diversa percipiunt. Que nimirum varietas iudicii sui die denuncians ait. Tunc dicam messoribus colligite zizania et ligate ea in fasciculos ad comburendum. Messores quippe angeli zizania ad comburendum in fasciculis ligant cum pares paribus in tormentis similibus sociant ut superbi cum superbis luxuriosi cum luxuriosis auari cum auaricis fallaces cum fallacibus inuidi cum inuidis infideles cum infidelibus ardeant. Cum ergo similes in culpa ad tormenta similia deducantur. quia eos in locis penalibus angeli deputant quasi zizaniarum fasciculos ad comburendum ligant. **Petrus.**

Ad inquisitionem meam rationis satisfactio patuit causa rationis sed quod nam est quod te quod nonnulli quasi per errorem extrahuntur e corpore ita ut facti exanimis redeant et eorum quisque audisse se se dicat quia ipse non fuerit qui erat iussus deduci. **Gregorius.**

Pena infernalis

Nec cum sit Petre si bene penditur non error sed ad momentum est. Supra enim pietas ex magna misericordia sue largitate disponit ut nonnulli etiam post exitum ad corpus redeant et tormenta inferni quam audita non crediderant saltem visa precescant. Nam quidam iliricianus monachus qui in hac urbe in monasterio mecum vivebat mihi narrare consueverat. quia quidam tempore cum adhuc in heremo moraretur agnouerit quod petrus quidam monachus ex regione orientis hispanie qui ei in loco vaste solitudinis cui euasus nomen est inherebat sic ipso narrante didicerat prius quam heremum peteret molestia corporis interueniente defunctus est per totum corpus restitutus inferni se supplicia atque innumera loca flammarum vidisse testabatur. Qui etiam quidam huius seculi potentes in eisdem flammis suspensos se vidisse narrabat. Qui cum iam deductus esset ut in illas et ipse mergeretur subito angelum choruzi habitus apparuisse fatebatur qui eum in ignem mergi prohiberet. Cui etiam dixit regredere et qualiter tibi post hoc viuendum sit cautissime attende postquam vocem paulatim reculescens mebris ab eterno mortis somno euigilans cuncta que circa illum

fuerant gesta narrauit tantisq3 se postmodū ieiunijs vigi-
lijsq3 ostringit vt inferni eū vidisse 7 p̄tinuisse tormenta
etiā si taceret lingua ouersacō loq̄ret. Quippe cui omni-
potentis dei mira largitate ī morte actū ē ne mori debuisset.
Sed qz humanū cor ḡuis valde duricie eē sol3 ita vt ip̄az
q3 penaz ostensionē q̄ oībus vtil̄ est otemnat. Nam illu-
stres vir stephan3 quē bñ nosti de semetip̄o mihi narrare
soluebat. qz ī constantinopolitana vrbe p̄ qdā causa de-
morsatus molestia corporis defunct3 est. Cūq3 med ic3 atq3
pigmentari3 ad aperiendū eū atq3 condiendū esset q̄sic3
7 die eodē minime inuent3 subsequēte nocte corp3 iacuit ī
humatū. Qui duct3 ad inferni loca vidit mlt̄a q̄ p̄us au-
dita n̄ credidit. B3 cū p̄sident̄ iudici p̄sentat3 fuisset ab eo
recept3 nō ē ita vt dicēt nō hūc adduci s̄ stephanū ferra-
rium iussi. Qui statim reduct3 ī corpe ē 7 stephan3 ferra-
rius q̄ iuxta eū habitabat eadē hora defunct3 est sicq3 p̄ba-
tū est vera fuisse v̄ba q̄ audierat dū hec effect3 mortis ste-
phan̄ demonstrauit. An̄ triennū q3 ī hac pestilēcia q̄ hāc
vrbe n̄ eade v̄ba v̄ba v̄ba depopulauit. In q̄ eē corpali
visu sagitte celit3 venire 7 singlos q̄s q3 ferire videbantur
sicut nosti stephan3 is dē defunct3 ē. Quidaz vero miles ī
hac eadē nrā vrbe p̄cussus ad extrema p̄ueit. Qui educt3
ē corpe exanimis iacuit s̄ ciē redijt 7 q̄ cū eo fuerāt gesta
narrauit. Aiebat enī sic tūc res eadē eē mlt̄is innotuit. qz
pons erat sub q̄ migez atq3 caligosus fetoris itollerabil̄ ne-
bulā exalās fluiū decurrebat. Trāfacto aut̄ ponte amena
erāt prata atq3 virēcia odoriferis herbaz flozib3 exornata
ī q̄b3 albat3 hoīm ouenticula eē videbant. Tantusq3 ī
eodē loco odor suauitatis īerat vt ip̄a suauitatis fraglā-
cia illic deābulātes habitātesq3 faciat. Ibi māiones di-
uersoz singl̄e magnitudie lucis plene. Ibi qdā mire potē-
tie edificabat̄ dom3 q̄ aureis videbat̄ latercul̄ cōstrui. Sed
cui3 eē nō potuit agnosci. Erāt vero sup̄ rippā p̄dicti flu-
minis nōnlla habitacula s̄ alia exurgētis fetoris nebula tā-
gebāt. Alia aut̄ exurgēs fetor a flumine minie tāgebat. Nec
vero ī p̄dicto pōte p̄batō vt q̄s q3 p̄ eū īm̄st3 vell3 trā-
sire ī tenebrosū fetentēq3 fluiū laberet. Aucti v̄o q̄b3 cul

p̄ior̄ emuneratione

pa nō obliſſeret ſecuro p eū grefſu ac libero ad loca amena
puerit. **I**bi ſe etiā petrum eccleſiaſtica familie maiorē
qui añ q̄driēmum ē defunct⁹ deoz ſum poſitū i locis deter-
rimis magno ferri pondere religatū ac de pſſum vidiffe cō-
feſſus eſt. **Q**ui dum requireret cur ita eſſet ea ſe dixit au-
diſſe q̄ nos q̄ eū in eccleſiaſtica domo nouim⁹ ſcientes eius
acta recolim⁹. nāqz dictū eſt hec idcirco patit⁹ qz ſi quid ei
p faciendā vltione videbat ad inferendas plagas plus ex
crudelitatis deſiderio qz obedientie ſeruebat. **Q**uod ſic fuiſ-
ſe nullus q̄ illū nouerat ignorat. **I**bi ſe etiā quēdāz pēgri-
num pzeſpiter⁹ vidiffe fatebat⁹ q̄ ad p̄dictū pontē veniēs
tanta p eū auctoritate tranſiit q̄nta ⁊ hic ſinceritate vixit.
In eodē qz pontē hunc quē p̄diximus ſtephanū ſe cogno-
uiſſe teſtat⁹ eſt. q̄ dum tranſire voluiſſet ei⁹ pes lapſus eſt
⁊ ex medio corpe iā extra pontē deiect⁹ a q̄buſdāz deterri-
mis viris ex flumie ſurgentib⁹ p coram deoz ſum atqz a q̄-
buſdā abbatis ⁊ ſpecioſiſſimis viris cepit p brachia ſue-
ſum trahi. **C**unqz hoc luctamen eſſet vt hūc boni ſpiritu⁹
ſuſum mali deoz ſū traherēt ip̄e q̄ hec videbat ad corpus
reuerſus eſt ⁊ q̄d de eo pleni⁹ geſtū ſit minime cognouit.
Qua in re de ei⁹dem ſtephanī vita dāt intelligi. qz in eo
mala carnis cū elemoſinaz opatione certabāt. **Q**ui em̄ p
coras deoz ſū p brachia trahēbat ſuſū patet mīmirū qz ⁊
elemoſinas amauerat ⁊ carnis vicij⁹ pfecte non reſiſtebat
q̄ eū deoz ſū trahēbat. **S**ed in illo occulto arbitrio examine
q̄d in eo vicerit ⁊ nos ⁊ eū q̄ vidit ⁊ reuocat⁹ eſt latet. **C**ō-
ſtat tñ qz iſdē ſtephan⁹ poſtqz ſic ſupius narraui ⁊ inferi
loca vidit ⁊ ad corp⁹ rediit pfecte vitā minie correxit qui
poſt mltos ānos de corpe adhuc i certamine vite ⁊ mortis
erūt. **Q**ua de re colligit⁹. qz ip̄a qz inferni ſupplicia cum de
monſtrant alijs h̄ in adiutoriū alijs vō in testimoniū fiat
vt iſti videāt mala q̄ caueāt illi vō eo āplius puniant qm̄
am inferni ſupplicia nec viſa ⁊ cognita vitare voluerunt.

Vid eſt h̄ q̄ſo te q̄d in amenis locis cui⁹. **P**etr⁹.
dam latecul⁹ aureis edificari videbat. **R**idiculum eſt
valde ſi credim⁹ q̄ in illa vita adhuc metallis talib⁹ ege-
amus.

Gregorius.

Folio.

Lxxvij.

de eodem

Quod vis hoc si sanū sapit itelligat sed p hoc qd illic ostensum est qd quis ille est cui mātio ita construebatur apte dat intelligi qd est qd hic opat. **N**az quomō premia eterne lucis elemosinaz largitate pmerebitur mimitū oīstat qz auro edificat mansionē suā. **Q**d em̄ lupius memor nō fui vt dicerem iste miles q̄ hec viderat narrabat q̄ eosdē lateculos aureos ad edificationē dom̄ senes ac iuvenes puelle ⁊ pueri ferebant. **Q**ua ex re colligitur. quia hi quibus hec pietas facta est ip̄i illic operatores esse videbantur.

Sic etiā qdam iuxta nos deū dedit noīe religiosus habitabat q̄ calciamēta solebat opari. de q̄ aliter p reuelationē vidit q̄ eiū dom̄ edificabāt sed i ea constructores sui solo die sabbati videbant opari. **Q**ui eiūdem viri postmodū subtiliter vitā req̄rens inuenit. qz ex his q̄ dieb̄ singulis laborabat quicq̄d ex victu atqz vestitu supesse potuisset die sabbato ad beatī petri ecclesiā deferre consueuerat atqz indigentibz erogare. **Q**ua ex re ppende qz nō immerito dom̄ ip̄ius fabrica sabbato crescebat.

elemosinā dedit

Ac de re mihi pdonee video satisfactū sed **Petrus.** queso te qd esse dicim̄ q̄ quondaz habitacula fetoris nebula tangebant. quorūdam vero tangi nō poterāt vel q̄ pontē quid est q̄ fluiū vidit. **Gregorius.**

Quod rerum Petre p̄maginibus pensantur merita causarum p̄z pontem quippe ad amena loca tranſire iustos asperit. quia angusta valde est semita que ducit ad vitam. **E**t fetentem fluiū decurrentē vidit. quia ad p̄ma quotidie defluit carnalium hic putredo viciorum. **E**t quorūdam habitacula a fetoris nebula tangebant ⁊ quorūdam vero ab ea tangi non poterāt. **Q**uia sunt pleriqz qui mltā iam bona opa faciūt h̄ tñ adhuc carnalibus vicijis in cogitatione delectatiōe tangunt ⁊ iustū valde est vt illic nebula fetoris obſideat quos hic adhuc carnis fetor delectat. **V**nde ⁊ eandē delectatiōē carnis esse beatus iob in fetore aspiciens de luxurioso ac lubrico sententiam protulit dicēs dulcedo illis vermīs. **Q**ui autem p̄zfecte cor ab omni delectatiōe carnis excutiūt cōstat mimit

impetio hōis

Folio.

Lxxvij.

tum qz eorum habitacula fetoris nebula non tanguntur. Et notandū qd isdem fetor esse ⁊ nebula visa sit qz mīrū carnal' delectatio mentē qz inficit obscurat vt veri luminis claritatem non videat sed vnde delectatur inferi⁹ inde caliginem supernam patitur. **Petrus. Gregorius.**

Potamus ne h' auctoritate sacri eloqñj posse monstrari vt culpe carnaliū fetoris pena puniāt. **Gregorius.**

Protest nāqz libro geneleos attestante dicim⁹. qz sup sodomitas dñs ignē ⁊ sulphur pluit vt eos ⁊ ignis incenderet ⁊ fetor sulphuris necaret. Quia em̄ amore illicito corruptibil' carnis asserāt simul incendio ⁊ fetore pierūt qten⁹ impia sua agnoscerēt. qz eterne mortis fetoris sui se delectatione tradidissent. **Petrus.**

Oe his qbus dubius fui nihil mihi fateor questionis remansisse. **Gregorius.**

Orare apud
infirmos

Sciendū qz est qz nōnunqz anie adhuc in suis corporibz posite penale aliqd de spiritalibus vident. Qd tñ qbusdam ad edificationē suā qbusdā vero attingere ad edificationē audientū solet. Nam is d' quo in omelijs corā p'lo me narraſſe iam meminim⁹ inqet⁹ valde Theodorus noīe puer fuit qui in monasteriū meū frēm suū necessitate magis qz voluntate secut⁹ ē. Cui mīrū graue erat si q's p' salute sua aliquid loqret'. Bona em̄ non solum facere s' etiā audire nō poterat nūqz se ad sancte cōuersationis habitū venire iurādo irascendo deridendo testabatur. In hac autē pestilencia q' nup' hui⁹ vrbis p'lm magna ex pte consumpsit percussus in inguine est pductus ad mortem. Cūqz extremū spiritū ageret conuerſi frates vt egressum illi⁹ orando ptegerent. Iam corp⁹ eius ab extrema pte erat p mortuū in solo tñ pectore vital' adhuc calor anhelabat. Cuncti autē frēs tanto p eo ceperūt enixi⁹ orare qnto eū iam videbāt sub celeritate discedere Tum repente cepit eis dē fratribz assistantibz clamare ⁊ cū magnis vocibz orōes eoz interrūpere dicens. Reddite ecce draco mī ad deuorandū dat⁹ sum. qui propter vram pñtiam deuorare me nō p't. Caput meū iam i suo ore absorbuic date locū vt nō me ampli⁹ cruciet sed faciet qd factur⁹ est Si ei

Folio.

Lxxviii.

ad deuorandum datus sum. quare propter vos moras pati-
or. Tunc fratres ceperunt ei dicere. Quid est quod loquaris frater.
Signum tibi sancte crucis impime. Respondit ille dicens Vo-
lo me signare sed non possum. quia squamis huius draconis
premo. Cuius hoc fratres audiret. prostrati in terram cum lacri-
mis ceperunt per ceptionem illius vehementius orare et ecce
subito cepit eger clamare dicens. Gratias deo ecce draco qui
me ad deuorandum acceperat fugit omnibus vestris expulsus
stare non potuit. Pro peccatis meo intercedite. quia conuer-
tens paratus sum et seculari vitam funditus relinquere. Homo er-
go qui sicut iam dictum est ab extrema corporis parte fuerat prius
mortuus reseruans ad vitam toto corde ad deum conuersus
est et postquam mutatus mente diu est flagellis attritus et tunc
eius anima carne soluta est.

Et contra Crisostomus sicut probus propinquus il-
lius cuius iam superius mentionem feci narrare consuevit vir
in hoc mundo valde perdoneus fuit sed tamen plenus vicij
quantum rebus superbia tumidus carnis sue voluptatibus subditus
in acqrendis rebus auaricie facibus accensus. Sed cum tot malis
dominus finire ponere decreuisset corporali hunc molestia percussit
Qui ad extremum veniens eadem hora quam iam de corpore erat ex-
iturus apertis oculis vidit deterrimos et ingetrimos spiritus co-
tam se assistere et vehementer imminere ut ad inferni clau-
stra cum raperent. Cepit tremere pallescere sudare et magnis
vocibus inducias petere filium suum nomine maximum quem ipse iam
monachus monachum vidit nimis turbatus vocibus vocare
dicens Maxime curae nunquam tibi mali aliquid feci in fide tua
me suscipe. Turbatus mox maximus adfuit lugens ac prestre-
pens familia auenit. Eos autem quos ille insistentes sibi graui-
ter tollerabat ipsi malignos spiritus videre non poterant sed eos
tunc presentiam in confusione et palloze et tremore illius qui tras-
hebatur videbant. Purore autem terre eorum per imaginis huc il-
licque vertebatur in lecto iacebat in sinistro latere aspectum eo-
rum ferre non poterat vertebatur ad parietem ibi aderat. Cuius
constrictus nimis relaxari se iam posse desperaret cepit ma-
gnis vocibus clamare. Inducias l' vsque mane inducias vsque
mane. Sed cum hec clamaret in ipsis vocibus de habitaculo sue car-
nis euulsus est. De quo minimus attestat quod pro nobis ista non pro se vide-

pria tarda

Folio.

Lxxviij.

ieiunium

ut eius visio nobis perficiat quos adhuc divina patientia longanimiter expectat. Nam illi terros spiritus ante mortem vidisse. et inducias petisse quod profuit quod easdem inducias quas petiit non accepit. Est etiam nunc apud nos athanasius ex psauria presbyter qui in diebus suis percontari rem terribilem narrat euenisse. Ibi namque ut ait quoddam monasterium Thongolaton dicit in quo quidam monachus magne estimationis habebat bonis quippe cernebatur moribus atque in omni sua actione compositus. Sed sicut ex fine res patuit longe aliter quam apparebat fuit. Nam cum ieiunare se cum fratribus demonstraret occulte manducare consueuerat. Quod eius vicini fratres omnino nesciebant. Sed corporis superueniente molestia ad vitam extremam productus est. Qui cum iam esset in fine fratres ad se omnes qui monasterio inerant aggregari fecit. At illi a tali ut putabant viro moriente magnam quid ac delectabile se ab eo audire crediderunt. quibus ipse afflictus et tremens compulsus est prodere cui hosti traditus coquebatur erire. Nam dixit. Quando me vobiscum ieiunare credebatis occulte comedebam et ecce nunc ad deuorandum draconem traditus sum. Qui cauda sua mea genua pedesque colligauit caput suum intra meum os mittens spiritum meum ebibens extrahit. Quibus dictis statim defunctus est. atque ut penitendo liberari potuisset. a dracone quem viderat expectatus non est. Quod nimirum constat. quod ad solam utilitatem audientium viderit. qui eum hostem cui traditus fuerat et innotuit et non euasit.

Petrus.

Occideri vellem si post mortem purgatorius ignis esse credendus est.

Gregorius.

Euangelio dicit dominus. Ambulate dum lucem habetis. Per prophetam quoque ait. Tunc accepto exaudiui te et in die salutis adiuui te. Quod paulus apostolus exponens dicit. Ecce nunc tempus acceptabile. ecce nunc dies salutis. Salomon quoque ait. Quod cumque potest manus tua facere instanter operare. quod nec opus. nec ratio nec scientia nec sapientia erit apud inferos quod tu properas. David quoque ait. quod in seculum misericordia eius. Ex quo nimirum sententia constat. quod quilibet hinc quisque egreditur talis in iudicio presentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium

*postquam venialis
purgatio*

ss

Folto.

Lxxix.

purgatorius ignis credend² est. p eo qd veritas dicit qz
si qs in sancto spiritu blasphemiam dixerat neqz in h^o seculo
remitat^r et neqz in futuro. **I**n q sententia dat^r intelligi qual^r
dam culpas in hoc seculo quasda vero in futuro posse la-
xari. **Q**d em de vno negat. sequens intellectus patet qz
de qbusda concedit. **S**ed tñ vt p^rdiri. **H**oc de p^ris mim-
imisqz peccatis fieri posse credendū est sicut est assidue ocio-
sus sermo immoderat² vsus vl² peccatū cure rei familiaris
que vix sine culpa vel ab ip^s agit^r q a culpa qualitez decli-
nare debeat sciunt aut nō in grauib² rebus error ignorātie
que cuncta etiā post mortē grau ant si adhuc in hac vita
positis minime fuerint relaxata. **N**am cū paul² dicat xpm
esse fundamentū atqz subiungat si qs supedificauerit sup
hoc fundamentū aurū argentū lapides p^rciosos ligna fer-
rum stipulam vniuscuiusqz op² qle sit ignis p^rbabit si cui-
us opus manserit qd supedificauit mercedem accipiet. si
cuius op² arserit detrimentū patietur ip^e aut salu² erit sic
tñ quasi p ignem. **Q**uāuis hoc de igne tribulationis i hac
nobis vita adhibito possit intelligi tñ si qs hec de igne fu-
ture purgationis accipiat pensandū sollicit² est. qz illum
p ignem dixit posse saluari non q sup hoc fundamentum
ferrū es vel plumbū edificat id est peccata maiora 7 idcir-
co duriora atqz tñ iam insolubilia sed ligna fenū stipulā
id est p^rta minuta atqz lenissima q ignis facile cōsumat h²
tñ sciendū est qz illic saltem de minimis nihil qsqz purga-
tionis obtinebit nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita
positus vt illic obtineat promereatur.

Am cū adhuc essem iuueniculus atqz in laico ha-
bitu constitut² narrari a maiorib² atqz sciētib²
audini q^d **P**ascalius hui² aplice sedis diacon² c²
apud nos rectissimi 7 luculēt² de sancto spū libri extant mi-
re sanctitatis vir fuerit elemosinar² maxime op²ib² vacans
cultoz paup² 7 contemptoz sui. **S**z hic in ea cōtentione q
in ardēte zelo fēdeliū inter **S**pmachū atqz laurenciū fa-
cta est ad pontificat² ordinē laurenciū elegit 7 oim p² vna
mimitate sup acus i sua tñ sentētia vsqz ad diē sui exit² p^r
stetit illū amādo atqz p^rstēdo quē epoz iudicio pesse sibi ec-
clesia refutauit. **D**ic itaqz cū t^rpib² **S**pmachi apostolice

*spiritu dei iudiciū
suffragiū aīat 3 orō*

Folio.

Lxxix.

sedis presulis esset defunctus eius dalmaticam feretro suppo-
litam demomiacus tetigit statimque sanatus est. Post multum
vero tempore germano capuano episcopo cuius superius memoriam
feci medici pro corporis salute dictauerunt ut in angularibus
terris lauari debuisset. Qui ingressus easdem terras per
dictum paschadium diaconum stantem et obsequentem in ca-
loribus inuenit. Quo viso vehementer extremum et quod il-
lic tantum vir faceret inquisiuit. Cui respondit pro nulla alia cau-
sa in hoc penali loco deputatus sum nisi quod in parte laurencij
contra spemachum sensi. Sed quoniam te pro me dominum deprecare
atque in hoc cognosces quod exaudieris si huc rediens me non
inuenieris. Qua de re vir domini germanus se in precibus strin-
xit et post paucos dies rediit sed iam dictum paschadium in
loco eodem minime inuenit. quod ei non malicie sed ignoran-
tie errore peccauerat purgari post mortem a peccato potus-
it. Quod tamen credendum est. quod ex illa elemosinarum suarum lae-
gitate hoc obtinuit ut tunc posset promereri veniam cum iam
nil posset operari.

Petrus.

Quid hoc est quoniam te quod in his extremis temporibus tam mul-
ta de animabus clarescunt quam ante latuerunt. ita ut ap-
tis reuelationibus atque ostensionibus venturum seculum inferre
se nobis atque aperire videatur.

Gregorius.

Ta est nam quantum presens seculum propinquat
ad finem tantum futurum seculum ipsa iam quasi
propinquitate tangitur. et ex signis manifestiori-
bus aperitur. Quia enim in hoc cogitationes nostras vicis-
sim minime videmus in illo autem nostra in alterutrum cor-
da conspiciamus quid hoc seculum nisi noctem et quid futu-
rum nisi diem dixerim. Sed quemadmodum cum nox finiri
et dies incipit oriri ante solis ortum simul aliquo modo te-
nebre cum luce commixte sunt quousque discedentis noctis
reliquie in lucem diei subsequens perfecte vertant. ita huius mun-
di finis iam cum futuri seculi exordio promiscet atque ipse reliquarum
eius tenebre quodam iam rebus spiritualium promixtione translu-
cent. Et quod illius mundi sunt multa cernimus. Sed nec dum per-
fecte cognoscimus. quod quasi in quodam mentis crepusculo hec
velut ante solem videmus.

Petrus.

Folio

Lxx.

Olacet qđ dicis. Sed de tanto vico paschalis hoc animum ad inquisitionē mouet qđ post mortē ad penalem locū ductus est. cui feretri vestis tangi potuit et malignus spūs ab obsessio hoīe fugari.

Gregorius.

NAc in re magna debet omnipotentis dei dispensatio et quā sit multiplex agnoscī. cui iudicio actū ē vt isdem vir paschalius et ipse intus aliquāto tpe recipet qđ peccasset. et tñ ante humanos oculos mira p corpus suū post mortē faceret. Qui añ mortē eis qđ cognoscentibz pia opa fecerit vt neqz hī qđ bona ei videāt de elemosinarum illi estimatione fallerent neqz ipa sine vltione laxaret culpa. quā nec esse culpam credidit et idcirco hanc fleatibus non extinxit.

Petrus.

OErpendo qđ dicis verū tamen hac ratione ostendit nō solum qđ intelligo sed etiā ipa qđ in me nō intelligo cogor iam peccata spemidare. sed qđ te. qđ paulo supi sermo de locis penali bz inferni versabat vbi nā esse infernū putamus super hanc terram an sub hac terra esse credendus est.

Gregorius.

NAc de re temere diffinire nō audeo. nōnulli nāqz in qđam terraz pte infernū esse putauerūt. alij vero hunc sub terra esse estimāt. Sed tamen hoc animū pullat qđ si idcirco infernū dicimz qđ inferi iacet qđ terra a celo est hoc esse debet infernū a terra. Vñ et forte p psalmistam dicit. Liberaſti animā meā ex inferno inferiori vt infernus superior in terra. infernū vero inferior sub terra esse videat. Et iohānis vox in estimatione ista concordat Qui cū signatū librū septē sigillū vidisse se diceret. qđ nemo inuēt ē dignū neqz i celo neqz i terra neqz subt terrā apire libz et soluere signacula ei adiūxit et ego flebā multū. Quē tñ postmodū libz p leonē de tribu iuda dicit apire. In qđ videlicet libro qđ aliud qđ sacra scriptura signat quā solū receptoz nē apuit Qui hō factus moriēdo resurgēdo. ascendēdo cūcta misteria qđ in eo fuerant clausa patefecit. et nullū in celo. qđ neqz angelū nullus in terra. qđ neqz hō viuēs i corpe nullū subt terrā dignū inuēt ē. qđ neqz anie corpe exiit apire nobis pte dñm sacri eloquij

Inferni loci

Folio

Lxxx.

secreta potuerunt. Cum ergo ad aperiendū librum nullus sub terra inuentus est dignus dicitur quod obstat non video nisi ut sub terra esse infernus credatur.

Petrus.

Queso te vnde esse gehenne ignis credendum est. an quanta peccatorum diuersitas fuerit. tanta quod estimanda sunt et ipsa incendia esse preparata.

Gregorius.

Unus quidem est gehenne ignis sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vni cuiusque etiam quantum exigit culpa. tanta illic sentietur pena. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt. nec tamen eiusdem solis ardozem equaliter sentiunt. quod alius plus estuat atque alius minus. ita illic in vno igne non vnus est modus incendij quod quod hic diuersitas corporum hoc illic ait diuersitas peccatorum ut et ignem non dissimile habeant et tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

Petrus.

Quoniam nam quod te dicimus eos qui semel illic meriti fuerint semper arduos.

Gregorius.

Constantes mimerum et incunctantes verum est. quod sicut finis non est gaudij bonorum ita finis non erit tormento malorum. Nam cum veritas dicat ibunt impij in supplicium eternum iusti autem in vitam eternam. quod verum est quod promissit falsum proculdubio non erit quod minatur est deus.

Petrus.

Quid si quis dicat idcirco peccantibus eternam penam minatus est ut eos a peccatorum perpetratioe spelleret.

Gregorius.

Sed falsum est quod minatus est ut ab iniusticia corrigere etiam falsa est pollicitus ut ad iusticiam perduceret. Sed quis hoc dicere vel insanus presumat et si minatur est quod non erit impletur dum asserere eum misericorditer volumus fallacem quod dicis nephas est predicare compellimur.

Circum velim quod iustum sit ut culpa que cum fine perpetrata est sine fine puniatur.

Petrus.

Gregorius.

Hec recte dicitur si districtus iudex non corda hominum sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine delinquant. quod cum fine vixerunt. Nam noluisse uti quod si potuissent sine fine vivere ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quod in peccato semper vivere cupiunt quod nunquam desinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iusticiam iudicans

penarum
diuersitas

penarum
eternitas

de eodem

de eodem

Spilio.

us perinet ut nūq̃z carcant supplicio qui in hac vita nun-
q̃z voluerunt carere peccato.

Lxxxi.

Petrus.

In nullis iustis crudelitate pascit. et deliquēs suū a iusto
dño idēco cedi p̃cipit ut a neq̃cia corrigat ad h̃ g̃ va-
pulat ut em̃dari deat. Im̃q̃ aut̃ jehēne ignibz traditi si ad
correctionē nō pueniūt q̃ fine semp ardebūt.

Gregorius.

Omipotens deus qz pius est miserorū cruciatus nō
pascit. qz vero iustus est ab iniquorū vltione imp-
petuuz nō sedat. Sed miq̃ omēs eterno supplicio
deputati sua q̃dem iniquitate puniunt et tñ ad aliquid arde-
bunt scilicet ut iusti omēs et in deo videāt gaudia q̃ p̃cipi-
unt et in illis respiciāt supplicia q̃ euaserūt q̃tenz tantoma-
gis in eternū gr̃atie diuine debitores se esse cognoscāt quā-
to in eternum mala puniri conspiciūt que eius adiutorio
vicerunt.

*pena pena rephio
gaudio iusti q̃ferit*

Petrus.

Tubi est qz sancti cū pro inimicis suis q̃s tunc arde-
re vident non orabunt quibus utiq̃z dictum est pro
inimicis vestris orate.

Gregorius.

Non inimicis suis orant eo tpe q̃ p̃nt ad fructuos-
sam penitentiam eorū corda suertere atq̃z ip̃a cō-
uersione saluare. Quid em̃ aliud p̃ inimicis orā-
dum est nisi hoc q̃d ap̃ls ait ut det illis deus penitentia ad
cognoscendam veritatem et resipiscant a diaboli laqueis.
a quo capti tenentur ab ip̃ius voluntate. Et quomō pro
illis tunc orabunt q̃ iam nullatenz possunt ad iusticie opa
ab iniquitate commutari. Eadem itaq̃z causa est cur non
oretur tunc pro hominibz igni eterno dampnatis q̃ nūc
etiam causa est ut non oretur p̃ diabolo angelisq̃z ei⁹ eter-
no supplicio deputatis. Que nunc etiam causa est ut non
orent sancti homines pro hominibz infidelibz impijsq̃z de-
functis. Quia pro eis utiq̃z quos eterno deputatos suppli-
cio iam nouerunt ante illum iudicis iusti conspectum ora-
tionis sue meritum cassari refugiunt qz si nunc quoq̃z vi-
uentes iusti mortuis damnatis iniustis minime compaci-
untur qñ adhuc aliqd̃ iudicabile de sua carne se p̃peti etiaz
ip̃i nouerūt. Quanto em̃ districti⁹ tunc iniquorū tormen-
ta respiciūt. tanto ab omni vicio corruptionis exuti ip̃i iā

*Oro p̃ dampnatis
non valet eis*

Folio

Lxxi

iusticie vicinior atq; artius inhererent. Sic quippe eorum mentes p hoc qd iustissimo iudicio inherere ius districtio-
nis absorbet ut omnino eis non liceat. quicqd ab illis eter-
ne regule subtilitate discoradat.

Petrus.

Non est iam qd respondere debeam apte rationi. Sed
hec nuc questio mentem mouet quomodo anima immorta-
lis dicat dū stat qd impetuo igne moriat.

Gregorius.

anā immortalitas

OVia duobus modis vita dicit. duobus etiā modis
mors debet intelligi. Aliud est nanq; qd in deo vi-
uimus. Aliud vero qd in hoc qd conditi vel crea-
ti sumus. Item aliud est beate viuere atq; aliud essentiali-
ter. Anima itaq; mortalis esse intelligitur ⁊ immortalis.
Mortalis quippe qd beate viuere amittit. Immortalis au-
tem qd essentialiter viuere nunq; desinit. ⁊ nature sue vi-
tam perdere nō valet cū impetua fuerit morte damnata. Il-
lic em̄ posita beata esse p̄dit ⁊ esse nō p̄dit. Qua ex re cor-
gitur semp ut ⁊ mortē sine morte ⁊ defectū sine defectu ⁊ fi-
nem sine fine patiat. q̄ten? ei ⁊ mors immortalis sit. ⁊ defe-
ctus indeficiens ⁊ finis infinitus.

Petrus.

Vis hanc tam inexplicabilem damnationis sententi-
am cuiuslibet sit opis ad exitū veniens non p̄timeſcat
qn ⁊ si iam nouit quid egit ⁊ adhuc tñ facta illius q; sub-
tiliter indicentur ignorat.

Gregorius.

*pena timor
in plenitudo*

Uasseris ita est. Sed plerūq; de culpis minimis
ipse solus pauor egrediētes anias iustoz purgat
sicut narrari de qdā sancto viro me frequēter au-
disti. Qui ad mortē veniēs vehemēter timuit. Sz p̄ mor-
tē discipulū i stola candida appuit ⁊ qm p̄clare sit suspectus
indicauit. Nōnūq; vero omps de? trāpidantiū mētes q;
busdaz p̄us reuelationib; roborat ut i morte minie p̄time-
ſcant. nā qdā me cū in mōsterio frater anthem? noie vi-
uebat q multis q̄tidianis lacrimis ad gaudia pr̄is celestis
anhelabat. Cūq; studiosissime ⁊ cū magno feruoris deside-
rio sacra eloq; meditaret. nō in eis vba scientie. Sed fletū
compūctionis inq̄rebat. q̄ten? p hec excitata mens ei? in
ardesceret. ⁊ p̄ma deserens ad regionē celestis patrie p con-
templationē volaret. Quic p visionē nocturnā dictū est.
Parat? esto ⁊ qz dñs iussit mig. Cūq; ille n̄ h̄re sup̄t? ad

Folio

Lxxxij.

migrandum diceret. responsum p̄tinē audiuit dicens. Si de peccatis meis ager dimissa sunt. **Q**uod cū semel audisset et magno adhuc metu trepidaret. nocte q̄z alia eisdē v̄bis ē ammonitus. Tunc post q̄nqz dies febre correptus cum cōfratribus orantibus flentibusqz defunctus est.

Merolus etiā scatez in eodem monasterio merolus dicebat. vehemēter lacrimis atqz elemosinis int̄ct̄ psalmodie vero ex ore illius pene nullo tpe cessare consuevit excepto cū aut alimentū corpi aut membra dedisset sopori. **Q**uic nocturna visione appuit qz ex albis floribus corona de celo in caput illius descendebat. **Q**ui mor molestia corpis occupat̄ cū magna securitate animi atqz hylaritate defunct̄ est. **A**d cuius sepulcrū dum petrus qui nunc monasterio meo p̄est sibi sepulturā facere potest annos quatuordecim voluisset tanta vt asserit̄ de eodē sepulcro illius fraglantia suauitatis emanauit ac si illic florum omnium fuissent odoramenta aggregata. **Q**ua ex re manifeste patuit quā verū fuit qd p nocturnam visionem vidit.

visio nocturna

In eodem qz monasterio aliq̄dam iohānes dictus est magne indolis adolescens q̄ etatē suā in intellectu et humilitatis dulcedine et ḡuitate transiebat. **Q**uic egrotant̄ atqz ad extremū deducto p nocturnā visionem ei q̄dam senex appuit et hunc v̄ga tetigit ei qz dixit. Surge ex hac em̄ molestia modo minime morieris. sed paratus esto qz longū tpus hic factur̄ nō eris. **Q**ui dum iam esset a medicis desperat̄ repente sanat̄ est atqz cōualuit rem quā viderat narrauit seqz p biennium in dei fructu sicut p̄dixi vltra etatis sue annos exhibuit. **A**nte hoc autē triennium cū q̄dam scatez fuisset mortū atqz in eiusdē monasterij cimiterio a nobis sepult̄ cunctis nobis ab eodem cimiterio exeuntibus isdem iohānes sicut postmodū pallens et tremens indicauit illic nobis descendētibz inuent̄ ab eodē fratre qui mortū fuerat de sepulcro vocat̄ est. **Q**uod mor etiam subsequens finis edocuit nam post dies decem inuasus febribus carne solutus est.

de eodem

Quod vellem si hoc quod per nocturnas visiones ostēditur debeat obseruari.

Petrus.

Gregorius.

In hoc petre sciendū est. qz sex modis tangunt
 animū p̄magies somniorū. Aliqñ nāqz sompnia
 ventris plenitudie v̄l inamitate aliqñ vero illusi-
 one aliqñ cogitatioe s̄l̄ et illusione aliqñ reuelatione aliqñ
 aut cogitatioe s̄l̄ et reuelatioe generant. Sed duo q̄ p̄ma di-
 xim⁹ omni exp̄mēto cognoscim⁹ subiūcta aut q̄tuor i sa-
 cre scripture pagina repim⁹. Somnia em̄ nisi plerūqz ab
 occulto hoste p̄ illusione fierēt nequaqz h̄ vir sapiēs indī-
 caret dicēs. Multos em̄ errare fecerūt somnia et exiderunt
 sperātes in illis. Et itē. Nō auguriabimī nec obfuabim⁹
 somnia q̄b⁹ p̄fecto v̄bis cui⁹ sint detestatiois ostēdit q̄ au-
 gurij⁹ diūgunt. Rursus nisi aliqñ ex cogitatioe s̄l̄ et illusi-
 one p̄cederet vir sapiēs minie dixisset. Multas curas secu-
 tur somnia. Et nisi aliqñ somnia ex misterio reuelationis
 orirent ioseph p̄ferendū se fratrib⁹ somnio n̄ videret nec spō-
 sum marie vt ablato puero i egiptū fugēt p̄ somniū ange-
 lus amoneret. Rursū nisi aliqñ somnia ex cogitatione s̄l̄ et
 reuelatione p̄cederēt neq̄qz. Daniel p̄pheta nabuchodo-
 nosor visionē differēs a radice cogitatiois inchoasset di-
 cens. Tu rex cepisti cogitare i stratu tuo qd̄ esset futur⁹ p̄
 hec et q̄ reuelat misteria oñdit tibi q̄ ventura sūt. Et pau-
 lo post. Videbas et ecce q̄si statua vna grandis statua illa
 magna et statura sublimis stabat contra te et cetera. Daniel
 itaqz dū somniū adimplendū reuerēter insinuat et ex qua
 ortū sit manifestat. Patentez oñdit qz h̄ plerūqz cogitatio-
 ne s̄l̄ et reuelatione generet. Sed nimirū cū somnia tot res
 rum q̄litate alternent tanto eis credi difficili⁹ debet. q̄no-
 to et q̄ in pulsu veniāt facili⁹ nō elucet. Sancti autem viri
 inter illusiones atqz reuelationes ip̄as visionū voces a p̄ma-
 gines qd̄ a intimio sapore discernūt vt sciant v̄l qd̄ a bo-
 no spiritu p̄cipiāt. v̄l qd̄ ab illusione patiant. Nam si erga
 hec mens cauta nō fuit p̄ deceptorem spiritū mltis se vas
 mltis immergit. qz nōnunqz solet mltā vera p̄dicere ut
 ad extremū valeat anīaz ex vna aliq̄ falsitate laq̄are. sicut
 nostro nup̄ez cui⁹dam certū est contigisse. Qui dū somnia
 vehemēter attenderet et p̄ longa somniū vite hui⁹ spacia
 sibi p̄missa sunt. Cūqz multas pecunias pro longio-
 ris vite stipendijs collegisset ita repente defunctus est vt

Folio.

intactas omnes relinqueret et ipse secum nihil ex bono opere portaret.

Lxxiiij.

Petrus.

Qvis ille sit memini. Sed quoniam te ea que cepimus exequamur. Putamus ne animabus aliquid prodesse si mortuorum corpora fuerint in ecclesiis sepulta

Gregorius.

Quem quia peccata non deprimunt hoc prodest mortuis si in ecclesia sepeliantur quod eorum primi quatenus ad eadem sacra loca veniunt suorum quorum sepulchra aspiciunt recordantur et pro eis domino preces effundunt. Nam quos peccata grauius deprimunt non ad absolutionem potius quam ad maiorem damnationis cumulū eorum corpora in ecclesiis ponuntur. Quod melius ostendere poterimus si ea que diebus nostris gesta sunt breuiter enarremus.

In ecclesia sepulti

Uir namque vite venerabilis Felix portuensis episcopus in scauimensi puincia ortus atque nutritus est. Qui quādam sanctimonialis femina in loco eodem fuisse testatur quod carnis quidem continentia habuit. Sed lingue pietatem atque stultiloquiū non declinauit. Nec igitur defuncta atque in ecclesia sepulta est. Eadem autem nocte custos eiusdem ecclesie per revelationē vidit. quod deducta ante sacrum altare per mediū secabatur et per vna illius igne cremabatur. et per altera intacta remanebat. Cuius huiusmodi surgens mane fratribus narraisset. et locū ostenderet in quo fuerat igne consumpta ipsa flāme combustio ita ante altare in marmoreo apparuit ac si illic eadem femina igne corporis fuisset cremata. Qua ex re apte datur intelligi. quod hi qui peccata dimissa non fuerint ad evitandū iudiciū sacris locis post mortem non valeant adiuari.

loquaces

Thannes quoque vir magnificus in hac urbe locū perfectorum secans. cuius civitatis atque vitas sic novimus. Qui mihi testatus ē. Valerianū patriciū in civitate quod beira dicitur fuisse defunctū. Cui eisdem civitatis episcopus accepto precio locū in ecclesia prebuit in quo sepelire debuisset. Qui viz valerianus usque ad eam decrepitā levis ac lubricus extitit modūque suis prebitibus ponere contempsit. Eadem vero nocte quod sepultus ē beatus faustinus martyr in cuius ecclesia corpus illius fuerat humanū custos di suo appuit dicens Vade et dic episcopo ut precipiat hic fideles

In ecclesia sepulti

Folio.

Lxxxiij.

carnes quas hic posuit qd si non fecerit die tricesimo ipse morietur. Quā visionē custos epō timuit cōfiteri. et rursus ammonit⁹ declinauit. Die autē tricesimo eiusdeꝛ ciuitatis epus cū vesp̄tina hora san⁹ atq; incolomis ad lectum redisset subita et inopinata morte defunctus est.

de eisdem

Nest q; in pñti venerabil⁹ frater venancius lunēsis epus et magnific⁹ liber⁹ vir nobilissim⁹ atq; veracissimus q se scire suosq; hoies interfuisse testatur ei rei quā narrauit nup̄ in genuense vrbe contigisse. Ibi nāq; ut dicit valentin⁹ noīe ecclesie mediolanensis defensor defunct⁹ est vir valde lubricus et cūctis lenitatibus occupat⁹ cui⁹ corpus i eccia bñ martiris sp̄ti sepultū est. Nocte autē media i eadē ecclesia facte sūt voces ac siq; volentes ex ea repelleret atq; traheret foras. Ad q̄s mimicum voces cucurrerūt custodes et viderūt duos q̄sdā deterrios spūs q ei⁹dē valentini pedes qdā ligatura strinxerāt et eū ab ecclesia clauante ac mimiū vociferante foras traherāt. Qui videlicet exterriti ad sua strata reuerſi sūt mane autē facto apientes sepulcrū in q̄ldeꝛ valentin⁹ positus fuerat eius corp⁹ nō inuenerūt. Cūq; extra ecciam q̄rerēt ubi p̄iectū eēt inuenerunt h̄ in sepulcro alio positū ligatis aduepedibus sic ab eccia fuit abstractū. Ex q̄ re petre collige. qz hi q̄s peccata gūia dep̄munt si in sacro loco sepeliri se faciunt restat ut etiā de sua p̄sumptione indicent q̄tenus eos sacra loca nō liberent sed etiā culpa temeritatis accuset.

de eisdem

Nam qd q; in hac vrbe contigerit cūctor⁹ q hic habitāt mltitudo testat q; qdaz artis eor⁹ p̄mus cū defunct⁹ fuisset i eccia beati ianuarij martiris iuxta portā sancti laurencij a iunge sua sepultus ē. sequētī autē nocte ex eadē sepultura audiēte custode ei⁹ spūs cepit clamare ardeo ardeo. Cū vero has duas voces emisisset custos h̄ ei⁹ nunciauit vxorī. vxor vō illi⁹ eos q diligenter i spicerēt artis eiusdē viros transmisit ad ecclesiam volēs cognoscere qliteꝛ eius corpus eēt i sepulcro de q talia clamaret. Qui apientes sepulcr⁹ vestimēta qdē itacta repierūt q nūcūsq; i eadē eccia p ei⁹dē cūe testimoīo fuanť. Corp⁹ vō illi⁹ oīno nō inuenerūt ac si i sepulcro eodē positū nō fuisset. Quā ex re colligendū ē q vltiōe aīa ei⁹ dānata sit cō et caro

Folio

Lxxiiiij.

est ab eccia pfecta. Quid igit sac loca sepultis p sūt qñ hi
q̄ idigni sūt ab eisde sacris locis diuicē pñciunt. **Petrus.**

Vid nam ergo esse poterit quod mortuorum valeat
aminabus prodesse.

Gregorius.

duay suffragia

Si culpe p mortē insolubiles n sūt mltū solz anias
et p mortē oblatō sac hostie salutaris adiuuare.
Ita ut h nūq̄z ipse defunctorz aie expetē videant.
Nā p̄dict⁹ felix ep̄s a qdā vite venabili p̄spito q̄ usq̄z añ
biēmū vixit ⁊ i d potest sentūcelēsis vrbis habitabat atz ec
clesie bñ iohānis q̄ i loco q̄ dē tauriana sita ē p̄erat cogno
uisse se asserit qd isdē p̄spitez i eodē loco iñ q̄ aq̄ calide va
pores nimios faciūt q̄tens corpis necēitas exigebat laua
ri osueuat. Vbi dñ die qdā fuisset igressus inueit quēdaz
incognitū virū ad suū obsequium p̄paratū q̄ sibi de pedibz
calciamenta abstraheret vestimenta suscipet ⁊ exētia calori
bus sabana p̄beret atz omē misterium cū magno famulas
tu pageret. Cūq̄z h sepi⁹ fieret isdē p̄spitez die qdā ad bal
nea iturus iñt semetipm cogitas dixit Viro illi q̄ mihi so
let tā deuotissime ad lauādum oblq̄ iñgtus appere n debeo
S3 aliqd me necēe ē ei p munere portare. Tūc duas secū
oblationum coronas detulit qui mox ut pueit ad locū ho
mimē inueit. atz ex moze ei⁹ obsequio i oibz vsus ē. Lauit
itaq̄z ⁊ cū iā vestitus voluisset egredi. h qd secū detulerat
obsequēti sibi viro p bñdictiōe obtulit. petēs vt benigne
suscipet qd ei grā caritatis offerret. Cui merēs afflictusq̄
rñdit. Mihi ista q̄re das patez. Iste panis sanct⁹ est. ego
hūc māducare n possum. ego etem quē vides h⁹ loci dñs
aliqn fui. S3 p culpis meis hic p mortē d̄putat⁹ sum Si
autē mihi p̄stare vis v̄ipotentī deo offer hunc panē vt p
peccatis meis interueias. Et tūc exauditiū te esse cognosce
cū huc ad lauādum veneris ⁊ me minie reperis. In quibz
v̄bis disparuit ⁊ is qui hō esse videbat euanesendo inno
tuit. qz spiritus fuit. Idem vero p̄spitez ebdomada conti
nua se pro eo iñ lacrimis afflixit. salutarē hostiā q̄tūdie ob
tulit. ⁊ reñsus post ad balneū eum iā minime inueit. Qua
ex re qñtū p̄sit animabz immolatio sacre oblationis ostē
bitur qñ hanc ⁊ ipi mortuoz spiritus a viuētibz petunt
⁊ signa indicant. quibus per eam absoluti videantur.

De eodem

Neqz hoc silendū puto qđ actū in meo monasterio ante h̄ triennū reminiscoz. Quidā nanqz monachus iust̄ noīe medicina arte fūat imbut̄ q̄ mihi in eodē mōsterio ostituto sedule obseq̄ atqz in assiduis egritudinibz meis excubare oīuenerat. **D**ic itaqz languore corpis puent̄ ad extremū deduct̄ ē. Cū in ip̄a sua molestia frater german̄ noīe cupiosus fūiebat q̄ ip̄e qz nūc in hac vrbe p̄ eandē medicine artē tp̄alis vite stipendia sectatur. **S**z p̄dict̄ iustus cū iā se ad extremū p̄uēisse agnouisset eidē cupioso fratri suo qz occultatos tres aureos habet innotuit. **Q**đ nimiz fratribz nō potuit celari **S**z subtilitez indagātes. **A**tqz illi oīa medicamēta p̄scrutātes eos dē tres aureos inuenerūt abscoītos in medicamēte. **Q**đ mox ut mihi nūciatū est t̄m malū de fr̄e q̄ nobiscū oīumitez viuebat eq̄mimitez ferre nō valui. q̄ppe qz ei dē mei mōsterij sp̄ regula fuerat. ut cūcti fr̄es ita oīumitez viuerēt q̄ten̄deis singulis nulla h̄ri propria liceret. nimio terroze p̄cussus cogitare cepi. v̄l qđ ad purgationē moriētis facerē. **P** qđ ad exemplū viuētibz fratribz p̄uiderem. **P**recioso igit̄ eiusdē monasterij ip̄posito ad me accessito dixi. **V**ide ⁊ ut nullus ex fratribz se ad eū moriētē iūgat nec smonez solationis ex cui⁹libet eoz ore p̄cipiat. **S** cū in morte ostitur̄ fr̄es ex q̄ fuerit ei suus carnal̄ frater dicat. qz p̄ aureos q̄s occultatos habuit a cūctis fratribz abhominat̄ sit ut saltē in morte de culpa sua mentē ip̄ius amaritudo trāsuēberet atqz a peccato qđ ip̄etrauerat purget. **C**ū vero mortu⁹ fuerit corp⁹ illius cū fratz corpibz nō ponat̄. **S** q̄libet fossam in sterq̄li no facite in ea corp⁹ eius p̄ijcite ibiqz sup̄ eū tres aureos q̄s reliqt̄. **I**actat̄ omēs sil̄ clamātes pecunia tua tecū sit in p̄ditione ⁊ sic eū terra opite. **I**n q̄bus vtr̄sqz rebz vnam moriētibz alterā vero volui p̄desse fratribz viuētibz ut et illū amaritudo mortis a culpa solubilē faceret ⁊ istos auaricie tanta damnatio terreret atqz a culpa p̄hiberet. **Q**đ ita fctm est. **N**ā cū isdē monachus p̄uenisset ad mortē atqz anxie se q̄reret cōmendare fratribz ⁊ null⁹ ei a fratribz applicare ⁊ loq̄ dignaret̄ ei carnal̄ frater cur ab oībz fratribz eēt abhoīatus indicauit. **Q**ui p̄tin⁹ de reatu suo vehemē

Folio.

Lxxxv.

ter ingemuit. atq; in ipsa sue tristitia e corpe exiuit q̄ ita ē
sepultus ut dixi. **S**ed fr̄es oēs ex eadē ei⁹ snia turbas
ti ceperūt singlī extrema q̄q; ⁊ vilia ⁊ q̄ eis h̄re regularitez
simpliciter ad mediū pferre vehemēterq; formidare.
ne q̄d apud eos esset vnde reprehendi potuissent. **C**ū vero
post mortē ei⁹ triginta iā essent dies euoluti cepit anim⁹
me⁹ defuncto fratri compati ei⁹q; cū dolore ḡui supplicia
pensare ⁊ si q̄d eēt exceptionis ei⁹ remediū q̄rere. **T**unc vo
cato ad me eodē p̄cioso monasterij mei ip̄posito tristis dixi.
Diu est q̄ frater ille q̄ defunct⁹ ē in igne cruciat. **D**ebem⁹
ei aliq̄d caritatis impēdere ⁊ cū inq̄ntū possum⁹ ut eripia
tur adiuvare. **V**ade itaq; ⁊ ab hodierna die dieb⁹ trigim
ta cōtinuis offerre p̄ eo sacrificiū stude ut nullus omnio p̄
termittat dies q̄ p̄ absolutione illi⁹ hostia salutaris nō of
feratur. **Q**ui p̄tin⁹ abcessit ⁊ paruit. **N**obis aut̄ alia curā
tibus atq; dies euolutos nō munerātib⁹ isdē frater q̄ defun
ctus fuerat nocte q̄dā fratri suo germano cupioso p̄ visio
nem appuit. **Q**uē ille cū vidisset inq̄sivit dicēs. **Q**uid est
frater. **Q**uō es. **C**ui r̄ndit. **N**ūc vsq; male fui h̄ iā mō bñ
sum. q; hodie cōmunionē recepi. **Q**d isdē cupiosus p̄gens
p̄tin⁹ indicauit fr̄ib⁹ i monasterio. **F**r̄es vō sollicitē cōputa
uerūt dies ⁊ ip̄e dies extiterat q̄ p̄ eo tricesima oblatio fu
erat impleta. **C**ūq; ⁊ cupiosus nescir̄ q̄d p̄ eo fr̄es agerēt
⁊ fr̄es ignorassēt q̄d de illo cupiosus vidisset vno eodēq;
tpe dū agnosceret ille isti q̄d egerāt atq; isti agnosceret ille
q̄d viderat cōcordātes s̄l visione ⁊ sacrificio res apte clau
it. q; frater q̄ defunct⁹ fuit p̄ salutari hostiā euasit suppli
cium.

Petrus.

Mita sūt valde q̄ dicis ⁊ n̄ mediocriter leta. **G**regori⁹
Enobis i dubiū veniāt vba mortuorū cōfirmāt hec
facta viuētū. **N**ā vīr vite venerabil⁹ cassius naemi
ensis ep̄s q̄ q̄tidian⁹ offerre cōsueuerat deo sacrificiū seq; i
lacrīmas itez ip̄a sacrificiorū archana mactabat mādatum
dñi p̄ cōdā sui visionē p̄spitri suscepit dicēs. **A**ge q̄d a
gis opare q̄d oparis. **N**ō cesset pes tu⁹ nō cesset mā⁹ tua
Natale ap̄lorū veies ad me ⁊ tribuā tibi mercedem tuam
Qui p̄ 8 ānos septē ip̄o natalicio ap̄lorū die cū missarū solē
mia pegiss; ⁊ misteria sacre cōmūōis accepiss; e corpe exiuit.

De eodem

De eodem

Folio.

Lxxxv.

Nec quoq; qd audiuius quēdam apud hostes in captiuitate positū et in vīculis religatū fuisse p quo sua coniūx dieb; certis sacrificiū offerre cōsueuerat q longo post tpe ad iugem reuēsus qbus diebus ei vīcula soluerent innotuit eiusq; cōiūx illos fuisse dies qbus p eo sacrificiū offerebat recognouit. Et ex alia nobis re q ante annos septem gesta est certissime cōfirmatur.

De eodem

Matus em panormitan epus sicut fideles mihi ac religiosi viri multū testati sunt atq; testant cū beate memorie aīcessoris mei tpe iussus esset . vt romam veniret vim nimie tempestatis ptulit ita vt se ex tanto vndaz piculo euadere posse diffideret . nauta vero illius varata noīe q nunc eiusdem ecclesie clericatus officio fungit post nauē carabū regebat rupto q; fune cū eodē carabo quē regebat intez vndaz cumulos repente disparuit. Nauis aut cui epus p̄erat tandē post multa picula ad ostiā tam insulā fluctib; quassata puenit. Cūq; die tercio epus nautam q ab eo abreptū in carabo fuerat. In nulla maris pte viderit apparere vehemēter afflicto mortuū credidit p obsequium caritatis viuo vnū qd mortuo debebat impendit vt omnipotenti deo p absolutione ei; aīe offerre sacrificium vicime salutatis iubet q oblato restaurata nauē prexit ad ptaliā. Cūq; ad romanū portū venisset illic nautam repit quē mortuū putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est. et eū qliter tot dieb; in illo tanto maris piculo viuere potuisset inq̄siuit. Qui videlicet indicauit q̄tiens in illis tempestatis fluctib; cū eodē quē regebat fuisset carabo vsatū qlitez cū illo vndis pleno natauerit et q̄tiens eo a supiori pte deorsū vso ipse carne ei; sup se de ret adiūgens cū dieb; ac noctib; hī incessāter facēt iāq; ei; virtus fundit ex fame sit et labore cecidisset q em ordie diuina misericordia suauerit in dicauit. Etenim qd etiā nunc usq; testat dicēs laborās in fluctib; atq; deficiēs subito mētis pōdere sum gnatū ita vt neq; vigilare me credere neq; de p̄ssus somno essem. Et ecce in eodē medio mari me posito qdam appuit q mihi panē ad refectiōē d̄tulit. Quē mor vt comedi vices recepi nec lōge p̄ nauis trāsīēs affuit q

Solip.

Lxxvi.

me ab illo vndaz piculo suscepit atq3 ad terraz deduxit. **¶** Sed scz epus audies req3uit diē atq3 illo fuisse dierepit quo p eo p3spicez in ostica insula deo omnipotenti hostis am sacre oblationis immolauit.

¶ Petrus.

¶ Ea q narras ipe q3 in sicilia posic3 agnouit. **¶ Gregori3.**

De eodem

¶ Mirco credo q3 h3 taz apte cū viuentib3 ac nescientib3 agitur vt cūctis hec agētib3 atq3 scientib3 ostendat. q3 si insolubiles culpe nō fuerint ad absolucō3 pdesse et mortuis victimē sacre oblationis possint. **¶** Sed sciendū ē q3 illis sacre victimē mortuis p3sūt q3 hic viuēdo obtinuerūt. **¶** Vt eos etiā p3 mortē bona adiunēt q3 hic p ip3s ab alijs fiūt. **¶** Antez hec aut pensandū ē q3 timor sit via vt bonū qd quisq3 p3 mortē suaz sperat agi p alios agat ipe dū viuic p3 se. **¶** Beat3 q3pe est liberū exire q3 p3 vīcula libertatē querere. **¶** Debem3 itaq3 p3s seculū vl3 q3 iā aspici3 defluxisse tota mente cōtempnē q3diana deo lacrimaz sacrificia q3dianas carnis ei3 7 sanguis hostias imolare. **¶** Nec nāq3 singlartez victima ab eteruo interitu anīam saluat q3 illā nobis mortē vīgeitā p3 misterīū repat. **¶** Qui lic3 resurgēs a mortuis iā nō morit 7 mors ei vltra nō dñabit tñ in seipso im3 mortalitez atq3 incorruptibilitē viuēs p nobis itez in h3 misterio sacre oblationis immolat. **¶** Eius q3pe ibi corpus sumitur ei3 7 caro in ppli salutē partit ei3 sanguis nō iam in manus infidelīū sed in ora fidelīū fundit. **¶** Dñe g3 pensem3 qle sit p notis h3 sacrificiū qd p absolutiōe nostra passionem vīgemitā filiū semp3 imitatur. **¶** Quis em3 fidelīū habere dubiū possit in ip3a immolatiōis hora ad sacerdotis vocem celos apiri i illo hiesu xpī misterio angloz choros adesse sūmis p3ma sociari terrena celestib3 iūgi vnū q3 ex visibilib3 at3 inuisibilib3 fieri. **¶** S3 necē ē vt cū hec agim3 nosmet ip3os deo i cordis otitiōe mactemus. q3 q3 passionis dñice misteria celebram3 debem3 imitari qd agim3. **¶** Tunc g3 vere p nobis hostia erit deo cū nosip3os hostiaz fecerit. **¶** Sed studendū nobis est vt etiā post orōnis tpa inqutū deo largiente possum3 i ip3o animū suo pōdere 7 vigoze seruem3 ne post cogitatio fluxa dissoluat ne vana mentē leticia subrepat 7 luctum compunctionis anīa p3 incur3az fluxe cogitationis pdat. **¶** Sed q3pe qd poposcerat **¶** Anna obtinē

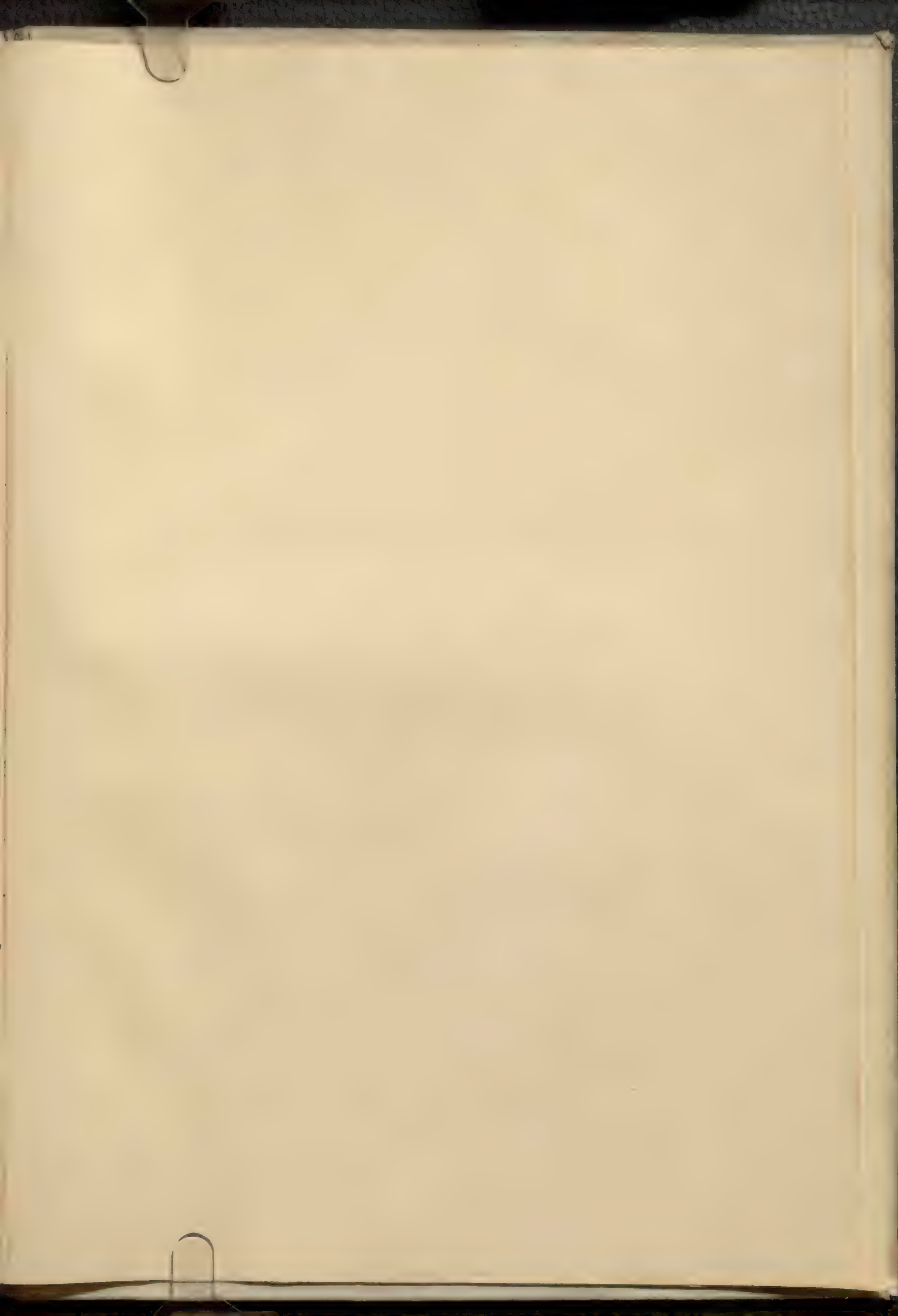
Folio.

Lxxxvj.

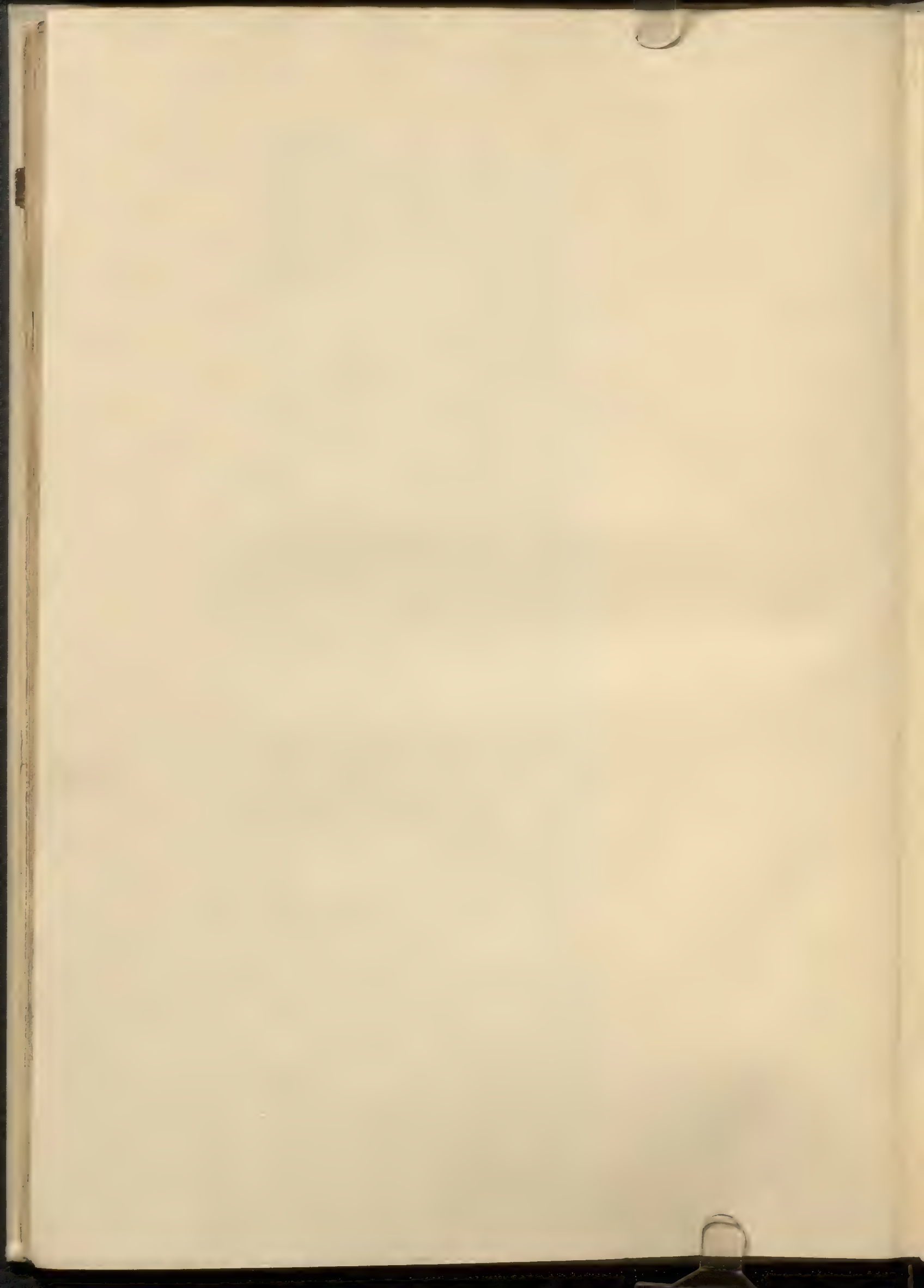
invenit qui se post lacrimas in eodem mentis vigore servavit. De qua nimirum scriptum est. Vultusque eius non sunt amplius in diversa mutati. Que igitur non est oblita quod peccatum non est priuata munere quod poposcit. Sed inter hec sciendum est quod ille recte delicti veniam postulat quod prius hoc quod in ipso delinquitur relaxat. Munus enim non accipit nisi ante discordia ab animo pellat dicente veritate. Si offers munus tuum ante altare et recordatur fueris quod fratres tuos habet aliquid aduersum te relinque ibi munus tuum ante altare et vade prius reconciliari fratri tuo et tunc veniens offeres munus tuum. Qua in re pensandum est cum omnis culpa munere solvatur quod gravis est culpa discordie pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum quous longe positum longeque disiunctum mente ire et animum subdere humilitate illum ac benevolentia placare ut scilicet conditor noster dum tale placitum nostre mentis aspexerit a peccato nos soluat. quod munus pro culpa sumit. Veritatis autem voce attestante didicimus. quod servus qui decem milia talenta debebat cum penitentiam ageret absolutionem debiti a domino accepit. Sed quod conservo suo centum sibi denarios debenti debitum non dimisit et hoc iussus erigi quod ei fuerat iam per penitentiam dimissum. Ex quibus videlicet dictis constat quod si hoc quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus et illud rursus erigitur quod nobis iam per penitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Igitur dum per indulgenti temporis spacium licet dum iudex sustinet dum conuersionem nostram is qui culpas examinat expectat confitemus in lacrimis duriciam mentis formemus in proximis gratiam benignitatis. Et auderet dico. quod salutari hostia per mortem non indigebimus si ante mortem deo ipsi hostia fuerimus.

Explicit liber quartus dialogorum Gregorij.

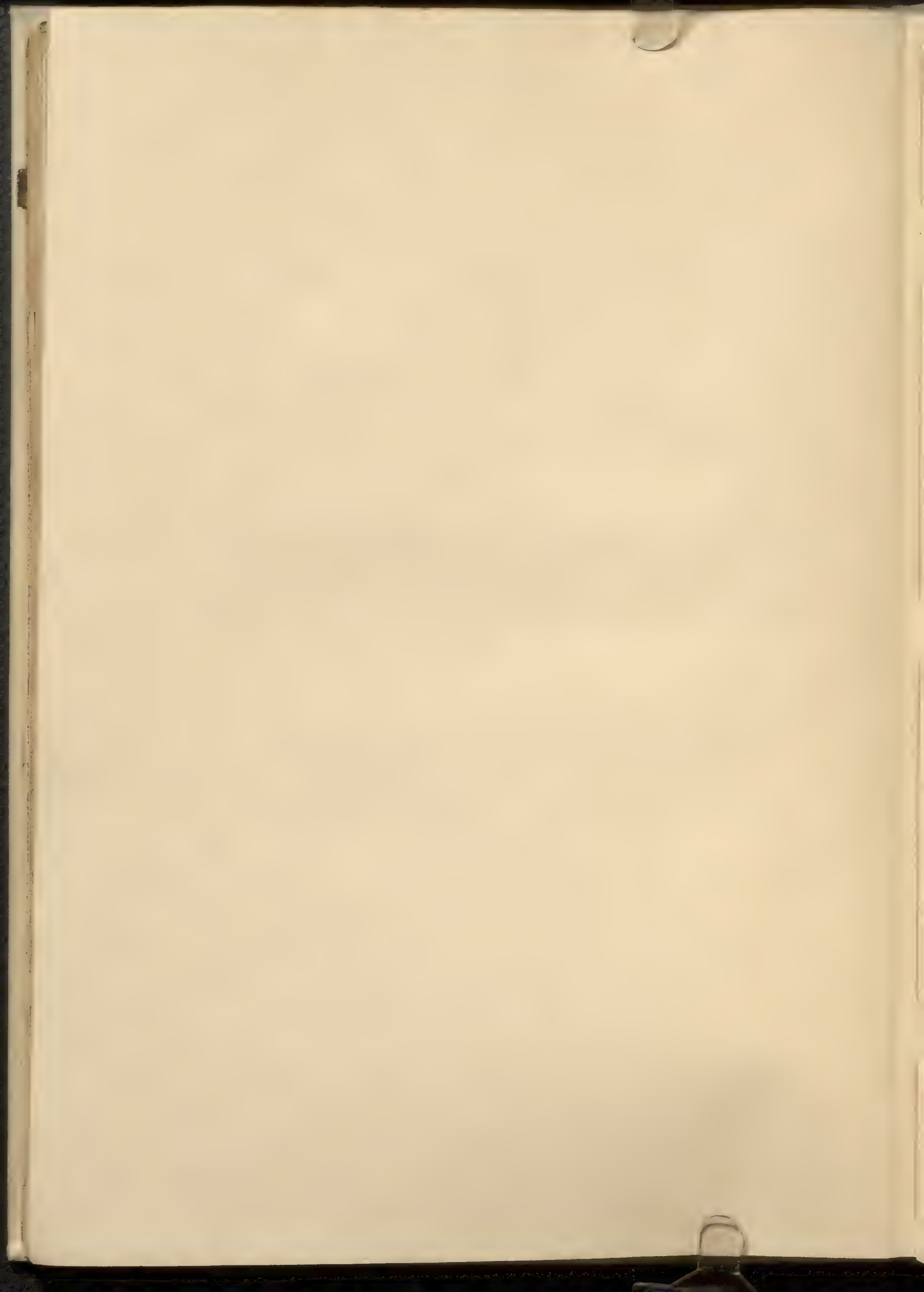

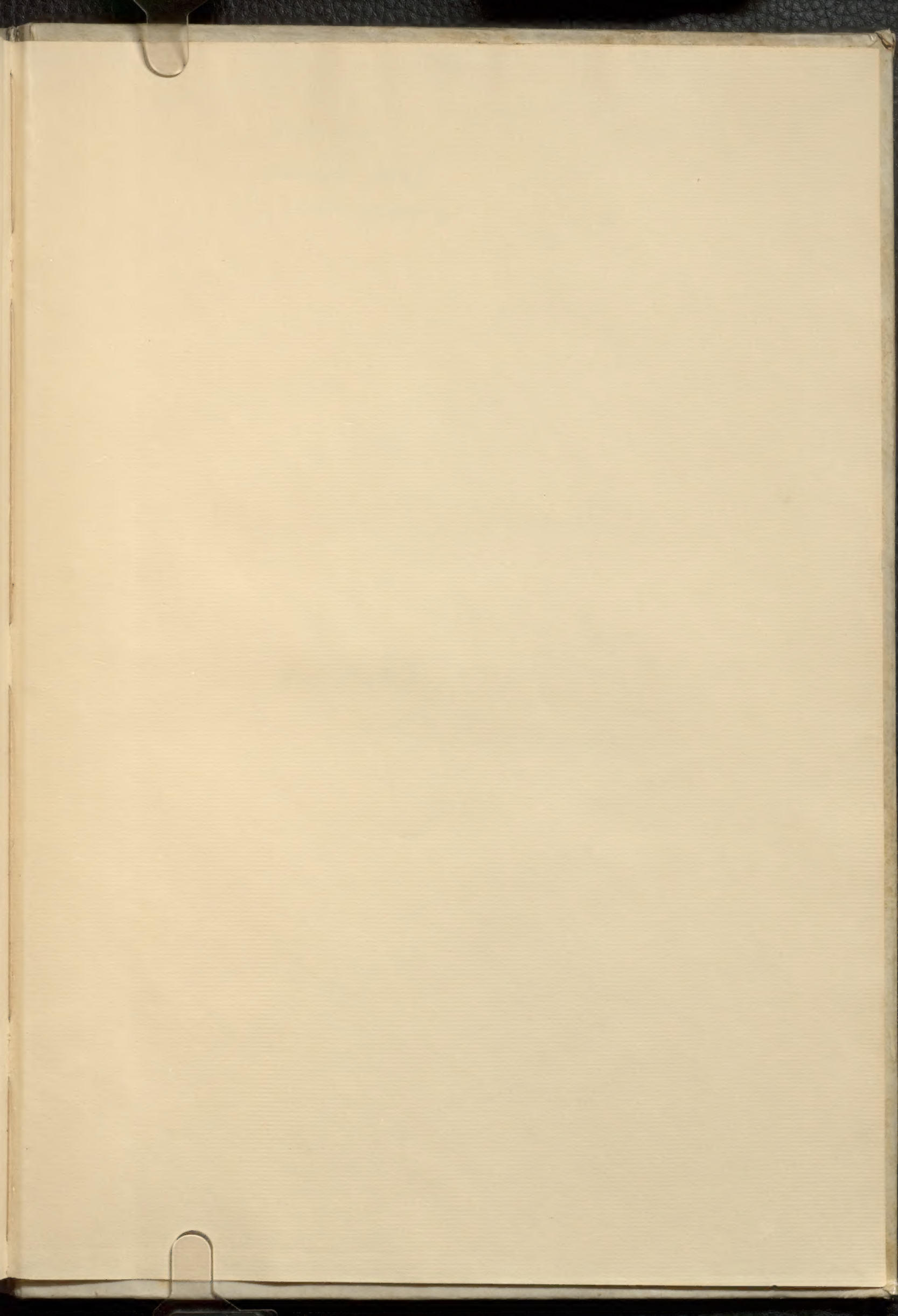

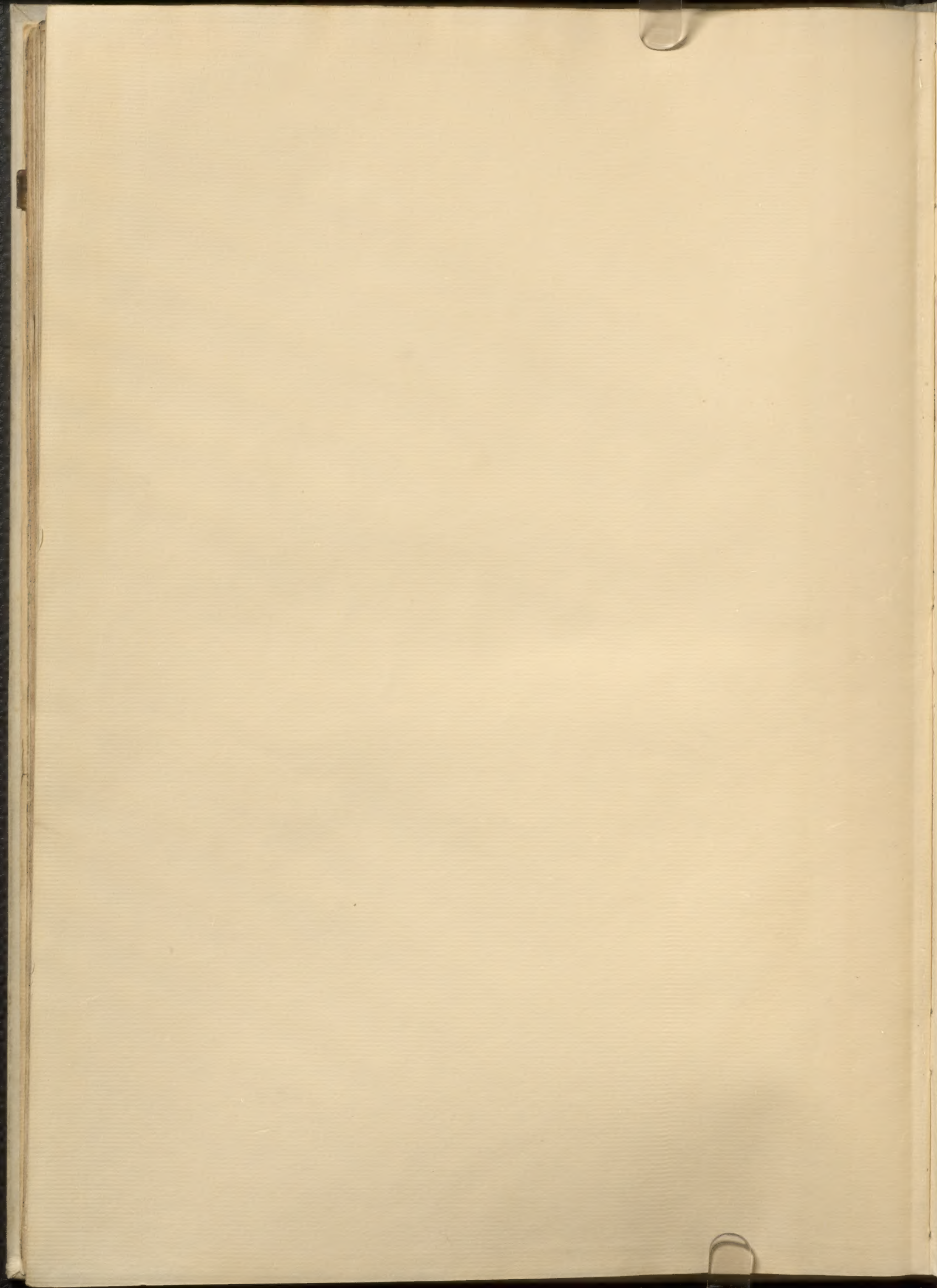

FOLIO

XINCUN 1475

GREGORY I

4070055

